SEB. SPISY J. NERUDY

ARABESKY

IV

LIBRARY
MAR 25 1969
UNIVERSITY OF TORONTO

SEBRANÉ SPISY
JANA NERUDY

POŘÁDÁ

IGNÁT HERRMANN.

DÍL IV.

ARABESKY.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1893.

ARABESKY.

OD

JANA NERUDY.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1893.

Tisk a papír Aloisa Wiesnera v Praze.

ODDÍL PRVNÍ

ARABESKY.

Byl darebákem!

Horáček už zemřel. Nelituje jeho smrti nikdo, znalť ho po celé Malé straně. Na Malé straně vůbec zná soused souseda velmi dobře, snad proto, že vůbec více lidí nezná, a když Horáček umřel, povídali sobě, že je to dobré, poněvadž se tím jeho hodné matce ulehčí a pak, že „byl darebákem". Umřel v pět a dvacátém roku svého stáří náhle, jak v seznamu zemřelých stálo; v seznamu tom nebyl charakter udán a to proto, jak pan provisor v lékárně velmi vtipně pravil, že darebák vůbec charakteru nemá. Ovšem, kdyby pan provisor byl umřel! Na toho a o tom nevěděl nikdo nic! Mrtvola Horáčkova byla s jinými mrtvolami z obecné kaple vyvezena — „jaký život, taký konec," pravil pan provisor v lékárně — a za vozem šel malý houfec, sestávající většinou z poněkud svátečně oděných a tím ještě spíše znatelných žebráků. V houfci patřili jen dva lidé ku průvodu Horáčkovu, stařičká matka a velmi elegantně oděný mladý pán, jenž ji vedl. Tento byl celý vybledlý, chůze jeho jaksi třesoucí se a nejista, ba zdálo se, jako by se chvilkami zimničně otřásal. Malostranští sobě plačící matky hrubě ani nevšímali, vždyť se jí ulehčilo a plakala-li, tedy jako vůbec matka a snad radostí; mladý pán ale byl nejspíš

z jiné čtvrti, poněvadž ho nikdo neznal. „Chudák, sám by potřeboval podpory! Jde nejspíš k vůli Horáčkové! — Jak že? jeho přítel? — I kdož by se k veřejně pohaněnému přiznával! a pak neměl Horáček už od dětinstva přátel, byl vždycky darebákem! — Nebohá matka!“ — A matka usedavě cestou plakala, mladému muži kanuly bohaté slzy po tvářích, vzdor tomu, že byl Horáček už od dětinstva darebákem.

Horáčkovi rodiče hokynařili. Nedařilo se jim špatně, jakož se vůbec hokynářům dobře daří, mají-li svůj krám, kde mnoho chudých bydlí. Po těch krejcárcích a groších za dříví, máslo a sádlo se to ovšem pomalu schází, zvlášť když se musí ještě ždibek soli a kmínu přidávat; za to ale přichází groš v hotovosti a dluhy dvougrošové se správně uplácejí. Však měla Horáčková i příznivce mezi ouřadnicemi a chválily její chutné máslo. Braly ho mnoho, poněvadž platívaly až o prvním.

Jejich hoch František byl už skorem tři léta stár a nosil ještě ženské šatičky. Sousedky říkaly, že je to ohyzdné dítě. Děti sousedů byly vesměs starší a málo kdy se osmělil František, aby sobě s nimi pohrál. Jednou pokřikovaly děti za židem, František byl mezi nimi a nepokřikoval; žid se rozběhl za dětmi, chytil Františka, jenž ani utíkat nechtěl, a vedl ho nadávaje k rodičům. Sousedky až ustrnuly, jakým je ten malý ošklivý Franta už darebákem.

Matka se lekla a radila se s mužem.

„Tlouci ho nebudu, doma by nám ale mezi dětmi zdivočil, poněvadž dohlížet nemůžeme, dáme ho tedy do do malé školky!“

František dostal kalhoty a šel s pláčem do školky. Vyseděl tam dvě léta. První rok dostal za odměnu své tichosti o celoroční zkoušce rohlík, druhý rok byl by

dostal obrázek, kdyby se mu to nebylo pokazilo. V den před zkouškou šel v poledne domů. Musil kolem domu bohatého statkáře. Před domem běhávala dosti tichou ulicí drůbež a František se s ní často srdečně potěšil. Dnes se tam procházelo několik krůt, jichž František jaktěživ nebyl viděl. Zůstal stát a díval se u vytržení na ně. Netrvalo dlouho a už seděl na bobečku mezi nimi a vedl s nimi důležité rozmluvy. Zapomněl na oběd i na školu a když děti odpůldne žalovaly, že František sobě s krůtami hraje, místo aby do školy šel, poslal pan učitel školní služku, aby ho přivedla. O zkoušce nedostal František ničeho a pan učitel řekl jeho matce, aby ho přísněji chovali, že je už nyní hotový darebák.

A skutečně byl František notným darebákem! Ve farní škole seděl vedlé synáčka pana inspektora a vodíval se s ním za ruce domů. Hrávali sobě u inspektorových. František směl nejmladší dítě kolíbat a dostával za to ku svačině v bílém hrnečku kávu. Synáček pana inspektora míval vždy krásné šaty a bílý, silně naškrobený krejzlík. František nosil čistý sice, ale dosti záplatovaný šat; ostatně ho ani nenapadalo, že je jinak ošacen než inspektorův. Jednou po škole se pan učitel zastavil u obou hochů, pohladil panského synka po tvářích a pravil: „Vidíš, Konráde, jaký jsi pěkný hoch, že dovedeš svůj krejzlík před nečistotou uchránit! Vyřiď pěkné pozdravení panu otci!“

„Ano,“ odpověděl František.

„S tebou nemluvím, záplatovanče!“

František nenahlížel hned, proč pro záplaty pan učitel se jeho otci poroučet nemůže; tušil však přece jakýs rozdíl mezi sebou a páně inspektorovým synem a vytloukl tomuto za to. Byl co nenapravitelný darebák vyhnán.

Rodičové ho vpravili do německých škol. František nerozuměl skoro ani slova německého a následovně velmi bídně v náukách pokračoval. Učitelé ho považovali za nedbalce. ačkoli se dosti hmoždil. za nemravného, poněvadž se vždycky bránil, když ho hoši pošťuchovali a on se německy ze svých pranic zodpovídat nedovedl. A hoši měli skutečně dosti, čím by ho škádlili. Každou chvíli se směšně němčinou podřekl a také i jinak příležitosti ku výsměchu poskytoval. Hlavní jim bylo ale zábavou, když jednou do školy přišel a na své koláčovité zelené čepici na prst silné a vodorovné odstávající stínidlo měl. Otec jeho byl zvláště k vůli tomu na Staré město došel, aby mu něco zvláštního vybral. „To se ti nezlomí a slunce tě také neopálí," řekl, přišiv stínidlo a František skutečně myslil, že má něco zvláště ozdobného a kráčel pyšně do školy. Nekonečný smích ho přivítal, hoši ho obskakovali a že jeho stínidlo mezi stínidly bylo jako fošna mezi prkny, říkali mu „fošnář". František rozbil jednomu z nich svou fošnou nos, dostal za to prvničku z mravů a měl co dělat, aby ho do gymnasia přijali.

Rodičové chtěli vší mocí vynakládat, aby se ze synáčka něco stalo a aby nemusel jednou tak těžce chleba sobě vydělávat jako oni. Učitelé a sousedé jim to vymlouvali pravíce, že nemá schopností a že je nad to ještě darebákem. Ba i u sousedů byl v tomto renomée. Měl s nimi zvláštní neštěstí, ač věru nedělal více než jejich děti, snad ještě méně. Kdykoliv hrál na ulici míč. zaletěl mu zajisté do některého otevřeného cizího okna, a když tloukl ve průjezdě se soudruhy špačka, zajisté rozbil lampičku pod křížem. ač co nejpozorněji sobě počínal.

František, jehož už nyní Horáčkem nazývali, studoval přece gymnasium. Nemůže se říci, že by byl s přílišnou

pilností ku školním věcem přilnul, ty se mu byly už v německé škole dosti zprotivily a jeho všeobecné pokroky byly právě jen takové, že od roku k roku bez velikých nesnází třídami postupoval; za to ale Horáček tím více se učil věcem, jež přísně do školy nenáležely. Četl co nejpilněji, kde mu co do ruky přišlo a poznal co nejdříve dosti důkladně literatury cizojazyčné. Jeho německý sloh byl v brzku vybroušený — jediná to eminenci, neoponštějící ho po celé gymnasium — měl ve svých úlohách myšlénky a pěkné fráse. Učitel jeho tvrdil jednou, že má sloh tak květnatý, že se skoro Herderovu slohu podobá. Měli ohled a když v ostatních předmětech mnoho neznal, říkávali, že má veliká talenta, že je ale darebákem. Talent zkazit sobě však nedůvěřovali a Horáček proklouznul i poslední rozhodnou zkouškou.

Stal se právníkem z módy a proto, že chtěl otec, aby byl úřadníkem. Horáček měl nyní ještě více času ku čtení a poněvadž se v téže době šťastně byl zamiloval, počal i sám psát. První pokusy jeho vytiskly časopisy a celá Malá strana byla nesmírně rozhoršena, že se stal literátem, že píše do novin a k tomu do českých. Předpovídali, že teď kvapem sejde a když mu otec po krátkém čase zemřel, věděli s jistotou, že se utrápil nad darebným synem.

Matka zanechala hokynářství. Vedlo se jim za krátký čas bídně a Horáček musil k tomu hledět, aby něco vydělal. Hodiny dávat neuměl a také ho nikdo za domácího učitele nechtěl. Byl by se rád po nějaké službičce ohlídnul, nebyl však k tomu hned odhodlán. Chuť k dalším studiím mu sice nevadila, právnictví bylo dosti nechutnou stravou a kolej navštěvoval jen, když měl dlouhou chvíli. Z počátku právnických studií byl sobě umínil, že v každé hodině, kterou navštíví, epigram napíše. Počal antickými

distichy psát. když však první napsaný epigram přečetl, viděl, že má jeho hexametr sedm stop; měl ze svého nového metra radost a předsevzal sobě, že bude samými heptametry psát. Když pak o svém vystoupení přemýšlel, počítal také heptametry a bylo jich osm.

Hlavní závadou byla jeho láska. Děvče krásné a v skutku milostné bylo k němu čistou láskou zahořelo a rodičové její k jinému jí nenutili, ač se dosti jiných ženichů hlásilo. Děvče chtělo na Horáčka počkat, až by vystudoval a pořádné místo obdržel. Při službičce, která se Horáčkovi nabízela, byl sice okamžitý plat, žádných však nadějí do budoucnosti. Horáček dobře nahlížel, že děvče jeho by s ním žádné budoucnosti nemělo; bídě ji obětovati nechtěl. Myslil, že je mnohem méně do ní zamilován, než skutečně byl, a předsevzal sobě tedy, že se jí odřekne. Přímo se však odříci neměl srdnatosti, chtěl být odstrčen, odkopán; byla to neuvědomělá touha po kochání se v nezaslouženém bolu. Brzy mu napadl prostředek. Napsal anonymní list, přetvářil se v písmu, vypravoval sám o sobě nejhanebnější věci a odeslal to rodičům svého děvčete. Dceruška udávači nevěřila, otec ale byl prozřetelnější, přeptal se u sousedů Horáčkových a tu slyšel, že je tento od dětinstva darebákem. Když Horáček po několika dnech na návštěvu přišel, uteklo plačící děvče do druhého pokoje a on sám byl zdvořilým spůsobem z domu vyhnán. Děvčátko se po krátkém čase vdalo a po celé Malé straně litala zvěsť, že Horáček byl pro darebáctví z domu vypuzen.

Nyní teprvé pukalo Horáčkovi srdce; ztratilť jedinou osobu, u které byl lásku našel a nemohl vlastní viny zapřít. Ztratil svou srdnatosť, jeho nové zaměstnání se mu znechutilo a on vůčihledě chřadnul a scházel. Sou-

sedé jeho se tomu pranic nedivili, jest prý to následek lehkomyslného živobytí.

Zaměstnání jeho nynější poutalo ho k privatnímu komptoiru. Vzdor své nechuti pracoval pilně a jeho principál v něho brzy úplně důvěřoval; i peníze mu svěřil, když nějaké se roznášet měly. Měl také příležitost, aby se synovi principálovu zavděčil. Jednou tento sobě na něho počkal, když právě vycházel.

„Pane Horáčku, nepomůžete-li Vy, musím se utopit a otci hanbu udělat, abych vlastní hanbě ušel. Mám dluh, jejž dnes stůj co stůj zaplatit musím. Své peníze obdržím až pozejtří a nyní sobě nevím rady. Vy nesete peníze k mému strýci — svěřte mně je zatím, pozejtří se to vyrovná. Strýc se otce po penězích ptát nebude!“

Strýc se ale přece ptal a druhý den stálo v novinách: „Žádám všechny, již se mnou spojeni jsou, aby F. Horáčkovi žádných peněz nesvěřovali. Vyhnal jsem ho pro nepoctivost.“ — Ani zpráva, že někde v jiné čtvrti hoří, by nebyla Malou stranu tak zajímala jako toto.

Horáček pánova synka neprozradil; přišel domů a lehnul si pod záminkou, že ho hlava bolí. —

Okresní lékař pro chudé přišel v den na to v obyčejnou hodinu jaksi zamyšlen do lékárny.

„Ten darebák jest tedy mrtev?“ tázal se pan provisor usměvavě.

„Horáček? — nu ano!“

„A čím sešel?“

„Inu — — napíšeme třeba, že ho ranila mrtvice.“

„Tak! — Ještě dobře, že nenadělal dluhů za léky, ten darebák!“ —

Josef harfenista.

Roku 1848 pracovali jsme málo které pensum, přece se to však přihodilo, jako by výminkou. Náš professor, jenž dle tehdejšího zvyku všechny předměty přednášel, jenom jedinému ale řádně rozuměl, byl především matematik, pak přírodozkumec, a na konec také velmi žvatlavý politik. Stalo se takto, že jsme z většiny předmětů neseznali praničeho, že jsme se ani matematice nenaučili, poněvadž jeho zásadou bylo, kdo není od přírody matematikem, tomu toho nenacpeš, že jsme v latině nedostali se po celý běh přes první, v chrestomatii umístěné kapitoly „Germanie", v níž Tacitus staroněmeckou Floru popisuje, a že zapomněl, interpellován jsa žáky, vždy pro politickou rozmluvu na pensum. Stalo se ale předce někdy, jak již podotknuto, že nás pensum neušlo.

Bylo překrásné odpůldne jarní, když jsem s jednou úlohou, s překladem z němčiny na latinu, právě se hmoždil. Za branou čekali na mne v kamenných lomech hoši, měly se veiké vojenské cviky provádět. Pálilo mne to u klavíru, který mně zároveň za psací stolek složil, trpělivost má docházela a úloha se nechtěla nijak dařit. I vyskočil jsem konečně všecek mrzut, otevřel dvéře a naslouchal do jizby. Z protějších dveří, z hospody to, zaznívalo drnkání harfy a chraptivý zpěv. Bylo vyhráno, chytil jsem pensum do

ruky a rychle s ním naproti bez kabátu a čepice. vždyť jsem byl u starých sousedů od dětinstva jako doma.

V šenkovně sedělo toliko několik lidí a to kolem jediného stolu. U druhého stolu seděl vousatý harfenista Josef.

„Hej, pulče jde," zvolal Josef a učinil hře své rázným drnknutím konec. „Už zase něco neumíš?"

„I to je hanba, student a muset jít k harfenistovi na poradu!" posmíval se kdosi. — „Avšak byl pan Josef také studentem," bráním se zahanben.

„Ale já, hošíku, dělal jsem sobě vždycky všechno pěkně sám. Nech je však mluvit, ty hlupáky, neumějí sami nic, a neváží sobě tedy také nikoho, kdož něco umí. Hlupákům těm bych mohl celé půldne vypravovat a zpívat a hrát, ani mně řádně nezaplatí!"

„Jen nehněvej pána boha! Zazpívej nám ještě nebo něco vypravuj, však my zaplatíme." — „Teď mne nechte, já tomu pulčeti pomohu do louže; neboť v louži bude, když se nebude chtít sám namáhat. Pak vám zazpívám něco, a pak budu vypravovat. Čtu právě jednu velmi pěknou knížku německou, tuhle tu; je už umazána a stara, nehledali byste v ní ani, co v ní skutečně jest. Však uslyšíte!" A vzal pensum moje a psal tužkou na druhou stranu.

Harfenista Josef byl divný člověk. Nikdo o něm, o jeho předešlém životu nevěděl nejmenšího. Bydlel na Oujezdě, a žena, u které bydlel, vypravovala, že ač mnoho vydělá, přece ničehož nemá mimo kopu kněh, kteréž prý nejsou k potřebě, a několik pěkných kabátů, kterých nikdy nenosí. Ano před témdním prý sobě dal dokonce ušit černý frak, černé spodky a bílou vestu, bůh ví, k čemu to potřebuje! Šenkýři ho viděli velmi rádi, nebo, kdekoliv se usadil, přišlo za ním vždy dosti lidí; zpívalť

jim takové písně, jakých nikdy nebyli slyšeli, a vypravoval takové povídky, že se až udivili. Povídky své, říkal jim, vyčetl prý vždycky z těch německých kněh, v kterých ho čítati vídali. Povídky jeho byly zvláštní, jakoby ze života vzaté, a mnohému posluchači bylo, jako by Josefova povídka jeho samého sobě za hrdinu byla obrala. Z těch německých kněh uměl vypravovat výborně, ano jednou prý se i podřekl, jako by byl sám dříve také německé knihy psával. Psát alespoň uměl velmi dobře, kdokoliv ho o něco požádal, přesvědčil se o tom. Jenom prosby nechtíval psát, říkalť: „Však vám beztoho ti velcí páni ničeho rádi nedají; nezahazujte se, já nepíšu." Nikdo o něm zevrubnějšího nevěděl, a ani později nemohl jsem se ničeho, ba ani jmena jeho dopátrat; zůstal i mně zjevem tajuplným, utkvěl mně ale v myšlénkách co bytost nad míru zajímavá, ano poetická.

Harfenista Josef pracoval latinské pensum. Já, posud ještě v rozpacích, probíral jsem se v několika číslech „Večerního listu", před Josefem ležících a vzal jsem pak do ruky onu německou knihu, z níž Josef sousedům vypráněti chtěl. Titul její byl -- „Herbstblumine" — od Jean Paula. Knihy té jsem ovšem tenkráte ještě neznal, hledal jsem tedy ony zajímavé povídky, o kterých byl Josef mluvil. Na stránce rozevřené nalezl jsem místo tužkou podškrtnuté. Znělo: „Má se neuznanému od jeho současníků geniovi lépe dařiti, než vzdáleným sluncím? Teprvé po stoletích spatřujeme je, a vpočítáváme je pak do oné části oblohy, do které se povznesla snad již za noci dnešní: neboť cesta jejich paprsků k zemi vyžadovala příliš dlouhé doby." Nevěděl jsem ani proč, vzal jsem ale tužku a zapsal sobě i titul i slova.

„Rozumíš tomu, pulče, co jsi opsal?" A černé, vybledlé, již zeslablé oko harfenistovo pátravě pohlíželo na

mne. „Nerozumíš-li, — neškodí, jiným uškodilo, že porozuměli! — Zde pensum, a běž hrát míč!“

Odhodil mou théku, zadrnkal několik akordů a spustil chraplavým a nepříjemným hlasem:

Přes hory, přes doly
v té panské zahradě,
ščepoval tam hezký synek
míšeňské jabloně.

A on jich ščepoval,
ani se nenadál,
přišlo k němu hezké děvče
by si ho namlúval.

Lísteček z jabora
padl mi do mořa,
nebudu sa milo ženiť,
až bude sloboda.

„Už má zase tu svou drátenickou!“ zahoukl jeden z přítomných. — Ano, Josef měl jich několik těch milých písní moravských a slovenských, vždy věděl nové a nové a zpíval je nejraději. Psával jsem si je po něm, a on se mne jednou tázal: „Není ti při tom, jako kdyby se ti dech krátil a hrdlo se svíralo? Ty's ale ještě pulče a nerozumíš tomu!“

*

Parné bylo to slunce svatodušních svátků. Těžce leželo vedro jeho na bílé Praze, těsnilo a tížilo vše, pálilo lebky až k žhavosti, těla až na krvavý pot. Malá strana byla ticha, mrtva, nepohnuta, jakoby se bála z vlastního stínu vystoupit, nejmenším pohybem tížící vedro ještě zvýšit. Po ulicích málo kdo, a bylo-li chůdce, plížil se pomalu a lenivě, požívaje každého stinného místečka, lakotně vydychuje, zazdálo-li se mu, že se přece odněkud větříček pohnul.

Náhle však počínají lidé vybíhat z domů, bez kabátů a čepic, jak tomu milá sousedská naše Malá strana dovoluje. Na všech tvářích udivení, leknutí, strach. Otázky lítají sem a tam. Zdálo se jim, že slyšeli bouchání, jakoby střelba ze Starého města, zdálo se to všem, — v tom mocné, dálkou dušené bouchnutí — není pochybnosti: na Starém městě po sobě střílejí!

Tu již přicházejí ouprkem lidé přes most. Staří i mladí, ozbrojení, neozbrojení, mužští, ženské v divé směsici mezi sebou, všechny tváře ubledlé buď strachem, buď náruživostí: „Bratří, pomozte! U velitelství na nás vyrazili, střílejí do lidu, — krev teče potokem!“

Slovo „krev“ jakoby vše rozohnilo. „Co? krev naše?“ A hned bylo vše pohromadě, co vůbec návalu náruživosti odolat nemohlo. Fiakři ujíždějí ouprkem, aby nepřišli o své vozy, kameny lítají, krámské boudy a všeliké nářadí se hromadí, váže, upevňuje, již zde stojí první barikáda, druhá, třetí mžikem za ní, všechny hlavnější ulice jsou v hodině zataraseny.

*

Zase živý ruch. Rozšířila se pověst, že táhne několik set venkovanů ku Brusce a Pražanům na pomoc. Houf lidí odebéře se k Bruske bráně, před níž se venkované již vstupu domáhají. Brána se odevře a tlupa ozbrojených venkovanů, as dvě stě mužů četná, vtrhne do Prahy a ubírá se, zpívajíc, zámkem a přes barikády Ostruhové ulice dolů; vesnický sbor hraje jim po cestě rakouskou hymnu.

Na malostranském náměstí zarazí, aby se posilnili. Pak vyhrnou se průchodním domem do Karmelitánské ulice, kdežto u staré pošty dvě děla a vojsko stojí. Děla

zahřmějí, několik z lidu padne. Avšak ku předu! Děla rychle se obrátí, a postaví se dole do Oujezda, až ku zbrojnici. Zde opět boj, houkání děl. Mnohý výjev smutný, přesmutný!

Několik studentíků malých následovalo za venkovany; chtěli jsme viděti vše zblízka. Tu spatřím vycházeti z jednoho domu elegantně oblečeného pána, byl mně jaksi znám, nechtěl jsem však vlastním zrakům věřit, že by to — harfenista Josef býti mohl. Nový krásný klobouk stínil oholenou, duchaplně vypadající tvář, černý frak, černé spodky, bílá vesta, a čisté žluté rukavičky byly oblek zcela bálový. V rukou držel po velké bambitce.

Kráčel němě a klidně zástupem. Neodolatelnou silou vábilo mne to za ním.

Došel až do nejprvnější řady a postavil se na hromadu kamení. Sotva však že natahoval kohoutek první bambitky, počal se potácet. Kulka z ručnice byla ho v plná prsa zasáhla: bambitka spustila do modra. Zachytili ho, když klesal, z úst jeho vyšlo hlasité, zvučné: „Zaplať pánbůh.“ Neplatilo to lidem, nýbrž smrti.

Odnešen jest do domu, kamž jsem opět následoval. Položili ho na holou půdu a odešli zase. Spatřil mne a přikývnul mne k sobě.

„Nechal jsem ti „u slunců“ dvě knihy na památku,“ zašeptal; „já to věděl. Teď jdi ale domů, pulče, ať se matka nebojí.“ —

Blbý Jóna.

Blbý Jóna byl jakoby stvořen pro zábavu rozpustilé mládeže. Byl na osmnáct let stár, vypadal však jako třináctileté dítě. Když se plížil od hokyně nebo od kupce, kamž ho matka jeho posilávala, domů — dále než k hokyni nebo ke kupci nikdy se neodvážil — poskakovali kluci kolem něho a pokřikovali „Jóna! blázen! Jóna!“ On, jako by sobě toho ani nevšímal, kráčel pomalu dále. oddychuje namáhavě a z hluboka, a leckdy se až zapotácel, jako by tenké nohy slabé to tílko ani nésti nemohly. Když mu zastavili cestu a jím postrkovat počali, obrátil se k nim nepohnutý voskový obličej jeho a z oka dívala se bázlivá otázka. Chvilku takto němě a nepohnutě stál, pak se náhle zachvěl, jak by smrť naň sáhla, a hleděl v pravo nebo v levo se jim uhnouti. „Jóna joná!“ křičeli v uličnickém svém jargonu, když zachvění jeho spozorovali. Nikdy se nebránil.

Když přišel domů, odevzdal, co byl přinesl, a sedl si pak tiše vedle kamen.

„Pojď ke mně, Jeníčku; velmi stoličku a sedni ke mně,“ domlouvala mu o rok starší sestra jeho, štíhlé, plavovlasé to děvče, a odkládala šití.

Pomalu dovlékl stoličku k její nohoum. Položila churavou hlavu jeho na svůj klín. On štkál, až mu srdce usedalo; ona ho hladila a konejšila, přemáhala vlastní slzy.

„Viď, že nejsem blázen?“ šeptal konečně ouzkostlivě. Slabý hlas se mu třásl.

„I to víš, že nejsi! Vždyť máš rozum, Jeníčku, nech je mluvit.“

„A ty mne máš ráda, viď, a já nejsem žádný blázen!“ a na tváři blbcově rozhostil se blažený úsměv.

„Teď si vezmi housle a hraj.“

„Však já nebudu teď už zase skřípání jeho poslouchat! Ať si zahraje večer na střeše, chce-li,“ hučela tu obyčejně matka. Jóna zůstal tiše sedět a díval se jen na svou sestru, sleduje pozorlivě i nejmenší pohyb její.

Matka a bratr jeho nemilovali ho, měl tedy jen sestru svou, ku kteréž také se vší náruživostí slabého svého ducha přilnul. V sousedstvu sobě ale o něm vypravovali, že má blbý Jóna dar boží, jak on na housle hraje, tak prý nehraje nikdo, a přece neměl nikdy učitele. Jen že nehraje nikdy žádných „kousků“, že je hra jeho zrovna tak divně smutná, tak bláznovská jako on.

Jóna bydlil v tomtéž domě, ve kterém já dětských let svých zažil. Znal mne a kýval usměvavě hlavou, když jsme se potkali. Mohu říci, že jsem vzdor chlapecké rozpustilosti tehdejší Jónovi nikdy, ani nejmenším neublížil. Voskový obličej jeho měl pro mne cos posvátného do sebe. Mladistvá fantasie spatřovala nepopíratelnou podobnost s mrtvě voskovými nažloutlými a průsvitavými obličeji, jaké jsem v skříních na kostelních oltářích vídal.

*

Bylo to v sobotu. Pozdní letní večer halil vše v rozkošný šat. Nebe modré a temné jako lazur, sem a tam prokmitaly z něho stříbrné hvězdy jako myšlénky blaženého, a mezi nimi ploul veliký jasný měsíc, rozlévaje

zář svou po vodách a chlumech, ozlacuje nízkou chatrč i hrdě se vypínající chrámy.

Ruch, jaký obyčejně v nedělním předvečeru v domech panovává, poznenáhla utichl. Ženštiny, které byly dříve dvůr oživovaly a po práci ještě sobě notnou chvíli na schodech a na pavlačích porozprávěly, byly se již rozešly do bytů.

Jen na jediné pavláčce třetího poschodí seděli ještě dva mladí lidé, dívčina a mladý muž, v důležitém hovoru. Byli to zasnoubenci, den na to měla býti již jejich svatba. Nevěsta byla krásná Márinka, sestra blbého Jóny, ženichem mladý, ale dle doslechu velmi dovedný strojmistr z jisté smíchovské továrny. Měl nyní přijiti na výnosnější místo kamsi do továrny venkovské a kvapilo tedy se sňatkem.

Seděli zde již dlouho. Pokud byl panoval po domě hluk, šeptali zasnoubenci jen, jako by se zevnějšího světa štítili a pouze sami na sebe obmeziti se chtěli; nyní, když vše utichlo, mluvili hlasitěji, jako by zase tichou velebnou noc za svědka svého blaha, slibů a plánů svých míti chtěli. Musí to být blaženost rozechvívající, jakou pociťují šťastní milenci v den před svým věčným spojením!

Jenom jeden člověk vyslovoval poblíž milenců city své hlasitěji nežli oni sami, ale nevyrušoval jich. City však, které vyslovoval, nebyly tak zlatě stkvoucí, tak jasné, byly to jen elegické vzdechy, srdcejemné tóny, splývající v smutnou, fantastickou píseň. Píseň tu pěl blbý Jóna, jindy němý, v tónech ale výmluvný. Ovšem že ji nezapěla slabá prsa jeho, Jóna měl jinou mluvu pro vyjádření snivých citů svých a člověk jim porozuměl lehko, když bledé jeho prsty chvějící strunu silněji či slaběji tiskly, když smyčec jeho hned táhle mocné, hned

zase mdle doznívající zvuky vyluzoval. Blbý Jóna měl dar boží!

Mezi hovor milenců zněla truchlá Jónova píseň a nevyrušovala jich. Byli sami sebou příliš zaneprázdněni a také již smutné hře jeho navykli, — člověk zvykne konečně všemu, i sténání umírajících hladem.

Jónu samého neviděli, hrálť ve výšce nad nimi.

Dům, ve kterém jsme bydleli, byl starobylý, ošklivě stavěný. Měl střechu sedlovou, tvořící na ulici i ku dvoru po dvou štítech. Do úžlabiny mezi oběma vylezl si Jóna, jenž ve světnici hráti nesměl, vždy za pěkného počasí se svými houslemi a tam seděl i dnes.

Seděl tam již od okamžiku, když byl ženich jeho sestry přišel, a hrál, jako by ani unavení neznal, nekonečnou dlouhou píseň, stále stejnou co do elegického základu, a přece ve výrazu stále rozmanitou. Uměleckými skladbami hry jeho ovšem nebyly.

Náhle, v prostřed nedotaženého tónu, přestal, jako by mu byly struny selhaly. Ruce mu s houslemi sklesly, jen suchý jeho obličej, stále k měsíci hledící, zůstal neodvratný a jako zkamenělý. Dlouho tam seděl, konečně se počal pomalu vzdvihati. Opatrně odložil housle a smyčec a kráčel tiše, jakoby se vlastního kroku bál, k pokraji střechy. Zde se vyložil daleko přes žlab, a pohlédl na rozmlouvající.

Lehký mráček přelítl měsícem.

Dole se mluvilo pololhlasitě právě o něm.

„Dnes se mně ale zdá, že je Jeníček naodbyčejně smutný! Není snad nemocnějším?“ táže se strojmistr.

Jóna kývá zlehka hlavou.

„Je vždycky smuten, nebožák, zvlášť ale od několika dní,“ odpovídá Márinka. „Ustavičně se mne ptá, zdali opravdu od něho půjdu. Viď, že ho vezmeme k sobě?“

„Hned z počátku to nejde, snad později můžeš proň přijet.“

Marinka ho objala.

Jóna pomalu couval, vzpřímil se, a kráčel opatrně jako dříve ku svému místu. Zde opět usedl, upřel obličej o ruku, a díval se zase do měsíce. Po tvářích mu kanuly velké slzy, nezaštkal. Rty se mu pomalu rozevřely, a šeptal přervaně: „Já to věděl, že mne nemá tak ráda, jako jeho, a ona nemá!“

Seděl tak dlouho, velmi dlouho, a slza se perlila za slzou. Zdálo se, že se mu krk žalostí svírá, strhlť šátek s něho a utíral si jím líce.

Konečně se náhle vzchopil a zmizel ve vykýři. Housle a smyčec nechal na střeše.

*

Jóna často prospal noci na půdě a hledali ho tedy teprvé druhého dne, když se Márinka již oblékat počala. Našli ho na půdě oběšeného vlastním šátkem. —

Svatba Márinčina byla o několik měsíců později.

Z pamětí kočujícího herce.

Lidé říkají, že nemám pro herce potřebného nadání — ať si říkají a ať si nemám, teď už lhostejno! Musím se ovšem přiznat, že mne právě láska k umění na jevišti nepřivedla, přiměla mne k tomu spíše — nu, jakž bych se vyjádřil? — nu spíše má lehkomyslnosť. Což jsem věděl také o divadle! Mimo marionety, po nichž jsem slupkami házíval, neviděl jsem žádného skutečného divadla až po ten čas, když mne dědeček pro první fajfku stlouk'. Tenkrát přišla jakás kočující společnost k nám a já chodíval do představení jen proto, abych se umluvil se sousedovic Vaškem, kam půjdem na sluky, jak u nás říkají, čili kam půjdem holkám večeři sníst. Vaškův otec nedovoloval synovi, aby se mnou měl, do divadla ale nechodil a tam jsme se tedy smlouvali Přílišná vzdělanosť mne nejspíše také k tomu nepřiměla. Absolvoval jsem ovšem skoro celé kollegium, jen že u nás nazývaji tak prostou farní školu, kde starý učitel nás tři hodiny pro to tlouk', abychom paní učitelce, která po škole vždy přede dveřmi stála a ruce nastrkovala, hodně poníženě ruku líbali. Nevím už ani, jak se to stalo, že jsem jednou místo na Vaška na učitelčinu ruku plivnul, jisto však, že kdyby se to nebylo stalo, byl bych absolvoval úplně. Dobrý můj dědeček, u kterého jsem všechno ctil až na

to. že mně v noci vždycky šaty schovával, ustanovil se na tom, že se musím mlynářství učit, jelikož můj otec byl velký obchod v otrubách vedl. Mně to bylo jedno, já věděl, že se nebudu učit vůbec ničemu. Babička mně nacpala do kapes housek a dědeček šel se mnou do mlýna. Přivítali nás srdečně, jen že byli tak neopatrni a mne hned odpůldne s třemi dvacetníky do města nakupovat poslali. „Však dědeček zaplatí," pomyslil jsem sobě a šel procházkou do světa. Nevím, proč jsem šel přímo do blízkého městyse za onou divadelní společností. Když jsem tam před večerem dorazil a se přihlásil, přijmul mne ředitel hned. Což jsem sobě tenkráte myslil o takovém direktorovi! A nyní, když jsem jím sám — nu nechť! jen když má člověk titulek! Hned první večer musil jsem za kulisami „Ach není, tu není, co by mne těšilo!“ zpívat, a maje hlad provedl jsem to dobře.

Dědečka jsem spatřil teprvé zase po pěti letech, když jsem s jinou společností do svého rodiště zavítal. Šel jsem ho pozvat na svou benefici, a on mně vynadal tuláků a jiných. Snad by se byl do divadla ani nepodíval, kdyby mu byl mlynář neřekl, že „řvu, až srdce skáče!“

Je mně opravdu líto, že brzy na to umřel. Můj bratranec mně posud nedal tu kovanou dýmku, kterou po něm ukraď.

*

Však toho nezapomenu, jak lehce jsem se mohl místo umělcem zcela sprostým komediantem stát.

U první společnosti nevydržel jsem dlouho. Byl tam spolučlen, kteréhož to mrzelo, že mám silnější hlas než on. I pomyslil jsem sobě: „Nač bys se stal tady intri-

gantem, když jsi pro hrdinské úlohy jak by stvořen! Ustoupíš mu, když on intrikuje proti tobě, a vyjdeš sobě co pravý hrdina dále na dobrodružství.“ O ty divadelní intriky! Lidé myslejí, že je za nimi duchaplnosť; a zatím je za nimi špína.

Na vesnické hospodě, na které jsem při své pouti ponejprv obědval, setkal jsem se s několika cestujícími. Byl to muž v obnošeném kabátě, placaté čepici bez stínidla, širokých kalhotech plátěných, s dlouhými vlasy a s osmahlou tváří. Vedlé něho seděla ženská dosti mladá a hezká za stolem; šat její byl rovněž tak zvláště jednoduchý jako mužův a jako malého děvčete, kteréž se jí stále drželo.

Hospodský mně pravil, že jsou to marionetáři.

Marionetářka nespustila se mne takřka zrak. Vždyť jsem byl také chlapík jako panna! Tváře moje jen hořely, oko svítilo z temných řas jako blesk z kulis, vlasy jsem nemohl ani pod paruku přivést — a měřil jsem šest střevíců a tři palce! Mně se ta ženská také líbila, a díval jsem se tedy taktéž na ni. Usmívala se na mne, — konečně pošťouchla svého muže, pošeptala mu něco, a nyní se dívali oba na mne, upřeně sice, ale přívětivě.

Mne to už dopalovalo.

„Já řku! my jsme, jak se mi zdá, jaksi kolegové!“

„Mně se také tak zdá!“ odvětil muž.

Vyprávím tedy, že odcházím od společnosti.

„Vždyť jsem to hned povídala! Vidíš mužíčku, pobídni ho přec, zdali by s námi nechtěl; potřebuješ bez toho pomocníka!“ a při tom koukla se na mne po straně tak milostně, že jsem mimovolně přisednul.

„Nu, kdyby se líbilo —“

„A proč by se mu nelíbilo, drahý mužíčku;“ a noha její hrála s mou, „vždyť je náš kumst hledaný a pro-

cestuje také svět. Vidíš, on může trochu tvou bibliotyku pořádat!“

Bůh sám ví, jak se to stalo, že jsem právě tenkráte neměl peněz; lehko jsem tedy svolil. Dozvěděl jsem se, že dnes právě na vesnici přišli, a večer že první představení dávati budou.

„Vy si sednete tamhle za pec,“ poučoval principál, „a budete mně podávat figury. Má žena vám při tom půjde na ruku! Teď ale musím k přednostovi. Pohrabejte se zatím trochu v mé bibliotece, pane kolego, žena vám všechno vysvětlí.“

Odešel.

Sotva že se dvéře za ním byly zavřely, přisedla rychle marionetářka ještě blíže ke mně, uchopila se mé ruky a začala milostiplným hlasem:

„Musíme sobě vzájemně pomáhat, za krátko můžeme to vést jen my sami dva!“

„Váš manžel“ — koktal jsem udiveně.

„I co manžel, Ty blázinku, to není ani manžel!“

„A to dítě?“

„To je od sestry vypůjčené! Co se ale ptáš, klučíku?“ a její ruce byly už kolem mé šije.

„O Ty holoto ženská!“ zazněl ve dveřích hlas z nenadání se vracejícího marionetáře. Rychle jsme vyskočili. Oko mužovo lesklo se jako tygří, ruka jeho sáhala rychle po provazu na zdi visícím.

„Uteč!“ šeptala žena a já byl jako blesk ze dveří ven. Přiložil jsem ucho — rány, křik a kleni — náhle se dvéře rozskočí a jimi vyletí rozezleným mužem vyhozená marionetářka.

„Dobře, že jsi ještě zde!“ pravila rychle se utišíc. „Doběhni honem do V . . ., tam je můj otec, komediant, a u toho se přihlas a pozdrž, až přijdu za Tebou!“

„Pojď hned s sebou!“

„Snad bych mu nenechala celý náš krám? Bez toho patří mně!“

Vrátila se zase do šenkovny.

Nemohl jsem ničeho ztratit, a pomyslil jsem sobě tedy, že to zkusíme.

Ve V . . . jsem byl starým komediantem, otcem marionetářčiným, tuze vlídně přijat. Byla to roztomilá rodina. Otec na jedno oko slepý, matka kolozubá, dcera vychrtlá jako stříška s rozcuchanými, přistřiženými vlasy.

Právě se cvičili, když jsem k nim zavítal. Pozvali mne, abych zkusil ledacos s sebou. Co kluk už jsem býval nejlepší skakoun ze všech svých spolužáků a také nyni podivili se mým skokům do dálky. Starý tvrdil, že budu jednou nejprvnější paňác po celých Čechách, matka mně dala trochu podmáslí připít a dcera se o mne opírala.

Celý týden pozdržel jsem se u nich. Hned v druhý den natáhl mně můj patron provaz přes hnojník, dal mně bidlo do rukou a učil mne chodit ve výšce. Přešel jsem provazem už třebas třikrát; pravili, že za čtrnáct dní při mých talentech na kostelní věž vylezu.

Mezi tim přišla k nám marionetářka s dítětem. Obě sestry začaly se o mne hádat a prát; nejsa milovníkem různic v lůně rodinném, utekl jsem.

*

Velmi brzy hrál jsem první úlohy, při mém zevnějšku to ani jinak nešlo.

O první svou benefici dával jsem ponejprv Karla Moora. Bylo to představení nevídané.

V městečku, ve kterém jsme právě hráli, měla obec šest velkých černých plášťů, v něž se při pohřbu pohřebníci fakulanti oblékali. Takový jeden dlouhánský plášť jsem si vypůjčil, vestu a kabát pod ním měl jsem posety talířovými lesklými knoflíky, za pás nastrkal jsem kudly a pistole, co se jich vešlo — měl někdo ten applaus poslouchat, když jsem se rozhrnul!

Brzy bych se byl však při tom potkal s malheurem. Někteří synkové měštští, kteří se mnou kamarádili, uvolili se k větší mé oslavě, že budou co loupežníci s sebou hrát. K zkouškám nepřišli, teprvé ku představení.

Když tak přede mnou stáli na jevišti, hrál jsem úlohu svou se zápalem jako nějaký opravdivý loupežník.

„Holoto, slož zbraň!“ komanduju náhle.

Loupežníci se nehýbají.

„Holoto, slož zbraň!“ opakuju.

Loupežníci sobě něco povídají.

Přistoupím na oko pánovitě k nim a šeptám jim: „Vy hlupáci, což nevidíte, že to jen tak povídám? Budu ještě jednou komandovat, složte zbraň a uvidíte, jaký špás z toho pak bude.“

Odstoupím a vyhouknu: „Neposlechnete-li okamžitě, budete všickni viset! — Holoto, slož zbraň!“

Složili zbraň a čekali na špás! pak mne hubovali, že žádný nebyl. —

Byl to ale příjem, jakých málo! Patnáct celých zlatých jsem tenkráte dostal! To bylo ovšem něco zcela jiného než později u německé společnosti, kde jsem za Karla a France Moora najednou čtyry a půl krejcaru obdržel.

Což u českých společností to jde — ale ty německé, to jsou pravé špitály — samá diéta! Tam jsem se na-

učil ponejprv klást namočené ručníky na žaludek co prostředek proti hladu.

Hráli jsme čtrnáct dní v Nymburce, kde ani německé firmy nespatříš, divadlo bylo prázdno, a kdybych se byl od jednoho koželuha černé kalhoty nevypůjčil a je neprodal, byl bych umřel hlady.

Koželuh se divil, proč mne nevidí nikdy na jevišti v těch kalhotech.

*

Myslil jsem sobě, když se jednou kdosi se mnou v hostinci hádal a mne stále urážel: „Bez toho si nedal posud nikomu facku — proč bys mu ji nedal!“ I dal jsem mu ji.

Strhla se z toho pranice a druhý den žaloba. Já a moji kolegové, kteří při mně byli stáli, byli jsme odsouzeni na tři dni do sedátka. Kolegové zadali protest, já však neměl na kolek a musil jsem tedy se přihlásit, že chci sedět.

Přihlásil jsem se v sobotu o polední u soudce a prosil jsem ho, zdaliž bych si nemohl ty tři dni vždycky po několika hodinách odsedět, tak že by mně to v zkouškách nevadilo. Soudce byl velmi vlídný a pravil, že připouští pro to, že se přihlašuju a neprotestuju. Jelikož odpůlne času mám a večer se právě v ten den nehraje, mohu prý trest hned nastoupit, abych však do žaláře nemusil, mám si zajít jen do bytu žalářníkova a tam čas ten strávit dnes i později, až se tři dni dovrší.

Byl jsem ovšem velmi spokojen.

Přijdu ke dveřům žalářníkovým a zaklepu.

„Dále,“ ozve se hlas z vnitřka.

„Ach, toť je pan tento! I pěkně vítáme! Právě jsme po obědě. Což pak nám dává to zvláštní potěšení?“ vítá mne přívětivý žalářník.

„Jdu si k vám trochu posedět!“ odpovídám.

„I prosím, račte jen, račte! To nás těší!“ Bylo patrno, že neporozuměl.

Tři dcery jeho byly vesměs už dorostlé, krásné jako míšenská jablíčka, pohyblivé jako brabancový olej a svěží jako srnky.

Pozorovával jsem je často v divadle, známost byla brzy uzavřena a za čtvrt hodiny bavili jsme se už vespolek až radost. Vypravoval jsem všechny anekdoty z divadelního života, jaké jsem jen znal, a rozesmáli jsme se, až se okna třásla. Když už jsem byl všechno vyčerpal, navrhla nejmladší dcera nějakou společenskou hru.

„Jen žádnou,“ pravím, „při které bych stát nebo chodit musil, já přišel sedět!“

Smáli se tomu, nikdo však neporozuměl.

Smrkalo se už, a otec se počínal zmiňovat o večeři, při tom hleděl už trochu netrpělivě na mne, zdaliž se nezdvihnu. Konečně sobě snad vzpomněl, že má před sebou nebohého kočujícího herce, který nejspíše na večeři čeká. Dobrá mysl jeho ihned zvítězila.

„Bude-li chtít pán s nějakou pomazánkou a se sklenicí piva se spokojit, může s námi požívat.“

Já neodpovídal.

Po večeři hasl nějak náš bujný rozmar. Byli jsme unaveni. Desátá se blížila, já se ještě nehýbal. Konečně to starce mrzelo.

„Navštivte nás tedy brzy zase, pane Dívím se, že jsem tak dlouho vydržel, jindy už dávno ležím. Což Vy jste zvyklý do noci být vzhůru a zajdete si teď zajisté ještě někam za pány kamarády.“

„O ne! — já jsem přišel sem sedět.“

„Vy jste čtverák!“

„Zajisté!“ a vypravuju celou historii. „Pan soudce nařídil, a nahlížíte tedy, že musím u Vás přenocovat.“

Děvčata vypukla do hlasitého smíchu.

„Ale Ty můj bože, copak to jemnostpánovi napadlo? Vždyť já mám pro celou rodinu jednu světnici.“

„Za to já ovšem nemohu —“

Rozpaky byly nyní všeobecné.

„Víte co, pane?“ rozhodnul se konečně žalářník. „Jděte jen domů, a já řeknu, že jste zde celou noc strávil! Nemusíte už vůbec ani přijít; po několika dnech oznámíme, že jste už s trestem hotov.

Já svolil milostivě po krátkém vzpírání se a byl jsem s trestem hotov, kdežto moji kolegové v šatlavě svátky strávit musili.

*

Také do Prahy jsem si jednou zašel — však mne tam na jeviště už více nedostanou!

Kdežto jsem hrával na venkově samé první úlohy a jen na ty, jak se říká, zarichtován byl, dávali mně tam samé umirající a raněné, a ještě k tomu byli proti mně proto, že jsem se v úlohách těch líbil.

Kritika nevidėla sobě na jazyk, jen jeden kritik mně přál a uznal mne. Pravil veřejně, chvále můj krásný zevnějšek, že jsem, jako by mě pán bůh ze dřeva vysoustruhoval. Byla to poctivá duše.

Zbytečně jsem se namáhal po úlohách větších. Myslil jsem, že se mně to podaří konečně při mé benefici. Objednal jsem sobě u jednoho básníka nový kus a pravím

mu: „Napište mi nějaký kus, kde bude pěkná úloha pro mne. Víte, tak něco salonního nebo duchaplného!“

„Ano, rozumím! Vždycky, jako byste něco velikého — a nic!“

Dobře to vyvedl; v jeho kuse musil jsem hrát hloupého služebníka a byl jsem pořád bit.

Ke druhé benefici chtěl jsem si napsat kus sám „Nejlíp bude něco historického,“ myslím sobě a vypůjčím si Palackého. To je kniha zcela nepraktická; povídek dost a poznámek dost — nikde ale rozvržení děje pro nějakou tragedii.

Konečně mne to v Praze přece už omrzelo, sebral jsem své věci a pomyslil jsem si: „Adieu Praho, jinde je také svět!“

*

Moje štěstí u ženských bylo zvláštní! — skoro bych řekl, že až nestydaté. Sotva jsem na nějakou kouk', už byla má.

Nemluvím ani o té mladé cigánce, která se do mne tak zamilovala, že po celý rok s naší tlupou se potulovala a všudy byla, kdekoliv jsme zastavili.

Měl jsem ji rád tu černookou, žlutou čarodějnici: skoro jsem myslil, že mně udělala. Kolegové se mně smáli, není-li snad nějakou cigánskou kněžnou. Stál jsem ovšem nesmírně vysoko nad tou ubohou, což ale z toho. Odpovídal jsem na všecky úsměšky s Raupachem:

„Ungleich aber kann mit ungleich
nur in liebe sich vereinen“

nebo s Houwaldem:

„Die liebe fragt nicht nach der väter stand.“

My totiž mívali ten zvyk, že jsme vždycky při rozmluvách s kolegy němčiny co vzdělané řeči užívali. Dělali jsme to podlé úřadníků venkovských; ostatně jsem to v Praze i u literátů spozoroval.

Vzít jsem sobě cigánku tu ovšem nechtěl, neboť jsem myslil s Ifflandem: „Ehret die rechte der natur — folgt dem zuge der liebe, so bedürft ihr keiner gesetze.“

Ta cigánka mne nesmírně milovala, až pak konečně, připamatovavši sobě Tylovo: „Kdo miluje, chce milovat — a nic více —“ moje stříbrné hodinky ukradla a s nimi se ztratila.

Podle toho, že se zároveň s ní i jiným pánům podstatnější věci ztratily, poznal jsem, že ti pánové ji měli přece radši, než jak se tvářili.

*

Nejvznešenější má láska byla s jistou husarskou princeznou. Tak totiž nazývali v L . . . jistou slečinku, která husara lieutnanta až k zbláznění ráda měla. Jakmile však mne na jevišti spatřila, „byla démantovými řetězy ke mně připoutána,“ psala mně psaníčko plné lásky a vůně z kávy, ku které mne pozvala, a na husara nevzpomněla ani více. Pak jí říkali „divadelní princezna“.

Měla mnoho peněz a já ji měl upřímně rád; chtěla však vždycky, jak říkala „z principu“, svobodnou zůstat. Byl jsem tak do ní zamilován, že jsem až báseň na ni složil. Podařila se mně tuze a začínala:

„Ach jesti něco, já to dobře cítím.“ —

V ten čas umřel náš direktor, a zůstala po něm žena a tři děti. Společnosť nevěděla, co by počala. Konečně nás vytrhla direktorka z nesnází. Zavolala si

mne a ptala se mne, zdaliž bych nechtěl se jejím mužem stát.

„Rozmyslím si to,“ pravím já.

Dluhů zde nebylo, divadelní aparát v pořádku, společnosť měla dobré jméno — rozhodl jsem se. Což mně to vadilo, že měla po jedné straně dvacet let a po druhé také dvacet

I princeznu svou a vřelou lásku k ní jsem zašlapal, mysle sobě s Raupachem: „Entschlossenheit zum schwersten opfer ist der liebe ruhm und höchste offenbarung“.

Vzal jsem sobě tedy direktorku, stal se direktorem, a přisvědčuji nyní Shakespearovi, že láska jest „rozumné bláznovství, — protivná žluč a sladká mastička“.

Erotomanie.

I.

Myšlénka tvá, vydat podobně jako Angličan Morison fysiognomiku duševních nemocí, jest pěkna a nemine se v lékařském kruhu svého uznání, zvláště budeš-li k tomu hledět, abys anglické dílo svým doplnil."

„Doplňování moje hlavně se tím obmezí, že podám tvářnosti zde onde výraznější. Doufám, že právě pro to též laikové se mým dílem potěší."

„Leda takoví laikové, milý příteli, kteří nejsou zvyklí pozorovat zdravou skutečnosť a sledovat tvářnosť duševně zdravých lidí v jejich náruživostmi a chtíči uspůsobených změnách!"

„Myslíš?"

„Ano!" Kdo lidi bystře pozoruje, nenaučí se z vašich fysiognomik ničemu. Věř mně, že jsem po prostudování Morisona právě tak mnoho věděl jako před tím; jen že mně byly fysiognomie anglických bláznů novým důkazem staré pravdy, jak po celém světě člověk stejným náruživostem podléhá a stejně je svou tvářností obrazí. Po přečteni toho spisu se mně zdálo, že potkávám samé blázny po ulici, jakož jsem mezi čtením myslel, že vidím samé známé tváře duševně zcela zdravých lidí, kteří snad jen okamžitou myšlénkou neb náruživostí zvláštního vý-

razu nabyli. Tentýž výraz radosti, blbosti, lásky, smilnosti, nenávisti a třeba vraždychtivosti viděl jsem už tisíckráte. Mnohý výraz jest při více náruživostech stejný a pod mnohou podobiznu, při kteréž p znamenání dosvědčovalo, že duševně nemocný sebe za mocného krále nebo za milionáře má, mohl jsem vším právem také podepsati: „Nemocný stůně láskou, chce každého objímat atd.“ Výraz vedlejší, jen bláznům zvláštní a je charakterisující nedovede žádný kreslič černidlem napodobit.“

„Že ne? Pravím Ti ale, že jsem nalezl takového mistra, který to a snad ještě více dovede.“

„A kdo je to?“

„Jest to zcela mladý člověk a cvičí se teprvé as dvě léta při zdejší akademii; má však ve svých kresbách už více ducha, než všichni jeho starší kollegové! — Také zvláštni historka! — Myslel jsem před třemi roky, že chudáka také do svého ústavu dostanu. Maryt jest syn známého ti mého protektora, jehož blbosť jsi seznal. Syn jest pravý opak svého otce. Studoval zde gymnasium a byl as po dvě léta vzorem všech pražských bohatých synků. Otec si z hýrání hochova mnoho nedělal, podporoval ho vydatně penězi, až náhlý převrat mysl mladíkovu ku zcela jiným věcem obrátil. Náhle počínal kupovat knihy, přestal už zcela navštěvovat školu, seděl celé dny a celé noci, i ve dne za spuštěnými záclonami a při lampě a studoval tak dlouho neunavně, až onemocněl. Otec mu zase nepřekážel, — kdyby to byl snad při synovu hýrání učinil, nebyl by se tento nejspíše z něho ani vyzul. Po přestálé nemoci musel Maryt na venek. Za krátkou dobu se vrátil zase s ohromnými mappami, vstoupil do akademie — měl bys vidět, jaké podobizny mně zde už dovedl! — Chceš cigaro?“

„Máš zase intresantní nemocné?“

„Velmi intresantní, ale ne pro Tebe! Ty hledáš jen pikantní biografie a nerozumíš tomu. co je vlastně při duševních nemocech nejzajímavější. Mám až příliš namáhavou práci, ale to, že se s každým nemocným jinak zacházeti musí — — zmačkni to cigaro trochu — zahoď je tedy, toť je první. které špatně hoří! Objednal jsem je z Terstu."

„Musíš mne zde dnes trochu provest."

„Počkej, až přijde Maryt! Obeslal jsem ho k důležité práci."

Chvíli jsme pomlčeli.

Modrý, lehounký kouř našich cigar kolíbal se zlehka nad našimi hlavami, mísil se s lesknoucími paprsky zapadajícího sem červnového slunce, a vinul se po nich z okna k modré výši. Sledoval jsem jeho rozmanité kruhy, zrak jej doprovázel k odevřenému oknu a zakotvil se na zástupu v pěkné domácí zahradě pracujících dělníků. Byli to tiší a bezpečnější z nemocných obojího pohlaví, kteří zde pod dohlídkou svých strážců pracovali a se bavili. Hlasný jejich hovor zapadal až do našeho tichého pokoje. Mohl jsem takměř všechno zaslechnout, co mluvili. Rozprava se mně zdála zcela souvislou. Jeden druhého škádlil a posmíval se mu, mluvil o tom, co ještě blázinci k dokonalosti schází, zaplakal si a bědoval nad svým neštěstím, neštěstí druhých sobě nevšímaje — zcela jako úplně zdraví lidé.

Poslouchal jsem vždy napnutěji — najednou se oko zastínilo a v něm objevila se krásná ženská tvář; čerstvě rozvitá růže padla mezi nás na pohovku a tvář zase zmizela.

„Co jest to?"

„Erotomanie! — Vstupte!" —

„Zaklepal jsem dvakrát, a myslel už, že zde nejste."

„Byli jsme oba trochu zamyšleni. Pan Maryt — pan —.“

Prohlížel jsem přišlého zvědavě. Postavy byl prostřední, slabé a štíhlé. Outlá, až průhlednou koží se vyznačující ruka držela malou elegantní mapku pod skrčeným ramenem. Hlava jeho, taktéž trochu nahnutá, nesla sílu černých, hebkých kadeří. Celá tvářnost ušlechtilá jevila intelligencí a jeho oko — tak znamenitě tmavomodrého a myslícího oka jsem byl posud neviděl — rovněž tak zpytavě pohlíželo na mne, jak já jsem na tu jeho zajímavou tvář pohlížel.

Zdál se spokojen a podal mně ruku.

„Nezdržujme se, pánové, a pojďme! Mám pro Vás něco zvláštního, pane Maryte!“

U okna se objevila náhle zase ona krásná dívčí tvář. Vidouc, že k její růži voním, posílala drobnými prstíčky, co nejrychleji mohla, políbení za políbením.

„Šla, Márinko, růži okopávat, ano?“

„Ano, můj drahý!“ — Krásná dívka poslala ještě rychle několik polibků, zatančila po trávníku a zmizela za nejbližším keřem.

„Nešťastné to děvče“ — vypravoval doktor dvéře za sebou zavíraje — „zamilovalo sobě syna své paní, u kteréž co komorná sloužilo. Její láska nevšímavostí jeho tak vzrůstala, až se v erotomanii proměnila. Posílá stále polibky ženským i mužským; jest však takto velmi stydliva a pořádna. Za jasného počasí jest celý den v zahradě. Okopává veliký růžový keř a mluví s růžemi co se svými dětmi. Jakmile spatří cizí tvář v zahradě, utrhne růži a žádá cizince s uzardělou tváří, aby toto dítě její lásky pravému otci doručil. Mám naději v její uzdravení. — Přijela mi dnes nemocná z Vídně, Maryte, velmi intresantní to osoba a jdeme právě k ní, abyste její podo-

biznu nakreslil. Jen se mně do ní nezamilujte; jest to zvláštní krása a to krása takového druhu, že duševní její nemoc přirozený půvab ještě zvyšuje; zvýšení to jest tak zvláštní, že by nevědomý celou nemoc její za koketování míti mohl. Jest dcerou z bohatého šlechtického domu a leknu ím nad smrtí matčinou upadla v manii spojenou se stálým zármutkem. Poslali mně ji sem a jsem přesvědčen, že její choroba jenom lehounký obláček jest, jenž v brzku přejde.

Přešli jsme zatím několik všelijak se křižujících chodeb.

„Sedí v mé malé zahrádce a budete ji moci okem z chodby pohodlně okreslit! — Zde jsme, stolek a židle máte už připraveny.“

Na tři kroky od okna seděla proti nám dívka as sedmnáctiletá pod stromem. Krása jeji byla tak obzvláštní a dojemná, že by žádný popis nestačil, aby jen část dojmu zobrazil, kterým mne překvapila. Postavy byla prostřední, kypící a přece štíhlé. Obličej jeji byl zcela pravidelný ovál, tváře hebounké a milou, jemnou barvou, jako by planými růžemi, prokvětalé. Bohatý vlas byl jasné barvy ryzého zlata a lesknul se jak toto v paprslcích teplého slunce, jež větve stromu proniklo, na hlavě nebohé nemocné se uložilo a krásný vlas jako diademem věnčilo. Seděla schoulena na březovém sedátku, ruce majíc na prsou sepjaty. Celý ráz překrásného obličeje jevil nejvyšší stupeň strachu tak mocného a při tom tak podivně dojemného, že jsem se v prvním okamžiku až zachvěl. Oko tak jasně modré, jako by nebe se v tiché čisté vodě odráželo, bylo ouzkostlivě rozpnuto a pohlíželo v nevýslovné bázni zrovna před sebe. Lehko však poznati, že předmětů před sebou nepozoruje, a že zrak její před ní ve prázdném vzduchu, uprostřed mezi okem a nej-

bližším předmětem, utkvěl. Nás nepozorovala, ač jsme zde už hodnou chvíli postáli.

„Těším se, Maryte, že nemocnou s takovou napnutostí pozorujete; obdržím zajisté znamenitý obraz!“

Všimnul jsem sobě Maryta. Stál zde ještě více nahnut než dříve. Celý obličej byl napnut; v oku zahrávaly jiskry patrné nadšenosti, rty se chvěly.

„Pojď, příteli! Necháme Maryta o samotě!“

„S bohem, pane Maryte!“

Maryt neodpovídal. Po chvíli otevřely se mu jako mimovolně rty a domníval jsem se, že slyším slovo „Madonna!“

Nespozoroval ani, že jsme se vzdalovali. —

II.

Druhý den po návštěvě v blázinci odjel jsem z Prahy. Ač jsem se po nějaké, ne příliš dlouhé době zase navrátil, minul přece asi rok, než jsem svého přítele, lékaře B., zase navštívit mohl.

„Chtěl jsem už dávno psát, abys mne navštívil. Zajisté ti to bude milé, když Maryta ještě jednou, než zhasne, uvidíš!“

„Jak? Maryt k smrti nemocen a snad —?“

„Ovšem, ovšem! Jest to nejtrpčí služba, kterou jsem kdy vykonal.“

„Ale —“

„Inu, uskutečnilo se moje obávání! — — Maryt se zamiloval do té krásné, mladé šlechtičny, kterou, jak víš, kreslit měl. Byl zde od rána do večera a kreslil ji každý den znova. Pod každý obraz zaznamenal věrně postup nemoci: musel jsem mu ho týmže spůsobem diktovat, jakým jsem byl popis choroby ku dřívějším kresbám

Marytovým připojoval. Za týden se mně sem náhle zcela přestěhoval. Domluvy nespomohly, po celý den byl jí na blízku; násilně jsem nesměl jednat. As ve čtyrech nedělích byla uzdravena a co nejšetrněji jsem mu sdělil, že nás opustí. Na pohled lhostejně sebral její podobizny a ostatní své věci a odebral se zase domů. Po dvou dnech jsem slyšel, že odjel do Vídně. Nebyl bych tenkráte, ač jsem se ledačeho obával, myslel, že ho za několik neděl tak nešťastného zase spatřím! — — Poručil jsem právě, aby ho trochu do zahrady zavedli: můžeme se zatím do jeho pokoje podívat."

Šli jsme mlčky vedlé sebe až ku světnici, kterou B. svému nešťastnému příteli byl upravil.

Světnice byla přívětiva, a péčí doktorovou nedokazovala ani nejmenší známka, že zde duševní choroba svou oběť hosti.

Na stole leželo malířské náčiní.

„Nejbolestnější jest, že Maryt vzdor chorobě sobě v jasnějších chvílích svého neštěstí vědom jest. Zde máš důkazy!"

B. ukázal zároveň na tři podobizny, které vedlé sebe na stolku ležely.

„To je Maryt!" zvolal jsem, pohlédnuv na první podobiznu, jež známé mně tahy Marytovy, chorobou zmučené, obrazila.

„Kreslil ji sám. Čti podpis. stylisoval a psal jej taktéž."

Podpis zněl:

„Podobizna F. M., stáří 21 let, malíř. Znamenitý mladík, jenž z lásky v šílenství upadl. Zděděné disposicí k šílenstvi nestávalo. Jest obyčejně tichý a jen někdy se musí s ním násilněji zacházet. Znamenité jest, že sobě svého neštěstí zcela vědom. Podobizna kreslena ve čtvrtý týden jeho pobytí ve blázinci. — F. M."

Vedle ležela druhá podobizna. Tváře byly ještě vpadlejší, zrak neurčitější, vlasy v značném a charakterisujícím nepořádku. Podepsáno bylo:

„F. M. o tři měsíce později. Léky neúčinkovaly. ač všeho užito, co pomoci mohlo. Spatří-li nemocný nepřipraveně některého z přátel nebo známých, stává se nezbednějším; myšlénky jeho bývají pak ještě nesouvislejší a potřebuje vždy několik dní, aby se zase zotavil. — F. M."

Třetí podobizna mne nevýslovně bolestně překvapila. Jen s tíži poznal sem v tomto skorem mrtvém obličeji tvář Marytovu. Zdálo se mně. že obličej ten před mýma očima vždy více a více mizí a slábne. že se jako ve vzduch rozplývá; byl na papír jen jako vdechnut. Před očima se mně dělaly mžitky. když jsem pod podobiznou četl:

„F. M. ještě o dva měsíce později. Slábne a je vždy tupější, přijde brzo dementia, paralysí. smrt. Ona to neví, že jsem velký umělec, já jí ukrad' krásu . . ."

„Strážci vedou Maryta už nazpět, pojď rychle ven; nyní se bojí zase každé poněkud neznámé tváře!"

Skoro mimovolně jsem následoval doktora.

Právě vedli, ba skorem nesli dva strážci Maryta ze zahrady. Doktor se postavil se mnou za blízkou mříž.

Nebohý Maryt! — Nebyl bych ho zajisté poznal! Vlekoucí se chůze, svislá ústa a zcela otupělé oko naznačovaly skutečně strašnou paralysí. Když šel kolem nás, usmíval se lehce pro sebe a šeptal: „Velký malíř ukrad' krásu, ukrad' . . ."

Vešli s ním do pokoje.

„Jak dlouho může ještě žít?"

„Doufám. že nejdéle čtrnáct dní."

„Nebohý Maryt!"

———

Franc.

Pamatuji se podnes velmi živě na houslistu „France“ a zajisté se mnou ještě mnohý Malostranský.

Franc mně odpustí, řeknu-li, že sobě pamatuju podobu jeho asi za tou příčinou, za jakou na některou podařenou karikaturu nezapomínáme. A viděl-li čtenář už někdy titulní figuru anglického „Punche“, odpustí mně zase on popisování. Tentýž ráz obličeje, tytéž ostré, zvláštností svou významné tahy. Jen že byl ovšem Franc malý, zcela malinký, že jemný a načervenalý nosíček jeho byl tenounký a prosvitavý, ústa že jevila umdlení místo posměchu, a z modrého oka že neblýštěl se smích, ale prosba — nejdojemnější to prosba, jako jsem kdy v oku unylém a stařičkém spatřil. Na šedivé hlavě houpal se mu zelený, ošumělý kaškýtek, na hoře užším, tuhým, zlomeným však už dnem uzavřený, jaký nyní už toliko u nejmenších venkovských dětí vidáme. Na sešlém zeleném fráčku s odřeným aksamítovým límcem nosil přehýbané a zlámané knoflíky z mědi; kalhoty byly vetché, na kolenou silně ošumělé. A ku vší té bídě připojovalo se ještě mrzáctví — Franc byl hrbat.

Jakkoli zevnějšek jeho byl zvláštní, ano podivný, neopovážily jsme se my děti přece jemu se vysmívati.

ano my měly skoro jakous bázeň před ním. Franc měl krátký dech a silně pokašlával. Když se ku svému vysokému bytu v Hluboké cestě vrchem plížival, odpočíval po každém dvacátém kroku; položil se na zeď a opřel scvrklé ruce o kolena. Tu jsme sobě raději obešli, abychom nemusili přímo kolem něho, a když mne matka poslala, abych Francovi krejcar dal, podával jsem mu jej třesoucí rukou a se zatajeným dechem. Také málo kteří odrostlí dovolili sobě žert s ním a jen drvoštěpové po ulicích štípající pokřikovali naň: „Vida, my zde v práci a Franc už z hospody!“

Tenkráte chodíval můj otec ku „Kloubicům“ na džbáneček; přicházeli tam hlavně staří kanonýři, jeho bývalí soudruhové. Tam mne brával otec s sebou; seděl jsem tiše vedlé něho se slaným rohlíkem v ruce a naslouchal historkám, jež sobě po dvacáté vypravovali.

Jednoho dne jsme tam zastali France.

Seděl mezi veselou, hulákající a výskající společností a huď jim na své otřelé housličky písně a kousky, jakých žádali. Pamatuju se, že mne smutný Franc svými veselými písněmi tenkrát rozplakal, aniž bych byl věděl proč.

Hospoda byla plna dýmu a tabákového kouře, plna hluku a výskotu.

Náhle vstali někteří z nejbujnějších od stolu, chopili se sedadla, na kterémž Franc seděl a vyzdvihli je i s Francem na stůl.

Všeobecný výskot pozdravil France ve výšce se kolísajícího. Franc znal už svou povinnost, zaškrábal tuš a zavejsknul. Jeho „ichuchu!“ podobalo se spíše bolestnému vzkřeku než vyzvání k veselosti. Takových rozdílů lidé však nedbají.

„Jsi ty chlapík!“ chechtal se chraptivý hlas dřevoštěpa Strnada. „Není-li pak ho na tom stole jako krejcarové housky na krámě?“

Všichni se smáli — Franc zaškrábal opět tuš a zavýsknul. Strašný kašel přetrhl však jeho „ichuchu“.

„Kuckej, kuckej! Však toho už nemáš mnoho na vykuckání. Brzy bude o jednu vdovu víc! Prosím tě, co ti to připadlo, že's vzal takového obra za ženu?“

„Inu,“ odpovídá Franc kašlaje, „myslil jsem, když přidá ona, co mně schází, že z nás budou přec dva celí lidé.“

„Jak pak ti často vybije?“

Franc neslyší pro kašel, co se povídá.

„Co že jsi povídal?“

„Nedostaneš-li nikdy od ní výprasku?“

Dým ve výšce hustší nedovoluje Francovi, aby souvisle mluvil. Dech se mu krátí ještě více, někdy se mu ho ani tolik nedostává, aby slovo dořekl.

„Někdy, někdy! obyčejně ve čtvrtek a v pátek, když vy holomci už nemáte peněz a člověk si mezi vámi nevydělá. — Pod pětadvacet grošů nesmím přinést. — Když mám někdy míň, klepám zcela tiše na dům, žena to už zná a nechá mne hodinu čekat. Druhý den mám pak jenom chleba a abych nemusil ho suchý jíst, namaže mně záda. Když mám ale pětadvacet grošů nebo tolar, zatluku si kramflekem a nadávám, pokud se mi neodevře. To je pak vepřová s knedlíky a se zelím — ichu —“

Chce smyčec nasadit, silný a bolestný kašel však, podivně sprovázející hlučný smích ostatních, tak ho sevře, že mu ruce sklesnou a housle vypadnou. A kdyby byl Strnad nepřiskočil, byl by i Franc za nimi se stolu spadl.

„Je mu zle, tomu sakyventovi. Pane šenkýři, ňákou jalovcovou a schovejte mu ty třepy, tamhle pan soused mu je spraví. Jdi, Franci, domů, jdi, zatluč si kramflekem a vydadej se!“

Franc plíží se pomalu ven. V průjezdě ovane ho mrazivý, zimní vzduch. Zastaví se, ruce jeho sklesnou na kolena. Franc praví sám k sobě: „A bylo mi pořád, jako by mne domů něco volalo.“

Vyjde na podloubí.

Po ulicích chumelí se sníh, jako by celá oblaka k zemi padala. Silná vichřice žene spousty sněhové před sebou, hvizdá a skučí a zanáší sníh kolem pilířů do podloubí, tak že dláždění zde jako pruhované vypadá.

Schoulen a sehnut, maje ruce o kolena opřeny, kráčí Franc pomalu ku předu; skoro se mu nechce z podloubí ani ven. Bojí se té vichřice ženoucí oblaky sněhu Mikulášským náměstím; vždyť je skoro tak lehkým a slabým jako ta malá hvězdička sněhová. Není však pomoci.

„Pořád je mi, jako by mne něco domů volalo; musím silně vykročit,“ šeptá pro sebe a vychází z podloubí. Vichřice zaduje a vsype mu sníh do obličeje. Nemůže oddychnout, hmatá kolem sebe po podpoře — opětně vítr zahučí a jako by pírko lehké potácí se mrzák nazpět a sklesne na zem. Chvíli to trvá, než se zase vzmůže a povstane. „Musím — musím domů — já bych strachy zemřel,“ praví zase a dodává si zmužilosti.

Dlouho, předlouho to trvalo, než Franc Ostruhovou ulicí nahoru se dostal. Skoro u každého domu, u každého rohu se zastavil a odpočíval. Konečně došel až k svému bytu: sotva že mu ještě zbývalo síly, aby klikou zarachotil. Noha se mu svezla s prahu a zůstal bez vlády jako by ve mdlobách ve sněhu ležet.

Chvilku bylo ticho. Konečně se ozvaly kroky a dvéře se odevřely.

Silná, veliká ženská vstoupila na práh.

„Bože můj! — Franci drahý — co je ti?“

Přiskočí rychle a zdvihá mužíka jako dítě se země.

„Jak pak je Marii?“

„Dobře — dobře!“ odpovídá a nese ho na rukou do domu.

„Jenom tiše, ať se nelekne,“ šeptá Franc už u dveří svého bytu.

Žena ho mlčky posadí na židli vedlé stolu.

„Spí?“ táže se Franc a dusí vzmahající se kašel.

„Ano, spí!“ odpovídá žena přidušeným, třesoucím se hlasem a kleká vedlé slamníku, na zemi rozestřeného.

Mdlé světlo olejové lampičky osvěcuje chudobné lože a na něm skrovnou postavu asi desítiletého děvčete.

Černé havranní vlasy, nepořádně splývající, jak to u dlouho na lože upoutaných bývá, ostiňujou obličej uzounký a suchý, jako by oubytěmi zmořený. Oči jsou zavřeny a namodralými klapkami pokryty. Ruce děvčete jsou sepjaty, jako by k modlitbě.

„Jak je jí? Mne to pořád volalo domů, pospíchal jsem, co jsem mohl. — Není-li pak chudák co andílek? No, neplač, ženo, nesu peníze na medicinu.“

„Ta už nepotřebuje mediciny!“ zapláče žena a vrhne se vzlykajíc na děvče.

„Mrtva?“ vzkřikne Franc a zavrávorá se sedadla. Zdá se, že chce o strašné pravdě sám se přesvědčiti — po prvním však už kroku klesne opět bezvládně na zem. — —

Druhý den chodily jsme se my děti do Hluboké cesty dívat; pravilot se nám, že Franc leží na prkně. Měly jsme strach a přece jsme šly.

Světnice byla plna soucitných a zvědavých. Vedlé plačící ženy stál dřevoštěp Strnad. Díval se dlouho upřeně na obě vedlé sebe ležící mrtvoly. „Jest-li pak zde neleží jako houska na krámě?“ vyhrknul konečně. „Teď mohu ty děti vzít na ruce a odnést je najednou na —“

Hlas mu přeskočil, odvrátil se a utíral si poslzené tváře. — —

Bledý andílek vyvolal zemdleného France ještě dále za sebou.

Starý mládenec.

Hlava první dokazuje, že starý mládenec nemusí být sama do sebe zamilován.

„Věřte mně, to věčné mládenectví, ta věčná samota mne už mrzí.“

„Vždyť ale nejste samoten! Bydlíte u své matky a nenahradí-li vám všechno, co svým bezženstvím ztrácíte, nahradí alespoň velkou část.“

„Ach ano, ano — mne ale probíhá mráz, když sobě vzpomenu, že může umřít a že pak samoten život svůj doklepat mám. Víte, samotu bych ovšem takto lehce snesl, ale dejme tomu, že bych se rozstonal a pomoci potřeboval — pomohou mně cizí lidé? Ani bych té pomoci z pýchy sobě nežádal! Či měl bych snad do některé veřejné nemocnice se dát odnést? To by ovšem pomohlo. Jen kdyby nebyly nemocnice tak neestheticky stavěny! Mám zlosť, jak se na ně podívám! Což by se nemohlo za tytéž peníze krásněji a rovně tak prakticky stavět? Což musí být ta nevkusná, kasární okna, ta — ne, já bych při myšlénce na nevkusnou façadu třeba ze smrtelného lože ještě vyskočil a utekl! Věřte mně, hned bych se oženil, jen kdyby to šlo!“

„To máte nyní ovšem jiné příčiny, než pro jaké jste se dříve ženit chtíval!“

„Z čistého, nebo vlastně ze špinavého egoismu bych se teď oženil, to se rozumí, jen kdyby mne některá chtěla. To je ale znamenité! Známostí se nadělám dost, ovšem takových, které mají peníze — jiné bych sobě nevzal, poněvadž bych ji svými nevelkými příjmy a k tomu ještě svými dluhy neuživil, a nouzi pro ženu trpět nechci — hned se dostanu do rodiny, učiním vyznání lásky; sotva se vám ale se svou nevěstou při procházce na ulici objevím, ač se proti procházkám z mnohých ohledů opírám, a sotva se začne otec nevěstin po mně poptávat, hned lítají listy, zprávy a výstrahy do domu a já — nu já ještě na štěstí dost časně z domu ven. Kdybych se vám na hlavu postavil — oženit se nemohu — nic platno!“

„Snad hledáte příliš mnoho peněz.“

„I to — to! Kdyby mělo děvče — nu, řeknu třeba jen deset, jen osm tisíc, já bych si ji vzal. Já už znamenitě slevil.“

„A chtějí vás děvčata přece?“

„To je trochu zlomyslně vysloveno. Podívejte se přece na mne! Jsem ovšem už trochu přes čtyřicítku, vypadám ale, ač jsem dosti prožil, jako bych byl sotva třicet — že ne?“

„Ne!“

„Tedy ne, zajisté ale také ne mnohem starší. Nu a pak jsem hezký člověk, tournuru mám, umím se pohybovat, umím být zábavným, namluvím děvčeti hned plnou hlavu, a co hlavního — je mně to jedno, měla-li dříve milovníků třeba na kopy, vždyť jsem já neměl méně milenek! A když se tak ledacos o ní povídá, zacpu uši — vždyť moje pověsť — darmo mluvit, hehehe!“

„V tom vás znám! Uškozujete sobě nejvíc ale tím, že sám o sobě všechno vypravujete, co se vůbec vypravovat může.“

„To máte pravdu, jen kdybych toho mohl zanechat! Ale člověk stává se tím tak zábavným, když o svých lehkomyslných a hloupých kouscích sám vypravuje! Ostatně tomu lidé obyčejně nevěří, co sám o sobě vypravujete.“

„A což nemáte naděje, že vaše služné se zvýší a že pak ženu uživíte, aniž byste její peněz potřebí měl?“

„I mám naději, jen že nesmírně dlouhou!“

„Tedy odpustíte, že vaše jednání nejen lehkomyslným, ale i špatným nazvat musím!“

„Dovolte, co tím myslíte?“

„Nemyslete sobě, že já o vašich nových schůzkách s Kateřinou nevím. Zapřel jste mi je, poněvadž jste se přede mnou styděl. Není to chvalitebné, že to hezké pořádné děvče tak lehkomyslně svou láskou trápíte. Kateřina je snad jediné děvče, které vás upřímně milovalo a miluje, vaše známosť s ní už trvá deset let —“

„O prosím, to se nesmí tak počítat, poněvadž mne mezi tím pro mé dluhy třikrát z domu vypověděli, nebo vlastně vyhodili! Po prvním vypovězení jsme se hněvali dvě leta, po druhém a po třetím vždy po půl druhém roku — zbude tedy jen asi pět let, prosím!“

„A o ty mezery jste ji nepřipravil tím, že jste se zase k ní navrátil, abyste ji po krátkém čase opět opustil? Nemohla se už dávno provdat? Kdo je vinen, že dvěma ženichům svým zase výhost dala, když vy jste se vrátil!“

„Já se nemohl na to dívat, že se jiní o ni ucházejí.“

„Tedy jste sobě musil pomoci lží, že si ji za krátký čas vzít můžete?“

„Nu, něco jsem musil její rodičům říci!“

„Ošklivě jste jednal, a jednáte nyní špatně! Musíte ji ještě nyní na ulici oslovovat? Nemůžete ji ani nyní nechat s pokojem? Může být, že by se ještě teď provdat

mohla, a vy jí to všechno pokazíte! Já sám na př. bych ji ovšem nechtěl, nebo děvče, kterému se pan Týnský po deset let dvořil, ztratilo věru všechen pojem o mužské důstojnosti!“

„Po mně se nevdala ještě ani jedna milenka, hehehe!“

„Nesmějte se tomu, je to smích nucený; vy nejste ještě tak zkažen, abyste se z něčeho podobného opravdu těšiti mohl!“

„Máte pravdu, Antoníne, máte pravdu, nelze ničeho namítat! Moje jednání naproti Kateřině je špatné; když sobě ale — u všech ďáblů! pomoci nemohu! Jak jí po nějaký čas nevidím, nedá mně to pokoje a pudí mne to stále tam, kde ji nalézt doufám. A jak ji spatřím, počnu se po celém těle třást a nadbíhám jí jako kluk, jen abych ji pozdravit mohl. Přibližuju se jí schválně a jsem šťasten, jen když se svou rukou její šatů dotknout mohu! O já jsem náruživě do ní zamilován — však je ale také idealem krásy — neusmívejte se! ta královská postava, ten obličej, a to krásné, krásné oko! O já miluju Kateřinu, jak jen — eh, jak jen vůbec lehkomyslnosť milovat může!“

Upřímná ta rozprávka přestala; oba přátelé se náhle odmlčeli! Kráčeli tiše vedle sebe, oba zamyšleni, přemýšlejíce dále o předmětu, který je byl právě tak dojal. Snad nedozrály jejich myšlénky k nějakému konci, aneb že šetřil jeden druhého — o předmětu tom ani zmínky více, a oba měli příliš mnoho taktu, než aby byli náhle a nuceně řeč zase jinam obraceli.

Na obou viditelno, že patří k tak zvané „lepší“ třídě. Kdyby byli jen o málo více pedanterie ve své chůzi, svém oděvu a rozmluvě objevili, soudili bychom, že to nějací nižší úřadníci; takto však mohli jimi sice být, ale nemusili, a těžko už nyní posoudit.

Starší z nich, v němž jsme už starého mládence Týnského poznali, vypadal skutečně mladší, než dle vlastního udání byl. Příjemná tělnatosť a usměvavý obličej jeho působily dojem člověka, který sám s sebou až nad míru spokojen jest; za to ale duchaplné, jasné oko dokazovalo, že mimo vlastní osoby i jiných věcí sobě hledí, věcí to nejspíše, které se obyčejně pod nejapným jménem „privatních studií“ zahrnují. Byl postavy značně menší než jeho společník, jenž se takto i v mnohém jiném ohledu od něho lišil. Obličej tohoto dosvědčoval o několik let vyšší stáří, než jaké se mu dle všeho ostatního přiřknouti mohlo. Byl as pět a dvacet let stár a vypadal jako třicátník. Už ta příkrá idealnosť, s jakou byl prvé princip poctivosti zastával, dokazovala v našich dobách trochu idealně smýšlejícího a jednajícího mladíka. Rozdílné to ovšem přátelství co do stáří; upřímné však až k hrubianství, jak jsme viděli. Oko Antonínovo, tak ho byl Týnský pojmenoval, bylo přísné a chladné — ráz to celé jeho tvářnosti. Posud byl zamračen a hluboko v myšlénkách zabrán, když Týnský se už zase usmíval a ústa každou chvilku poodevíral, jako by už mlčením nasycen byl. Týnský pozdravoval na všechny strany přívětivě a oslovil někdy lehkým žertikem nějaké kolem jdoucí známé; Antonín nadzdvihoval ze zdvořilosti klobouk, když společník jeho někoho pozdravil, aniž by sobě všímal, koho vlastně pozdravuje.

Týnskému zdálo se mlčení až příliš dlouhé.

„Dnes vám něco schází — neodmlouvejte mně! — musíte se povyrazit a půjdeme tedy do kasina k F . . .“

„Což je u F . . . nějaké kasino? — O tom jsem neslyšel.“

„Věřím. Je to uzavřená společnosť; neostýchejte se ale, mou protekcí se tam dostanete.“

„Děkuju.“

„Nevděčníku! — hraju si tam na velkého pána a protekcí velkých pánů —“

„Jest u F . . . přece nějaká místnosť?“

„Dosti pěkná. Dříve to byly stáje pro koně, je však všechno předěláno a nyní se tam řehtají lidé. Společnosť jest dosti originalní, budete se dobře bavit.“

„Nemám peněz.“

„Dobře víte, že mám ještě dvě zlatky. Je to arci málo a jsou už také vypůjčeny, ale zejtra je posledního.“

„Pak mám také známou vám antipathii proti tak zvaným uzavřeným společnostem.“

„Na to neberu ani ohledu. K vůli mně se musíte obětovat, což také tím spíše učiníte, řeknu-li vám, že tam mou bývalou milenku, dle vypravování mých známou vám Emmu seznáte.“

„Na tom mně věru nezáleží. Podle všeho se nehonosí právě zvláštní vzdělanosti.“

„Ale krása je, krása! Což chcete snad u našich děvčat vzdělanost najít? Divím se Vaší naivnosti! Já jí nikdy nehledal a proto jsem se také nikdy o jejich nevzdělanost neurážel. — Pojďte už!“

Šli některými menšími uličkami, až se náhle Antonín před dosti rozsáhlým domem zastavil a zpytavě jej prohlížel; byla už nastoupila tma a pátral nejspíše po osvícených oknech.

„Jen dál, jen dál!“ nutil Týnský.

Vstoupili do domu, prošli přední jeho částí a dostali se na prostranný dvůr. Týnský kráčel stále napřed až ku zadní části budovy. Náhlý hlomoz, divoké bravo a smích, jako by ze země vycházející, zarazily Antonínovy kroky. Před sebou spatřil řadu sklepních osvícených oken.

Křik se opětoval a padesát asi hrdel hulákalo „da capo, da capo!“

„Orkus nás vítá!“

„Ohlížím se po nadpisu „Per me si va . . .“

Hlava druhá dokazuje, že se lidé vlastně podivně bavívají.

Týnský nebral ohledu na poznamenání přítelovo, překročil několika kroky krátkou chodbu a ubíral se po zatočených schodech s Antonínem pod zem. Stočivše se konečně dolů dostali se do předsíně, z níž po zaplacení několika krejcarů a po ubezpečení Týnského, že Antonín s ním přichází, v dosti velký sál vstoupiti dovoleno. Bylo hezky plno, nalezli však přece ještě v koutě neobsazený stůl a jelikož od něho sál se dobře přehlídnout mohl, přisedli k němu.

Divno, že je Pražanu úplně nemožno, aby ze svobodné vůle k stolu přisedl, u kterého už někdo jiný, méně známý nebo docela cizí, se byl uhostil. Nově příchozímu nedovoluje to jakás pýcha, aby o společnost dbáti se zdál, a kdyby i přisedl, byli by starší hosté uraženi, chvilku by mlčeli, vosu si prohlíželi, šeptali pak a po dlouhé době teprva o něčem zcela jiném začali, než o čem dříve byli mluvili. Toto se neděje snad proto, že by o něčem tajném rokovali, bůh zachraň! ale jen za tou jednoduchou příčinou, že za pět minut pro důležitost předmětu ani nevědí, o čem byli dříve rozmlouvali.

Společnost byla dost pestra.

Týnský se počal po sále procházet, aby u svých známých, jejich paniček a dcerušek patřičnou poklonu odbyl, a Antonín měl dosti času, by se porozhledl.

Zdi „salonu“ byly zedníky velmi vkusně obíleny a prapory a znaky rozdílných zemí velmi nevkusně ozdobeny.

Uprostřed místnosti stál stůl a kolem něho sedm muzikantů. Každý příchozí měl úplné právo, aby se dle šumařského zevnějšku jejich už napřed strachoval před chvíli, kterou koncertovati počnou. — Hned v levo u vchodu byl dlouhý stůl obsazen samými mužskými. Kdo pražské hostince zná, ustanoví mužské tyto podle rozdílných, čistě domácích forem jejich sklenic, podle víček s jmeny na sklenicích atd. hned co „štamgasty“. Mezi nimi seděl veliký, silný muž: čepička na hlavě, rozepjatá vesta a kopa dětí po domácku oblečených kolem něho dokazovaly domácího pána. U tohoto stolu se mluvilo výhradně česky, hovor byl živý a nápady, kořeněné lokalní důležitosti a pikantní jako domácí chléb, vzbudily často hlasitý, hlučný smích. Na druhé straně vchodu byly paničky a jiné ženštiny umístěny, patříce nejspíše štamgastům: nevyznamenávaly se ničím zvláštním. — Kolem dlouhých stolů seděli nějací měšťané a úředníci se svými ženami a dcerami: otcové a matky u zdí, dcerušky na svobodné straně stolu, aby se snadněji s mladými mužskými pobavit mohly. Byli to civilně i vojensky oblečení mladíci, již se zde namáhali, aby slečny se milostivě a stále usmívat, pěkné zoubky okazovat, ošklivé šátečkem přikrývat a šátečkem tímto zase koketovat a hodně často říci mohly: „Ale vy jste ošklivý!“ Mladí vojáci mluvili s velkým povykem o nepatrných věcech a přeslechli často, co ten onen civilní lion pološeptmo podotknul. Slečinky si někdy mezi sebou zašeptaly: „Ty, ten umí mluvit!“ a ponechaly své punčochy pletoucí matky samým sobě, aby se tyto na prostředku usnést mohly, jakým se nejlépe ocet před potahováním se škraloupy chránit může. Otcové se tvářili velmi vážně,

rozkládali důtklivě a mluvili o samých věcech faktických, o požárech, úmrti někoho, povětří, dobrém a špatném pivě, při čemž obyčejně nějaká frasí vždy ideelní pojítko tvořila.

Mezi hosty se pohyboval nejváhavějším krokem starý sklepník v ošumělé, vyšívané čepičce a stříbrných brejlích; volalo se na něho predikatem „pane!“

Naproti vchodu byla na druhém konci salonu tribuna na dvou sloupech zbudována, mezi nimiž vchod do jiné jizby vedl. Tam byl billard-salon. Právě se tam hmoždili čtyři hráči s pyramidkou a namáhali se upřímně, ale bez výsledku, aby za půl hodiny patnáct nestejných kuliček do děr vpravili. Dvéře byly do hlavního salonu odevřeny, aby i sem hudba zaznívala a starého, shrblého markera rozehřála. Antonín byl povstal, aby se do vedlejší jizby podíval. Právě byl zase vyšel a studoval před tribunou, k jakému slohu ty prkenné sloupy patří, an se za ním náhlý hlas: „Ich bitte, meine herren, ich bitte!“ ozval. Zády k Antonínovi obrácen, provolával jakýs muž německy po nastalém tichu, že pan Raus „bude mít tu česť přednášeti velkou arii z Lucrecia Borgia“ a on sám že „bude míti pak tu česť deklamovati monolog.“

„Pojďte, sedneme si,“ pravil Týnský, jenž byl už konvenienční pouť dokonal, „vždyť jsme si to mučení zaplatili!“

„Kdo je ten Raus? Jméno to jsem už slyšel!“

„Bývalý bohatec a nyní po jarmarcích co pražský stavovský operní zpěvák cestující baritonista.“

„Zpívá dobře?“

„Pro hospodu by to ještě ušlo, jen že se mu ten malheur vždy stane, že hned po první písni úplně ochraptí. Dnes už bude chraptit. Vystoupil za času své slávy, dokud

mu ještě „vévoda z příkopů“ přezdívali, jednou na pražském jevišti v „Němé z Portici“, ale jen jednou!“

„Prosím vás, k čemu pak jsou ty znaky po stěnách?“

„To ti lidé, kteří je navěsili, sami nevěděli. Znáte manii mnohých lidí, kteří do svých pokojů sádrová poprsí pro okrasu nastaví; často ani nevědí, koho poprsí obrazí a také se po tom neptají — jen když je to vůbec poprsí. Tak asi se sem take ty znaky dostaly.“

Mezi tím začali muzikanti něco hrát v přepodivném tempu, což asi ten, který Lucrecia-Borgia očekával, konečně po dlouhém namahání poznati mohl.

„Počkejte, počkejte! snad nebudete sami zpívat?“ zahučel hrubý hlas od stolu každodenních hostů; muzikanti přestali a ohlášený zpěvák vstal a přiblížil se ku prostřednímu stolu, nesa ohromnou partiturní knihu s sebou.

Byl to muž asi padesátiletý, velikosti nadprostřední. Obličej měl červený a plný živobytí, vlasy však už silně zašedlé a oko nejspíše následkem lihovin strhané. Oblečen byl v obnošený světlohnědý kabát a v zimní spodky tak světlé barvy, že zběžný pozorovatel ani anomalie té sobě nevšimnul. Kolem krku byl šátek, někdy nejspíš černý, podivně sem tam zatočen a propleten, mělť umělým zatočením špinavou a roztrhanou košili zakrýt; tato ale vykukovala přece z roztřísněné vesty, z vesty to, která, ačkoli mohutné břicho přikrývala, přece ještě pro jiné mohutnější šita byla. Hosté, kteří se zpěvákem byli u jednoho stolu seděli, nastavili se kolem něho. Pan Raus rozložil partituru, chytil jednoho vedlé stojícího kluka za rameno, položil mu noty pro větší své pohodlí na hlavu a spustil ohromně hučicím, ale až příliš chraptivým hlasem hřmotně: „Ferrary pán“.

„Počkají, počkají!“ křičel první violinista, „musíme přece dřív introdukcí zahrát.“

Pan Raus se pohrdlivě usmál. Muzikanti si odbyli introdukcí a dřeli nyní spolu s panem Rausem krásnou arii důsledně až do konce, každý v jiném tempu a s vynecháváním rozličných nepohodlných taktů, aniž by přece jeden druhého popletl. Pan Raus jevil zvláštní zalibení v tom, že, kde mohl, hluboké E přidal a po dva, po tři takty vydržel; při tom se vždy vítězoslavně koukl na štamgasty a tito vypukli vždy v hlasité bravo, začež zase pan Raus se milostivě uklonil. Muzikanti nebrali však ohledu na hluboké E a hráli dále, až je zase dohonil. Konečně vysvobodilo dlouho vydržené E a ohlušující bravo ty posluchače z muk, kteří snad něčemu lepšímu byli uvykli.

Sotva se bylo utišilo, vystoupil oznamovatel muzikálně-deklamatorní produkcí. Dříve však, než počal, zavřel dvéře od druhého salonu. Antonín myslil, že se to k vůli ztracení hlasu děje: mělo ale zavření dveří jiný a vyšší význam.

„Znáte deklamatora?“ zpytoval Antonín.

„Je to Miller, bývalý český herec. Chuďas míval dříve také nějaké jmění a byl hostinským, pak kavárníkem. Sešel však neštěstím.“

„Mně je jedna malá kavárna známa, kterou jakýs Miller má.“

„To je týž. Spolčuje se vždy s někým, který něco peněz má a propůjčuje k tomu svou firmu. Měl už několik společníků, je ale nešťasten a pokaždé všeho zas nechati musí. Přiživuje se chudák deklamováním po hospodách. Podívejte se na jeho kabát!“

Miller byl muž o něco starší než Raus, obličeje však duchaplnějšího. Oblečen byl v dosti špatný svrchník

tmavozelené barvy a měl kravatu kolem krku, která as tutéž smutnou úlohu plnila jako u pana Rause. Postavil se zatím do positury a oznámil „Monolog des Marcus Antonius aus Julius Caesar von Shakespeare“. Originalní to deklamator! Levá ruka byla ustavičně v kapse a pravá ruka v polooblouku nad hlavou, při čemž tři prsty jako ku přísaze vztýčeny, ostatní křečovitě zaťaty byly; celá pravá strana těla chýlila se stále na zad a oko —

mahnt nicht das aug', das wilde, stiere,
an's aug' entsetzlicher vampyre?

Přednášel jednozvučně a zdálo se, jako by stále někomu opakoval: „Nešel mně s krku, já mu to udělal; víte -- mně ho bylo líto.“

Přeříkav a pokloniv se odstoupil ku zavřeným dveřím a poodevřel je; poněvadž se však tleskalo, vrátil se zase, poděkoval a odevřel pak dvéře znovu. Nechal je už odevřeny, zůstal ale v sále a šel ku svému místu. Dvéře sloužily mu tedy k tomu, aby jaksi divadelním spůsobem z jeviště odstoupiti mohl.

„To je pravda. Raus zpívá výtečně!“ tvrdil mladý vojín, sedící blíže našich přátel.

„Jako Petrarka,“ svědčila slečinka.

„Roscius in sua arte!“ zašeptal mladý úřadníček, ale nikdo sobě toho nevšimnul.

„A Miller deklamuje duchaplně!“

„Jako na divadle!“

„Cum ingenio!“ vzdychnul beznadějný.

Hlava třetí dokazuje, že krása milenek bývá velmi relativního druhu.

„Nu, uhodnul jste už, která je ta má Emma?“

„Posud jsem sobě na ni nezpomněl. Která pak jest to?“

„Snadno ji poznáte, je to zde ta nejhezčí.“

„Snad tamhle ta blondyna, jež stále ústa odevřena má?“

„Nezlobte.“

„Jak jest stara?“

„Asi dvěmecítma.“

„Nevidím zde žádné, které bych to stáří přiřknout mohl. Ah, počkejte — snad tam ta zaškareděná, té nelze stáří určit —“

„Jděte k čertu! — Podívejte se tamhle ku stolu v pravo od vchodu, kde jen ženštiny sedí. Já se nechci ohlédnout, pokud se tam díváte. Znáte M . . . še, stojí tam posud?“

„Stojí.“

„A mluví ještě s tou černovlasou, nejmladší ženskou?“

„Mluví.“

„To je Emma. — Vidíte ji dobře?“

„Vidím.“

„No — řekněte upřímně, není kráska? není výtečná krása?“

„Není.“

„I vy slepáku! Když jsem šel s ní po Praze, zůstávalo všechno stát!“

„To se divili, jak s vámi může jít po ulici.“

„Jděte mi! Všem se líbila, všickni ji jednohlasně uznávali co krásu; jenom vy chcete dělat výminku, jenom vy — willst nüchtern sein, wo keiner nüchtern ist!“

„Es hat der schuster Franz zum dichter sich entzückt —“

„Lessinga znáte, proto ale přece nemáte kusa esthetického citu, nevíte, co je krása. Podívejte se jen na ty velké, černé oči!“

„Snad bývaly někdy černé, teď se mně — alespoň odtud — zdají už zešedlé jako vyhaslá sopka. Ostatně bych černým očím nikdy nevěřil!“

„Ba, ba! Jak já ji miloval! a ona — co povídá Burns?“

„Já nevím.“

„Já také ne — či počkejte, což sobě nevzpomenu? — aha! —

Já jí dal lásku, ona za lásku mně bol:
tak krásna a tak nevěrna přec byla!
přísahu zrušila, mé srdce zničila —
a hořký bol jen srdci zůstavila!

Však je dobře, že se tak stalo, nyní bychom nemohli tak tiše spolu sedět a já na vás dobré, vy na mne špatné vtipy dělat. A pak jaký by to byl život s Němkyní, kam by se byly poděly mé principy, že sobě nikdy Němkyně nevezmu?! Ať žije svobodný stav! Pijte, ale neopijte se mi!“

„Nejsem vámi!“

„I vy chlapíku! Dnes vám ale všechno odpouštím,“ ubezpečoval Týnský, jenž byl rád, že se Antonín trochu rozveselil a dřívější, nemilou rozprávku dále nerozpřádal. „Jsem vesel, pomyslím-li sobě, že mne pán bůh ženění a následkem toho snad putování s flašinetlem uchránil. — Královno, život je přece krásný!“

„Vstaňme a procházejme se trochu. Rád bych se na Emmu z blízka podíval.“

Vstali a šli každý jinou stranou kolem prostředního stolu.

Emma byla děvče štíhlé postavy, pěkných, černých vlasů a černých oči. Oči její ovšem už nebyly více jiskrnatými, zkušenost byla do nich už svou mlhu a svou chladnost vepsala. Obličej neměl mnoho významného do sebe; celek však působil přece dojem příjemnosti, když i ne krásy. Týnský zde viděl okem bývalého milovníka.

Když šel Antonín kolem Emmy, mluvila s vedlé stojícím M . . . šem a zaslechl právě německy pronešenou prosbu: „Prosím vás pro všechno, sedněte si vedlé mne; Týnský nebude pak ke mně moci — už ho zase vidím. On je s to a počne zde se mnou veřejně po dlouhé době zase rozprávku!“ Týnský však, drže pohodlně ruce v kapse, šel kolem, Emmy sobě ani nevšímaje.

Zábava se už nezměnila. Pan Raus zpíval později ještě „Wiener zimmerherren“ a jiné humoristické písně, Miller deklamoval Klicperovo pivečko s týmtéž milosrdným tonem, jakým dříve monolog, a i nějaký starý člověk vystoupil co deklamator. Vylezl na tribunu a vykřikoval do jizby jakous hloupou německou báseň, která se na samé „enzen“ rýmovala. Žádný ho neposlouchal; on ale, když byl slezl, ještě dlouho pod tribunou stál, směje se ustavičně vlastní své deklamaci.

Konečně se většina hostů chystala k odchodu, a když taktéž naši přátelé vstávali, byl už toliko stůl každodenních hostů a jejich ženštin úplně obsazen. Začalit teprve do kola píti, při čemž každý nějakou průpovídku pronášel. Když šli přátelé kolem pijáků, recitoval právě domáci pán:

„Pivo jako malvaz,
nevím, kdo je mamlas.“ —

Byli na ulici. Noc byla trochu jarní tuhosti nabyla a Týnský se pečlivě zapínal, aby se nenastudil.

„Poslouchejte, vy byste mohl z mé historie s Emmou sestavit nějakou novellu,“ jektal Týnský.

„Půjdete dnes bez toho se mnou spat a můžete u mne začátek své lásky vypravovat a pravou příčinu, proč vám „s bohem“ dala! Ostatní už půjde.“

„Povím vám to, bude to v celku krátké.“

„Vezmu k tomu tedy také dnešní „casino“, aby to bylo delší.“

„Vždyť to ale nemusí být dlouhé.“

„To je k vůli honoráru.“

Hlava čtvrtá dokazuje, že se člověk může také do lásky vemluvit.

„Br, je chladno! chtěl jsem dnes dělat šviháka a vzal jsem jen jeden kabát. Vidíte, to neni hezké od vás, že se už zase usmíváte; což jsem už tak stár, že si nemohu ani zašvihačit?“

„Jakžpak můžete v té tmě vědět, zdaliž se usmívám?“

„Jak? Svým duševnim okem! Nesměl byste to být ani vy, abyste se nesmál.“

Rozmluva ta byla vedena už v bytu Antonínově, hned jak oba byli do pokoje vešli. Sirka zašustěla a světlo rozeslalo svou zář po nevelkém, čistě upraveném prostranství. Na první pohlednutí byl by každý poznal dle nástrojů, lebek a dle celistvé kostry, která u širokého, jednoduchým kanafasem potaženého divanu stála, že se nalezá v bytu nějakého medika.

Když světlo rozžato bylo, mohl se v obličeji Antonínově skutečně lehký úsměv stopovati; těžko však roz-

soudit, nebyl-li teprve posledním tvrzením Týnského probuzen. Teprv však, když už světlo úplně tmu opanovalo, spozoroval Antonín, že Týnský posud u dveří stojí.

„Což jste tam přimrznul?“

„Snad si nemám zlámat nohy o vaše hamparátí? Teprve nyní je pořádně vidět, a já jsem velmi pečliv o své zdraví, jak víte. Které pak děvče by si mne pak vzalo, kdybych kulhal — snad ani ne tadyhle ta vaše koštěná panna! Řekněte mně, je to opravdu ženská kostra?“

„Ptáte se vždycky totéž, jak ke mně přijdete.“

„Když nevím jistotu!“

„Není k tomu veliké učenosti potřebí a udal jsem vám už —“

„I dejte mně pokoj s poučováním! Vysvětlujte mně něco z přírodních věd dvacetkrát, já tomu přece neporozumím. Ne snad, že bych sobě přírodních věd nevážil, to už z módy ne, ale já tomu zkrátka nerozumím. Ostatně, panenko koštěná, nechtěla bys trochu můj klobouk na své hlavě podržet? Tak, malinká, musíš si nechat úsměšek líbit, jelikož mám za to, že jsi byla starou pannou. Vidíš, to je velký hřích být starou pannou! Starý mládenec je už něco zcela jiného! Proto se také svět starým pannám tak posmívá —“

„A Kateřina?“

„Kdybyste vařil raděj čaj! To není věru hezké od vás, že mne při každé příležitosti na ni upomínáte! Což myslíte, že mne to nebolí? Ani odpověď, to vám říkám! Já vím, že to dobře myslíte! Kdybych moh’, vzal bych si ji ještě dnes, jen abych měl od vás pokoj! Co tak člověk zakusí od svých přátel zlého! Ale víte co,“ doložil náhle zase rozveselen, „dnes nebudu spát na vaší posteli, lehnu si zdehle na divan, přikryju se vaší letní

přikrývkou a budu takhle ležet a ve všem pohodlí váš čaj pít. O já miluju pohodlí nade všechno!“

Počal se hned svlíkat a rozložil se pohodlně na divanu Ležel chvilku tiše, zasmál se ale náhle hlasitě.

„Nu počkejte, to se zasmějete, až vám vypovím, co se dnes v úřadě stalo! Bože, ti lidé ani nejsou lidé, s těmi aby začal člověk při všem od abecedy. Já se vám začnu dnes ráno, hned jak jsem přišel do ouřadu, dle svého zvyku se starým officiálem H. hádat, v tom vejde — “

„Prosím vás, ušetřte mne s podobnými historkami. Chcete-li vůbec něco vypravovat, vypravujte o Emmě, a nechcete-li, voda se už vaří a můžete hned po čaji usnout!“

„Vždyť já už mlčím, s vámi aby —“ a Týnský se obrátil mrzut obličejem ke zdi.

Nedbaje na jeho rozmrzelost postavil Antonín za chvilku sklenici horkého čaje na stůl vedle něho. Týnský se hned obrátil a ochutnal.

„Myslíte, že budu tu bryndu pít? Dáte-li mně pak ještě trochu rumu? — Tak! — A teď byste mně mohl — jsem tak líným — nacpat dýmku tureckého!“

Antonín upravil mu dýmku, zacházelť s ním jako s nemocným dítětem.

„A nyní vypravujte, chcete-li!“

Týnský odfoukl oblak dýmu a počal bez všeho úvodu.

„Že jest sestrou F . . . ovy ženy, víte; neznáte ale bližší rodinné poměry. Emma jest — ještě kousek cukru! — nejmladší z pěti dcer. Otec její byl ouřadníkem v B. a sloužil na pět set — snad slouží ještě — poslouchejte, to mi ale neříkejte, že ten čaj kupujete! Je to jistě nějaký praesent — ten je výtečný!“

„Budete dnes hotov s vypravováním?“

„Že při tak velké rodině a nynějších poměrech stav jejich skvělý nebyl, jest zjevno; starý musil tedy pokoutním advokátováním si ještě přivydělávat. Když F . . ., tenkráte ještě co katastralní ouřadník, do B. přišel, zamiloval si jednu z těch dcer, a to sice dle stáří třetí, a pojal ji, vzdor tomu, že mu rodiče a ostatní jeho příbuzní pro její chudobu zabraňovali, za manželku. Tím arci rodině o jednu hlavu ulehčíno a nový lesk dodán, jelikož byl zeť dosti zámožným a následkem toho také dost váženým. F . . . se poděkoval ze služby, odstěhoval se do Prahy a sestry jeho ženy je zde často navštěvovaly.

Nový manžel si zřídil ve svém domě také hostinec, já tam chodil, dobře jsme se spolu bavili a on mne počal zvát do své domácnosti. Poněvadž se u něho dobře jedlo a pilo, a já od jaktěživa často v peněžitých nesnázích býval, použil jsem příležitosti, prožil tam leckterý večer bez útraty a dělal fatkáře. Při té příležitosti jsem seznal také Emmu. Přiznejte jenom, že se vám líbí, že ji též uznáváte za krásu!“

„Způsobím-li vám radost, řeknu, že ano; mám-li ale pravdu říci, odpírám zcela.“

„A což Marie, dřívější má milenka, ta se vám také nelíbí? To je přece ideal!“

„Ideal hřmotné venkovanky.“

„S vámi se nemůže ani mluvit o kráse!“

„Pokračujte tedy o sobě.“

„Abych se vám ale přiznal, neučinila na mne Emma z počátku také žádného dojmu a ona si mne také ani nevšímala. Ne snad, že bych se jí byl nemohl zalíbit, to ne, právě tenkrát se jí ale dvořil husarský plukovník. Vůbec cítily všechny sestry stejně magnetickou sílu břinčící šavle a měly pro své příliš vřelé city tu masku, že otec také vojákem býval a tudíž že jim ta láska vrozena.

Emma na zimu zase odjela, a můžete dle vypravování soudit, že mně odjezd její byl ještě úplně lhostejným.

S jara na to, když se veřejné procházky opět oživovati počaly, šel jsem za svátečního dnu na Žofín — chodívám tam vždycky, když se chci elegantním způsobem nudit. Mezi procházejícími se spatřil jsem F . . . se ženou a Emmou; jakmile mne spatřili, šli mně vstříc a při obapolném pozdravování jsem pozoroval, že Emma přívětivěji než kdy dříve na mne pohlížela. F . . . mne nechal s Emmou jít a tak se stalo, že jsem se po celý večer s ní bavil a pak je až k domu vyprovodil. Pilně se vyptávala, navštěvuju-li ještě hostinec jejího švagra, a slíbil jsem, že ji samu navštívím. Vůbec byla stále co nejpřívětivější a když jsem se o husaru zmínil, pravila chladně, že prý „to nebylo nic“ a ještě se mně vysmála, že při podobných příležitostech nemám bystřejšího zraku.

Mně nedá něco podobného pokoje, to víte, a hned v druhý den běžel jsem k F . . . Naleznul jsem ho dole v hostinci a sotva jsem vkročil, volal na mne: „Jděte nahoru, Emma je sama doma a má dlouhou chvíli!“ Obrátím se a spěchám do prvního poschodí. Viděl jsem ze všeho, že by nás F . . . rád svedl dohromady; na pozoru se mít mne ani nenapadlo!

Emma seděla na pohovce a poukázala mně místo vedlé sebe. Mluvili jsme spolu as půl druhé hodiny o věcech tak důležitých, že byste byl utekl, a tonem tak rozechvěným — tomu vy ale, medvěde, nerozumíte. Já vás vůbec nemohu ani pochopit, ze dřeva přece nejste, k tomu vás ještě co sanguinika znám, a přece podobné city v sobě až přes příliš dusíte. Pro mne by bylo zase lépe, kdyby všechna děvčata se sama na sto kroků vyhýbala!

Já už celý hořel; v rozhodnou chvíli však, právě když jsem se chtěl s vyznáním lásky vytasit, což u mne tak dlouhé přípravy nepotřebuje, vkročila její sestra. usmála se potutelně a zvala nás ku svačině do zahrady. Déle nás arci slušným spůsobem nemohli nechat. Co mně poněkud bylo divno, bylo to, že Emma při tak významném pohledu své sestry ani se nezačervenala, kdežto bych se byl sám začervenal, nejsa tomu přece zvyklým.

Při svačině jsem jedl jako vlk, což je u mne vždy jistým znamením nového zamilování. Když jsme byli pojedli a chvilku poseděli, vstala Emma a procházela se mezi záhony, až se v houštím zarostlé pozadí dostala. Já hned za ní.

Emma stála u bezového keře. Já se uchopím její ruky, ona mně ji nechá; já učiním vyznání. Emma mně sklesne na prsa: komedie byla hotova — a já měl novou nevěstu.

Sdělil jsem hned své sit-venia-štěstí ostatním, psal jejím rodičům a byl od těch dob vůbec znám co Emmin zasnoubenec — —“

„Nu, a jak jste se zase rozešli? Omrzela vás zase vaším obyčejným způsobem.“

„Nejsem blázen, abych obětoval celou noc vaši novelle! Teď chci spát.“

Dýmka sklesla s divanu a bylo ticho.

Hlava pátá dokazuje, že listovní sloh bývá obyčejně chablonovitý.

Jarní slunce nabylo následujícího dne neobyčejné moci. Už nyní vyhledávali lidé stín vzdor tomu, že nedávno teprve byli po slunci zatoužili.

Jen Antonín, jenž asi o poledni z nemocnice Dobytčím trhem kráčel, nezdál se parna si všímati; nevyhledával stínu, bylo však viditelno, že více proto, že spěchal, než že by parna necitil, se strany na stranu k vůli stínu nepřechází. Sotva byl však as do polovice velikého prostranství došel (musil být nejspíše už notně upachtěn), zůstal stát, rozpínal kabát a ohlížel se kolem. Když byl k pravé neostíněné straně pohlidnul, upoutalo náhle něco jeho zrak. Nemýlil-li se, stál tam na dláždění Týnský, jehož byl dnes ráno do ouřadu doprovodil. Chtěl se přesvědčit a ubíral se v tu stranu.

Skutečně tu stál Týnský na rohu Žitnobranské ulice. Vzdor mocně peroucímu slunci stál na místě zcela bezstinném a díval se upřeně do prvního poschodí protějšího domu. Nespozoroval Antonína, když se tento k němu přiblížil.

„Já myslil, že sedíte klidně v úřadě a vy zatím —“

„I tento — pozdrav bůh! kde pak vy jste se tu vzal?“ odpovídal Týnský patrně v rozpacích.

„To víte, že jdu z nemocnice: cožpak vy ale zde činíte? Což vám není parno? Kampak jste se tak upřeně díval?“

„Jen se podívejte na tu věž. Naši předkové stavěli přece znamenitě! Divím se jen, že jí už některý Angličan neodvezl pro zvláštnosť!“

„Vám nyní bylo pramálo do věže, díval jste se sem do protějšího poschodí.“

„I co vám napadá! — Nedívejte se tak podivně na mne, jako byste nevěřil!“

„Ale prosím vás, co zde děláte?“

„Nu jsem zde za úřadními záležitostmi!“

„Zde? Vidíte, nač pak lžete! Zde nemáte nikdy co dělat!“

„A proč bych lhal? — Víte, já vyprovázel jednoho kollegu sem — on se zastavil v tomhle domě, na který jsem se prvé díval. Bylo vám to nepochopitelným spůsobem divno. Jako bych se nemohl dívat, kam chci! Vy pospícháte, vidte? Nu, nechci vás zdržovat — moh' byste už jít — odpůldne přijdu bez toho dle úmluvy k vám. a půjdeme spolu na procházku. Já vám vybral z celého balíku tři charakteristické listy, které vám vysvětlí konec mé lásky k Emmě; mám všechny zamilované listy své v ouřadě v psacím stolku a předčítávám je tam někdy kollegům, abychom se pobavili Tak — a jděte nyní!"

Antonín viděl, že zde překáží, zastrčil podané mu listy a kráčel dále.

V hostinci, do kterého nyní Antonín se zvýšeným chvatem byl spěchal, rozevřel hned listy. Dva byly psány ženskou, jeden mužskou rukou. Urovnal si je dle datování a počal čísti list s mužským písmem co nejstarší. Zněl následovně:

B. 8. září 1851.

Vážený pane Týnský!

Je-li u Vašnosti v skutku pravá náklonnost a poctivá vůle, jakou ve svém listu projevujete, nemáme ničeho proti tomu, byste v započaté s naší dcerou Emmou známosti pokračoval a ji až ku cíli od Vašnosti rozmyslně vytknutému dovedl. Nahlížím a schvaluju, že než šest set služného docíliti ráčíte, nadějí sobě na ženění nepřipouštíte; píšete však, že Vašnosti pan chef Vám nakloněn a že co nejdříve toho dostoupíte, čehož srdečně přeju.

Musím však i já upřímným býti a proto Vašnosti ihned pravím, že chudi jsme a že s naší dcerou Emmou mimo slušné a obyčejné výbytné žádného věna očekávati

nemůžete. Račtež sobě to rozvážiti. Jsem přesvědčen, že v případu zklamaného očekávání ihned známosť s Emmou co poctivý muž zrušíte, dokud se to ještě bez velikých obětí a pohoršení státi může. Nevadí-li ale naše chudoba, budete srdečně vítán v naší rodině.

Poznamenávám ještě srdečná pozdravení od své paní a zůstávám atd."

„Chablona! Tak píše každý otec! A nač potřebuje pozdravení od své paní připojit? Naši mužové mají jen paní a pro to také skoro nikdy ženy."

Rozevřel a četl list druhý. Byl psán Emmou a datován

B. 20. září 1851.

Můj drahý Týnský!

Váš tak brzký a milý list mne velice těšil, ačkoli jsou v něm některé výčitky; soudím však, že jste to tak ošklivě nemyslil.

Stěžujte si, můj drahý, že Vám příliš málo milostivě a srdečně píšu; nebeřte mně to za zlé, já ve svém celém živobytí žádného zamilovaného lístečku nenapsala a nemůžete vše od začátečnice požadovat. Mám ovšem mistra ve Vás, jenž v podobných pádech, jak z jeho listů vysvítá, dobrou školou se honosí; nespadl jste ale také co učenec s nebe a než si mne vycvičíte, musíte mít trpělivost.

Život můj je zde velmi jednotvárný. Ráno vařím snídaní, dopoledne oběd, odpůldne šiju, k večeru jdu na procházku, večer hraju a zpívám a o desáté jdeme po večeři spat. Tu si vždycky vzpomínám na svého Týnského, je-li jestě tulákem. Věřím však v jeho slovo, že je tak pořádně živ, jak mu jen možno; nebo kdybych

nevěřila slovu takového muže, nevím už, čemu bych věřit mohla.

Piano hraju jako dříve, se zpěvem se ale nedaří; hlas je pokažen a sotva se už cvičením zlepší.

Nepochopitelno jest mně počínání švagrovo a co tím chce dokázati, že Vás proti mně popouzí. Že je miserabl charakter, dokázal při každé příležitosti; nebo který švagr nějakého přece charakteru by mohl o své švagrové věci povídati, které nikdy pravdivy býti nemohou. Jak velice litujeme všichni, že se do naší rodiny dostal, víte, milý Týnský, dobře, neboť jsme o tom častěji mluvili; mohl by sobě naší rodiny vážit, takové ani už nenajde. Sám jste se vždy divil, že se svou paní tak hrubě a lhostejně zachází. F... ani neví, co to je — úcta před paní; on zná jen sprosté spůsoby: u mne už je v koncích. Já ho považuju za švagra jen pro to, že musím, abych nebohé sestře neublížila. Takovým můj Týnský nikdy nebude, něco podobného už pro to nemohu očekávat, že se spolu tak rádi máme; také máte Vy vzdělání, a kdo se tím honosí, nemůže se svou paní tak nakládat!

Ondy jsem byla u paní poštmistrové a povídalo se, že Váš strýc za praesidenta do Ch. přijde. Ani neuvěříte, jak mne při vyslovení Vašeho jmena u srdce píchlo — zachvěla jsem se až!

Těším se, že brzy seznáte mé rodiče a pak spolu své náhledy — tak to, myslím, jmenujete — vyměníte.

S vřelým políbením Vaše..... Emma.

P. S. Pozdravujou Vás všichni.

Odpusťte, že tak špatně píšu!

„Chablona!“ zabručel zase Antonín. „Tak píše každá a bez postskripta se žádná neobejde!“

Rozevřel poslední list datovaný

B. 21. října 1851.

Pane z Týnských!

Už tak často jsem se chopila péra, bych psala a upřímně se vyslovila; vždy jsem je však zase odložila, bych ještě některý den zkoumala, než krok učiním, jenž nás pro vždy rozloučiti musí. Dosti dlouho jsem se nyní už zkoumala a mám nyní za svou povinnosť, abych Vás klamnou nadějí nešálila.

Ku šťastnému sňatku mám za nejpotřebnější vzájemnou lásku, stejnosť mysli, harmonii duševní — jeden musí chtíti věc tak, jak druhý si ji myslí a pojímá: to myslím — dostačí k oblažení dvou lidí a ustanoví mne, budu-li kdy nějakého chotě volit.

Když jsem Vašnosti seznala a mně jste lásku svou vyjevil, nalezla jsem ovšem těchto citů při sobě; nemohla jsem však muže, kterého jsem ctila, ihned zhola odbýti. Pravila jsem k sobě, že láska se musí na úctě zakládati a povstává-li z této, že tím čistější a pevnější — jen pro to jsem připustila, že u Vašnosti naděje vzrůstala. Přešly však neděle a milostné city neudělaly pokroku — ba ani se nedostavily; myslila jsem však vždycky ještě, že se to změní. Měla jsem se na pozoru, abych lhostejnost svou ukryla; nepovedlo se to ale vždy, což jste také pozoroval. Připomeňte sobě jen mou nevrlosť, když jste se mne ptával, mám-li Vás ráda, procházku ze Šárky a konečně poslední naše sejití se v Oušti. Ačkoli jsem tajila, že Vašnosti nemiluju, nepředstírala jsem předce nikdy lásky a divila jsem se nemálo onomu Vašemu listu, v němž jste pravil, že při našem loučení se v Slaném slzy mně z očí vyhrkly. Nemohu se upamatovat: je-li to ale pravda, věřte, že nepatřily Vašnosti, nýbrž matce,

kterouž jsem tíže ochuravělou sobě myslila, než jak jsem ji později našla. Nahlížíte tedy, že bych Vašnosti šťastným učiniti nemohla.

Jste-li, pane, outlocitný, odevzdáte sestře mé vlasy, pak mé i otcovy listy, začež zase své věci obdržíte.

Nemohu-li se státi tím, čím jste si přál, zůstávám předce Vaší věrnou přítelkyní a zajisté vám některá jiná nahradí . . . . Emmu.

P. S. Byla-li jsem příkra, odpusťte — chtěla jsem jen být upřímna. — Odpusťte také, že tak špatně píšu!

„Chablona!“ zahučel Antonín pololhlasitě. „Z té mizerie nevyvede nikdo novelly!“

Hlava šestá dokazuje, že ani orientalní typus nebývá už zcela zachovalý.

Odpolední procházka vedla naše přátele za Bruskou bránu. Antonín kráčel bez cíle i nechal se úplně Týnským ustanoviti. Teprvé, když byli Bruskou branou vyšli, napadlo Antonínovi, že by se mohl zeptat, kam vlastně jdou.

„Nu víte, milý Antoníne, dnes musíte se mnou do Buben! Svěřím se Vám raděj hned, že tam jdu k vůli děvčeti.“

„Už zase? Vy jste nenapravitelný!“

„Když je ale tak krásna! Nechtěl jste v předešlý čtvrtek se mnou na procházku a tu jsem šel samoten do Buben. Seznámil jsem se tam na večer při tanci s jistou roztomilou Pražankou — co je zač, to nevím, je ale hezka — a ta mně slíbila, že tam dnes zase přijde. To uvidíte děvče! Úplný orientalní typus! Vlasy jako havran — či ne, to není orientalní obraz! — vlasy,

jako by se noc byla v nich rozhostila, a oko jako uhel! Když Vám pravím, že je anglický uhel labuť proti jejímu oku!“

„A nos?“

„Ten není orientalní.“

„Půjdu ovšem s sebou; řekněte mně ale přece, co jste dnes dělal na Dobytčím trhu?“

„S mým orientalním typem tam bude nejspíš zase jistá žena, která s ní posledně tam byla. Nevím v jakém poměru spolu stojí, musíme to hledět vyzpytovat. Je to žena nějakého strážníka ze železné dráhy; já ji ale tituluju „jemnosť paní“. Nedělejte nezdvořáka a chovejte se podlé toho.“

„Bydlí snad ten orientalní typus na Dobytčím trhu?“

„I dejte mi pokoj! Jaktě živ tam více nepůjdu!“

„Vždyť jste tam byl v úřadních záležitostech.“

„V úřadních záležitostech, ano, jen že jsem při svém návratu do ouřadu dostal nos za své ustavičné běhání. Řeknu Vám to — proč bych neřek'? To víte, že člověk musí hledět, aby se zaopatřil; léta uplývají a člověk neví, co by se mohlo stát. Jeden z mých dohazovačů mně donesl zprávu o bohaté nevěstě, která prý má půl millionu. Považte si, Antoníne, půl millionu — řekl jsem mu hned, že by nemusila mít ani nohou ani rukou a že bych si ji přece vzal. Ostatně už znám takové půlmilliony a myslil jsem: Bude-li mít jen padesát tisíc — prosím Vás, padesát tisíc! to se může už žít! Můj dohazovač mně pravil, že jest to jakás dcerka bohatého statkáře, jenž své statky prodal a nyní z úroků svých v Praze žije. Nu to se podobalo zase k půl millionu. Dohazovač povídal, že dcerka nechce jiného než ouřadníka a rodiče že ji velmi milujou — to já znám, dcerky by chtěly ouřadníka, rodiče ale nechtívají, leda vysoce

postaveného. Upozornil mne ale dohazovač, že on sám všechno sprostředkovat nemůže, hlavní prý má v rukou domovník v domě, v kterém bydlejí. To mně bylo hned podezřelé. Jak by přišel domovník k tomu, aby dceru půlmillionářovu provdával! Myslil jsem si však, že věc stojí za zkoušku a obrátil se tedy ve jmenu svého dohazovače na domovníka. Našel jsem ho, jak cídil boty na schodech. Velmi milostivě mne vyslechl a potvrdil všechno, co byl dohazovač řekl. Pravil: „Bude-li slečna chtít a zalíbíte-li se jí, rodiče ji neodeprou: těžký ale přístup k ní.“ Stál jsem tam s ním as hodinu v průvanu na schodech a utržil jsem z toho píchání v uších — pamatujete se, jak jsem před čtrnácti dny naříkal? Jednalo se ovšem především o to, abych ji viděl a s ní se seznámil. Domovník mně řekl, že se mu líbím a že to sprostředkuje. Dal jsem mu k počátku deset zlatých — věřte mně, že nebudu smět brzy pro dluhy po Praze! Každý den jsem se poptával, kdy ji uvidím a vždy odkládal domovník na druhý den; konečně mně řekl v předešlý pátek, že pojedou na Malostranský hřbitov, aby tam nějakého mrtvého navštívili. Přichystal jsem si fiakra a a jak vyjeli, já hned za nimi. Fiakr stál zlatý a padesát krejcarů! Na hřbitově jsem je oslovil. Bože, je to hloupá rodina! Na mne šly smrtelné ouzkosti — já už vzdor tomu, že praxí mám, nevěděl co mám mluvit. Byla jen matka s dcerou vyjela. Matka mně na všechno odpovídala: „Ano, tak to jde!“ nebo „Inu, jsme zlí lidé, to je jen trest na nás!“ a podobně, a podobně, a dcera — není oškliva, ale příliš dlouhá a suchá, — ta se jen usmívala — nejspíš, že jí už byl domovník něco řekl. Nevyřídil jsem prozatím ničeho. V druhý den mně řekl domovník, abych přišel dnes, že jsem se slečně líbil a že dnes vyjde sama na procházku. Když jsem přišel,

pravil, že nemůže vyjít, že by mne ale ráda z okna viděla: abych prý se postavil na ten roh, kde jste mne viděl, a ji pozdravil, až se u okna objeví. V tu stranu vedou jen dvě okna z jejich bytu. Postavím se tedy neproti nim a dívám se nahoru. Záclony byly spuštěny a nepozoroval jsem, že by někdo za nimi stál. Slunce pálilo, že jsem se horkem třásti počal jako v zimě mrazem. Stojím Vám tak půl druhé hodiny, poněvadž jsem myslil, že panenský stud přemůže a záclony povytáhne, aby se skulinami více dívati nemusila. Omrzelo mne to a chci už jít, v tom — ne, nepovím Vám to, je to skandál! — Ale proč bych Vám to vlastně nepověděl? Můžete se něčemu naučit! — Právě tedy, když se k odchodu chystám, vylítnou obě záclony jako na dané znamení do výše a v oknech stojí as patnáct chechtajících se děvčat — zpropadeně ošklivé figury — mezi nimi také bývalá jedna má milenka, tlustá Marie. Já utíkal — nu, prosím Vás, jen se nerozsypejte smíchy, což je ta situací tak komická? Myslil jsem věru, že jste blaseovanější!“ —

Vtipkujíce o příhodě Týnského došli přátelé až do Bubenské hořejší zahrady. Orientalního typu tu ještě nebylo.

Když už byli chvíli poseděli, ptal se náhle Týnský: „Nu, jakžpak se vám listy hodily?“

„Nevysvítá z nich, proč vám dala Emma vlastně s bohem. To musíte ještě vypravovat.“

„Emma mně vlastně nedala s bohem, byl to jen dobrý manévr! — To vám věru musím ještě vypravovat! Odkašlejte si a já začnu! — Bylo to roku 1851. — Podívejte se, tamhle ženou krávy z pastvy — to je roztomilý obrázek! Já neco podobného velmi rád vidím! —

Neskákejte mně do řeči! — Musím předeslat, že B. leží v Čechách.“

„Vím!“

„To mne těší! Tedy B. leží v Čechách a bylo to roku 1851. Nechte jen můj učený úvod, však já přijdu k věci!

Emmina matka se byla roznemohla a dceruška jela ven. Já ji provázel po dostavníku až do Slaného — také v Čechách. Posud ještě lituju těch peněz!

V Praze zůstala u švagra F . . . nejstarší ze sester Emminých, totiž Helena. Neměla jmeno to snad po oné řecké krasotince, kterou pak na Rodu oběsili, ale po matce Konstantina Velikého, kteráž pro svá dobrodiní, chudým a potřebným proukazovaná, celému světu za příklad sloužiti může. Dobročinnosť tu zdědila i naše Helena, neboť jí toliko jsem povděčným za ztrátu své Emmy. Nedivte se mé učenosti; nevěděl bych to, kdyby švagrová in spe nebyla všechno dost často a zevrubně vypravovala.

Helena mne nemohla ani cítit. Je ošklivá jako sůva a následkem toho velmi zlá. Vousy pod nosem má větší než vy. Citoval jsem jí jednou Heineovo

geh in's kloster, liebes kind,
oder lasse dich rasieren.

Byla by mne málem zbila a od té doby jsem ji měl na krku. Na štěstí pro Emmu a pro mne dozvěděla se, že mám dluhy a nyní tak dlouho štvala a dorážela, až nás šťastně rozvedla. To sem však ještě nepatří.

Byl jsem objednán do Oušti, bychom se s nastávajícím tchánem seznali. Očekával jsem už nějakou bouři, odhodlal jsem se na cestu. Se mnou jela čtvrtá sestra Antonie. To Vám byla krása, ta Antonie! Nejintresant-

nější ze všech jak svou osobou, tak i svými osudy! O tom však až jindy.

Na nádraží očekávala nás Emma s rodiči. Přivítala mne chladně a já si nedal veliké práce, abych její chladnosť zapudil. Šli jsme k obědu do hostince. Emma se bavila při stole s nějakým mladým mužským a mne si nevšímala. Mně to bylo milé — měl jsem velký hlad. Otec je zcela jednoduchý člověk a tedy také s ním nebylo mnoho řečí. Po obědě jsme rozmlouvali o mé budoucnosti a zdálo se, že jsem se domohl dobrého dojmu. Bavil se se mnou dosti živě. Náhle se mne táže: „Pojedete vlakem večerním nebo až ranním!“ — „Hned odpoledním.“ odpovídám. — „Ten jde už za půl hodiny! Což nás chcete tak brzy opustit?“ — „Nelíbí se Vám v Oušti?“ tázala se Emma.

„Ne!“

„Mohl jste tedy dnes mne a mé náhledy seznat,“ uklonil se otec po chvíli.

„A Vašnosti mne a mé! — Sklepníku, vezměte můj plášť a pojďte se mnou ku dráze!“

Emma a její otec šli s sebou. Chladně jsme se rozloučili a Emmě jsem nepodal ani ruky, jelikož stále jinam hleděla. Týden po tom obdržel jsem Vám známý exilující list.“

„Ohlídněte se honem! Tamhle stojí tři ženštiny; není Váš orientalní typus mezi nimi?“

„Odtud jich nepoznám, poněvadž jsem je jen při večerním osvětlení viděl; půjdu ale blíže.“

Po chvilce se Týnský vrátil, z daleka už se hlasitě chechtaje.

„Jsou to, jsou! Za chvilku přijdou. Ach, já mám zrak! Považte, můj orientální typus má zrzavé vlasy a žluté oči!“ — — —

Hlava sedmá ukazuje, že se starému mládenci za jediný den ledacos rozličného přihoditi může.

Přišla neděle.

Po Marianských hradbách procházela se as o desáté hodině dopolední mladá ženština se třemi dětmi. Děti ji nazývaly tetičkou. Došly pomalu nad Bruskou bránu a usadily se tu na dlouhou lavici.

V témž okamžení spatřila mladá tetička druhou stranou se blížícího muže, jenž však tak v knihu zabrán byl, že jich ještě nezpozoroval. Pošinula se hned na lavici dále, tak že se ještě někdo pohodlně vedlé ní usaditi mohl.

Mužský přistoupil a pozdravil co starý známý.

„Račte dovolit, abych si zde odpočinul?“

„Prosím.“

Týnský a Emma seděli po čtyřech letech ponejprv opět vedlé sebe.

„Máme dnes krásné počasí!“

„Dnes ráno spadla mlha a to bývá pak vždycky hezky.“

„Povídá se; nevím ale, od čeho to přijde.“

„Já také ne. — Tadyhle Toninka má roztomilé oči, ty mne vždy na Vás pamatovaly.“

„Člověk by ani neuvěřil, že umíte také vzpomínat!“

„Vždyť jste mně nechala k tomu dosti času!“

Emma vzdychla.

„Vzdychla jste, slečno.“

„Vím!“

„Patřilo to někomu?“

„To byly bývalé časy —“

„Ach ano! Ovšem — co bývalo to už —! Odpusťte, že jsem obtěžoval — má služba, slečno!“

Vítězoslavně kráčel Týnský s brány dolů. „To bude něco pro Anto—“. Rty nedošeptaly, Týnský tu stál jako skamenělý.

Kolem něho ubírali se dva mladí, hezcí lidé, mužský a ženská, mladí snad manželé. Právě došli k Týnskému, muž promluvil jako by schválně trochu hlasitěji: „Ano, milá Kateřino, přes čtyry neděle nesmíme už odkládati. Bez Tebe se nevrátím!“

Týnský svěsil hlavu a stál zde jako přikován.

*

Když přišel Antonín po obědě domů, nalezl Týnského na svém divanu. Nikdy ho posud nebyl viděl v podobném rozčilení jako dnes; příčiny však nemohl se od něho dozvědět.

„Prosím Vás, neptejte se mne; dnes alespoň Vám nepovím zajisté ničeho — ne, nemohu dnes povídat. Chcete-li mně něco učinit po vůli, nuže, pojďte se mnou na procházku. Ale někam, kde se sejde mnoho lidí, to Vám povídám! Já se spíše mezi lidmi zase vzpamatuju.“

„Pojďte tedy na Střelecký ostrov.“

„Kam chcete! Pojďte ale už!“ a Týnský držel už klobouk v ruce a kráčel ku dveřím.

Vzdor opětnému parnu spěchal Týnský, jako by se ani cíle dočkat nemohl, Antonín zůstával vždy o několik kroků pozadu.

Na Střeleckém ostrově byla hudba. Sotva byli přátelé dosedli, pil rozpařený Týnský sklenku po sklence, tak že za čtvrť hodinku k smutnému překvapení Antonínovu smyslů svých už úplně mocen nebyl. Antonín viděl svého přítele ponejprv v podobném stavu.

„Prosím Vás, dejte na mne pozor, abych ničeho neprozřetelně nemluvil a neopusťte mne, sice se nedostanu domů! Budu Vám za to vykládat všechny filosofické systemy od indických Ved až po system Váš, který teprvé vymyslíte!“

Antonín trpělivě poslouchal a napomínal ho chvilkami, aby nemluvil příliš hlasitě. Právě vykládal Týnský, že Pythagoras nezasluhuje té úcty, která se mu dostává, když se k jejich stolu nejistým krokem přibližoval M...š, jejž jsme byli už v kasině u F... co Emmina ochránce seznali.

„Víte-li pak, že Emma zítra zase odjede,“ šeptal s chytrostí opilce Antonínovi, aby ho Týnský neslyšel.

„Tak?“

„Ano! A já pojedu s ní!“

„Jak to?“

„Inu, dost dlouho jsem se o ni ucházel; dnes konečně svolila. Obdržel jsem od ní po polední list. Zde čtěte sám! Vidíte — „Innigst geliebter M...š“ a tu „Emma!“

„Já znám všechno,“ dokazoval Týnský, „Leibnitz, Kant, Hegel jsou už odbyti! — teď přidu já na řadu. Můj systém se zakládá na tento — na zkušenosti!“ — —

Štědrovečerní příhoda.

Byl Štědrý večer a já seděl v hostinci. Nikdy jsem nebyl zažil slavnosti té v kruhu rodinném, nelitoval jsem však nikdy toho, snad pro to, že jsem toho vůbec nikdy nebyl seznal. Už dítěti byla mně krásná a poetická slavnost ta dosti lhostejna; já neměl nikdy příčiny, abych se na její příchod těšil, abych minulé litoval. Okolnosti v naší domácnosti nedovolovaly v den ten změny. Ryby jsem znal toliko z trhu, na kterém jsem dlouhé hodiny stával a na šplouchání mořených těch němých a tajemných zvířat se díval; vánočních stromků seznal jsem toliko okny v bytech cizích právě tak, jakž to novellisté až k omrzení krásně a často popisujou. Nemohu ani říci, že bych byl zvláštní nepokoj cítil, že já sám těch věcí nepožívám, bylť jsem dítě zvláštní povahy, povahy takové, jaká se u dětí zatvrzelostí, u dospělých resignací nazývá. Byla to zatvrzelosť, jakou mívá žebračka, která stojí po celý den v zimě a mrazu, vidí skvosty a slyší nádheru šustit kolem sebe — a nezávidí ničeho a nikomu.

V den nadzmíněný mně ale bylo přece krušno. V celém velkém hostinci prázdno a ticho. Sám jsem seděl u stolu svého, zadumán a zamyšlen, a vzdálený dlouhý stůl, kolem něhož sklepníci pospolu večeřeli a živě se bavili, nevyrušoval mne z dumání mého, ano tvořil spíše

ještě folii ku zvláštnímu mému naladění. Přicházel jsem si jako by opuštěn od celého světa, jako bych jediného přítele neměl, který by při slavnosti rodinné nenaleznul lepších přátel nade mne, jako by jediného srdce nebylo na tom širém světě, které by ke mně důvěru chovati, které by se ke mně přituliti, se mnou se v rozechvění radovati mohlo. Podobal jsem se sám sobě, že jsem chladným ledem, při němž se každý mrazem nemile zachvěti, jehož urážlivé lhostejnosti se každý báti musí. Moji známí — přátelé jsem nemoh', nesměl a nechtěl říci — zajisté byli nyní dle svého spůsobu blaženi, bavili se se svými, a zajisté si nikdo, pranikdo na mne nevzpomněl. Při své „zarputilosti“ ovšem jsem necítil bolu přílišného, bylo mně ale přece krušno.

Zadíval jsem se do třaskavého, plamennou květinou šlehajícího plynu. Konečně mě přecházel světlem zrak, oko se odvrátilo, a tu teprve pozoruju, že nejsem přece samojediný v hostinci, že u protějšího stolu sedí ještě kdosi, na něhož jsem byl zcela zapomněl. Seděl zde s hlavou na stůl položenou, seděl tak již, když jsem byl přišel. Na svou otázku ku sklepníkovi, kdo by to byl, obdržel jsem k dalším otázkám málo pobádající odpověď: „Nějaký opilý!“ Všiml jsem sobě nyní šatu jeho, byl chudobný.

A opět jsem se zadumal a díval upřeně, avšak bezúčelně na spící osobu.

Náhle, jako by perem vymrštěn, vzchopil se muž se stolu a obrátil obličej plně k světlu. Pravou rukou sáhl rychle k očím. — po tvářích řinuly se slzy. „Ten zajisté není opilý, a je-li právě dnes, bůhví proč že je!“ myslím sobě a hledám v tváři jeho stopy, zdaž jsem ho již někde nebyl dříve spatřil. Obličej nebyl mužně krásný, měl ale zjevný ráz mužného utrpení. Hluboké rýhy pro-

rýhy čelo a tváře na důkaz, že muž ten, ač teprve asi čtyřicátník, kráčel přemnohou již hrbolatou cestou V tom spozoruju, že i jeho oko, posud slzou orožené, udiveně na mne pohlíží. Viděl jsem, že jest mu pátravý můj zrak nemilým, snad urážlivým.

„Služebník, pane!“ počnu.

„Proč?“

„A proč ne?“

Neodpovídá.

„Slavíte Štědrý večer jako já. Zdá se, že nám stejně uštědřuje! Nemáte nejspíš také žádného přátelského kruhu, kde byste —“

„Po tom já se nikoho neptám.“

„Pravdu máš“ — myslím sobě, neříkám ale ničeho více, hvízdám pololhlasně nějaký marš a doprovázím se cinkáním nože o sklenici.

Uplynulo několik minut.

„Hehehe!“ zazní náhle od protějška. Udiven a uražen pohlednu zase tam.

„Zdá se, že jsem pána urazil. Inu mladá krev nesnese ještě hrubiánství!“

„Dovolte, pane —“

„I dovolím! jen mně řekněte, co chcete! Vím to, jak bývá mladému člověku, když sedí o Štědrý večer v cizím hostinci, kde to vypadá jako v kryptě, kde sedí dva neb tři lidé vzdáleni v koutech, kde každý mlčí, jako by zítřejší den měl býti dnem samovražd. Tu bývá ouzko kolem srdce, i starým hlupákům, a nedivil bych se mladým, kdyby náhle vytáhli z kapsy dvě neb tři třínohé svíčičky a před sebou je rozsvítili.“

Vstal, vzal svou sklenici skoro již vyprázdněnou a posadil se vedle mne.

„Inu, — je to pravda — nelze upírat," pokračoval, „že má Štědrý večer mnoho poesie do sebe. Chtěj nechtěj, vzpírej se třeba, v den ten opanuje tě jako nikdy jindy do roka slavnostní cit — nazval bych jej citem zkrátka slunečně jasným. Hemžení lidstva, všeobecné přípravy, zářící zraky poskakujících zvědavých dětí, vše to přivádí i toho na jiné myšlénky, kdo se sám při slavnosti co dítě nikdy nesúčastňoval. U boháčů i u nádenníků je radosť v dětských srdcích rozhoštěna, ale i dorostlému jest v den ten, jako by ho oblétali co prášky v slunečním paprsku samí malí andílkové s voskovými těmi tvářičkami, s tou bavlněnou vlásenkou a odklípnutým, chvějícím se pozlátkem. Zdá se mu, jako by veškerým vzduchem hučelo mocné, velebné „gloria!", dojemné jako zvuky Aeolovy harfy, v mohutné harmonii tonů nejvyšších s tóny netušeně hlubokými, jako by nebeský chorál v Beethovenově snu!"

Udiven zíral jsem v jeho obličej, oči měl na polo sevřeny, na tvářích lehký plamen.

„Pak ovšem — když si člověk večer samoten zasedne do hostince, a štědrovečerní radosti sobě vyměří podlé cen jídelního lístku, — pak ovšem — — nepůjdete ještě, pane? Mohl byste mne snad kousek doprovodit. Nebojte se, že nepřijdete k slovu!"

Šli jsme. Venku se chumelil sníh — den Štědrého večera ztrácí mnoho, když není den jasný a večer metelice. Chvilku jsme kráčeli mlčky vedlé sebe, šel jsem směrem, kterým neznámý soudruh zamířil.

„Vaše tvář je mně známa, pane!" počnu.

„Známa? Možno! — Lidé stejných osudů mívají v tvářích mnohou podobnost. — Vaše otázka byla ale jiná, chtěl jste vlastně vědět, kdo jsem!"

„Možno!"

„Proč bych Vám to neřekl! — Chudoba že není hanbou? ne? Říkají to sice, vidíme ale i u těch, kteří na vlhké slámě místo v kolébce matkami konejšeni bývali, kteří bídu svou mají za nutnou, osudem předurčenou a o ní ani pro ni samu nepřemýšlejí, že se naskytnou okamžiky, kdy hadrem nebo nějakou morální záplatou nuzotu svou přikrývají. Odkud by bylo také toho bídného podlízání!“ Zamlčel se a já ho nevyrušoval.

„Hlouposti!“ začal zase náhle hlasem silným a mluvil rychle. „Řeknu vám to zkrátka! Čím jsem? Žebrákem jsem! A čím jsem byl? Půlmilionářem sice ne, ale přec značným bohatcem. Měl jste někdy několik set tisíc?“

„Bohužel neměl!“

„A já, bohužel, měl. Nedbalost to byla, nebo velkopanskost nebo hlupství, nazývejte to jak chcete, co mne zbavilo jmění. Byl jsem velkokupcem.“

„A nezbývalo Vám nejspíš, jako mnohým jiným v neštěstí, přátel a příbuzných!“

„Totiž příbuzenstvo mně neumřelo zároveň s mým zlatem, ale přátelstvo! Ostatně jsem se nikoho neprosil! Jednou ještě jsem měl tak trochu naděje, že zase zbohatnu, ale bývá to tak, uzdravující se důvěřuje sobě více, než síly stačí a stane se recidivním, skápne docela. Stal jsem se pak a zůstal jsem již žebrákem, pyšnějším než benátský zchudlý šlechtic lazar. Škoda, že jsem nezchudl zároveň na duchu! Pokud bylo peněz, bylo pyšné hlupství, když bylo po nich, nastala hloupá pýcha, zároveň ale přemýšlení. — Ach, to přemýšlení! Jednou jsem četl, že je to hloupé, velmi hloupé, když bohatými jsou pouze bohatci; proč prý není také chudý bohat! Přemýšlel jsem o tom, buď je to nesmysl, nebo nemám já více zdravých smyslů! Nepřemýšlel jste o tom nikdy?“

Postavil se přede mne. Byli jsme již prošli několika lidopustými úzkými uličkami a stáli jsme právě před dveřmi starobylé jakés budovy. Z dálky duněly a blížily se odměřené, pádné kroky noční hlídky.

„Bydlím zde. Když jste šel již tak daleko, mohl byste se podívat ke mně!“ a odvíral zámek.

„Proč ne!“ byl jsem nanejvýš napnut a dojat.

Vedl mne za ruku. Šlo to přes schody, chodby a zase schody.

„Nepotřebuju zámku“ — vrzly dvéře.

„Stůjte, já rozsvítím!“ Rozžehl svíci, nastrčenou ve svrchní části láhve. „Ohlížet se nepotřebujete, neviděl byste ničeho,“ a postavil svíci na zem. Byli jsme — na půdě. Vikýř byl zabedněn, v koutě ležela sláma, o nářadí ani pomyšlení. Bylo mně poněkud ouzko.

„Chceme-li sedět, sedněm na slámu!“ Usedli jsme.

„Nehorázné hlupství, nedovedl jsem citům zabránit, byl bych věru nemyslil, že tlachat budu. Ještě něco, když už jsem v tom.“ Opřel hlavu o ruku. „Když jsem zchudl, zamiloval jsem se. Chud a milovat, bohatkyni milovat! Nebožtík Kotzebue, jejž Sand snad jen pro to zavraždil, že špatné tragoedie dělal, napsal kdesi, že jest zamilovaný chudák svatebním hostem bez svátečního šatu, jenž se ani do dveří nepustí! Nu, mne také vyhodili ze dveří!“ Počal jako dítě vzlykat a plakat. Vzal jsem ho za ruku, on mně s pláčem klesl na prsa.

„Zítra se slaví narozeniny mé dávno již provdané lásky, budou hodovat, já budu hlady mřít —“

Bylo mně ho nevýslovně líto.

„Směl bych Vám maličkostí pro okamžik pomoci?“ Sáhám po tobolce.

„Ne, ne, za žádný peníz!“ a zadržel mně ruku. —

„Já nevydělávám vypravováním své bídy! Prosím, jděte, jděte, již, — přijďte opět, libo-li, nebo se někde náhodou uvidíme, teď ale jděte!“ — Skoro násilně mne pozdvihl, zhasil svíci, uchopil se křečovitě mé ruky a táhl mne tak rychle přes schody za sebou, že jsem se až pádu obával. Odevřel domovní dvéře.

„S bohem!“ a již rachotil klíč zase za mnou. Prohlídl jsem sobě dobře dům a kráčel pak volně ulicí nazpět. Chumelenice byla přestala. Když jsem byl došel až na roh, slyšel jsem v dálce za sebou opět odvírání dveří Obrátím se, tam vzadu kmitla se záři svítilny černá mužská postava. Nebylo pochybnosti, nešťastník hleděl sobě ulehčit v zimní noci!

Přišed domů pohřešil jsem tobolku a hodinky. Nemohl jsem více usnout — konal jsem psychologická studia. Všechno pozdější pátrání bylo marné. V domě onom nebydlel nikdo mému neznámému podobný, půdy oné neužival již dávno nikdo a nalezli tam pouze starou rozcuchanou slámu a oharek v rozbité láhvi.

U okna.

Šlo k půlnoci a já ještě seděl dle svého zvyku u okna. Lampičku jsem byl zhasil, oponu vytáhl a tak jsem mohl nepozorován a vysvléknut pohodlně sám pozorovat, co se na ulici dělo.

Byla tichá, májová noc. Silné deště, které byly předcházely a náhlé parné slunce vehnalo vše do květu a právě zanášel lehký, vlažný větřík odevřenou polovicí okna zápach kvetoucích stromů z některé městské zahrady do mé světnice. Dýchal jsem nebohý Pražák plnými plicemi a připravil se do zvláštního rozmaru. Bylo mi jako bych se někde na venkově v zahradě válel a na výsluní si hrál co malé děcko, v košilce a s bílými vlásky, s červenou a trochu pošpiněnou tváří; co takové děcko venkovských, pracovních lidí, jakémuž jsem se vždy nejvíce těšíval, a jemuž jsem košilku i vlásky, červenosť i špínu vždy od srdce záviděl, když jsem co uprášený student některou vesnici navštívil. Vmyslil jsem se vždy pravdivěji a živěji v obraz ten, viděl jsem se, jak v neuvědomělé spokojenosti se v trávě protahuju, jak nožkama do vzduchu peru, rukama mouchy odháním, jimž tváře mé příliš sladké se býti zdály, a náhle tiše zase ležím, umdlen i neumdlen, ale v pocitu úplné blaženosti! Náhle bzučí to kolem mé hlavy a krásný medák

si usednul hubuje a bzuče zrovna vedlé tváře na žlutou travní květinu, potřásá se nad ní, křídla se kmitají a lesknou, nadskočí a usedne zase, však jen na chvilčinku — už hučí křídla jeho tichem vůkolním zase dále k celé kůpce žlutých, plně rozkvětlých květin. Nedůvěřoval jsem si ani oddychnout, abych ho nezahnal, a pronásledoval ho nyní zrakem od květiny ku květině. Chvilku ještě poletoval po kalíšcích, byl však už syt, náhle se povznese a letí spěšně přes zeď a přes střechu, tak že jsem silně hlavu na znak svážit a krk natáhnout musil, abych ho viděl. Medák už zmizel — v tom vystoupí maminka z domu. Má prázdnou, hliněnou mísu v ruce, a ohlíží se po mně. Zůstanu tak nahnut ležet, zamhouřím oči napolo a tvářím se jakobych spal. Jak krásně vypadá maminka v selském šatě, s červenými tvářemi, květnatou babkou na hlavě a hliněnou mísou v ruce! Přibližuje se a já zavru zcela oči. „Synáčku, bude tě krček bolet!“ Synáček se ani nepohne. „Synáčku!“ a narovná mi hlavu. „Bože můj, to dítě by celý den prospalo!“ — Slyším, že se vzdaluje, pootevru oči — už jí nevidím. Narovnám se sedě a zrak můj spočívá na našem velikém, přihnědlém psu, jenž zde jako by k mému střežení asi dva kroky ode mne vzdálen spí. Musely ho mouchy tuze trýznit, neboť náhle vymrštil hlavu, lapnul do povětří —

„Když vám povídám že už nenaliju, tedy ne a ne! Bez toho už jde k půlnoci!“

„Ale, pane starý!“

„Ne, ne; pusťte, chci zavřít!“

„Čím pak jsem vám ublížil? Já vás ctím a miluju a vy se bojíte snad, že bych nezaplatil?“

„Už toho mám dost! Nepotřebuju se bát, když vím jistě, že nikdy neplatíte! Pusťte!“

Práskla okenice, zarachotil šroub, zadrnčely skleněné dvéře a bylo ticho.

„Tedy jste mne jako vyhodili?“

Žádná odpověď; jen širokou rozpuklinou v okenici vynikající světlo dokazovalo, že naproti „u lvíčků“ ještě všechno nespí.

Nešťastný vyvrženec se podepřel dlaní o zeď a přemýšlel snad, jak by si pomohl dále nevděčným světem. Nejspíše se odhodlal, že půjde domů, jelikož se spustil zdi a v svatém boji se žízní, noční tmou a vnitřními bolem dále do vrchu kráčel.

Byl jsem tím intermezzem ze svého snění poněkud vytržen. Nevím, zdaž každý Pražan, jemuž hluk velkého města uši ohlušuje a jenž v hluku tom se narodil, dětské hry okoušel, studoval a musám sloužil, tak otupen jest jako já, aby se ve svém myšlení a fantazování žádným povykem a žádným jen poněkud obyčejným městským výjevem vyrušit nenechal. Já alespoň to dovedu a jsem-li vytržen, vmyslím se ihned v předešlou situaci a pokračuju ve svém snění a myšlení, jako bych na poušti žil. Když člověk dvacet let v krámě žije, studuje a tamže první svazeček svých básní napíše, může se v tom ohledu i virtuosem stát. Dnes to ale přece už tak zcela nešlo.

Sny o krásné, idealní dětské době zmizely; nevytratila se mně však zcela atmosféra venkovská z mysle — snad že ten zápach ze zahrad mně pomáhal. Nebe bylo jasné, vzduch průhledný a na tisíc zlatých hvězdiček se nahoře kmitalo a třepetalo, jako by to skřivánkové se tam vznášeli a třepetali, a mně bylo tak jarně a tak rozkošně v prsou mých, jako by ti skřivánkové své písně byli v nich uspali. Nahoře jasno a dole v ulicích skoro čirá tma. Černé, skoro staromodní domy tmavě se od jasné výše odstiňovaly a nepravidelné jejich

střechy. podivné komíny, ošklivé hřebeny a kamenné okrasy, jako koule, osudí atd tvořily divné černé čáry beze všeho ladu. Všude ticho, a v rozmaru svém jsem se vmyslil zase do obrázku z venkovského života. Viděl jsem spící venkovské městečko a slyšel známé drkotání dostavníku, který ještě v pozdní době sem „pražskou" branou vjíždí. Každý zná ten podivný pocit, jaký se člověka zmocní, když za noční doby vjíždí do cizího městečka. Nechť tam známé a přátele má nebo zcela neznám jest, neodolá zvláštnímu citu, který se sladce i bolně v prsou skládá a jejž ustanovit a rozebrat takřka nemožno. Jest to pocit čistě básnický, jako by se nějaký druh lásky v prsou budil. Noční ticho nepřerušuje nás v našem cítění a zvědavě vystrkujeme hlavu z vozu, abychom nějaké známky života vyzpytovali; nevidíme přece ničeho mimo některého osamělého chůdce, jenž nejspíše do místečka ani nepatří, a některé osvětlené okno, o kterém nevíme, oznamuje-li bdění radostné, pracovité nebo slzící. Zajedeme do hostince, svlíkneme se ve svém pokojíku, shasíme svíčku a rozložíme se ještě v okně, abychom se nočním tím obrazem nasytili.

Obraz ulice přede mnou zcela dobře mně při mém fantazování sloužil. Všude ticho a když čas od času někdo ulicí kráčel, dělo se to buď zcela líným, nebo chvatným krokem, a kroky se rozléhaly, jako by někdo v dřevěnkách se zde klopotil. I jedno okno bylo naproti až pod střechou osvíceno — tam bydlí chudý, malý ševčík, jenž snad ani nikdy nespal a všechny noci propracoval: nechť jsem seděl třeba sebe déle přes půlnoc, nechť jsem se vracel časně z rána z nějakého bálu, vždy bylo okno osvíceno a na bílé záclonĕ se vymršťovalo čas od času kladivo na důkaz, že se tam bdí. Pod ševcovým oknem se leskla ještě polovice jiného odevřeného

okna, v němž světla nebylo; nevím, odkud ten noční odlesk v odevřené polovici přicházel. Bydlel tam tlustý lékárník, jenž mně vždy vypravoval, že by neusnul, kdyby odevřeným oknem šplýchání a mumlání vody v kašně vedlé nás neslyšel; silné deště hnaly mocně městskými trubicemi a kalná voda dnes hučela a šplýchala, že pan lékárník nejspíše jako zabit spal.

Právě se zase blíží a rozlehají kroky. Zrovna pod mým oknem se někdo zastaví a odkašlává lehce jako na znamení. Chvilku postojí a milý, zvučný tenor počíná se bázlivě k umluvenému, jak se zdá, dostaveníčku ozývat. Zpíval po chvilce trochu hlasitěji, však ne tak hlasně, aby byl sousedstvo vzbudit mohl. Byla to píseň milostná. Rozuměl jsem nyní i slovům:

„Vyssál jsem si z růží,
co v nich vůně skryto;
vyčetl jsem z nebe,
co v ně zlatem vryto;
vyptal se nebeských . . .

Co se vyptal „nebeských", prozatím zamlčel. Se shora duněly kameny pod pádnými kroky nočni hlídky. Český Hafis sebral se a kráčel bruče písničku jako by nic do vrchu naproti hlídce. Poznal jsem v něm tedy moudrého občana, jenž i svou lásku dovedl policejním pravidlům podrobit.

Hlídka se pomalu blížila. Přišla až pod mé okno.

„Zde je nějaké okno odevřeno. Je sice dost vysoko, ale přece ještě v přízemí a mohlo by se snadno něco stát. Hej? Nespí tu nikdo?"

Silné ale opatrné klepání na okno mělo obyvatele vzbudit.

„Vždyť zde sedím u okna a než lehnu, zavru bez toho!“

„Ah tak! Bolí vás zub?“

„Ne.“

„Dobrou noc!“ a hlídka popošla.

„Bydlí tam?“ ptal se ještě jeden hlas. Odpovědi jsem už nerozuměl.

Po několika minutách zase kroky shůry a zase zastavení se pod mým oknem. Byl to můj tenor. Nemeškal a počal znovu:

„Vyssál jsem si z růží.
co v nich vůně skryto;
vyčetl jsem z nebe.
co v ně zlatem vryto;
vyptal se nebeských
všech i zemských zjevů:
bych vše pro Tebe moh',
děvo, spojit k zpěvu!“

Pozoroval jsem ho, kryt jsa květinami v okně. Po skončené písni myslel nejspíše, že už obětí dost a počínal se napínat a krk natahovat, aby spozoroval, zdali ho jistý někdo slyšel.

Myslil jsem sobě: „Zpívá sice hezky, kdyby to ale takhle denně se opakovalo, omrzelo by mne to přece.“ Vyložím se tedy z okna.

„Děkuju vám, drahý pane, děkuju; váš zpěv mne velice dojal a mohu vás ubezpečit, že vám nyní i moje srdce —“

„Dovolte, pane, co to —“

„O prosím, prosím, vy mne milujete a já, abych se upřímně přiznal, ač mně stud brání —“

„Pane, vy jste hlupák, vy jste blázen, vy jste hrubián!“

„O s bohem, klenote můj, dobrou noc, duše mé nejvnitřnější —“

V tom praskne zrovna nade mnou v prvním poschodí okno a vyražená tabule by skorem ubíhajícího už tenora zpunktovala.

„Ach, tedy slečna Frosinka!“ zašeptal jsem si a ubíral se v dobrém rozmaru na lože, kdež jsem tížen zlým svědomím v zdravý spánek klesl.

II.

Týden uplynul. Velká, nesnesitelná parna, kteráž po celý ten čas byla panovala, učinila mně noční far niente u okna tím milejší. Dnes konečně slibovalo nebe, že nám nějakou bouřkou uvolní. Vzdálené ještě blesky osvěcovaly chvilkami tmavý vzduch, jímž ani jediné hvězdičky po nebi spatřit nebylo. Lehký, ale ochlazující vichr zarážel v mé okno. Abych ho tím spíše užil, byl jsem dvéře u síně odevřel a vichr hučel mocně pokojem, jako by předchůdce v dálce ještě hučícího hromu.

Seděl jsem v milém tom průvanu u okna a očekával svého tenora.

Hned první ráno po líčené noční scéně byl kdosi zaklepal na mé dvéře. Odevrou se a vstoupí služka mých sousedů v prvním poschodí.

„Jemnosť slečinka zkazuje své odporučení a prosí za odpuštění, že se osměluje prosit o nějakou knihu. Slečinka ví, že je mladý pán dobrý Čech —“

„Prosím, prosím!“ ustrnul jsem se nad takovým lichocením.

„O jemnosť slečinka to dobře ví! Čte tuze ráda české knihy a prosila by o nějakou. Nestane se prý nic na knize!“

„Že prý ne? Nu, já jemnosť slečince Eufrosince půjčím nějakou českou knihu, vyprošuju si ale za to, aby pianistka slečna Eufrosina „karneval“ nehrála denně vícekráte než ku dvacítce.“

„Jak? karneval? Budu si to pamatovat!“

„Ano, karneval, drahoušku! Tedy něco českého?“

Dal jsem jí nerozřezaný dosud exemplar nejnovějšího Cotta'ského vydání Goethova „Fausta“.

Hned po polední obdržel jsem nerozřezanou knihu nazpět a byl lístek přiložen, jenž zněl:

„Děkuju, vážený pane, za tu pěknou knížku: bavila mne velmi. Mimochodem řečeno, neračte se hněvat na onoho pána, který Vás dnes v noci pozlobil; jest to náš přítel, také dobrý Čech — a já si ho vážím. Prosím o tajnosť.

Eufrosina.“

Od těch dob zpíval náš tenor každodenně pod mým oknem. Měli jsme vždy nějakou šarvátku spolu: vedly se ale humoristicky.

Myslil jsem si právě, že dlouho nejde, an tu náhle z ulice hlas jeho mne vyrušil.

„Eufrosinko, jste vy to?“

„To se rozumí. Nu jakžpak? Přijdete zítra?“

„Přijdu. Lhotský už mně slíbil, že mne u vašeho otce uvede. Musíte ale ještě ledacos vědět, jak se chovat chci, a co bych sobě přál, aby vy jste učinila.“

„Vždyť se snadno dovedu zachovat!“

„Ne, ne, musíte to vědět. Poněvadž jsem se ale deště bál a náš nemilý soused tady —“

„I pst!“

„E co, ať to slyší! Nemusí všechno vědět a budu rád, když se toho vyzvědače zprostíme.“

„Ale pane Vinaři!“

„Když je to pravda! — Napsal jsem to tady do listu. Spusťte nějakou niť a přivážu vám list na ni, ano?“

„Hned, hned.“

Tenor si počal nějakou mrzutou písničku bručet a přešlapoval. Přípravy nahoře trvaly hezky dlouho. Trochu nezdvořilé zaklepání na mé okno mělo mne upozornit, že by sobě pan Vinař rád trochu se mnou čas ukrátil aneb vyzvěděl, sedím-li u okna.

„Poslouchejte, pane, jste zase na stráži?“

Neodpovídal jsem.

„Snad nespíte dnes už, drahá sůvičko?“

„Pst! Zde je klubko!“ šeptalo se s hořejška.

„Tak! Dnes nás alespoň nesporozoval nikdo; i náš nemilý strážník tady spí.“

„Kdož ví!“

„I jistě, sic by mně byl už nějakým hrubstvím nebo úsměškem odpověděl; schválně jsem ho dráždil. — Už je to — teď táhněte, ale pomalu.“

List zaklepnul do dolejší tabule mého okna a vznášel se pomalu výš. Umělý můj průvan zadul kukátkem mocně do něho, až odskočil, se zatočil a pak zcela do mého okna vletěl.

„Táhněte pomalu, sice se niť přetrhne a list nám sletí tam do pokoje. Zlořečené okno — což se ten člověk nebojí nastuzení? Já bych —“

„Niť nechce povolit, zůstala tam někde viset.“

„Toť je kleté! — Táhněte silněji!“

Niť praskla a list ležel uvnitř na okně. Tenor počal bubnovat po dolejších tabulích.

„Cožpak není doma? Hej — pane — míváte přece denně tu ctnosť nebo nectnosť, že sedíte přes půlnoc u okna — což dnes spíte?"

„I nespím!"

„Prosím vás, podejte mně ten list, který právě k vám do pokoje na okno vletěl — prosím!"

„Napsal jste tam dnes svoje písničky, že mne ani zpěvem nebavíte?"

„Ale pane, vy umíte zlobit! Prosím vás, podejte mně jen list a pak si mluvte, co chcete."

„Zazpívejte dříve něco!"

„Dejte mi pokoj a podejte honem list!"

„Víte co? Slečna se vypůjčuje ode mne české knihy; až si zítra pro nějakou zkáže, může list zároveň obdržet!"

„Vy jste zlomyslnější, než jsem si vás myslil!"

„Nu za takové uznání mých dobrých stránek musím Vám také něčím se zavděčit. Zde jest list."

Mezi tím, co tenor list znovu k niti přivazoval, počaly velké krůpěje v má okna bít.

„Pane Vinaři, už prší!"

„Cítím to! — Máte list?"

„Mám — ale chudáčku vy, máte deštník?"

„Na neštěstí nemám, budu ale běžet."

„Bože, vy se rozstůněte!"

„Kdybych věděl, že mně pan Vinař deštník neprodá nebo nezastaví a zítra zase přinese, půjčil bych mu jej!" ozval jsem se.

„Nechte si ho! Prodat, zastavit! I vy —"

„Prosím vás, vezměte deštník; ten pán to zajisté dobře myslí a nemíní vás urazit!"

„Pravdu má slečna a abych slova její potvrdil, půjčím vám ho bez zástavy! Zde je!"

„Tak, pane Vinaři, vezměte ho a utíkejte! Dobrou noc!“

Pan Vinař ubíhal s mým deštníkem pryč.

„Dobrou noc, pane sousede!“ ozvalo se to ještě jednou nade mnou.

Dešť šlehal mocně poodevřeným posud oknem do mého pokoje. Zavřel jsem a díval se chvíli ještě na zuřící povětří. Jako potokem se řítila voda k zemi, vichr jí tloukl mocně do oken, roztříštila se o skluzkou dlažbu a vystřikovala co bílá, šumicí pěna větrem unášena zase do výše, aby v budoucím okamžiku znovu k zemi proudem dešťovým sražena byla. Šlo až světlo z těch padajících, roztřišťujících se vod. Jako by jez nad hlavou hučel, zarážel divoký šumot v uši bdícího.

III.

Minulo zase několik neděl. Mimo výjevy nejobyčejnější neudálo se mi nic zvláštnějšího při mých nočních hlídkách. I můj tenor mne už byl dávno své společnosti zbavil; bylť u své milenky uveden a jelikož se shledalo, že při jeho úřadečku i žena by živa býti mohla, světili právě dnes svatbu.

Po celý den bylo krásně a jasné nebe nepřekáželo sousedkám a dětem, aby mohly se založenýma rukama celou hodinu před domem stát a konečně nevěstu i družičky, ženicha i hosty dobře sobě prohlídnout. K večeru ale povstal vichr a přihnal zase černé chmúry ze všech úhlů, povlekl jimi nebe a to počalo kroupami a deštěm zemi šlehat, až se ulicemi široké potoky valily. Později se povětří umírnilo a nyní srkal lehký, ale stálý dešť

shůry, splýval po oknech a vinul se čistě smytým, lesknoucím se dlážděním.

Bylo as deset hodin a seděl jsem všecek mrzut u okna. Nade mnou hrál quartet a hosté tančili a smáli se, až jsem zlostí s nimi v taktu dupal. Proč jsem se mrzel, nevěděl jsem vlastně sám. Ku svatbě mne byli pozvali a když jsem pozvání nepřijal, pravili, abych alespoň „na sklenici vína a na nějaký taneček“ se večer dostavil. Odepřel jsem i to ze strachu před špatnou zábavou. Hnusilo se mně, že bych měl všední vtipy poslouchat a snad docela jim na oko se smát, že bych měl s neforemnými paničkami tančit a hloupá děvčata akreditovanými frásemi bavit, že bych měl nevěstě připíjet a ženicha za něco zvláštního považovat. Bavíval jsem se rád s mladými děvčaty a míval při tom zvláštní své způsoby. Nikdy jsem se necvičil v galantnosti a stával jsem se sarkastickým ve svých poznámkách; přece ale líčeně nevinný způsob, jakým jsem sarkasmy své pronášel a lehké vtipkování, jakož i málo vynášející vlastnosť dobrého tanečníka učinily mne dosti vítaným společníkem. Však to všechno se mně už hnusilo, nepřijal jsem pozvání a zlobil se nyní na všechno, co mne na bavící se nade mnou společnosť pamatovalo. Dupání nohou a jednotlivé výbuchy veselého smíchu byly mně směšny, tak jako bývají všechny radovánky lidské směšnými, nebeřeme-li podílu, díváme-li se jen z povzdálí a vidíme-li jen zevnější znamení zábavy, aniž bychom se sami příčinami radostí těch rozhřívali. Směšnými jsou řady quadrillu tancujících, směšným lopocení se při kvapíku, díváme-li se s gallerií; směšným i smích, vyniká-li odněkud a nevíme-li, co ho vzbudilo. Tak i mně šoupání nohou a výbuchy smíchu se zdály nad míru směšnými, ba protivnými.

Tanec na chvíli přestal a panovalo ticho. Rázem spustil dobrý mužský quartet píseň. „Toť by ani kámen už nevydržel“, myslil jsem hlasitě. „Dřív quartet ovčích střev, teď křiklounů — toť by jen ještě scházelo, aby také třetí možný quartet — quartet trubačů začal!“

A přece mně bylo teskno a litoval jsem okamžiky skoro, že mezi radujícími se nejsem. Bylo mně jako dítěti, které ve vzdoru do kouta se postavilo a jež pak srdéčko bolí, že mu neříkají opět a opět, aby vyšlo. Vzpomněl jsem si na „Flegeljahre“ Jean Paulovy, největšího tohoto fysiologa lidských citů. Kdyby mne byl nyní někdo vzal, byl bych s radostí šel a nahoře pak snad zase rozmar společnosti svou mrzutostí pokazil: nepřicházel ale nikdo, byltě jsem dvakrát odřekl! Chvilkami jsem se mrzel! i to se mně nelíbilo, že quartet zpěváků byl tak dobře secvičen.

Nastalo nějaké ticho. Vichr zanášel ke mně zvuk zámeckých hodin — bila jedenáctá.

Přemyšlel jsem chvilku, není-li na pokání příliš pozdě. „Půjdu tam,“ rozhodnul jsem se, „čím dřív, tím líp, aby mně čas neutekl. Budu nyní snad vítaným přírůstkem, když už zábava ochabovat se zdá. Byl bych blázen, abych se zde zlobil a —“

Nerozumoval jsem dále, rozžehl svítilnu a brzy jsem byl převlíknut a upraven. Přivazoval jsem právě šátek. když kroky na schodech, hovor a smích mne poučily, že společnosť alespoň z části už odchází. Klíč zarachotil v domovních dveřích. Odhodil jsem mrzutě šátek.

„Ještě prší!“ zvolal nějaký mužský hlas už na ulici.

„Vždyť pro to jdu s jemnosť paní zde, abych ji svým deštníkem ochránil!“ odpovídal známý hlas Vinařův.

„Nemohu zde u okna v tom dešti vydržet!“ volal

hlas shora. „Ještě jednou děkuju, paní z Vorovků! Dobrou noc všichni! Vinaři, přijď brzo, ano?“

„To se rozumí, holoubku, vždyť nejdu dále než na konec ulice! — Ach, náš pan soused je ještě vzhůru!“

Zaklepal na okno.

„Proč pak jste nepřišel, pane sousede?“

„Přicházím právě z nějaké zábavy a svlíkám se!“

Zhasil jsem rychle světlo.

„Pochod, vážená společnosť! Já zůstanu s paní Vorovkou co poslední pár. Vy pěvci nebeští nemáte bez toho deštníků; běžte napřed, tenor první v čele a bass druhý co arriergarda.“

„My bez toho seběhnem jen k „Pondělkům“. Zdržíme se tam chvilku a mezi tím snad přestane pršet!“

V největší rozmrzelosti jsem se svléknul. Byl jsem až zemdlen a položil jsem si hlavu na okenní zídku. Déšť bubnoval na sklo a vichr se stával vždy mocnějším. Rachotilo mně to zlehka pevnou okenicí a brzy jsem zemdlením svým usnul, ukolíbán vnikajícím sem šumem.

Náhle mne vyrušilo silné klepání na okno.

„Kdo to?“

„Já, milý pane sousede! Zapomněl jsem doma klíč a nemohu nyní tam. Prosím vás, nehněvejte se a půjčte mně svůj.“

„Jak je pozdě?“

„Dvě hodiny pryč“.

„A vy teprv přicházíte?“

„Nu, žena se nesmí zvykat.“

IV.

Odjel jsem na venek. Asi za osm neděl vrátil jsem se zase k večeru do Prahy. Byt můj zůstal zatím zcela osiřelý a zavřen. Ač byl večer chladný, odevřel jsem přece okno, aby dusná světnice vyvětrala.

Venkovský život byl mne zase úplně okouzlil a nerad jsem se vracel do Prahy. Po celou cestu myslil jsem na jednotlivé zvláště mně milé chvíle, jež jsem byl prožil. Ani nyní ještě nemohl a nechtěl jsem se vzpomínek zbavit a když jsem byl už okno k vůli nočnímu chladu zavřel, seděl jsem ještě dlouho a myšlénky moje těkaly po venkově a zabývaly se s vzdálenými mými přátely. Zdálo se mně jako ve snu, že slyším hodiny bít, že lidé čas od čas kolem okna kráčejí, aniž bych byl jasně to všechno pozoroval. I že někdo před oknem hlasitě mluví, slyšel jsem jako ve snu. Rozmluva se stala vždy hlasitější, tak že mne konečně přece ze snění vytrhla.

„Ty tedy neodevřeš?“

„Ne a ne! Jdi se tam vyspat, kde jsi se opil!“ Okno v prvním poschodí bouchlo.

Chvilku bylo ticho. Silná rána, jako by velkým kamenem do okna, zazněla a třepy skla zvonily o dláždění.

Na ulici klel mužský a schody v domě zapraskaly. Dům se odevřel a hubování a pláč rozléhaly se domem.

Právě když se byly dvéře domovní zavřely, přikvapila hřmotem přilákaná noční hlídka a prohlížela zpytavě dům a sklem pokryté dláždění.

Pražská idylla.

U nás zná každé dítě pana Stránského, a kdybyste byli někdy v podvečer letní šli M . . . skou ulicí, znali byste ho také. Viděli byste ho na písku u kašny a houfy dětí kolem něho. Děti výskají, honí se a poskakují, až se hlava točí, a pan Stránský obchází mezi nimi, tu se točí s nimi v kole, tam zas kráčí opatrně přes hromádku písku, aby vystavěného města neporouchal, a onde řídí zas setninu epigonů, z nichž samé kanonýry nadělá, proto že jednou sám také kanonýrem byl. Hrozí-li, že odejde, je okamžitě ticho. Dětí radostí jen hoří a modré oko Stránského svítí při tom jako usmívající se sluníčko.

Rozčilení zachvátí celou ulici, když se pan Stránský k večeru z práce vrací a když jeho modrá kazajka s velikou zelenou záplatou na zádech se pomalu od dolejšího vršíku nahoru pohybuje. — „Já vidím modrou kazajku!“ — „A já vousy!“ — „Je to, je to pan Stránský!“ A děti rozběhnou se domů a prosí, aby směly zahrát si na ulici s panem Stránským. O jeho dobré vůli, o jeho rozmaru a chuti ke hře se ani nepochybuje, vždyť má děti tak nesmírně rád! Sotva má pan Stránský čas, aby v hospodě žejdlík piva vypil a chléb se sýrem zajedl, už jsou tu matky s dětmi a prosí, aby na ně dohlídl.

Ubezpečuje, že dá na ně více pozor nežli sama na sebe, dopije a už ho drží děti se všech stran, vedou ho ven a musí dávat pilně pozor, aby té drobotině neublížil, neboť se mu při každém kroku plete do cesty.

Rukávy modré kazajky trpí mnoho a pan Stránský vypravuje, že ho ta drobotina ročně alespoň jeden nový rukáv stojí. Vídal jsem ho od jaktěživa v té modré kazajce, pamatuju ale také od jaktěživa zelenou záplatu na zádech. Mám ho v podezření, že sobě dal několikráte již novou kazajku ušít, vždy ale k vůli obvyklému pořádku — pan Stránský je velmi pořádný člověk, — hned zase se zelenou záplatou. Děti žádají rodiče, aby jim na léto také takovou modrou kazajku se záplatou ušít dali.

A v zimě má pan Stránský ty nejhezčí sáňky na ledu, pěkné zelené, potažené sněhobílou pokrývkou s červenými bavlněnými bambuleini. V zimě totiž nemá výdělku ze svého řemesla, jeť on zedníkem, a proto dělá led a jezdí se saňkami, aby nezahálel. Tu pak ovšem by mu kazajka nestačila a on nosí pěkný modrý kožich, černým beránkem premovaný, jenž mu až po paty sahá; na zádech — pan Stránský musí mít vždy něco zvláštního na zádech — stkví se mu žlutý, překrásně vyšívaný veliký páv, jakého bys co do krásy ani v skutečnosti nenašel. Děti naše dobře vědí, že pan Stránský stojí se sáňkami u přívozu. Ve čtvrtek odpůldne ho navštěvují a on je pak zdarma vozí po ledě, jen tak, aby se trochu zahřál, jak povídá. Lhostejno jest mu, jeli dítě chudé a otrhané nebo pěkně oděné, naloží to bez rozdílu vedle sebe. Děti vypravují pak doma, jak je pan Stránský zdarma vozil, a rodiče, když jdou „na druhou stranu“, zajdou si třeba oklikou na přívoz, dají se převezt a vynahradí panu Stránskému mnohý groš.

*

Pan Stránský je hezký, dobře rostlý muž, nyní asi čtyřidcet let starý, postavy nadprostřední. Tvář má hustým vousem obrostlou a zpod pěkného obrví dívají se tmavomodré, poctivé oči upřímně do světa. Pomyslíte-li si k tomu líčenou již kazajku a dlouhou plátěnou zástěru, na hlavě pak placatou, k pravé straně nakloněnou čepici, máte co do zevnějška letního pana Stránského jasně před sebou.

Není pilnějšího dělníka nad pana Stránského, pracujeť u jednoho mistra již drahná léta. V létě vychází již z rána z domova; někdy se městské brány teprvé odvírají a nejednou musí hospodskou teprv z ranního sna vyburcovati, aby své snídaníčko obdržel. Hospodská má ráda první počinek od pana Stránského. Sotva byl za dva krejcary jalovcové vypil — povídá, že nemá dříve jistého zraku a že je už tak z vojny zvyklý — pospíchá do práce. Pan Stránský neutráci, on šetří rozumně.

Byt jeho jest na Novém světě. Bydlí sice jen při zemi a má jen předsiň a malý pokojík, jest ale až milo se k němu podívat. Kdybys odevřel dvéře u předsíně, budeš se věru bát tam vkročit, neboť podlaha je jako křídové sklo, a bude ti ouzko, abys jí nepoškvrnil. Vejdeš-li ale do světnice, radím, abys dobře boty ošoustal, sic chodí pan Stránský za tebou s hadrem jako za dítětem s plenkou.

Byl jsem dvakráte u něho. Jednou mne pozval sám, abych se přišel podívat na starou Hájkovu kroniku, kterou by, ačkoli prý za to nestojí, ani za třicet zlatých mince nedal, a po druhé jsem ho navštívil, zpraven, že trochu churaví. Ve světničce vypadá vše jako ve skříni. V pravo u dveří visí staré hodiny s novým ciferníkem a vedlé nich o něco níže cínová kropěnka. U jediného okna stojí stůl, zeleným voskovaným plátnem potažený, a nad stolem

v okně dvě klece se stehlíky: pan Stránský má stehlíky radši než kanáry, protože tak nekřičí. Kolem stolu jsou asi čtyry židlice. Dále stojí bílým, dvojnásobně přeloženým ubrusem přikrytý prádelník, na němž několik bílých i barevných sklenic se zlatými proužky, láhev vzácná, mající uvnitř celé umučení páně ze dřeva vyřezané a zadělané zátkou tak pěkně, že ti až rozum stát zůstane, jak tam lidé všechno to dostat mohli a pak dřevěný, slamou vykládaný kříž. U kříže prý byly dříve také malé figurky z jakéhos těsta, pěkně vyvedené a černou barvou omalované; švábi je ale sežrali. Na blízku pana Stránského bytu jest pekárna a pan Stránský má tudy svůj kříž s těmi šváby. Nad prádelníkem visí uprostřed nevelké zrcadlo v černém rámci a kolem něho několik svatých obrazů v rámcích zrcadlových. Dvě žluté, vysoko nastlané a barevnou látkou pokryté postele a malá černá kamna ukončují celý nábytek. Všechno to udržuje v pořádku pan Stránský sám, jenom o podlahu stará se jeho žena, kteráž se k němu tak hodí jako ovoce ku stromu. Máš to v ní pravý odlesk zvyků a náhledů pana Stránského; je sice jenom jeho žákyní, to ale dobrou. Žena pana Stránského jest útlé, malé postavy a snědá jako její pan manžel. Není tak hezká jako pan Stránský, to ne, ale dosti příjemna. Jest to žínka čistotná a vkusná, jako by ji ze sádry ulil. Podělkuje u několika nižších úřadníčků, kteří si děvečku platiti nemohou, za zlatku měsíčného a za ten kousek stravy. Stravou živí skoro sebe i manžela a zlatky má na nájem. S panem manželem srovnává se jak náleží a má ho velmi ráda. Jenom jednu necnosť mu vždy vytýká, totiž že silně kouří a silně šňupá. Často ho prosí, aby alespoň jednoho nechal. On kouřit musí, když není v díle, aby přece nějaké potěšení měl, a šňupat — nejsilněji šňupá při díle — to už docela

musí, neboť při tom šňupání, jak se vyjádřuje, tak na všelicos spekuluje. Ženské jsou nerozumné a často nevědí ani, čeho žádají. A pan Stránský jest se ženou ostatně také úplně spokojen a miluje ji — jenom jednou — ne, na to ho neupomene nikdo, kdo nechce zarmucovat, a on sám také nikdy o tom nevypravuje. Dětí nemaji žádných, měli jenom jediné — vidím ale, že připomínám stále věci, které pan Stránský nerad slyší, povím o tom tedy snad příležitostně.

*

Nebyl pan Stránský hned jak se narodil, panem Stránským. Toť potřebuje léta jako ta démantová hlať. Bylť on také dříve malým, zcela malým a hloupým a říkával své matce „maminko" a svému otci — ne, tomu chudák neříkal nijak, otec padl již nemluvněti ve válkách francouzských. Matka byla markytánkou a vzala si otce jeho ještě co vojáka. Což tenkráte! Tenkráte nemuselo se ještě žádné děvče bát s vojákem si známost učinit, byli to staři poctiví kanonýři, kteří svých holek nikdy v neštěstí nenechali. Ale teď! — každý den jinde a každý den jinou! —

Matka přišla s malým Stránským do Prahy. Měla ještě něco peněz, a zařídila malý obchod. Sedávala totiž před zámeckým kostelem se svým zbožím a prodávala svatojanské modlitbičky a obrázky, žluté malé krucifixy, klokočové růžence, klíčky k hodinkám a perníkové hodinky, visící na barevném papíře. Později postoupila na svíčkovou bábu a následek toho byl, že se stal hoch ministrantem. Dostával za svou službu ročně kabát a kalhoty, jednu čepici, dva páry modrých bavlněných

punčoch; na penězích měl ročně třicet zlatých šajnů. Peníze dával všechny matce, aby ho mohla dát do učení. Když byl deset let stár, vstoupil do učení a byl zedníkem. Za čtyry léta dostal za vyučenou; byl však ještě malým a nechtěli ho nikde za tovaryše do díla.

S dovolením matčiným dal se hošík za tambora ku kanonýrům. Matka pravila, že beztoho vojně neujde, že se tam hodný člověk neztratí, a její nebožtík že byl také sedmadvacet let a tři měsíce vojákem. Mezi tím časem neměl nebožtík ani jediného trestu, představení ho milovali, a kdyby byl chtěl nechat svého řemesla — byltě rukavičkářem — a pilněji se učil, mohl se státi desátníkem a nosit lískovku tak dobře jako jiní. — Tenkráte měli dělostřelci své bubeníky, samé to malé, čiperné klučíky, vůbec známé pro své umění. Když táhli některou ouzkou uličkou, začali mlátit do bubnů, až se okna otřásala. Babičky sobě zacpávaly uši a tvrdily, že mají ti kluci samé ďábly ve svých paličkách.

Z hocha se stal znenáhla muž a postoupil za skutečného kanonýra. Když svá léta vysloužil, dopomohl mu známý jeho, plukovní to lékař, k „invalidu“. Pan Stránský vystoupil, hleděl sobě nyní řemesla a brzy na to se oženil.

Matka pana Stránského nebydlí u něho a je nyní špitálnicí při klášteře. Rád by ji měl u sebe, ona ale říká, že by se s tou fifleuou, se svou nevěstou, nesrovnala. Raději prý špitálskou polívku z jížky, kminu, soli a vody, než u nevěsty pečeni. Bydlela sice u syna, když se o masopustě byl ženil; že však nevěsta do koblížek malinovou šťávu koupila, a ona dle svého způsobu se švestkovými povidly je míti chtěla, rozhněvala a odstěhovala se, nedbajíc žádné domluvy.

Jak ale pan Stránský k nevěstě se dostal, vypravoval mně sám, a uvádím jeho slova, protože tak pěkně povídat umí.

*

„Vy snad ani nevíte," počal pan Stránský, neboť říká každému „Vy", a jen policajtům oniká za to, že ho jeden z nich sebral, když kdysi u kašny s dětmi velký hluk dělal. „Vy snad ani nevíte, že jsem vysloužil si svou kapitulaci čtrnácti let na vojně?"

„Vím!"

„Tedy dobře! Tenkráte byl ale mír. Nejdále, kam jsme táhli, bylo do Terezína. Posádka dřívější svalila se s postelí, my na postele, a po roce jsme se zase vystřídali a vrátili do Prahy. Teď je v tom již jiný život! Moji představení mne měli rádi, nebo v počtech, psaní a execírce jsem se znal! ale náš „unterricht" mně nechtěl nijak do hlavy a proto jsem zůstal prostým kanonýrem. Co z toho, jsem, co jsem.

Když už bylo co do roku k vysloužení, dávala naše setnina v Gráfovské zahradě bál. Jakéž to byly bály, ty naše kanonýrské! Skládali jsme se třeba na čtvrt roku napřed, za to byly ale také krásné a vyhlášené. Když šli kanonýři se svými holkami k večeru do bálu, byla celá ulice lidem naplněna, aby viděli šat a puc. A což tenkráte Gráfovský sál, když tam ještě ten Sasík studenty skákat neučil! Našinec tam byl jako v nějaké nebeské zbrojnici! Všudy železní mužové, píky, ručnice a prapory. Hudba a holky pletly hlavu a pivo jazyk, a tak si mnohý kanonýr zde něco spletl, že pak co rozplítat měl. Já také.

Abychom se nehrnuli všichni najednou do bálu, šli jsme vždy dva a dva. Já šel se svým šlofem. Šlof to je ten, co na příklad s vámi spí. Můj šlof sloužil už třetí

kapitulací. Měl svou holku, kuchařku v jistém panském domě, při níž dobré časy užíval. Plukovník mu dal už dovolení, že se smí oženit, dokud je vojákem. On mne vlastně nejvíce přemlouval, abych šel do bálu, že mně zaopatří tanečnici, sestru své milé, a že outrata nebude velká, proto že obě jídel dosti s sebou přinesou.

Stavili jsme se pro ně. Kamarádova milenka už nebyla mladá, ale hezká ženská; za to však ta její sestra, — bože! jaktěživ jsem tak protivné ženské neviděl! Malá, suchá, skoro bezvlasá a bezzubá, batolila se jako kachna, mělať nejspíše také křivé nohy. Ve vlasech měla několik loket manžestru v proužky nastříhaného, a po svých bílých šatech od hora dolů tolik papírových mašliček, že až k nespočítání, a každou v jiné barvě. Vzaly ještě jednu s sebou a to byla nynější moje žena. Znáte ji bez toho; tenkráte byla mladši a mně se tuze líbila.

Sebraly své uzlíky a šli jsme. Kamarád vedl svou milou a to cizí děvče, a na mne se zavěsila ta opentlená Po cestě byl jsem jako v ohni, lidé se papírovým mašličkám hlasitě smáli. A k tomu ještě chtěla pořád německy mluvit a uměla tak málo jako já. Teď se ovšem nenechám více němčinou prodat.

První písničku tančil jsem s ní ze zdvořilosti a pak proto, že mne jako klíště držela. Já uměl málo a ona nic, smáli se nám. Když bylo šťastně po tom, zasedli jsme k pivu a ženské vyndaly hned buchty a uzeninu.

Ke druhé písničce vzal jsem jejich kamarádku a ta opice zůstala sedět. Nebylo jim to vhod, a což se docela pohněvaly, když jsem se té už nepustil a dále s ní tančil. Buchty a uzenina zmizely do uzlíku. „Ty snad nechceš s námi pít, byl by těžký oučet,“ pravil šlof a dali si pivo zvlášť nalít. „Dobrá!“ pomyslím si a sednu s Marjánkou jinam; bylo nám to k smíchu. Šlof přišel ještě jednou

po půl noci ke mně, vzal mě na stranu a pravil, abych si to s jeho švagrovou nepokazil a tu lecjakou nechal, kterou prý beztoho jen tak z milosti s sebou vzaly; švagrová že má peníze, ano že má přes pět set zlatých — tenkráte bylo ještě všechno na šajnech — že se jí líbím a při její známostech mezi pány že bych mohl svého štěstí dojít. Povídal, jak je Marjánka jenom chudé děvče, i ten šat na sobě že má vypůjčený, a pak že to má s ní jiný ještě háček.

„A jaký háček?“ řku já a tu slyším, že měla již milence klempíře. Týden před svatbou se klempíř zabil a Marjánce zbylo po něm jen malé klouče. To mne poněkud zarazilo, pravím ale: „Víš co, bratře kamaráde, peníze by se mně sice líbily, ale přívažek ne. Marjánka by se byla provdala, kdyby byl klempíř se nezabil, a pomluvy by byly přestaly. Nech mne na pokoji.“ Celou noc jsme spolu už nemluvili.

Marjánku jsem doprovodil ráno domů. Ona se mně ze své chyby v rozmluvě sama vyznala, a její upřímnost se mně tak líbila, že jsem jí přislíbil, že ji už více neopustím a že si ji s dítětem jejím vezmu. Marjánka plakala a já utek', pro hanbu, že bych byl také plakal.

Pokoušely nás ty závistnice ještě dlouho. Mně nalhaly ledacos a jí vypravovaly, že jsem zlý; posmívaly se jí, jakou paní bude, ani vodu ani dříví prý nebude museti nosit, vody že sobě napláče a dříví že za ní naházím. Dosloužil jsem ale a měly řeči konec, když jsme se s Marjánkou vzali.“

Svatbu pana Stránského vidím ještě před sebou. Pan Stránský byl zcela černě oblečen. Dlouhý šosatý kabát, černá vesta, černý kravát a široké spodky téže barvy dávaly důstojný rámec ku svátečnímu obličeji a pyšné postavě. S nevěstou se vedli a svíčková jim sama

odevřela, aby mohli najednou vkročit. Pan Stránský měl v ruce veliký bouquet květinový, převeliký, a na rukou čistě vyprané srnčí rukavice. Ty naše moderní skopovice nemohl co praktický člověk už tenkráte cítit. Byly mu ale rukavice poněkud veliké, prsty měl mnohem delší, a když do kropěnky při dveřích sáhl, zachvěla se nevěsta až pod tím deštěm. Při oltáři se ani neohlédl, ani neusmál, modlil se pobožně a odříkal pomalu a zřetelně. Po svatém obřadu měl dát také svíčkové a kostelníkovi zpropitného, žebrákům almužny. Byl chuďas v rozpacích, neboť když sám dával, zdálo se mu vždy málo dáno, a přece se nechtěl také předati. Vyndal tedy svůj modrý kapesní šátek, rozvinul a vyňal z něho měchuřinu s drobnými, a dal ji nevěstě, aby sama platila. Sám pak vyšel napřed a čekal venku. — Odpusťte ale, že jsem vypravování pana Stránského přerušil, nenásleduje už tak mnoho.

„Jsem s Marjánkou jak náleží spokojen,“ pokračoval pan Stránský. „Dítě nám bohužel umřelo a my sami žádných neměli. Nikdy mně nezavdala příčiny, abych sobě stěžoval.“

Pan Stránský zapírá, zavdala přece.

*

Paní Stránská měla jako každý velkoměšťák nižší třídy své příbuzné po venkově.

Asi v druhém roce klidného svého manželství dostali z venkova návštěvu. Přišel její strýc, taktéž vysloužilec, aby si v Praze práci vyhledal. Pan Stránský ho srdečně vítal a pozval ho, by po čas zahálky u nich bydlel. Neměl pan Stránský sám mnoho, rád ale sdílel.

Strýc byl u nich týden — čtrnáct dní — tři neděle. pan Stránský mohl si nohy uběhat, a přece žádná práce!

„Zahálet mně nesmíte, strýčku, odvykl byste zcela práci. Víte co, dělejte hračky. Přijdou co nevidět svátky. můžete něco vydělat Já vám těch pár grošů do toho půjčím. bez toho mnoho nepotřebujete. Z práce vám leckdy kousek šikovného dřeva přinesu a červené hrudky mám ještě plný hrnek doma. Dám vám zde ten starý černý kabát, nosit ho nemohu a hadrářce je ho škoda; naděláte z něho šatů na padesáte kominíků. Žena vám také ledacos shledá na paňácu a sukýnky. Potřebujete tedy jen na voskové larvy.“

A strýc se dal pod dohlídkou pana Stránského do dělání hraček. Pan Stránský je roznášel a prodával. když už byly k světu podobnější.

Čas ubíhal a vánoce se blížily. Pan Stránský nepracoval více u mistra a pomáhal strýcovi, aby sám nezahálel. Sestavovali celé jesle spolu a vydělali si tím přec něco.

Bylo na den před Štědrým večerem. Paní Stránská měla již světnici čistě vydrhnutou, prach všudy setřený, a jen zde onde něco upravovala. aby veliké dny řádně světiti mohli.

Byla ale jaksi mrzuta. a zdálo se. že ji něco tíží. Často se při uklízení zastavila. ohlédla se na pana Stránského a poodevřela ústa, jako by něco říci chtěla. Pan Stránský toho ale nepozoroval neb nechtěl pozorovati, lepil vystříhané papírové figury na špičatá dřívka a zastrkoval je do mechu na jesličkách. Ústa její poodevřená vždy se zase nesměle zavřela. Konečně se přece osmělila, přistoupila k panu Stránskému a položila mu ruku na rameno.

„Poslouchej, Stránský!“

„Poslouchám.“

„Jak pak to s těmi rybami? Což nechceš letos žádných? Vždyť tak rád kousek smažené nebo nějaký ten knedlík v omáčce pojíš!“

„Ne — letos to nemůže být, milá Marjánko, výdělky byly a jsou špatné a libra ryb skoro za půl tolaru. Nemusíme všechno mít, čeho si hrdlo ráčí.“

„Já myslím tak, abychom ten svatý zvyk zachovali, a pak, což bychom také jedli?“

„Uděláš praženou polívku a dobré vdolky, — máme dost.“

„Já bych ale přece ráda kůstku obrala!“

Pan Stránský se potutelně usmál. „Na žádný způsob! Zbytečné vydání!“

Paní Stránská byla však již jeho dušený úsměv pozorovala, nedoléhala více. Za chvíli se vytratila za nějakou záminkou a skočila si pro koření do ryb.

V den Štědrého večera vydal se pan Stránský s jeslemi časně z rána z domova. Sedl si s nimi v podloubí a čekal. Nečekal dlouho. Sotva byl peníze shrábnul, běžel pro ryby a vybral dva pěkné kapříky, jikrnáče a mlíčného — „k vůli dobré polívce“. Zavázal do šátku a spěchal domů, aby ženu překvapil.

„Dám je do kadečky — ona se lekne,“ pravil k sousedce, která v průjezdu kapry jeho zkoumala — —

V ten den děly se ještě znamenité věci.

Sotva byl pan Stránský do svého bytu vkročil, strhl se u něho tak strašný hluk a jekot, že se až celé sousedstvo sběhlo. Sami byli polekáni tím křikem a klením, jakéž znělo z nejtiššího obydlí. Po chvilce vyběhl venkovský strýc jako divý, bez čepice a kabátu, a ubíhal

tryskem. Uvnitř ztichlo: po půl hodince as následovala paní Stránská plačíc a škytajíc s uzlikem v ruce.

Pod večer přivedli sousedé pana Stránského od „levhartů" domů, — poprvé opilého, nemohl ani na nohou státi. Sousedky si vypravovaly, že to už dávno věděly, že však není, bohu chvála, jejich zvykem, aby nadělaly mrzutostí. Celé dva dny nebylo pana Stránského vidět, třetího vyšel časně z rána a kráčel s hlavou sklopenou a žádného si nevšímaje k zámeckému kostelu. Po mši svaté šel k matce a vrátil se s ní do svého bytu. Matka zůstala u něho.

Uplynula zima, přišlo jaro, a pan Stránský chodil zase do práce. Když nastalo léto a s ním teplé dny, počal i jeho smutek jaksi táti. Chodil opět ku „levhartům" pod večer, a z té doby pochází i jeho zvyk, pohrávati si s dětmi sousedů. Mezi dětmi byl s to rozveseliti se zase a nikdo neslyšel ho hlasitě se kdys smát leč při nevinných šprýmech dětských.

Byla neděle. Chodíval sice pan Stránský vždy s matkou v neděli a ve svátek po procházce, dnes byla ale matka s procesím na Petříně a on uvíznul, když tak právě kolem šel, u „levhartů".

Zdálo se, že ho džbánek a dýmka udržují v dobrém rozmaru. Nebylo ještě mnoho hostů a paní hospodská seděla u něho a to i ono rozmlouvali.

„Vy jste tuze dobrý člověk, pane Stránský!"

„To jsem, to jsem, paní šenkýřko; srdce bych sdělil."

„Toť máte právě dobrou příležitost. Odpusťte, pane Stránský! že na nemilou věc přicházím, ale vaší ženě vede se zle."

„A co je mně do toho? Jak si ustlala, tak si leží."

„Ano, to je vše velmi dobré, ona ale chudák ani nemá, co by jedla, ani kam by hlavy uložila.“

„Co, že trpí hlad? — Ne, má žena nemá trpět hlad, třeba bych s ní nežil. Dejte jí, paní šenkýřko, každodenně oběd, já vždy zaplatím. Mé matce neříkejte nic, to víte — A nemá, kam by hlavy —, však co je mně do toho, ať se stará o ni ten její strýček!“

„Staral se bídně, dareba, a teď se nemůže ani starat.“

„Utekl snad z Prahy pan strejček, když ho omrzela?“

„To ne, pane Stránský, ale sedí. Dělal prý ještě hračky. Nedařilo se však jako u vás, dokud vy jste se o hospodářství staral. Propíjel a neměl ani do práce. Co mu nepřipadlo!? Ukradl on sousedu krejčímu nový frak, aby měl na kominíky. Prozradilo se to a přišli pro něho. Jak spatřil vcházející policajty, vyskočil oknem ven a dal se na outěk. Na dřevěném můstku u Nové ulice zastavili mu cestu, skočil přes zábradlí do vody, a vytáhli ho polomrtvého ven. Vaše žena nemůže nikde práce dostat a trpí hlad, já jí po několik dní již vždy něco od oběda nechávám. Prosím vás, pane Stránský, smilujte se nad ní a vezměte ji k sobě.“

„Aby si objednala nového strýčka, he?“

„Té to zašlo, měla hořkou školu! Když vás tak prosím, přece se smilujte. Ulevte její bídě; vím, že vás to více bolí než ji!“

„Vždyť ale — eh, co je mně potom! — Proč nepřijde sama prosit, mám já snad ještě k ní jít?“

„I já jsem zde, drahý muži,“ a plačíc vyběhla žena jeho z vedlejšího pokojíka a než se nadál, klečela před ním a líbala jeho kolena.

„Jdi dál — jdi že tě kopnu!“ koktal pan Stránský v nejvyšších nesnázích.

„Ty mně neublížíš, Stránský, nech mne zde jen poklečet.“

„Jdi raději, sic zavolám stráž, že mne chceš udusit,“ a jeho prsty pracovaly za šátkem na krku.

„Prosím tě, Stránský, pro boha, řekni, že mně odpouštíš.“

„Vždyť máš krásný šat, — kde pak jsi ho vzala? Snad tak jako strýček?“

„Neubližujte jí. Půjčila jsem jí šaty, aby vedle vás sedět mohla a vám hanbu nedělala.“

Třesoucí rukou nalil pan Stránský do sklenice piva, že až přelil.

„Vstaň, — sedni a pij.“ Slzy mu kanuly po tvářích, vstal a šel ven.

Pan Stránský vedl si ženu za dne ještě vážným krokem domů, — „aby huby zacpal.“

Matka páně Stránského se zase odstěhovala.

Z notiční knihy novinkářovy.

Kdybych čtenáři vypravoval, jakým spůsobem jsem k následujícím listům přišel, buď by mne lhářem nazval, nebo by se mně vysmál; že ani jednoho ani druhého si nepřeju, netřeba abych se zaručoval. Staň se však, co staň, já chci čtenářům svým jen pravdu povědít a protož zcela krátce svou předmluvní historku vypravím.

Jsa pilným čtenářem francouzských jakož i anglických románopisců, obdivoval jsem se nevyčerpatelné produktivnosti jejich. „Ty můj bože, jakž možná, aby jednotlivec tolik pěkných věcí sepsal,“ myslíval jsem ve své jednoduchosti; „tož mu jistě jiní při tom pomáhají a on pak jen jejich práce dle svého vkusu přikrojuje; neboť to, co se v některých předmluvách vypravuje, že totiž ten neb onen román v starém, zaprášeném archivě nalezli, aneb pomocí jakýchsi nadlidských bytostí kdes dobyli, je příliš alegoricky řečeno, než abych doslovnému smyslu byl uvěřiti mohl.“ Tak jsem rozumoval a neuvěřil předmluvám. Má fantasie ale (musím čtenáře ubezpečit, že je velmi bujna, a že mně na tom pramálo záleži, zdaž tomu čtenář uvěří či ne) vyobrazila si, jak by bylo krásné podobným spůsobem si slávy vydobyt. Touha po té laciné slávě pořád více vzrůstala, až se podobala sežírající zimnici. Byla by mne snad umořila.

V noci se mně zdálo o nalezených románech, dramatech, epech atd. a ve dne se mně zdálo, kudy jsem chodil, že se mně lidé klaní pro mé nové veliké dílo, které jsem sice někde hotové nalezl, avšak pod svým jmenem vydal. I sebe menší a nepatrnější věci bych se byl spokojil, jen kdybych byl vůbec něco, co někdo jiný napsal a nevydal, nalezl! Byl bych snad touhou po plagiatu zemřel, kdyby — nuž, byla při tom jistě nadlidská pomoc! Jednoho dne se probudím po noci nad obyčej klidné a bezsenné. Protírám si oči, abych se po své světničce porozhlédnul, zrak můj se dotkne stolu a uzřím svinutku papíru. „Což jsem to včera tam položil? — Věru se nepamatuju!“ pravím k sobě, vyskočím z lože a přikročím ke stolu. Na obálce svinutky stál nápis: „Z notiční knihy novinkářovy.“ — „Konečně jsem obdržel, po čem toužím!“ a ani nepřemýšleje, jak se to na můj stůl dostati mohlo, počnu ještě neučesán a nemyt číst. Jak jsem se ale zklamal, očekávaje něco velikého; věru ta věc nestála ani za to, aby ji někdo přečetl! Samé přervané a přetrhané notice, jak je novinkář co denní referent ve svou tobolku zapisuje! Hořký lék, ale účinkoval! Já vystřízlivěl ze své touhy. Jenom několik stránek bylo zajímavějších a abych přece něco z toho zázraku vyzískal, chci je uveřejnit, přiznávaje se však, že nejsou mé, abych se tím každé pokutě vyhnul.

*

1. srpna večer.

Konečně jsem po namahavém dni opět doma, a to sice v novém bytu. Věru, pěkný to bytek! Je ovšem zase ve čtvrtém poschodí, či vlastně na půdě; takové byty bývají ale nejzdravější. Není sice veliký, ale pro mé

nářadí zrovna dostačí. Postel, stůl, kufr, sedadlo a tamhle ta bedna na některé v redakci ukradené knihy a jiné caparty nepotřebují mnoho místa. Návštěv nemám nikdy a kdyby nějaká přišla, ať si sedne na sedadlo a já mohu sedět na kufru nebo na stole. Myslím, že ten můj byt projde. Uvidíme. Teď ale udělám několik znamínek přemýšlení a vyzuju si zatím boty. — — — Tak! Tak je mi volno! Zdá se mi vždy, jako bych s botama vyzul novinkáře; dokud v nich vězím, je mi, jako bych vždy měl ještě někam jít a se po něčem poptat. Oh, což jsem se dnes naběhal! jak je to panování těžké! Za to ale je život novinkářův také nejkrásnější! Dnes na příklad už vím, co zejtra bude nového, a předcházím tak vždy svým spoluobčanům o nějakou dobu. — Divná věc, co nám musí všechno k tomu posloužit, abychom nějakou novinku ulovili. Ať dělají lidé co chtějí, nám to musí poskytnout notici: nejprotivnější strany se alespoň v kapse novinkářově vždy smíří a ta strana je u něho rozumnější, o které se více krejcarových řádek napsati může Napadá mne tu Heine-ovo:

Tief unter uns da wimmelt
das närrische menschengeschlecht:
sie schreien und wüthen und schelten,
und haben alle recht.

Z Heine mohl být kapitální novinkář, škoda, že se jím nestal, byl by si mnoho vydělal! A což je to švanda, když někoho ulovíme a do veřejnosti přivedeme, do které se asi tak hodí, jako Pilát do „Věřím.“ Ten sopti, plive a nadává těm novinářům! Námi to ovšem nehne. Dobré mínění našeho publikum! Což si přejeme, aby osel, na kterém jedeme, křičel? — Toníku, myslím, že se dopouštíš plagiatu na Bulwerovi!? — Nic nedělá; plagiaty

jsou hlavní potravou novinkářovou! Já co takový jsem jistě autorita a přivedl jsem to tam, kam Lessing to přivésti si přál, totiž, že mne lidé méně chválí a více čtou nežli Klopstocka. Však ta má sláva, oh — oh — — nu, když přijde zívání, chodí lidé spat a já „nihil humani a me alienum puto!“ Tak mnoho chytrých nápadů mají lidé za žert, poněvadž se třeba žertovně pronesly!

2. srpna ráno.

První noc v novém bytu jsem tedy strávil; nebyla však klidna. Pořád se mi zdálo, jako by k pokojnému spánku něco scházelo: vytrhoval jsem se ustavičně ze spaní, a nyní teprve vidím, jakou to vlastně příčinu mělo. Neřekl jsem ještě svému krajanu ponocnému, kam jsem se přestěhoval a z té příčiny jsem se stal také nevěren svému zvyku, uvázat špagát na ruku a vyvěsit jej z okna na ulici, aby mne ponocný, kdyby se po půlnoci někde něco přihodilo, vzbudit mohl. A že jsem neměl na ruce špagátu, měl jsem nepokojnou noc! — Ráno bývám ještě nejspíše klidné mysli: nemyslím obyčejně ničeho a tím si odpočinu. Jak ale první novinku chytnu a po druhých se honiti počnu, tu mně víří v hlavě jako ve mlýně, a nemám dříve pokoje, až si večer se špagátem na ruce zase lehnu. Teď ale k oknu a koukneme se na vyhlídku! — Věru, dobře jsem volil! Jakmile bude někde hořet, uvidím odtud znamení, v kterou stranu hoří! Ulice je úzounká, frequence v ní silna; možná, že se přihodí nějaké neštěstí a pak to mám z první ruky. A kdyby se nepřihodilo, naděláme z úzké uličky přece několik širokých notic. Nejdříve se poukáže, že by bylo potřebí, aby se ulice rozšířila a popíše se, jakým způsobem: později se řekne, že městská rada už na rozšíření myslí a potřebné kroky že už k tomu dělá.

a po nějakém čase zase oznámíme, že bohužel z projektu nic není. Tak se může každý rok opakovat. — Bojím se, že tamhle ta nová stavba mne bude svým vápnem a prachem sužovat. Nu, uděláme z ní za to také novinku a pochválíme vkusný plán. Není sice pranic vkusného na tom, ale co škodí! — Aj! také zpěv u mne v domě? Zdá se, že vychází z třetího poschodí. — Bože, je to chybná škála! — Ah, nyní se to rozluštilo! Rozkošně falešný přechod a teď spustil neohebný, pronikavý soprán tak hřmotně oklepané: „Wann die schwalberln heimwärts zieh'n“, jako by se byl hrdinský tenor na arii „Třes se Byzancie!“ rozběhl. Bože všemohoucí, jen tím zpěvem mne nesuž! — Kdož pak bydlí asi naproti? Pokojík jako u mne na půdě, okno zatažené, květiny za okny. Dole v ulici nejživější ruch a zde nahoře tichá domácnosť! — — Nyní však honem kalendářík k ruce, jaká práce dnes nastává. V tomto měsíci budou ještě poněkud výroční školní zkoušky a programmy vypomáhat. Dnes máme pravidelně tedy dvě zkoušky, pak vysvěcení nové školy na předměstí, dostavení nového amerikánského mlýna a pak — nu, ostatní se už najde. A teď s bohem! můj nový domove, s bohem! proklatá pěvkyně, kteréž se píseň „Wann die schwalberln“ tak zalíbila, že už ji po třetí začínáš!

2. srpna večer.

Tedy po práci! Zastavil jsem se ještě u divadla, nepřijela-li nějaká veličina divadelního umění. Lapil jsem novinku, že slečna D . . . před svým odchodem do Berlína, kdež nyní engažována jest, nějakou zvláštní hru na rozloučenou pro publikum chystá. To bych byl bez toho oznámil, kdybych se byl i jistoty nedověděl. Kdož pak se teď stěhuje, aby — — brávo! — už zase „Wann die

schwalberln!“ I kdybys ochraptěla Ta jistě od rána nepřestala. — Což to bude za truchlivou scénu, až se slečna D . . . loučit bude! Ku konci hry nekonečný aplaus, jeden dva — tři věnce, a po třetím volání několik slov o rozumném publikum, o veliké cti, o slibu, že se bude herečka snažit, aby se zdokonalila, a konečně slib, že (teď se ramena v taktu pohybují a pohnutím se ani skoro mluvit nemůže) — že — zase přijde. A — po půl roce si žádný na ni více nevzpomene. Mají ti umělci podivně efemerní slávu; nejsou-li Talmou, Garrickem, Devrientem nebo Seydelmannem, žije jmeno zrovna o několik neděl déle než květ jejich umění. — Hle, moje protější sousedstvo je také zvědavo! Náhodou pozvednu při psaní hlavu, pohlednu na protější okno a spatřím, že mne někdo poodhrnutou záclonou pozoruje. Hned se opona zavřela a já viděl na bílém plátně šedý stín ženské postavy. Profil byl dosti hezký. Však jste se nemusela schovávat, plachá holubičko, byl bych sám oči zase sklopil. Když jsem přišel domů, bylo naproti světlo a záclony nezandány; rozžhu svíci a ihned se záclony sevrou. Nejsem zvědav! — Nihil humani — pročež také špagát na ruku a do peřin.

3. srpna ráno.

Dnešek je v kalendáříku mém úplně bílý, notiční kniha prázdna; budu mít tedy dnes prázdniny a budoucí měsíc o jeden hladový den víc. Již vidím, že ani příští měsíc si nebudu moci mimo několik nových děr do bot pro svou garderobu nic nového opatřit. Zůstanu tedy doma. Co ale počít? Abych něco studoval, není mi pro roztržitosť možno; myšlénky hned zabloudí bůh ví kam od určeného systému a na spůsob uličníků nemohu při jednom předmětu setrvat. — Mám číst? Ale co? Kouk-

něme se na své nové knihy z redakce. — Básně? To bych se proti módě prohřešil! — Dějepis města Prahy? To patří k systematice. — Novella od K.? Až se ožením a se otupím! — Jak pak něco staršího — ah, ah, — „Für die deutschen koechinnen!“ Dnes věru nemám žádného štěstí, chci tedy — vida! dobře, že jsem záclony nechal pozatáhnuté. Protější okno se odevřelo a podíváme se do mysterií svých sousedů. — Jste, slečinko, nezdvořilá, že se ke mně zády obracíte. Míchá vařečkou v nějakém hrnku, — teď se obrací, — aj, kaši vaříte? A tak malý hrnek — snad pro nějaké děcko? — — Odpusťte, že jsem se dříve do hrnku díval než do Vašeho obličeje. — Vskutku, toť je roztomilé děvče! Ta bledá tvář, podlouhlý obličej, a to modré, krásné — krásné oko! — Proč jste se nedívala déle na mé okno? — — Bože, takové oko měla má sestra, která za doby květu svého umřela, a prý také moje matka, které jsem nikdy nepoznal a již jsem toliko v její podobizně líbati mohl. Ta prosaická kaše! Nač mne podobné maličkosti upomínají na zašlou dobu, na lásku drahé mé sestry a na její péči o mne, osiřelého bratříčka! Právě takové modré oko, jako to, jež teď upomínky z dob dávno minulých vyvolává, pohlíželo v sesterské lásce na mne a bdělo mimo nad prací hbitých rukou, jimiž nás oba živila, i nad mými dětskými hrami a nad bujnými někdy mými výbuchy. Ano, ano, býval jsem také mlád co do mysli: nyní jsem to už jen co do let. Mladosť, mladosť! Upomínky tvé buď nás tíží jako olovo, buď rozehřívají jako jarní slunce. Ty jsi nejsmutnější i nejveselejší upomínkou, upomínkou milou pro šťastného a žaluplnou pro toho, jemuž cesty rovné milejší jsou než klikaté. Není-li člověk tím, čím býti chtěl, podobá se mu doba mladosti jen ztracenému ráji; to je ovšem známé již přirovnání, pravdivé však

vždy. Rozdíl při tom je ten, zdaž člověk z něho vlastní vinou aneb vinou své ženy — rozmarného osudu — vyhnán bývá. A pak ti snové z mladých dob! Ty se podobají úplně ptáčeti, které z tenat nám vyklouzlo a na stromě za hlubokou roklí si vesele a posměvavě prozpěvuje. — A moji snové? Nač já jsem myslíval? Ach ano, — na nesmrtelnosť! Byla to ovšem obyčejná myšlénka, zakončila se však také obyčejně.

Stávám se, jak vidím, sentimentálním; nu, to je k smíchu, ano prý už neštěstí samo o sobě je směšné. Jen mladosť a láska prý dávají látku k sentimentálnosti! — Láska! — Což mne musí to modré oko i na lásku přivést? S tím budeme ale brzy hotovi; vždyť jsem tak dlouho o jsoucnosti lásky rozmlouval a ji rozumně analysoval, až mně konečně fakticky z lásky ničeho nezbylo! —

3. srpna odpůldne.

Spal jsem jako zabitý, aneb, poněvadž spokojenosť všechen ruch životní zabíjí, jako zcela spokojený člověk. Jak pak as dlouho to trvalo, co si nohy odpočívaly? — Hlava a srdce bez toho při mé práci se vlastně málo namáhají! — Již půl čtvrté! Tedy jsem ani při obědě nebyl. Mám hlad? — Mám? Nemám? — — Nemám! — Zůstanu tedy doma, natáhnu se zase a — — bože, ten hlas! Odkud as nyní právě ta krásná, mně z mladších let známá píseň? Ba znám vás, vy tony dlouhé, a vás slova, trpkou myrhou uspávající, co jinoch jsem často nad vámi plakával! Toť je ona klidná růže Sionská, ona dojemná ukolébavka, která národ hebrejský na stav jeho opovržení zapomenout a národní cit uspat učit chtěla! A pěvkyně? Aj to má modrooká sousedka. Hejčká malé děcko a uspává je písní, která celý národ uspat měla! — Čím déle tam pohlížím, tím více se mně zdá, že v obli-

čeji jejím znaky východního typu rozeznávám. A pak ta píseň Sionská? — Poptáme se. — Díky Tobě, že dlouhou svou píseň znova začínáš! Zamhouřím oči a — i proklaté to „Wann die!“ — Už se zase roztahuje! Proč pánbůh jen stvořil vlašťovky, a když už je stvořil, proč neproklubají té křiklounce hrdlo? Už je po radosti! — Mám hlad? Mám, mám! Jen honem z domu.

5. srpna večer.

Toť mně zvláště Štěstěna přála, že jsem si tento bytek najmul. Vida, do kůlny, ve které při nové stavbě vápno chovali, napršelo a vápno se počalo hasit. Bylo ovšem hned zas všechno udušeno; řekněme však, že mohlo být dříve, kdyby byli písek na hasící se vápno nasypali. Několik škopků a něco zednického nářadí také můžeme nechat shořet, jednoho si ruku popálit atd.

4. srpna ráno.

Počkej, modrooká holubičko, — či ano, holubice snad ani nejsou modrooké? Ať jsou nebo nejsou, nic neškodí, má holubička od naproti je modrooká a šla mně do tenat. Časně z rána jsem si přivstal, odevřel okno a oblékl se jako k odchodu. Pak jsem zase okno zavřel, zastřel a zůstal doma. Za nedlouho po tom odevřelo se protější okno a já ji nyní mohl pohodlně za záclonou pozorovat. Jen to je mně divno, že tam nevidím žádné starši ženštiny. Což by to byli dva sirotkové? — Teď právě dítě u kolébky klečíc uspala. Snad to bledé nemluvňátko celou noc ani nespalo a jeho pěstitelka při něm si pobděla. Nejspíše, že se modlí za svého bratříčka nebo za svou sestřičku, sic by tak dlouho neklečela. Obracuje se tváří ke mně. — Bože! ona pláče, a tak hojně jí tekou slzy po tváři a ona nepohnutě hledí

k oblakům — snad ani neví, že pláče! — Jak? I na mé tváři rosa? To by bylo hezké! Je sice mokra mým seschlým tvářím potřebí — ale voda z kašny to také zastane.

Věru. sousedko. já to nevydržím a jsem přece dost — —. Konečně utřela slzy. je ale také svrchovaný čas. nemám-li se též rozplakat. — — Kam se as tak upřeně zadívala? soudil bych, že očekává něco aneb spíše někoho. jenž z oné strany ulice přijíti má. — — — Odevřel jsem zlehka okno a ani toho nespozorovala. Denník leží přede mnou, tužka v ruce — kdybych uměl něco jiného kreslit než karikatury! — Listonoš teď zašel do ulice, no mně nenese jistě ničeho. — Na toho jste čekala? Je to věru až dojemné, s jakou dychtivostí ho sleduje, když z domu některého vyjde a o dům dále se ubírá. — Chudáku, Tvůj byt už minul! — Rychle se narovnala. zahlídla mne a silně se začervenala; mně se zdá že já také. Už zavřela okno a pláče nejspíš zas! — Toníku. my se zase postěhujem!

Ani jsem nespozoroval, že nejsem více ve světnici sám. Má paní mlíkařka mně přinesla v plechovce každodenní snídaní, totiž za groš mléka, krásného jak chrpa v poli, jak nebe v jihu se modrajícího. Dnes ale jsem se jí podivil. Nejdříve se omlouvala, že mne snad vytrhuje. že sice klepala, já ale že neodpovídal (jindy neklepává a dnes jsem ji neslyšel). Pak doufala, že mně dnes zvláště smetánka zachutná. Konečně pravila. že má nějakou žádost, ne sice pro sebe. ale pro jednoho z mých sousedů. Bál jsem se už, že budu nějakou prosbu nebo gratulaci některým dobrodincům psát. Ale chyba veliká! Ševcovic slečna z třetího poschodí prý ví, že je pán ze čtvrtého poschodí při plátku. Učí se na zpěvačku. Učitele sice ještě nemá; za to se ale sama tak cvičí. Rodiče

jsou jak náleží hodní lidé a pro to mne dává matka prosit, aby směla, až večer domů přijdu, s dcerou mne navštívit; že bych jim moh' nejlíp a nejspravedlivěji poradit, jakou cestou by se bráti měli. A já — proč bych si všude nedělal z lidí bláznů? — já dal své svolení. Příležitosti té jsem však použil, abych se na protější sousedku poptal.

„Ach ta?" zněla odpověď, „ta židovka? No to je takové, vědí, nešťastné padlé děvče; ale takto hodná, platí pořádně. Je prý z bohatých rodičů a já bych také myslila —"

Dále jsem neposlouchal.

„Židovka — padlá?" — —

Mlíkařce trvalo mé mlčení příliš dlouho a vyrušila mne opětovanou otázkou: „Má tedy ševcovic slečna přijít?"

„Budu se těšit!" odpověděl jsem mrzutě.

„Ponížená služebnice!"

„Vždyť jsem ale ještě nezaplatil!"

„Oh! — To by bylo hezké!" a jako šíp ze dveří ven.

Smetana je tedy present! Tak hustá — je jistě za šesták! Nechám ji stát, nemám teď chuti.

4. srpna večer.

Kýž jsem aspoň Hogarthem a naleznu aspoň Lichtenberga! Kýž jsem nějakým jiným podobným umělcem, jenž dovede několika črtkami lidskou slabost i s psychologickým k tomu komentarem naznačit! Musela by to být znamenitá scena! Já stojím o stůl podepřen a dívám se k protějšímu oknu! Slečna ševcova sedí na sedadle a upejpá se, jako by ani nevěděla, co je to neupejpat se; matka její, tlustá, malá ženština, obdařená purpurovými tvářemi v širokých, nebruselských krajkách sedí

na kufru a očekává, až dcera na její domluvu mně něco na důkaz svých znamenitých schopností zazpívá.

„Slečno, chcete-li jít k divadlu, musíte upejpání nechat!“

„Já jí to také povídám.“

„Když ale já“ — šeptají ústa široká v obličeji širokém; však ustavičně sklopené oči v genialně učesané a na zavalitém těle sedící hlavě nedovolují, aby domluvila.

„I zakokrhej, důro. — odpustějí — co já se s ní nazlobím! Doma to jde celý den a tady, kde je toho pro její budoucnost potřebí, myslí, že je něma. Zazpívej předce tu pěknou píseň, co ondyno tovaryš povídal, že by ji žádná ani v divadle tak nezazpívala jako Ty.“

„Prosím přece, slečno!“

A „důra“ počala nejdříve pianissimo kokrhat, až když viděla, že se jí žádný nesměje, svým pronikavým hlasem „Wann die schwalbern“ as tak provedla — či ano, už to mám ve svém denníku pod „2. srpna ráno“ vylíčeno.

Po zpěvu mé poklony, rdění se, slib, že se o ni postarám, zářící obličej a spokojenost matky, konečně poroučení se ze dveří ven.

Kdybyste věděli, jak malému pánovi jste se daly pod ochranu! To bude zejtra v redakci švanda! Musím se připravit, abych to dobře vypravoval. Pro redakci jiný spůsob vypravování a pro kavárnu zase jiný a více lži Za týden bude novinkář nám odporného listu buď vypravovat, že se to vlastně jemu stalo, buď bude tvrdit, že mám u matky večeře a s dcerou milostné pletky. — Naproti okna zastřena. Jen několikkráte jsem spatřil stín oživené hebrejské melodie. Ah, teď zase! Přejela si obličej rukou, snad nestírá zase slzy? — Jak, už zhasla? — Nuže, lepší noc!

5. srpna večer.

Dnes mnoho práce a mnoho řádků! Jsem uštván jako pes! —

Své sousedky jsem ani nespatřil; ráno ještě zastřeno, a teď už zase. Zdaž obdržela list, na který tak toužebně čekala?

6. srpna ráno.

Rozluštěno! Vstanu ráno a jak přistoupím k oknu, spatřím protější okno dokořán otevřené a světnici plnou lidí. Vyložím se honem z okna a tu zahlídnu, jak do protějšího domu mně známý úřadník a lékař vcházejí. Něco smutného se muselo přihodit! Byl jsem okamžitě oblečen a spěchal za nimi. Všichni lidé, kteří byli dříve ve světnici, museli ven: lékař byl už uvnitř a úřadník, jenž právě dvéře zavíral a mne dobře znal, mne tam vpustil.

„Vy máte zvláštní štěstí na čerstvé zprávy,“ pravil.

Lékař stál u lože a obrátil se k nám.

„Samovražda! Matka otrávila sebe a dítě!“

Já stál jako ohromen.

„Zde je nějaký list,“ podotknul úřadník.

List zněl:

Vážená slečno!

Nepochopuju, proč mne stále ještě obtěžujete. Abych vše ukončil, oznamuju Vám, že můj sňatek zejtra se slaví. —

Byl bez podpisu.

A ona tak krásna vzdor zsinalé tváři jako ta — eh!

Pravdiva jest věta, že osud málo kdy člověka k nejhoršímu dožene, poněvadž tento ví, jak by sobě pak pomohl! — Mám o tom psát? — Musím! — Náš list to bude mít nejlíp! — Ale až půjdu dolů, vypovím z bytu. —

———

Páně Kobercova ženitba.

I.

Každý ví, jaká se bolest spůsobí, když padne něco do oka, — zvláště když je to as tak velké, jako hezké mladé děvče. Oči se červenají, zapalují, vlhnou, a že pak i křídlo motýla dolů klesá, padá také obraz děvčete dle obecných zákonů tíže s oka vždy hloub a hloub, třeba až do komory samého teplého srdce. I nejtišší děvče nadělá pak v komoře té strašný rámus, největší ale, když ani o tom neví, že je tam zavřena.

Pan Koberec měl náhle také takového nepokojného nájemníka, neboť přikládal jako napomínavě často ruku k srdci a to nikoli pouze ze zvědavosti, jeli tam nájemník ten vůbec ještě a nevystěhoval-li se již.

Pan Koberec, jenž byl vzdor svým čtyřicíti letům poctivější mládenec než bývá mnohý dvacítiletý, měl z počátku asi velikou práci s nájemníkem svým. Jeho byt byl svatyní, do kteréž nikdy hříšná noha ženy nebyla vkročila, a najednou měl nyní s osmnáctiletou hezkou dívkou vstávat a lehat, obědvat, ano ji i do své kanceláře s sebou nosit!

Dívka, do které se pan Koberec zamiloval, byla hezká, právě ale žádný div krásy. Byla vůbec první, do které se pan Koberec blíže zadíval, a tu se často a

upřímně divil, jak mohl pánbůh něco tak krásného dovést. Začal být básnickým, vlasy její byly mu drahý hedváb, oči černý démant v stříbře, zuby nejbělejší kostí vyslovený pojem krásy, jazejček hravé dítě, nosejček nesmírně pokoušivý, prsa sněhové zvonky, a vše ostatní tak půvabné jako francouzská veselohra, kterýchžto veseloher ostatně pan Koberec pro obsažené v nich necudnosti nemiloval.

A dívka? — Když poprvé pana Koberce viděla, neviděla na něm pranic zvláštního, a podruhé také ještě ne. Když se sešli ale po třetí a jeden ze známých jí pošeptal: „Slečno, to není hezké od Vás, že vrháte tolik lidí v neštěstí, teď se zas do Vás pan Koberec zamiloval.“ — odpověděla: „To si také už počkám na lepšího!“

II.

Jsou lidé, kteří beze všeho zralého uvážení se narodí, rostou, jedí a pijí, ano se i zamilují, ožení a umírají. K těm a podobným lidem nenáležel pan Koberec, u něho bylo všechno vypočtěno, o čemž nejlépe svědčil svazeček salinek, od praktikantských let již sestřádaných a dle čísel svých as na desíti papírech zaznamenaných.

Nebude také nikomu divno, povím-li, že pan Koberec zamiloval se teprve po nejzralejším uvážení. Nejdříve byl z přesvědčení mládencem, teď se chtěl z přesvědčení stát manželem, a snad i otcem, kdyby pánbůh právě tak usoudil.

Co rozumný člověk, jenž ví, že bez lásky není manželského štěstí, umínil sobě tedy, že se zamiluje. A co jeho mládenecké přesvědčení náhle zvrátilo? Jen opatrnost, rozum a opatrnost.

Jednoho dne byl se totiž právě domů vrátil z trhu, kdežto byl nakoupil mrkve pro svého štěbetavého kosa. Mrkev nakupoval pan Koberec ostatně velmi nerad, neboť celou otep nemohl v ruce nést, a když rozstrkal kořeny po kabátě, zamazaly se mu kapsy.

A právě když vyndaval dne toho mrkev opatrně na malý stolek, zaslechl náhle u dveří velmi podivný šramot, jakoby se někdo dlátem dobýval. Pádným krokem běžel pan Koberec ku dveřům, vyrazil ven, a přišel právě ještě v čas, aby poznal, že utíkající zloděj měl na sobě zelený kabát. —

Svedl po domě strašný hřmot a byl vůbec náhle nešťasten. Ve dne v noci myslil jen na samé zloděje, kteří ho připraviti chtějí o vše, co má, ano i o život. Salinky odnesl hned k ženatému svému bratrovi, na dvéře dal velkou skobu a zámek, domovnici slíbil větší diškrecí o nový rok a místo procházky odpolední, která po Příkopech trvala denně s astronomickou přesností zrovna pět čtvrtí hodin, patroloval po celých čtrnáct dní jen před svým domem. Pozoroval ostře každého, kdo vcházel a za mnohým jemu podezřelým běžel až na půdu.

Své ještě žijící matce byl napsal hned druhého dne srdcelomný list, a její dobrá duše odpověděla plna obavy, dobrých rad a napomenutí. Tím méně mohl pochopit, že se mu polední jeho soudruhové v hostinci „u města Oděsy“ pro jeho strach vysmívali.

„Milý Hanes,“ vysvětloval jeden, „strach je vždy komický!“ Panu Koberci ale nebyl ten strach komický a pojmenování Hanes místo Jan také nemohl cítit.

Že pak každé patrolování člověka rozumného omrzí, omrzelo i pana Koberce. Po dlouhém přemítání přišel konečně k náhledu, že kde dává služka a žena pozor, muž se před zloději tak mnoho báti nemusí.

„Počkej," pravil k sobě, „učiníš tomu konec a oženíš se — ale dobře!"

A předsevzal sobě, že se zamiluje.

III.

Pan Koberec stál po celý měsíc vždy u Františkánského kostela, aby viděl vycházející „z galantní mše" dívčiny. Viděl-li ho tu některý známý, řekl mu, že čeká „na tetičku", a nikdo nepochyboval o příbuzenské lásce páně Kobercově, starého mládence.

Divil se nemálo, že i mezi ženštinami, kterých byl již dříve seznal, je většina velmi příjemných, ač toho nebyl do těchto dnů ani spozoroval.

Ze všech se mu líbily nejvíce dvě Pražanky. Věděl sice, že nejsou chudy, co rozumný člověk šel ale přec dříve do kněh. Bětuška byla jediné dítě, Marinka měla ještě jednoho bratra, rodiče této byli však dvakrát bohatěji zapsáni než Bětuščini.

„Bratr je ještě mlád a měl bych s ním snad starosti," pravil pan Koberec sám k sobě; „člověk nesmí nikdy zapomenout, že sobě se ženou béře také její příbuzné. Vezmu si Bětušku a budem spolu šťastni — ač bude-li jen chtít."

O chtění ale pan Koberec nepochyboval. On byl zrale uvážil a rozhodl, že si vezme ženu a to Bětušku, — jakž mohla Bětuška proti zralé rozvaze se opřít!?

Do domu k Bětuščiným rodičům nebyl pan Koberec posud nikdy přišel, byl je i dcerku seznal jen u svého bratra v společnosti, jednalo se o to, jak by se více sblížil

Byl slyšel, Bětuška že s nadšením mluví o tanci, uminil sobě tedy, že půjde k tanečnímu mistrovi, který ho vůbec slušné chůzi, pokloně atd. přiučí, jakých hlou-

postí dříve nikdy byl nedbal. Právě začínal teprvé advent, pan Koberec měl tedy času dost do masopustu.

Taneční mistr vřadil ho do jakéhos kruhu. S pány se tam učícími ani nemluvil, byliť mu příliš mladí a nebyli mu hned z počátku představeni; s děvčaty pak tančil jen s těmi, která nejvíc zůstávala sedět, — nevěděl, zdaž z nesmělosti či dobrého srdce. A předc sobě nevděčná děvčata povídala, že s ním nerada tančí, neboť se točil trochu starodávně, drže tanečnici v cnostné vzdálenosti od sebe, takže musila kolem něho jako měsíc kolem země. Když volily dámy ku tanci, nedivil se pan Koberec pranic, že žádná proň nepřišla! zajisté že měly přílišnou úctu.

Pan Koberec žasnul, jakou má lehkost v těle; krok jeho stal se elastický, oko se jiskřilo.

„Inu jsme tak veseli mezi sebou," pravil „u města Oděsy" při obědě, „patnáct let už sem chodím, v roku se ale mnoho změní!"

„Snad byste, Hanes, nás staré mládence chtěl opustit?"

„I to víte, že bych přec někdy přišel. Domácí strava je ale přece něco jiného, člověk si poručí, jak to chce."

IV.

Pan Koberec byl, když chtěl, vševědoucí; žádný by se nebyl s takovou chytrostí dověděl jako on, do kterého tanečního cyklu Bětuška chodí. Pořadatelé toho cyklu milerádi ho přijali, neboť byl znám solidností svou.

„Jen opatrně," pravil pan Koberec k sobě, „dveřmi vpadnout je holé neštěstí," a zůstal stát u dveří. Po celou dobu první zábavy nehnul ani nohou. Bylo mu ale blaze, tak blaze, jako nikdy dřív. Zrakem sledoval jen ji a zase ji, kdykoli se náhodou jejich pohledy setkaly, usmál se co nejsrdečněji. Zapomněl na vše kolem sebe, myslil,

že cítí její teplý, vonný dech, a bylo mu, jako když si doma v pokojíku svém dá do kamen potpury, pro kteréž sobě vždy o nový rok posílal do lékárny zdarma, ačkoli po celý rok krejcaru za lék nevydal.

Konečně ho přece omrzelo to stání u dveří, to bolně sladké odříkání se. Odhodlal se k velikému kroku, přisedl k matce Bětuščině.

„Vy netančíte, pane Koberče? Ovšem, ovšem v našem stáří přejde chuť!“

Pan Koberec se trochu začervenal, v tom ale byl skončen tanec a Bětuška přistoupla k matce, sprovázena svým klonícím se tanečníkem.

„Vy tedy jste vždy v opeře?“ tázal se tento, nepouštěje Bětuščiny ruky.

„Ano, vždy, leda bych stonala; pak mne ale touha po návštěvě opery uzdraví velmi rychle.“

Pen Koberec si pomyslil: „Teď začni!“ a začal:

„Já nejdu do opery nikdy!“

„Ne? — a proč?“

„Nevím, co to je,“ vykládal upřímně, „mně ale připadá jedna opera jako druhá, nevidím v nich rozdílu.“

„Vy jste pravý divoch!“ zlobila se Bětuška a udeřila ho lehce vějířem.

„Aha, už na mne béře!“ myslil si pan Koberec. — „Inu ovšem, tak zle taky nevypadám, mám pěknou službu, mohu se ženit, vidí na mně všechnu vážnost —“

„Mám pravdu, pane Koberče?“ vyrušila ho matka z myšlének.

„Ovšem, jemnostpaní, ovšem!“

„Děkuju za tu poklonu!“ odsekla Bětuška a táhla svého tanečníka pryč.

„O co pak se jednalo? Já neposlouchal.“

„Ne? — kdo pak si to pamatuje!“

V.

V druhé taneční zábavě sobě přispíšil a zadal se hned v šatnici s Bětuškou na jednu „Besedu“ a jednu „Kadrylu“. Dříve ji ale provedl v kole, a potil se velmi namáháním, aby dobře tančil.

„Mezi Besedou a Kadrylou si s ní promluvíš!“ a začal jí při prvější vyprávět o svých rodičích a bratřích, o tetách a jiných vážených příbuzných, — „aby věděla, že se vdá mezi pořádné lidi.“ Zajisté to zajímalo Bětušku velmi a pan Koberec ji litoval, že musila tak často vytrhována odpovídat tanečníku stojícímu v pravo.

A „aby věděla, že má již hezky zřízenou domácnost, n. př. mnoho košil,“ vypravoval jí pak mezi kadrylou, jak a kdy se nejvíce potí, což ovšem byl nejpřirozenější přechod ku kapitole o převlecích.

„Je spokojena,“ myslil si, když se mezi tím usmívala, a byl také spokojen.

Po kadryle byl již onen protivný tanečník zase zde: otáčel se vůbec více kolem Bětušky, než slušno bylo na skromného mladíka.

„Slečno, podařilo se mně, že jsem ulovil od tanečního mistra popis Besedy, — zde jest!“

„Ach děkuju. Vy jste tak laskav! To budou mít děvčata radost! A já sama ještě sobě dobře nepamatuju, jak jedno následuje po druhém.“

„To je jistě nějaký sok, — chce laciným spůsobem službičku proukázát — počkej! nade mne nevyzraješ!“ pravil pan Koberec k sobě a nahlas připojil: „Já mám zrovna tak špatnou pamět jako Vy, slečno, a začnu vždycky o tři takty později, protože se nepamatuju, co přijde. Napsal jsem si kadrylu, zde Vám jí mohu posloužit, slečno!“ a vyndal kus papíru ze šosu.

„Děkuju, pane Koberče, kadrylu umím dost dobře!“

„To nic neškodí, můžete ji někomu půjčiti, zavděčiti se mu.“

Bětuška se usmála a nahlídla do papíru.

„Je to francouzské, slečno, ne české!“ připomínal pan Koberec.

„Děkuju za poučení, toho já sobě troufám sama rozeznat!“

Okolostojící se smáli, nejhlasitěji ale onen neskromný mladík.

„Snad jsem vyvedl nějaký hloupý kousek!“ pomyslil si pan Koberec a obořil se na mladíka: „Já nevidím žádného rozumu ve Vašem smíchu! Je tady horko, slečna se potí, a když jí tak teče pot s čela přes oči, je věru lehce možno, že nerozezná — “

„Já se nepotím tak jako Vy, pane Koberče!“ podotknula Bětuška a skládala papíry.

„O prosím,“ spěchal mladý tanečník, „Vám by to bylo obtížné nést. Já se osmělím a přinesu Vám vše zítra ráno do Vašeho bytu. Přepíšu v noci text Besedy, to zde je poněkud nečitelné.“

„Aha, chce se dostat do domu!“ krystalisovalo se v panu Kobercovi a srdečně se v duchu usmál, když si vzpomněl, že sobě to zcela jinak ještě dnes narafičí.

Když šli domů, připojil se směle k Bětuščině matce. Před nimi kráčela Bětuška s tím mladým pudivítrem, který se směšnou opatrností vybíral v ulici pro její nožky místa méně blátivá.

„Mám nějakou prosbu k Vám, jemnost paní!“

„Ke mně?“

„Ano. Dostal jsem libru čokolády, — je prý tuze dobrá, — rád bych ji okusil, — to ale víte, že u star —

chci říci, že svobodný člověk čokoládu vařit neumí — a to —“

„Chcete, abych vám ji uvařila? I s radostí, jen si ji přineste.“

„Kdybyste, jemnost paní, dovolila, přišel bych hned zítra odpůldne. Uděláme sobě veselé odpůldne, já na to nehledím, když celá libra praskne —“

„O děkuju!“

„Ne, prosím, já nejsem žádný grešlička! Vy dáte rohlíčky a trochu smetánky, já čokoládu.“

„Vždyť je již dobře!“

„Mám tu čokoládu právě zde! Račte ji hned k sobě vzít!“

„Prosím!“

„Teď ale musím do hostince k večeři, poroučím se, jemnost paní!“

„Poroučím se!“

„Jí se nebudu poroučet,“ mluvil dále pro sebe, „ať cítí, že mně není milo, když s tím mladíkem chodí? — Stará mne musí mít ale ráda. S jakou ochotou vzala a nese čokoládu, a musí ji předce v ruce zábst!“

VI.

Pan Koberec vypravoval druhého dne „u města Oděsy“ svízele i naděje své mezi tím, co seškraboval s talířů po stole „oběd pro nějakého chudého“. Svoje sice snědl vždy až na kůstku, ostatní nechávali ale ledacos jemu na radost, neboť ho těšilo, když mohl takto dobročinným být.

„Já toho kupčíka Martinka nemohu ani cítit, je to člověk velmi dotíravý a musí mi odtamtud ven!“

„No no, Hanes, jen ať on Vás nevystrnadí!“

„Prosím vás, nemluvte mně, to bych už věru nemusil pranic se cítit! Co je on proti mně, kolik pak škol může mít!“

„Hanes myslí, že žádají holky státní zkoušky! Jen když má peníze a může se ženit!“

„I vždyť je to dítě! Je-li mu šestadvacet, počítám mnoho! Ostatně dnes ještě učiním konec, uvidíte, jak jsem energickým! Psal jsem již své matce a ta přijede zítra do Prahy. Uvedu ji pak již k své nevěstě. Dnes jsem trochu patroloval kolem domu a ten Martinek tam jel ve fiakru!“

Právě byla čtvrtá, když pan Koberec vcházel do domu, ve kterém bydlela Bětuška. Měl zde jen do prvního poschodí vystoupit, — do svého bytu šlapal vždy tři patra — a přece neměl skoro již ani dechu, když stál zde na posledním schodu. Že by to ze strachu mohlo být, nechtěl připustit, a tudíž připočítával vinu slabým prsoum.

Ještě jednou se prohlídl od hlavy k patě — vše to bylo v takovém pořádku, že by byl měl jindy největší radost ze sebe. Konečně zaklepal.

Nalezl jen matku, Bětušku a služku doma. Uvítání bylo velmi srdečné.

Usedli a mluvili o tom i o jiném, pan Koberec nebyl ale s to, aby připadl na nějakou genialní, nebo alespoň pikantní myšlénku. Cítil mimo obyčej svůj, že bývá „jindy přece mnohem zábavnější“. Čím déle rozprava, hlavně damami vedená, trvala, tím méně měl přítomnosti ducha. Již mu stál i studený pot na čele. Umínil si, že náhlým krokem půjde k cíli.

„Jemnost paní mně dovolí několik slov!“ pravil náhle tak nuceným hlasem, že sebou dámy až trhly.

„Prosím, pane!“

Pan Koberec vstal, uklonil se dvorně k oběma stranám, políbil matce ruku, položil pravici svou na prsa, vykročil pravou nohou a začal třesoucím se, upřímným hlasem:

„Jemnost paní matko! Vážená slečno!" — levá noha šla ku předu, pravá nazad — „Jsem muž, který své city není s to zamlčovat. Nemusím jich také tajit, neboť jsem samostatný —" pravá noha šla ku předu, levá nazad — „mám osm set ročních příjmů, mohu býti živ. U člověka je to divné, dlouho může žít bez přátel, konečně se přece po nich ohlíží. — Proč by se také neohlížel — když je samostatný — jeden se ohlíží sem, druhý tam — já taky. — Svět je kulatý — —."

Nohy páně Kobercovy střídaly se již tak rychle, jako by tančily Řezanku, hlava mu šla kolem, pot se řinul nestírán po obličeji.

Dámy byly udiveny a strach se začal jevit na jejich lících.

Pan Koberec se násilně vzpamatoval a přikročil klesajícíma nohama k stolu. Tam byl při příchodu svém položil něco obaleného papírem. Třesoucíma rukama to rozvinul a podával s úsměvem nejistým Bětušce. Byl to krásný koflík kávový se zlatou obrubou, a uprostřed měl namalované tučné srdce, prohnané šípem.

„To srdce řekne Vám již vše!" —

Bětuška se začervenala.

„Ale to je čtverák, ten pan Koberec," smála se matka a tleskala rukama. „Nažene nám skoro strachy ten dovádivý!"

„A kdo Vám to svěřil?" styděla se Bětuška.

„To člověk uhodne?" smál se blažený Koberec, a v duchu připojil: „Chudák asi zkusila, dokud neměla jistoty — to už je tak u děvčat!"

„Kdo by to svěřil, bláhová! Pan Martinek mu to řekl, či jste snad mluvil s mužem?“

„Martinek? -- Váš pán?“ tázal se pan Koberec udiven, a v obličeji jeho se vzmáhala náhlá ouzkost.

„Ale jděte, nepřetvařujte se! To já nevěděla, že jste takový čtverák! Vidte, že přijdete také v neděli k nám, máme zásnubní hostinu. Muž a Martinek budou potěšeni!“

„V neděli?“ tázal se bezúčelně.

„Nu ano, Martinek pospíchá k vůli svému obchodu. Ještě v masopustě bude svatba.“

„A od Vás mám první dar!“ děkovala se Bětuška.

Pan Koberec ale více ničeho neslyšel. Stál u okna, měl čelo přiloženo ke sklu a bubnoval velmi neslušně. Dámy hovořily příliš horlivě, než aby byly vše pozorovaly a porozuměly.

Po chvilce se obrátil a pravil: „Máte tu — velmi pěknou vyhlídku!“

*

Po několik dní neviděl ho nikdo „u města Oděsy.“ Když zase přišel a na své poměry tázán byl, odsekl mrzutě: „Dejte mně pokoj — já už s ní nemluvím.“ A koupil sobě u sklepnice obědní známky na půl roku.

O Lorettanských zvoncích.

Je tomu už několik set let nebo jak dlouho, když žila na „Novém světě“ jistá chudá vdova. Co jí to bylo platno, že byla pracovitá a hospodářská, když měla až příliš mnoho dětí! Každý ví, že mají Lorettanské věže mnoho zvonků; právě tolik měla ale i ta vdova dětí a říkala tedy robátkům svým „Lorettanské zvonky“. Tenkráte ale zvonky ty na věži nehrály ještě písně, odbíjely jen rozdílné časy denní; ty větší z nich celé hodiny, menší každou čtvrť. Vdova říkávala, že je to s jejími zvonky doma zrovna tak; ty větší prý už dočkají, menší ale že každou chvilku něco chtějí. Jediný poklad chudé vdovy byla šňůra stříbrných penízků, jichž právě zase tolik bylo jako jejích dětí. Byla je obdržela od kmotřinky bohaté a uschovávala je dětem, každému jeden na památku.

Nastala nakažlivá nemoc v Praze. Zuřila nejvíce mezi chudým lidem a tento ve svém zoufalství tvrdil, že to boháči jedem nastrojili, aby byl vyhuben.

Konečně se tknula nákaza i rodiny vdoviny. Nejstarší hoch se roznemohl. Matka byla takměř zoufalá, neboť milovala všechny děti stejně a nepomýšlela na to, že jí dítětem i starostí a namahání ubude. Lékaře zaplatit nemohla, a věděla také, že jsou všichni příliš zaneprázd-

něni. než aby některý k ní přijíti mohl. Netrvalo to ani dvě hodiny a dítě chystalo se na pouť do onoho světa. Nešťastná matka viděla, že není více pomoci, vyndala šňůru se stříbrnými penězi, svlékla největší a šla s ním do Loretty. Za krátko zazněl největší z Lorettanských zvonků, dítě zhaslo — bylť to jeho umíráček.

Tenkráte jezdily umrlčí vozy celý den po Praze, nakládaly ze všech domů mrtvé a když byly plny, dovezly je do šachet na hřbitov. V druhý den po úmrtí dítěte šla chudá vdova za jedním z těch umrlčích vozů, aby alespoň věděla, ve které šachtě dítě ležet bude.

Když však se domů zase navrátila, nalezla druhé dítě svoje, roztomilou to světlovlasou holčičku, nemocí už jak růži rozpálenou. Sotva že minuly dvě hodiny, kráčela matka s druhým penízkem už zase do Loretty.

Tak to šlo každým dnem, penízek se svlékal po penízku a v Lorettě zazníval vždy menší a menší zvonek.

Matka byla zoufalostí již až otupělá; kráčela němě za umrlčím vozem a ze hřbitova vracela se tiše, aby jinému umírajícímu posloužila. Z němoty její vytrhla ji teprvé smrť posledního a nejmladšího dítěte, skoro ještě nemluvněte. Když nejmenší Lorettanský zvonek zazněl, myslila matka, že se jí srdce utrhne.

Vyprovodila i poslední své dítě a když se vrátila, cítila, že se i jí nemoc zmocnila. Ulehla na lože, na kterém jí bylo celé její bohatství vymřelo.

Zde ležela nebohá ta vdova, odnikud pomoci, ba ani nikdo, kdo by vody podal. Jedinou její útěchou bylo, že nepřežije alespoň na dlouho dětí svých.

Horkost nevýslovná rozpalovala celé její tělo; konečně cítila, jak podivná mdloba se po všech oudech rozkládá a oud po oudu jak odumírá.

„Ach drahé moje děti,“ vzdychla sobě, „já vám posloužila, mně ale nikdo neposlouží, já vám dala umíráčkem zvonit, kdož by mně to dal!“

Sotva že domluvila, zazněly všechny zvonky Lorettanskéj a ejich zvuky, vždy mocnější a mocnější, splývaly v tak krásné a dojemné písně, jako by to sami andělé zpívali.

„Dušičky mých dětí,“ zašeptala umírající vdova a skonala — — — — — — — — — — — — — —

Od toho času zpívají Lorettanské zvonky.

Den a Noc.

Seděli pospolu v červáncích Den a Noc.

Den pravil: „Čtyřmecítma dětí — mnoho požehnání, mnoho! Jak se o ně rozdělit? Ty dvanáct, já dvanáct, to by snad šlo někdy a na nedlouho; ale na delši dobu by tě to unavilo, slabou ženu. Poslyš, ženo, jakmile nastane léto, vezmu si jich panský díl na starost já. Už se na ně těším, na ty drobečky! Dopřeju jim slunce a tepla, květů a ovoce, hry a veselí; ale pak zas hodím na ně liják, proženu je divokými větry a dám je protřást hromem. Vidím to rád, když jsou děti trochu pocuchány, je jim to zdrávo.“

Noc neodpověděla. Ale když pak slunce začlo po nebi chodit už v smutku, když otci Dni kladla se podzimní mlha na ramena jako roucho vlečné, a on, omrzelý, ztrácel nevědomě jedno dítě po druhém, tu chodila matka Noc za ním a sbírala si je. A když nastala zima a s ní dlouhá tma a úmorné mrazy, měla jich ona již plný svůj plášť a byla při nich od večera do rána.

Kassandra.

„Či tak! Odpusť! — To víš, když člověk přijde z prázdnin zase do Prahy, objímá celý svět! A pak už je to tak zvykem, že se lidé po návratu objímají — nevzpomněl jsem si hned, že ty proti podobným zvykům jednáš! Nu, co jsi dělal stále?“

„Nic! — A ty?“

„Také nic! Po celé prázdniny jsem cítil jen stálé ubývání oné duševní bystrosti a rozčilenosti, do jaké se člověk ve velkém městě vežije. Bál jsem se už úplného otupění.“

„Zbytečný strach! Ustálení se a urovnání toho, co člověk dříve byl jako by kvapem zažil, není ještě otupění. Naopak! Člověk domyslí tak mnohou myšlénku, jíž domysliti dříve ani času neměl. Při čilém a měnivém životu mnohá myšlénka zůstává nedomyšlena a bezmocna jako sluneční paprslek za zimní doby. S myšlénkami je to jako s vlnami. Při mocném proudu obdržíme jen dojem všeobecného ruchu, jednotlivé vlnky jsou se svými zvláštnostmi pro nás ztraceny; díváme-li se ale na klidné jezero zažijeme krásu každé sebe menší vlnky, radujeme se z jejího vzniku i zániku a její obraz uloží se celistvě v naší fantasii tak, jako jednotlivá dobře promyšlená myšlénka v našem rozumu se ukládá. Teprvé když jsme

osamělejší, spracujeme všechny dojmy tak, že názory dříve všeobecnější dostanou pak původní barvivosť dle naši osobnosti. Podržíme-li dřívější můj obraz o vlnách, můžeme i mathematicky určit —“

„Fi donc! Začne mně zde rozebírat myšlénky, kdežto já celý rozechvěný jsem ještě po svém návratu. Ne, ten krásný cit, který jsem si s sebou z prázdnin přivezl, nenechám si analysovat!“ —

„Krásný cit? Vždyť jsi mluvil dříve o otupění!“

„Inu ano, v prázdninách jsem se bál otupění! cesta do Prahy mne ale zase v nejhlubším nitru rozechvěla. Chceš poslouchat? Víš, že umím pěkně vypravovat!“

„To je pravda! Já měl jednoho strýčka — škoda že umřel, byl mně peníze dlužen a neměl jsem upsání — a ten vypravoval —“

„Žádné zbytečné vtipy! Chceš-li vyslechnout, musíš chvilku mlčet!“

„Já už mlčím!“ pravil Alexandr, položil kus bílého papíru před sebe a počal po jeho krajích arabesky kreslit.

„Rozloučiv se se všemi, jimž jsem se poroučeti musil — a to bylo celé městečko — čekal jsem netrpělivě v nádraží na vídeňský vlak, jenž mne do Prahy zavezt měl. Konduktor naznačil mne coupé, v němž už dvě osoby seděly. Když jsem vstoupil, pozdravil jsem němou poklonou cizí dvě osoby. Byli to otec a dcera, jak jsem se domyslil. Na moje pozdravení děkoval však jen otec, což mne mohu říci, urazilo.

— Přesedneme si snad jinak? tázala se dcera.

— Ne — odpověděl šedivý otec — ten pán nejspíše zůstane na protější straně sedět. Chce snad vidět ven! —

Zdálo se mně, jako by byla dcera tajně vzdechla, když otec byl domluvil.

Ano, to je má jediná zábava, jedu-li po železnici -- odpovím rozzlobeným tonem, tak že stařec udiven na mne pohlédnul. Hned však se díval zase lhostejně oknem ven. — Vlak se pohnul.

Já byl skutečně uražen. Byl jsem slušně pozdravil a slečinka ani nepoděkovala; místo poděkování tázala se, přesednou-li. Bála se snad, že si sednu vedle ní? Nu, po takovém uvítání nemusila se věru strachovat. Nač ale ten vzdech její? Mrzelo ji snad, že nezůstali sami?

Díval jsem se rozhněván hodnou chvíli ven. Konečně jsem upřel zrak zase na starce. Ten byl zatím usnul drže ruku dceřinu oběma svýma vráskovitýma rukama na klínu. Byla to překrásná, bledá ručinka, tak průhledná jako z úbělu. Nemohl jsem z počátku ani oka s ní spustit Mimovolně loudil se pak můj zrak po ruce dále, až konečně malým skokem se na dívčině tváři octnul. Poslouchej, Alexandře, něco podobného jsi ještě neviděl!“

„Ne,“ odpověděl chladně Alexandr a zasadil tužku do prostřed papíru.

„Dívčina seděla zde se sklopenýma očima; domníval jsem se, že pozorovala pouť mých očí a na rychlo oči sklopila. Rád bych ti popsal její tvář, bledou tu růži, nedovedu toho ale; spíše bych snad dovedl vylíčit dojem, jaký ta tvář na mne učinila. „Pamatuješ-li se na „Florentinische nächte“ Heinovy a na ono místo v nich, kde popisuje Maxmilian chlapeckou svou lásku ku mrtvé, s podstavku svalené soše a dojem vůbec, jaký při něm socha ta spůsobila, můžeš si také sám vyličiti, jaký dojem mne dostihnul. Hlava celá, tvaru neobyčejně něžného, měla do sebe ráz úplně antický. Hladké čelo bylo bělosti až průsvitavé a bělosť podobná panovala v celém obličeji; jen tvářičky podlouhlé zahrávaly v poněkud živější barvě, bylyť jako lehkým červánkem politý sníh. Po-

dobná průzračnosť dodávala obličeji kouzelného rázu, průzračnosť taková, že jsem myslil, že bych myšlénky té dívčiny čísti, jejich vznik a zánik už čelem sledovati mohl, byť i oči zůstaly stále sklopeny. Dívka se ani nepohnula. Hlava byla stále trochu stranou nahnuta, jako by naslouchala vzdáleným zvukům anebo myšlénkami se v daleké časy a místa vesnila.

Po dlouhé chvíli, v níž se mne podivně teskný, až zimniční a přece zase sladký pocit při pohledu na tichou dívku zmocňoval, pozdvihla tato hlavu a upřela oči — ne na mne, ale přímo před sebe. Byl bych dříve snad býval uražen, že si tapetů více všímá než mne; když jsem však pohledl na její oči, zachvěl jsem se mimovolně. Ne snad, že by byly oči ty nebývaly krásny — o ne, k obličeji tomu zvláštnímu, ku vlasům těm černým nemohly se ani krásnější modré oči přimysliti. V krásných těch očích tkvěl ale výraz takové chladnosti, takové vznešenosti — ne, vznešenosť to nebyla, zdálo se mně spíše, že to zrak nějakého mrtvého, jenž byl po životu pohyblivém sobě už v hrobu odpočinul a nyní po divotvorném jakéms vzkříšení na život se dívá zrakem nepřístupným všemu dojmu. Bál jsem se skoro, že by se ty chladné oči na mne upřít mohly a přece mně už bylo až ouzko při tom stálém mlčení, při tom mrtvém pozření; pudilo mne to stále, abych zrak ten na sebe obrátil a přece jsem se zase něčeho nemilého bál, co by se mne třeba při tom hluboce dotknout mohlo. Posud nerozumím tomu citu — věříš-li pak, Alexandře?"

„Věřím!"

„Jak bys ten cit vysvětlil?"

„Nerozumem! Byl's rozechvěn cestou a oslepen krásou jako vždy a uražen chladností!"

„Chyba lávky, mathematický psychologu! Leželo to všechno skutečně v očích její, o čem jsem mluvil! Osmělil jsem se konečně přece tak daleko, že jsem promluvil; vypadlo to pro počátek dosti hloupě — řekneš snad: jako obyčejně.

— Líbí se Vám tato krajina, slečno? —

Dívka neodpovídala. Musil jsem v rozpacích opakovat otázku silnějším hlasem.

Zdálo se mně, jako by se nyní byla trochu zachvěla. Tváře její polily se náhle ruměncem a v okamžiku na to ustoupil tento ruměnec zase nemocné bledosti. Obrátila pomalu hlavu ke mně. Zachvěl jsem se skoro, když se klidné oči na mne upřely. Zrak její nebyl těkavý a přece jsem nemohl určit, dívá-li se mně do očí nebo utkvěla-li na některé jiné části mého obličeje. Myslil jsem, že její zrak mne celého najednou pohlcuje.

— Ano, krajina ta se mně líbí proto, že se blížíme k domovu. —

Byla to urážka zase, nebo prosaické smýšlení? Nerozmýšlel jsem se však dlouho a mluvil dále.

— Pro mne mají krajiny, kterými cestuju, nesmírnou zajímavosť, a to sice pro to, že mne nezajímají toliko svou krásou neb zvláštním svým rázem, ale i také tím, co si k nim přibásním. Podlé rázu krajiny soudím hned o obyvatelích, jsou-li chudi nebo bohati, jsou-li mysli uzavřené nebo odevřené, veselé nebo zasmušilé. —

— Toť se mýlíte tedy velmi často. Já jsem dříve soudívala podobně jako Vy — jen že ovšem dle jiných známek — doložila dívka třesoucím se hlasem. — Myslívala jsem totiž, že, kde slyším hudbu, zpěv neb smích, i šťastní a veselí lidé bydleti musí: nevěděla jsem ještě, že všechno

to často velké neštěstí zakrývá a zcela jiné hlasy přehlušovati musí. Vždyť i já sama často zpívati počnu, když mne ouzkosť tísní. —

Slova ta byla by mne snad ukonejšila, kdyby oko dívčino nebylo stále chladně a neodvratně na mně spočívalo. Díval jsem se tedy raději ven a popisoval nejvybranějšími slovy, jaká jsem nalézti mohl, jednotlivosti krajiny, kterou jsme jely. Dívka mne nevytrhovala; když jsem se však chvilkami na ni podívati osmělil, viděl jsem vždy to chladné, neodvratně na mne upřené oko a obrátil se vždy zase rychle k oknu. Mluvil jsem vždy dále a dále, vždy básničtěji a básničtěji. O předmětech bližších byl jsem už všechno vyčerpal, co ve mně spočívalo: zrak můj se nyní upřel o daleké modravé vrchy a právě jsem končil poznámkou: „Ty modravé vrchy mne ve své tajuplné dálce dojímají vždy jako —“, když jsem náhle nemohl žádného přirovnání nalezt pro to, co jsem cítil a co jsem po slově „jako“ říci měl. Opakoval jsem svá slova — „ano jako —“

— Bolná melodie, která k nám z dálky zaznívá, sotva už slyšna jest a přece ještě nás v hloubí ňader rozechvěje — doložila dívka.

Vlak jel nyní už zvolna, zastavil a konduktor oznamoval, že se zde zdržíme celou čtvrť hodinu.

Stařec se probudil, vyhlídnul z okna a pravil: — Jsme už doma, Kassandro. — Oba vstali.

— Ten pán bude tak laskav a pomůže mi, abys se dostala bez ourazu dolů. Viďte, pane? — obrátil se stařec zase ke mně. Já už byl vyskočil a pomáhal. Teprvé nyní jsem pozoroval, že krásná ta dívka byla — slepa. Myslím, že Clauren popisuje kdesi lásku k slepé dívce, a to velmi nešťastnou. „Bůh tě potěš,“ jsou poslední slova té po-

vídky a „bůh tě potěš“, zašeptal jsem mimovolně, když otec děkující mně Kassandru dále vedl.

Vyptával jsem se po obou. Stařec byl bohatý statkář, Kassandra jeho jediné dítě. Vraceli se právě z cesty zoufalé. Cestovaliť po nejznamenitějších lékařích evropských — nebylo pomoci.“

„Ty nemáš srdce!“

V malé hospůdce, uprostřed bažantnice za městečkem ležící, bylo za jednoho večera hlučno i ticho — jak kdo chce; nebo když je více osob pohromadě a jen jedna z nich hlučí a výstředněji se chová, druhé pak skoro němými zůstávají, může se obé říci.

A vskutku setrvali skorem všichni přítomní, jichž zde asi pět nebo šest bylo, v mlčení, a jen jedna osoba z nich mluvila hlasitě, rozkládala a zpívala, více však k vlastní zábavě, jak se podobalo, než k zábavě ostatních.

Hlučící byl muž složité, tlusté postavy. Tvář jeho nadutá a silně trudovitá měla nemilý jakýsi ráz obžerství do sebe, čemuž ještě tlustá a široká lebka, na jejíž životem bující kůži krátké vlasy každý od sebe odstávaly, ráznosti přidávala; divé však a úskočné oko jevilo schytralost zvláštní a v některých okamženích i jakousi vznešenější ustálenost a myšlénkovou nadvládu. Široká pravá ruka držela se stále rukojeti u džbánu a levá v pěsť sevřená sprovázela každé slovo udeřením o stůl, tak že při ohnivějším hovoru tlučení se vířícímu bubnování podobalo.

Ostatní byli prostí venkovští měšťáci a nezdáli se přítomností hřmotícího příliš rozveseleni.

Právě dozpěvoval tento veselou nějakou píseň, a sprovodil poslední slovo své písně rázným udeřením

o stůl, tak že džbánky poskočily a o stůl opření sousedé rychle se narovnali. Jaksi vyzývavě hleděl teď zpěvák po sousedech.

„Vy jste dnes zvláště vesel, pane Malý!“

„Eh, co pan Malý! nač pan Malý? proč mi neříkáte „hrobníku?“ Což se stydím za své řemeslo? Však byste vy se, baby, k němu nehodili! Jsem vesel, ovšem že jsem! Vždyť se mně daří. Dnes chvála bohu tři pohřby — což chce člověk víc!“

„Ale, ale! Vy mluvíte —“

„Jako rozumný člověk, toť se ví! Nemohu pochopit, že naděláte tolik povyku se smrtí! Což je na umření? Co se narodilo, musí umřít, pravil pan farář, a já povídám, že umírání je zcela rozumná věc, nejrozumnější, kterou znám. Což chcete, aby svět k vůli vám byl jiný?“

„O to se zde nejedná! Myslím ale, že bychom o něčem jiném mohli zapříst“ — podotýkal vysokorostlý, silný muž v jednoduchém obleku a s upřímnou tváří, jenž jediný odpovídal.

„O něčem jiném! hehe! A nač to! Holoto, alespoň se naučíte umírat! To vám beztoho schází, vy baby! Každý se té smrti bojí, jako by smrť byla bůh ví jak bolestna, a zatím o ní nikdo nic neví. Jen se seznamte s ní, bude vám alespoň lhostejnější a nahlídnete, že může člověk lehce být necitelným. Pak nebudete alespoň myslet, když někoho pochováte, že musí celý svět smutným být a se šklebit. Hlouposť! Každý myslí, že ostatní lidé musí slzet s ním!“

„No, v tom ohledu mějte vy si to jak chcete, a my zase, jak my chceme!“ odvětil určitěji prvější; hned však, jako by hrobníka znepřátelit sobě nepřál, tázal se mírným a přívětivým hlasem: „A což Lidunka vaše — hezké to děvče — nebude se snad vdávat?“

„Děkuju za poptávku," zašklebil se hrobník — „nejspíš že nebude."

„Vždyť se ale hoši po ní blázněji!"

„Ovšem, ovšem! Však je to také děvče. Hezká jako hraběnka — mně není podobna —" a při tom přejel si dlaní čelo a oči, jako by nemilou nějakou vidinu zapuditi chtěl. „Trochu spíše matce — " zamlčel se a zahleděl přímo před sebe.

„Kterou utloukl," podotknula šenkýřka šeptmo ku svému jako všichni ostatní přítomní němému muži.

„Ano, právě tak chladna a vypočítava — ta se tak lehce nevdá. Však to už naši hoši pocítili — dva z nich už jsou pochováni — umořili se — a Venčíkův už se také tak podivně kolem kostela plete. Mám z ní radost, z té holky — zaopatří otci alespoň práci! — Hm — otci!"

Přítomní se zachvěli.

„Nu, nu, jen se nelekejte! Na vás to už nedojde s ní. A ti hoši? Říkal bez toho každý, že o ně není škoda. Pochoval jsem jí je zrovna pod okna, aby měla radost: beztoho chudáka málo co těší! Vyť zrovna blednete — nu, jen nepokažte zábavu. Podejte mně ruku, mlynáři — a teď o něčem jiném. Ti mladí lidé leží tam jako kvítek v čerstvém písku. — Měl jsem dnes zase svou podivnou chvíli," doložil hlasem skoro teskným.

Mlynář kladl mohutnou svou ruku ostýchavě do ruky hrobníkovy, ačkoliv dobrosrdečná tvář jeho jakýs stupeň soucitu nezapírala.

„Toť je už protivné! Což se mne bojíte?" vykřikl zdivočilý zase hrobník. „Vždyť já živých lidí nepohřbívám, co se mně už dostane do rukou, je samé zbytečné hamparátí, prázdné lebky, sevrklá kůže, oudy bez citu, kosti bez síly. — Mně se ale zdá, že se vás už zase do-

týkám! Vyť jste opak těch, kteří nemohou slunce vidět, a bojíte se noci a smrti jako děti!" Hrobník už se byl v náruživém proudu myšlének svých zase ku klidnějšímu okamžiku dopracoval. „Snad jsem nějaká zbytečná osoba? Což každý běduje, když nemůže být pohřben! A přec — inu, už je to tak! Alespoň vám pomáhám, abyste byli dobrými lidmi. Jen poslyšte lidi a dávejte pozor na vlastní řeči — kdo je už pochován, je u vás zcela dobrým člověkem, o těch mých sousedech nepromluví nikdo jinak než pochvalně. A kdybych já nebyl, byl by jiný, jen že já se zvláště hodím. Člověk musí být živ —" a hrobník vyskočil, zatočil džbánem a počal chraptícím, hřmotným hlasem:

„Což po hloupém mně člověku,
jenž ještě zdravý, živý,
mne jen ta chasa zněmělá,
jen mrtvých chasa živí.
Mne jenom tváře bez barvy
a hrdla, když jsou bez hlasu,
a oči, když jsou bez lesku,
a lebky, když jsou bez vlasů —"

V tom zařinčela nejhořejší tabule u okna a sklenné střepy zazvonily o podlahu. Všickni bez toho už napnutí hosté vyskočili poděšeně, i hrobníku uvázl hlas

„Odpusťte, nemohl jsem odtud rozeznat sklo a myslil jsem, že je okno odevřeno," zazněl roztlučeným oknem zvučný mužský hlas do světnice.

V měsíční záři bylo viděti jezdce, jenž byl koně svého k samému oknu přitočil.

„Hospodský, přijďte si pro peníze za sklo a udejte mně cestu do L.!"

Hospodský rychle vyběhl.

II.

Tichý, na druhé straně městečka ležící hřbitov byl polit měsíční září. Jen jeden kout hřbitova byl zastíněn vrbami a jinými smutečními stromy, čásť to ustanovená lidem, kteří i přírodu k smutku uplatiti mohou; na ostatním hřbitově byl bys v jasné bílé záři každý zapadlý rov, každou nevyplněnou jámu, ba i každou travičku rozeznati mohl. Tato čásť byla chuda a pusta a podobala se v bledém světle spíše písčité pustině.

Jen zde onde vyčníval šedivý křížek a klonil se jako by v dřímotě k zemi. Teprvé kolem malého kostelíčka bylo zase několik starých stromů a vedlé stojicí, pěkný domek hrobníkův byl pokryt vinním revím a obklopen živými záhonky.

Stromy kolem kostela ani nezašuměly, všude ticho, mrtvo — jen u okna hrobníkova domku šepot, ale přidušený a chvějící se.

Okno bylo odevřeno a uvnitř stála ženská, bíle oblečená postava, již nemožno pro stín révami utvořený dobře rozeznati. Před oknem mladý muž, opřený o zídku.

„Lidunko drahá," šeptal mladík s bolestným tónem, „což bys mne v pravdě ani trochu ráda míti nemohla? Lidunko! Proč neodpovídáš?"

„Ach, ty's ještě zde? Já na tebe už zapomněla."

„Lidunko!" zasténal mladík.

„Ne, vidíš, jsi mně lhostejným jako všichni ostatní lidé; právě proto ale nechci ti ublížit, alespoň tenkrát ne, když sobě šetřením tebe neublížím. Jsi mně lhostejným jako všichni — nenamáhej se! Mně sice s tou svou láskou nepřekážíš, ale ublížíš sobě třeba — ač toho nechápu, co ta vaše láska vlastně býti má. Mně se zdá to, co vy láskou nazýváte, nemocí duševně chorých lidí; já

jsem zdráva a nerozumím tomu. Kdybych se vůbec něčemu smát mohla, snad bych se vašemu pitvoření zasmála."

„Ty ovšem více víš, než my zdejší. Byla jsi dlouho v městě na cvičenou a jsi dcerou — —" Náhle se zarazil a doložil prosebně: „Odpusť, Lidunko, že jsem —" a opět se v rozpacích zamlčel, jak se to stává člověku prostému, že slov nemá naproti vzdělanějšímu, jelikož cítí, že se zcela ostře vyjádřiti nedovede.

„Pověrčivým jako ostatní! Což je mně po tom? Vždyť se vás nikdy neptám, co o mně myslíte."

„A ty opravdu nedovedeš milovat?" tázal se zase po nějakém pomlčení.

„Což bych vám to vykládala, vy tomu beztoho nerozumíte! — — Já nevím, je-li to u mne chladnost, jak vy to nazýváte; to vím ale, že je mně celý svět lhostejným a že mně to pranic nevadí, když i já celému světu lhostejnou jsem. Jiných bolestí než tělesných necítím, ale také ne jiných radostí. Nedovedu se zasmát, když vy se smějete, ale také ne plakat, když vy pláčete. Na pláč váš se dívám zde jako na dešť, a smíchu vašemu se vyhýbám proto, že mně trochu překáži. Nezlobím se ale pro ty malicherné věci, vždyť vám právě tak nerozumím, jako vy mně nerozumíte."

„Tedy ti také nebylo ani Josefa ani Karla líto, když se pro tebe umořili? I ovšem že nebylo, sice bys nebyla dovolila, aby zde zrovna pod tvá okna pochováni byli!" odpovídal mladík třesoucím se hlasem a usedl při tom jak by zemdlen na jeden z dvou drnem pokrytých rovů, jež zrovna u jeho nohou ležely.

„Nu, já to nechtěla, byla to vůle otcova, aby zde leželi. Ostatně nechci říci sice, že bych považovala činy těch mladíků za hloupé nebo zbytečné — každý ať jedná,

jak se mu líbí — nemusilo to ale snad být. Alespoň nevím, co tím docílili, že se Josef na vojnu dal a za krátko k smrti churavící domů se vrátil, nebo že se Karel utopil."

„Ty nemáš srdce!" zasténal zase mladík, zdvihl se bez dalšího slova a ubíral se se sklopenou hlavou pomalu od hrobníkova domku.

„Nelez zbytečně přes zeď," zvolala za ním Lidunka lhostejně; „můžeš vraty ven. Dej ale pozor, ať se neuhodíš, je tam v stínu nářadí naházeno." Mladík kráčel náhle spěšněji dál — z pozdálí zavrzla pak vrata a zase bylo všudy ticho — mrtvo. Po nějaké chvilce vykoukla dívčí hlava z okna. Rozhlédla se lhostejně po hřbitovu, podepřela hlavu o dlaň a zadívala se do měsíce, tak že plné světlo její hlavu oblilo.

Byla to hlava překrásná. Obličej úplný ovál, nosík krásné formy, ústa malá a ušlechtilá, čelo vysoké a oko velké a tmavé. Oko to bylo však omžené a bez lesku, alespoň se tak ve měsíčním světle zdálo. Světlý plavý vlas byl do týla sčesán a nyní už rozpuštěn, tak že po ramenou splývaje v stínu okna se ztrácel.

Chvilku dívala se nepohnutě do měsíce, pak se rty její zlehounka otevřely a zašeptala jako by v přemýšlení: „Že nemám srdce? A jakž —" Nedomluvila však, ruka její sáhla mimovolně k srdci a zase se dívala dívka v hlubokém rozmýšlení do měsíce a sledovala to veslující bledé světlo zadumaně na jeho volné pouti.

Z dálky se ozval chvatný dupot koňský — náhle přestal — dívka ničeho nepozorovala.

Měsíc se už klonil ku vzdálené hoře. Zavrzla zase vrata, a spěšné kroky směřující k domku šustily hřbitovem. Dívka upozorněna tím a ze svého zadumání vytržena poznala

svého otce. Hrobník spatřil dceru v okně, zastavil se a volal:

„Vzbuď honem Františka a tetku. Frantík ať neotálí, vezme máry a přijde okamžitě za mnou na hráz. Rozžete světlo!“ a zase se obrátil a spěchal pryč.

Za několik minut kráčel už vysoký muž, nesa na ramenou máry, chvatně za ním. Okna domku zazářila.

Netrvalo to dlouho, vrata se rozevřela dokořán, a hrobník vnesl se svým pomáhačem opatrně na marách nataženého jakéhos člověka na hřbitov. Za nimi vešel osamělý kůň, zastavil se a zařehtal pronikavě jako by v nejvyšším strachu. Nosiči postavili zase máry, a mezi tím, co hrobník vrata zavíral, uvázal druhý koně ku skobě ve zdi.

„Třese se jako osyka,“ podoknul tento. Hrobník neodpověděl, postavil se zase k marám a dal znamení k pochodu.

U domku otevřely se dvéře, nosiči vešli a postavili máry do prostřed prostranné předsíně. Lidunka jim svítila.

Na marách ležel mladík štíhlé, kypré postavy — bezdechý, beze vší známky života. Mocná prsa, přirozeně vypnutá, ani se nepohnula, bílé na prsou spočívající a útlé ruce se nezachvěly a hlava trochu ku pravé straně nahnutá nejevila nejmenšího hnutí. Hlava měla ráz ušlechtilý do sebe. Tváře byly oblé vzdor tomu, že se ani plnými nazvati nemohly, a pleť jich byla průhledná; mělyť zvláštní onu barvitosť, která nejspíše bílému, přídechem olivové barvy slabě barvenému mramoru vlastní bývá a nás vždy co známka duševnějšího života dojímá. Známka ta zářila vzdor zamknutým a průhlednými, namodralými klapkami zakrytým očím z celého obličeje. Bledá pleť vyznačovala obličej mladíkův zajisté vždy, byť

i mdloba nebo smrť, neb cokoli ho nyní tížilo, nebyly ho ještě bledším činily, patřilať jaksi nevyhnutelně ku rázu toho krásného obličeje. Brada byla hladka a slabým pruhem rozdělena, hořejší ret pokryt měkkým černým vouskem, jenž splývaje zrovna přes ústa pro krátkosť svou ani nezastiňoval řadu úbělových zubů, jež i dolejší, nyní trochu odstávající a jak krev červený ret prosvitávati nechal. Nad lehkým černým obočím vypínalo se vysoké, hladké čelo, obklopené kadeřemi havranními a vzdor okamžitému nepořádku překrásnými.

Hrobník rozepnul mladíkův šat, třel spánky a prsa jeho, ohledal hlavu a krk, bral zrcadlo ku pomoci, a konečně rozhodně pravil: „Nic naplat — mrtev je mrtev. — Osel hospodský! — a povídal jsem mu to hned, že je ta cesta nebezpečna, nezná-li ji. Čerta měsíc! ten jen právě tolik svítí, aby člověk viděl na zlámání vazu!“

Z venku bylo opětované bolestné zařehtání slyšet.

„A budeme musit ještě k tomu mrtvolu Bůh ví do které krypty dodat!“

„Neznáte ho?“ tázal se pomáhač.

„Neznám! — Teď ho ale vyneseme do komory.“

„Což se nepodíváme, co u sebe má?“

„Ne! Však ho v komoře nikdo neokrade, a až přijde komise, ať si ho prohlídne sama. Lidunko, sviť nám — — co pak to děláš, holka?“

Lidunka stála zde jako by zkamenělá. Tělo její bylo ku předu nahnuto, rty pevně zavřeny. Velké její oči na tvář mladíkovu upnuté, jako by se do ní vpíjely, zdály se ještě většími býti a leskly se nyní podivnou září. Slov otcových ani neslyšela. —

Pomáhač otevřel dvéře, uchopil se zase mar, a kráčeli s nimi ven. Lidunka šla jako ve snách se svítilnou vedle nich a nespustila s mladíka ani na okamžik zraku.

Když vyšli, spatřil kůň světlo a zařehtal ještě pronikavěji.

V komoře vedlé domku stojící složili máry. Hrobník vzal špagát se stěny visící a jako k zvonku připravený a zatočil jej kolem ruky mladíkovy.

„Nemůže se mu ani zachtít zvonění — ale k vůli pořádku!“

Mužští zase vyšli.

„Ale Lidunko, co pak to už zase dnes děláš? Lidunko!“

Lidunka neslyšela, stála zde zase jako u vidění.

„Lidunko!“ a hrobník vešel a uchopil ji za ruku. Lidunka se zachvěla a dívala se udiveně na otce.

„Což toho nebožtíka znáš?“

„Ne!“ odpověděla krátce a chladně a vyšla mlčky za otcem.

III.

U hrobníka bylo po malé chvilce zase ticho. Všickni spali, vyjma Lidunku.

Lidunka ležela s očima otevřenýma na svém loži. Divné myšlénky kolovaly její hlavou, tím divnější, že podobných nikdy nebyla měla, a právě pro tuto novosť podávala se jim volně a rozpřádala je dál a dále — zaplítala je v lesklou sít, jež ji vždy víc a více svírala — a přece jí bylo tak milo a blaho při tom, že se z toho vybaviti ani nechtěla. Stále tanul před duševním zrakem jejím obraz krásného mrtvého mladíka. Nikdy nebyla krásná některá tvář na ni takový účinek měla, jako tato mramorová, chladná a přece výrazu plná tvář mrtvoly. Nevěděla o něm ničeho ani spůsobu smrti ve svém zadumání nebyla zaslechla a právě proto mělo domnění nej-

širší pole. Představovaly před ní nejrozmanitější a nejbujnější obrazy, jež všecky zlehounka se kolem hlavní postavy mladíkovy utvořily a zase náhle, v mlhu rozplynuvše, jiným ustupovaly. Všechny ty obrazy měly ale podivně mrtvý ráz do sebe. Krajiny sestávaly z opalisujícího ledu, svítícího sněhu a mrazivého, drobnými krystaly naplněného vzduchu; osoby vystupující jevily se toliko co sloupy a proutky mlhy, jejich hlavy a hluboce zapadlé, chladné oči byly šedé, trudného výrazu, a ztrácely se rozplývajíce se zvolna. A nad tím vším vynikal mladík, bledý a krásný, mrtvý a přece svěží.

Nikdy nebyla dívka zvláštní síly fantasie pocítila, nikdy jí nebyla obrazotvornost její sny živé předváděla, — nyní se náhle vzbuzená síla rozvinovala tím bujněji, stávala se vždy divější a hrozila jako lavina stále vzrůstající zkázou a záhubou.

Na okamžik opustily dívku skoro smysly. Hlavou jí to vířilo a bouřilo — náhle ticho a zdálo se jí, jako by z dálky bolný hlas k ní volal: „Ty nemáš srdce!“ Zatřásla divoce hlavou, a hned se jí zmocnil nový přelud rozohněné fantasie. Zase stál před ní mrtvý mladík a rozpínal toužebně ruce po ní.

Prudce vyskočila, přikryla se velkým šátkem, a rozsvítivši svítilnu zastínila ji šátkem a kráčela pozorně do předsíně. Zde sňala klíč, otevřela si z lehounka dvéře a blížila se ku komoře.

S chvatem skoro zimničním otevřela komoru a vkročila. Plné světlo svítilny padlo na mrtvolu. Dívka postavila svítilnu vedle její hlavy a zadívala se opět do tváře.

Něco nevýslovně mocného vábilo a táhlo ji blíž a blíže, sklesla na kolena, hlava její se blížila víc a více hlavě mladíkově — konečně náhlé shýbnutí a na mrtvých

rtech plálo horoucí, dlouhé políbení. Zimnice chvěla jejím tělem, cítila chladnost mrtvoly, vpíjela otravující ten chlad do sebe a nemohla a nechtěla se odtrhnout. Nevysvětlitelný a nepřirozený cit ji opanoval. Náhle se konečně pozdvihla — oko její zářilo až šíleně.

Křečovitě chvějící se ruka její položila se na mrtvé srdce mladíkovo. „Ty nemáš srdce!“ vykřikla divoce a vrhla se na mrtvolu.

Podobala se nyní spíše upírovi než člověku, ssála divoce ze rtů mladíkových šílenost svou — smysly ji opustily — nastalo ticho.

Na mrtvém srdci doklepávalo a vychládalo srdce druhé.

Mému vrabci.

Vidíš, milý můj vrabečku, kdybych vydával nějaký český almanah na spůsob německé „Libuše“, mohl bych na titulním lístku ku svým mnohým titulům, jakož jsou: „člověk, Slovan, veršovec“ atd. atd., nyní ještě připojit: „člen spolku proti trýznění zvířat“; neboť to je jisto, že se teď pro zvířata zapsat dám. Bože, medailli! řád! — je to k zbláznění! Musí mně ale tu medailli u nějakého Loosa dát udělat — jiné nepřijmu! Ano, dostanu řád, jen až se dozvědí, že jsem tebe, šedivý můj vrabečku, pod ochranu přijmul. — Vlastně mně ale přec nepřísluší! vždyť to byla má maminka, jež tě na ulici sebrala, když ti oráč bičem křídélko přerazil, a kluci se smáli, že sebou tak směšně po dláždění házíš a k větší ještě své bolesti sebou tlučeš. Maminka tě dala do mé světničky a ty jsi zasedl do koutečka: smutně a opatrně křidélko svoje svislé oštipuješ, a pohlížíš při tom nedůvěřivě na nás, nepřijde-li ještě nějaké pokračování v ukrutnosti. Člověk bývá obyčejně tenkrát jen ukrutným zvířetem, když vládne bičem; u mne podobného blahodatného nástroje nevidíš a můžeš tedy na mne hledět co na zvíře dobré! — Při zobání byl jsi, chudáku, šlehnutím překvapen, snad jsi se ani nenajedl a přece se ti teď do pěkného semence nechce! Jen důvěru, hošíku! budeme

dobří přátelé, dokud se ti nezachce, abys se zase mezi své podíval; pak tě věru zdržovat nebudu. Maminka říká, že se jí odměníš jako lidé — až budeš zdráv a vypasen, že odletíš; což bys měl za kousek chleba snad celou svobodu zadat? Z toho povstávají nejčastější nářky na nevděčnost světskou, že lidé s citem spokojeni nejsou a přeceňujíce vlastní služby přílišných obětí požadují. Jiný způsob nevděčnosti má zase původ svůj v nepravém studu; stydíme se, že jsme sami sobě nepomohli a vůbec pomoci potřebovali, že jsme k vděčnosti zavázáni, a nepoděkujeme se ani. Ty se staneš nevděčným jen z první příčiny.

*

Vždyť nejsi tak ošklivý, jak lidé povídají! Neleskneš se sice skvělými barvami, máš ale pírko pěkně šedé jako slavík, přihnědlé a kropenaté jako vyhlášení polní pěvci, pěkný vous, jako se na tvou mužnost sluší, a veliké černé oko, ještě o něco větší a černější než slavičí, jež perští básníci očím svých milenek přirovnávají.

Nemohu vůbec pochopit, proč se ti všude vynadává; zdá se, že lidé zvláštní zvířata sobě k potravě, potahu, zábavě a tedy také k vynadávání vybrali. Nadávání vůbec je velkou částí zábav lidských. Kdybys nebyl tak přítulný k lidem, nestal bys se jim tak obyčejným a měli by tě u větší vážnosti. Zde u lidí je pravá nevděčnost.

Otevři kteroukoli knihu, jakýkoliv čti časopis přírodnický, a nalezneš hned s počátku: „K nejobyčejnějším ptákům a spolu k nejchytřejším náleží vrabec.“ Nesmíš se snad domýšlet, že ti aspoň něco ponechávají, když chválí spravedlivě tvou chytrosť! Lidé vždycky tak činívají, a chtěji-li někoho notně potupit, připouštějí oklikami tu neb onu lepší stránku. Chytrosť není ještě moudrosť;

ty však učiň jako lidé, a co jiní u tebe chytrostí nazývají, pojmenuj ty moudrostí. Jak náruživě ostatně lidé tupívají, přesvědčíš se, přečteš-li o sobě o něco dále: „Nadarmo nezachází s člověkem; přiučil se od něho šibalství.“ Přizná se tedy ve své náruživosti i ku své vlastní špatnosti a praví: „Jsem pes,“ jen aby mohl i na jiného psí hlavu strčit. Jakž ti může šibalů vynadávat, když se přiznává, že jsi jeho dobrým učněm? Kdybys byl dokonalý, nemohl bys mezi lidmi vydržet.

„Vlašťovka jest jako vyšnořená panenka, vrabec ale sprostý, ošumělý poběha. Vrabec jest sprosťák, proletář se vší drzostí a s celým šibalstvím nízkého svého rodu. Špinavé barvy oděvu jeho, šedivý kabát, rudohnědé nadhlaví a umouněné vousy, jakouž i podsedlá postava, hrčivý let, chůze, hlas a posuňky, vše prozrazuje nízký rod a nízkou mysl.“ — Prosím tě, obdivuj se těm lidským plícím! Co tu nadávek jediným vyřknutím, a co při tom nejpěknější, že tě člověk pořád samým se sebou srovnává! A jaké lži zde nakupeny! Proč máš být sprosťákem? Není tvůj kmen tak starý jako všech ostatních ptáků? A proč proletářem? Což je proletářem, kdo žije podlé svého stavu? — „Se vší drzostí!“ Inu ovšem, když pán někomu vytluče, vynadá aneb svou ekvipáží někoho lehkovážně povalí a porouchá, nenazvou ho zajisté drzým; tak zvanému sprosťáku ale už se drzosť o hlavu otlouká, když jen někoho potká a hned jak Paria před vyšším kastovníkem do prachu neklesá, aby ho svým stínem nepošpinil. — A co je ti do toho, jak vlašťovka vypadá? Inu ovšem, proč by ji nechválili, když jen ku krásnému počasí přilétá a zase odchází, kdy se lidem špatně vede. Ji chválí a tobě nadávají, a chce-li sedlák náš neodbytnosť někoho naznačit, praví: „Stěhuje se jako vrabec z Čech.“ Hanebná to satyra na tvou

věrnosť! Co se týká tvého oděvu, odvrátil jsem úsměšky už dříve. Neposlouchej jich, lidé jsou zlí, ba až sarkastičtí, a mají tak zlé srdce, že se ti i posmívají, že v zimě sedíš „skrčen v kruhu svých hladových bratrů, neladně rozčepýřen, s hlavou staženou mezi plece, a jen umouněný zobák a černé oko že číhá z kožichu.“ Jakž pak máš v zimě sedět? A když přijde jaro, jsi prý „znovu starý vagabund.“ Což se máš k vůli tak zvané dobré pověsti stát nedůsledným? I tvému rudohnědému nadhlaví se posmívají, jmenujíce je parukou! Odpověz jim s oním francouzským friseurem:

Contemplez d' Absolon le déplorable sort.
S'il eût porté perruque, il évitait la mort.

„Ale nenáviděný Paria mstí se bezohlednou, v pravdě kynickou nestydatostí na lidech a zvířatech. Nic mu není svatého; jmění cizí, krásné umění, mrav a zvyk, autorita a úcta jsou mu neznámy, všechno béře lehkovážně, všechno tupí a špiní.“ — Náhle sobě člověk, jenž po celý svůj život jiným jmění ubírá a válkou díla umělecká hubí a vědu zastavuje, vlastní mravy a zvyky za cizí — někdy s prospěchem, někdy z bujnosti vyměňuje, vždy a všude všem ostatním autoritou býti chce: náhle sobě hraje na svatého?

Mstíš-li se, máš k tomu zajisté tisíceré příčiny a podstatné právo, a činíš-li to s „drzostí“ a s „kynickou nestydatostí,“ jsi alespoň originalní. Což ale platí lidem originalnosť! „Máte dobře, že každé původnosti klnete. Nač individualního vývoje! — ať každý co nejúžeji přiléhá normám, které vy jste sami svému duchu a svemu činění (někdy ovšem jen na oko) vymezili! Kdybyste přišli do blázince, bude vzdor vaší stejnosti rozumný lékař u každého jednotlivce z vás individualnost dříve

studovat a pak teprv specialním těm datům všeobecná pravidla své vědy podloží! — Jsi prý hrubiánem. U tebe je to hrubství přirozené, jesť to vlastně jen upřímnosť a nemá původu v nějaké zlobě! Hrubiánem se musíš právě tak narodit jako básníkem; máš-li ale od narození nadání i k básnictví i k hrubství, staneš se velikým básníkem. A což lidé nejsou mstiví a hrubí? Ohlídni se jen, a přiznáš se zajisté, že vy vrabci jste praví trpaslíci proti historické mstivosti a hrubosti na př. leckterého spoluhubitele naší literatury. Tisíc vrabců se vyrovná takovému lidskému vrabčáku!

Že prý také kradeš, a to sice zrnka obilní a vinní, třešně a t. d. Ty můj bože —

es heisst am Rhein,
auch Ehrlich stahl einmal ein ferkelschwein!

a ani toho jsi se zajisté ještě nedopustil! Říká ti Čech, že jsi „spolužrout rolníkův“; kdyby jsi se něčím jiným živil, říkal by, že jsi spolužrout někoho jiného. Že při živení se odvážnou mysl objevuješ a ničím tak snadno zastrašiti nebo vyděsiti se nenecháš, jsou zajisté pěkné vlastnosti, jež Čech snad jen ze závisti snižuje.

Lituju toho, milý vrabečku, že ti musím říci, u všech národů že stejné nepožíváš nenávisti! Ano, chudáku! vždyť jsou lidé všude slabi! Vezmi třeba nejmizernější německý konversační slovník do rukou, a nalezneš tam o sobě zvučnou větu: „Ist keck, grosser näscher, schreier und fresser.“ A v prostonárodních přírodopisech svých dokazují, že už svým cvrlikáním „dieb“ dosvědčuješ, čím jsi. To ovšem chtějí dokázat, že jsi původně německým ptákem; já alespoň v tvém hlase nic německého neslyším a nepochybuju, že jsi býval někdy zasvěceným ptákem některého z tisíců slovanských bohů. Zůstaň jen

náš! Vzdor tomu, že tě Čech spolužroutem rolníkovým nazývá, je přece živou ohradou pohostinství a stýskalo by se mu po tobě. Věru mne to bolí, že u nás nejsi ve větší vážnosti než jinde. Ani jedna národní píseň není tobě věnována a jako by tobě k posměchu nenechali tě ani co hosta při „Vlkově svatbě“ vystoupit; jediná omluva této urážky by snad byla ta, že se vůbec jen čtvernohá zvířata zvala, a že jsi tedy ani ty, ani dříve zmíněný vrabčák-člověk při tom být nemusil. Všude tebou opovrhují, i zvířata tebe nenávidí a arogantní modráček, „malaja ptica sinica“, praví při svém vypravování o ouřadech ptáků na moři, že „vrabci jsou na moři toliko chlapy.“ Jediný Jihoslovan váží si tebe více, všímá si tvých osudů a zpívá v rozměru hrdinských svých zpěvů posud:

„Zenio se vrabac Podunavac
za vrabicu iz zelena grma“ atd.

Zbytečno ale se vzpírat: leckdy uklouzne i nejouhlavnějšímu nepříteli slovíčko plné uznání, a to pak tím více lichotí. Co se týká tvé tělesné krásy, vyvolil tě Čech přece za obraz maličkosti a tedy něžnosti. Chce slovo a pojem žalud v hádanku uvest a mimovolně mu vyklouzne:

„Jel sedlák do lesa,
uťal tam polínko
jak vrabčí kolínko.“

Nevím, tane-li mu také relativní tvá velikosť na mysli, když pokračuje:

„Udělal z něj dvojí prací necky,
stolici,
polici
a ještě bábě zbylo na čepici.“

A co se týká tvé morální krásy, i tu musil uznat, zpívaje písně kolední a líče v nich, jak vrabec volá na včeličku, aby dala Ježiškovi na kašičku „medu“.

Nejsi tak dotíravý, jak se povídá, a kde tě dokonce nechtějí mít, tam se nezdržuješ. Pyšný tluče jen tenkrát na zavřená vrata, když se o něco velikého jedná! — Skutečně jsou některá místa v Čechách, kde vrabce ani nespatříš. Vypravujou se o tom šeredné pověsti. Obcházel prý stařec čarodějník, a kde nechtěli vrabce trpět, upekl chléb a dal do něho jedu: udělal tím vrabcům, aby odletěli a vyhynuli, a ponechal v každé osadě jen půldruhého páru na památku.

Ba i dle bible nestojíš, můj chudáčku, na prvním místě, čemuž slova jako: „Nekoupí-li se pět vrabců za dva halíře?“ a výrok: „ani vrabec bez vůle Boží se střechy neklesne“, nasvědčujou.

Přece ale žili a žijí lidé, již tě ctějí, ba i básněmi opěvují. Valerius Catullus, římský to prý Moerike, opěvoval dlouhou a krásnou básní smrť vrabce své milenky. Praví v seslovanštěném překladu:

„Plačte o gracie a amorety,
a co jen krásného na zemi, zaplač!
Zemřelť jest vrabeček drahé milenky,
zemřelť jest miláček drahé děvy mé,
jehož vždy chránila nad oko svoje.
Medově sladký byl, medově sladký,
znával svou paní jak dětátko matku,
— — — — — —
— — — — — —
Přeju ti všechno zlé, strašlivý orku!
Navyknul's vše, co jen krásného, bráti!

Nám jsi vzal vrabečka, jenž byl tak krásný;
hanba ti věčná! — O předrahé ptáče!
pro tebe vypláče milenka očka.
vypláče očička krvavou slzou.“

Jiní zase opěvovali tvou chytrosť a tvůj humor. Tak praví Friedrich Bach ve svých sice prý vylhaných, proto ale přece pěkných Sensitivách:

Dann fliegt er gemächlich nieder,
und setzt sich neben die schlingen.
„Und spinnst du kein feineres fädchen,
so soll es dir doch nicht gelingen.“

Ba i socha byla jednomu z tvého kmene už postavena. Není-li ale tak zvaný ataliba z tvého kmene, což s jistotou říci nemohu, byl tobě alespoň jmenem spříbuzněn. V jedné ze zahrad košířských u Prahy stojí socha a na ní psáno: „Reisspatz aus Amerika, kam nach Prag den 3. September 1792, ging heim den 17. april 1793.“

*

Před témdním jsem tě vzal ve svou ochranu a posud ještě stůneš, a ani má spravedlivá chvalořeč ti značně nepomohla! Sedíš, chudáku, rozčepýřen a schoulen, skrčuješ se, jako bys všecek srdéčku bližší býti chtěl a z něho sobě své sny o mladosti, o bývalém zdraví a o svobodě vypřádal. Kéž bych mohl onoho oráče potrestat! Přál bych mu věru to nejhorší, aby ho to zcela zničilo, ba přál bych mu i to, aby někdo z něho cnostnou báseň udělal. Hodně zbytečnou to báseň — jiná by ovšem nemohla být, protože cnosť z rozumu pocházející o sobě ani nemluví, majíc se za nutnou a přirozenou.

A jak roztomile štěbetáš! Věru jsem sobě nepomyslil, že tak krásně, tak dojemně zpíváš, že tvůj hlas takových modulací schopen jest! Zpíváš jako slavík, jen že tvá píseň se vždy mnohem dříve ukončí, mnohem kratší dobu trvá, jako ty písně lidské krátké bývají, když srdce láskou překypuje. Zajisté je ta tvá píseň zvukem touhy a namáháš se, abys na mysli tanoucí obraz milenky tóny svými vymaloval! Vidí-li básník perský ve slavičí písni obraz své milenky a praví-li:

„Slavíci se naučili zpívat
milý obraz tvůj,
a já všude slyším teď zaznívat
milý obraz tvůj;
slyším, i když slavíka tu není,
milý obraz tvůj —
slyším, vidím ve bdění i snění
milý obraz tvůj“ — —

nepotřebuješ ty teprvé podobného kopisty a můžeš směle říci, že tebe sama obraz milenky naučí tóny malovat. Ano, rozumím ti; vím jistě, že lásku zpíváš — kdož by toho také nepoznal! Láska se vždy prozradí, jako nenávisť, a o všech zamilovaných platí stejně slova Oettingerova:

„Selbst der dümmste muss es sehen,
dass ich ein verliebter bin.“ —

Musím ti ale přece pro zábavu přečíst, co lidé o tvém zpěvu soudí. „A jak jednotvárný, nepříjemný jest hlas vrabčí! V babylonské směsi ptačího hlasu nalezne se málo zvuků tak neladných jak v jednotvárném nářečí jeho. Celá tulácká sprostota jeví se v jeho zvucích.“ A ani na jméno nemohou lidé tvému zpěvu přijít. Říkají,

že remtětíš, čimčaruješ, cvrlikuješ, rarachotíš, štěkáš, a kdo ví jak ještě mluvíš! Při posuzování umění závisí vše od stanoviska! „Málo je toho," praví Lichtenberg, „co posuzujem citem; při ostatním vždy kus předsudku nebo přívětivosti nadvládá."

A nač bys také hleděl, abys se výtečným pěvcem stal? Pěješ svou jednoduchou prostonárodní píseň a zůstaneš při zdravém rozumu. Nač virtuosnosti? Jdu-li kolem skladu musikalií, za jejichžto sklem podobizny hudebních veličin vystaveny bývají, myslím vždy, že mám řadu podobizen z fysiognomiky duševních nemocí před sebou. Každá hlava je jinak nakloněna, dívá se jak opilá z důlí do výše a usmívá se podivně nerozumným blahem. Mám úctu před nimi, poněvadž mnohému z nich nerozumím, a přece hledám mimovolně pod každou podobiznou podpis — „po dlouhé duševní přípravě upadl v monomanii. Nemoc se charakterisuje stálou veselostí a radostí. Zpívá a směje se skoro ustavičně a vždy bez pochopitelné příčiny."

Ba vždycky jsem rád štěbetání vrabčího poslouchával a celé hodiny jsem strávil sedě v slunci na našem dvorečku, díval se na vás, jak jste po střeše poskakovali, a poslouchal, co jste sobě povídali. Tenkrát jsem ještě nerozuměl, co sobě ptáčata povídala, nyní mně k tomu zase už trochu mladosti schází: — děje se podobně i lidstvu vůbec!

Ráno mne vždy budívalo štěbetání vaše skoro ještě přede dnem. Běžel jsem k oknu a poslouchal jsem, jak hrozíte kudrnaté Márince, že její matku vzbudíte, aby viděla, jak dceruška před ránem vstává a se studentem se milkuje.

Či ano, ty jsi více Márinky nepoznal, a byli to tvoji předkové, kteří s ní tak žertovali.

O, Marinka byla pěkné, skoro krásné děvče! Její plné a růžové tváře se usmívaly o něco ještě více, než tmavomodrá očka, plné a běložluté kadeře zdály se radostí sobě zahrávat, že v těch modrých hvězdách pod čelem o tolik méně čtveráctví sídlí než nad čelem a kolem skrání. I matka její byla posud hezká ženština a lidé říkali, že dceři krásu závidí, a litovali této, že služby děvečky zastávat musí a pro ješitnost matčinu ani radostí nepožije. Matka vycházela sama na procházku, a dceruška zatím seděla v zahrádce a šila. Do zahrádky šla z několika sousedních domů okna. Zahrádka byla zanedbalá, proto že byla obecním jměním celého domu, květin tam nebylo a přece našla tam Márinka vždy po trávnících rozseté růže, ovšem už trhané, vždy ale čerstvé ještě a krásné. V sousedních domech bydlelo mnoho mladých lidí a růže ty neležely snad vždy na témže místě, ale byly po všech koutech nasety a naházeny. Márinka je vždy sbírala, a teprva, když její Alfred se zlobíval a když říkával, že ti páni mohli svých peněz k něčemu jinému použít a že se pro ni nesluší, aby ty dary přijímala, nechávala je ležet — dokud se Alfred na ni díval aneb v zahrádce byl. Alfreda měla Márinka vůbec tuze ráda, jak mu říkávala. Bylť jednoduchý student, dobrý člověk a Márinčin jediný společník a zábava. Byli přesvědčeni, že se vzájemně milují, a nemilovali nikoho jiného, poněvadž s nikým se blíže neznali. Takové lásky povstávají chladně a zacházejí chladně; i u nich by to bylo zase přešlo, kdyby matka nebyla plamínek ve větší plamen rozžehla.

Docházel do domu jakýs ouřadník a žádal matku o ruku dceřinu. Byl to člověk elegantní, jenž brzo poznal, že matka ráda vesele žije; doprovázel ji na procházkách a platíval fiakra.

Matka byla těmito pěknými vlastnostmi tak překonána, že mu dceru slíbila a této přikázala, aby s Alfredem více nemluvila. Alfred a Marinka byli více rozzlobeni než zoufalí a umínili sobě, že vždy před slunce východem, dokud matka nejpevněji spáti bude, pod pavláčkou na dvoře se sejdou. Schůzky ty trvaly dlouho, a mezi tím ouřadník stále také přicházel, ačkoliv Márinka s ním ani nemluvila.

*

Stýská se ti, vrabečku, že sedíš tak důvěrně u mých nohou a na mne pohlížíš, jako bys očekával, že tě bavit budu? Chceš snad o Márince dále poslouchat? O počkej, malý darebo, dověděl jsem se na tebe pěkných věci a neodejdeš bez malého kázaníčka. Zde čti, co lidé o tobě povídají. — „Bez vyšších citů lásky hoví jenom svým chtíčům a žije v pustém souložnictví, v mormonském mnohoženství; s chlípnou náruživosti rozmnožuje potomstvo po celé vsi a promrhávaje sílu životní před časem, záhy se vysíli a stárne.“ — Věřím tomu, už pro ty tvé velké černé oči!

Vidíš, to není hezké, musíš se polepšit! Vím ovšem, že jsi se všem těmto necnostem od lidí naučil; máš být ale rozumnější než oni, sic tobě řeknou svým známým a znamenitým způsobem: „Proč se nechal svést!“

Není to hezké, můžeme ale historicky dokázat, že jsi se lidmi mnohoženstvi naučil. V místech, ve kterých nyní ani vrabců nestává a o kterých jsem ti vypravoval, že tam stařec čarodějník tvým otcům udělal, ponechal tento, jakž jsem povídal, na památku jen půl druhého párku. Na každý způsob tedy zbyli buď dva samci a jedna samička, aneb naopak, a odtud ten špatný příklad a tvoje polygamie. Ostatně se povídá, že máš

úctu ku starým vrabcům, a každého že ctíš jako vlastního otce — pochází snad tato cnosť také z oné necnosti?

Vytýkají tobě, že máš mnoho dětí! Inu, když tě nazývají proletářem a nebožákem, mohou ti to ovšem podle starého způsobu vytýkat. „Krásné jest“ — praví Juvenal — „být majitelem aspoň něčeho, a kdyby to byla ještěrka!“

Jsi však zajisté veliké lásky schopen, a známo, že někdy přemožen citem až mrtvicí raněn býváš a se střechy mrtev klesáš. A samička tvá je zcela pořádná hospodyňka, tak pořádná, že ji sobě i Heine, chtěje vylíčiti domácí život trochu filištínské rodiny, za obraz vyvolil:

So spricht zu seinem spätzelein
im eichennest der alte spatz;
die spätzin piepet manchmal d'rein,
sie hockt auf ihrem ehrenplatz.
Sie ist ein häuslich gutes weib
und brütet brav und schmollet nicht;
— — — — — — —
— — — — — — —

A nyní ti dopovím o Márince: —

Schůzky obou milenců nezůstaly dlouho tajny. Matka promluvila s dcerou řadu moudrých slov, a domluvy a mateřská naučení šla za sebou jako řada perel. Podobné perly kanuly také z Márinčiných očí. Konec dlouhé rozmluvy byl, že Márinka řekla: „Inu když myslíš, matičko, vezmu si ho.“

V tentýž den se dozvěděl šťastný ženich oblažující rozhodnutí Márinčino.

Asi o hodinu později zaklepal někdo u nešťastného studenta na dvéře. Alfred otevřel dvéře a mna sobě červené oči spatřil vstupujícího úředníka.

„Jsem vám sice málo znám: ale nechtěl byste se mnou trochu na procházku?“

„Prosím, jsem okamžitě připraven!“

Po cestě mluvili s počátku lhostejná slova. Konečně počal ouřadník:

„Nechci nikdy a nikomu v cestě stát a bůh mně chraň, abych snad někomu život pokazil a něčí bolesti vinu nesl. To bych sobě nikdy neodpustil! Vím, že milujete Márinku ——“

„Prosím, o tom nemluvme! Já jsem se jí už odřekl a přeju vám z plného srdce, abyste třeba poněkud na mé outraty šťasten byl!“

„Ó nikoliv na vaše outraty! K vůli vám se jí odříkám!“

„Jak? odříkáte? Ó, té oběti já nepřijímám!“

„Musíte ji přijmout.“

„Jaká to řeč? — Vy jí už nechcete?“

„Ne!“

„A já také ne!“

Zůstali stát, dívali se na sebe a dali se do smíchu.

„Tedy zůstane prozatím sama?“

„Neodpírám!“

A skutečně neodpíral žádný více a Márinka se odstěhovala od času se svou matkou na Staré město.

Krásnou látku jsem ti obětoval; jen malou variaci a můžeš z ní mít tisíc moderních novel čili „starých historií“. —

Po několika dnech pozoroval jsem několik vrabců honících se za jiným, nejspíše cizím vrabcem. Náhle usedli a cizí vrabec jim počal něco vypravovat. Byl to nejspíš

vrabec staroměstský, aby se na spůsob domácích pánů zeptal, je-li as ta rodina hodna, jež se právě byla přestěhovala. — —

Tenkráte ale přišla velká pohroma na vrabce našeho vůkolí a to se strany, s které by to nebyl zajisté nikdo očekával, a to od naší dobré sousedky, paní pekařky, o které celý svět věděl, že v každý pátek rozdá mezi žebráky za šesták drobných a deset tvrdých housek. Její manžel kupoval dům, ve kterém my jsme bydleli. Paní manželka musela dům ovšem dobře prohlídnout, prošla všechny půdy, dupala na cihly v průjezdu, klepala prstem na zdi, a aby věděla, mnoho-li jejích zástěrek dům měří, postavila se na ulici a měřila zeď svou hedvábnou zástěrkou. Lidé se smáli a pravili, že neumřela ještě bohata a že nemusí celému světu hedvábnou zástěrku ukazovat a se pyšnit, že dům kupují. Pomlouvači nevěděli, že zástěrou měřit je v pekařčině rodině zvykem. Sousedčina posud žijící matka měřívala vzrůst dceruščin podlé své zástěry, dcera nyní měřila dům tímže spůsobem a když konečně přece stará matka dříve než dcera zemřela a tato truhlu objednávala, udala truhláři délku mrtvoly taktéž svou zástěrkou. To ale lidé nevěděli, smáli se a mluvili tak hlasitě, že to i vrabci slyšeli. Vrabci se smáli ze žlabu měřící pekařce a jeden z nich, sedě zrovna nad zástěrou paní pekařky, tak dalece se zapomněl, že humorem až překypěl.

Paní pekařka přísahala pomstu. Kde kdo v sousedstvu měl nějakou pasť na ptáky anebo na myši, musil ji zapůjčit, a paní pekařka je rozestavila po dvoře a po půdách a nasypala otravné housky po ulici. A byl veliký mor a veliký smutek v pokolení vrabčím.

*

Bravo, vrabečku! Po šesti nedělích zdráv a vesel jsi se zase poroučel. Škoda, mohl jsi alespoň počkat, až přijdu domů, abych se z tvého odletu potěšil!

Byl jsi konsekventním! Sotva prý matka poodevřela okno, vyskočil's na ně a už jsi seděl na protější střeše!

Vida, u nás ve světnici sotva na loket od země a při útěku hned na střechu! Pravidlem to zdravého rozumu, aby se síla šetřila k rozhodnému kroku!

Nuže s bohem! a škubej kanáry, kde jaký vylítne, za trest, že už dříve nevylít'.

Papoušek.

„.... Zcela zvláštní pověra, upomínající na Italii jižní, vyvinula se od roku 1853 v té vesničce zrovna před padovánskými hradbami ležící. Enrico Bareta, když byl tenkráte sňat se šibenice, pochován tu na veském hřbitově, zrovna vedle kostelíka, věnovaného sv. Janu Křtiteli, jenž náhodou je také patrónem popravených. Od té doby každého pondělka —"

Pšt!

„— přicházejí lidé, ženské i mužští, ale nejvíce děvčata, aby prosily „dušičku popraveného" za pomoc na cestě, za věštbu, za cokoli. Učinila prý již velké zázraky. Jednou přispěla loupežníky přepadenému kupci na pomoc, a sice co kostra, zrovna, jak z hrobu vstala. Také visí na kostelní stěně zvenčí obrázek v černém rámci, prý Enrica Baretu představující: kostra na šibenici, ošlehávaná plameny očistce. Kdo chce jeho pomoci, musí u hřbitovních vrat zout střevíce —"

Ale pšt!

„— a jít bos, odříkávaje růženec, třikráte kolem hřbitova. Pak poklekne u hrobu, obětuje naň ten růženec svůj, a přednese nahlas svou žádost. A teď naslouchá, jakého zaslechne znamení. Je těch znamení celá řada, šťastných i neblahých Kokrhání kohouta je n. p. šťastné, ale když osel —"

Budeš-li pak tichý, pohane!

„— když osel zahýká, je v tom zjevný nezdar. Nejkomičtější je, když takhle přijde děvče a začne: „Dušičko popraveného! Ty víš, že se mně stal Antonio nevěrným. Vezmi spletené důtky —“

Ne — není možno číst! Bestie, nebudeš mlčet? Krk ti zakroutím! Jen se třepetej! Skrz kosti to jde, skrz — že prý papoušek užívá svého zobáku mnohostranněji než jiní ptáci — to je bohužel pravda, a krku, a plic — celým tělem vřeští — budeš-li pak trochu tichý, bestie!

No mlč, vždyť jsi hezký! Trochu za ouškama škrabat — ne? Eh — to je dobrota! Ten nastrkuje hlavu a drží jako zkamenělý! Ano, to mají všichni papouškové rádi. A jak jsi stloust', chlapíku — samý tuk, jako mýdlo. Spravil jsi se, vzdor tomu, že bydlíš u spisovatele špatně placeného, a k tomu ještě lenivého. Ale vypadal jsi, když jsi přišel!

Zdali pak víš, že tomu příšti vánoce už budou tři leta, co jsi u mne?

Ano, už tři leta mám toho zlosyna. Bylo to na den nebo na dva dny před Štědrým večerem, když mi ho přivezl přítel z Hamburku. Tenkráte mrzlo, jen praštilo, a když jsme papouška vyndali z malé dopravní, jak nástřešní vykýřek vypadající klícky, třásl se chudák jako osyka. Neměl jsem kleci a ničeho podobného a dal jsem ho na hůl mezi dvě sedadla ke kamnům. Každé pírko na něm stálo zvlášť, jak se čepýřil. Pak se vzpamatoval, ale do dnes přichází občas na něho zimnice, právě v největších parnech; má památku.

Myslím, že se mu nedařilo u mě špatně. Do klece jsem ho nedal, nechal jsem ho volného; koupil jsem mu elegantní stojan: dole velká plechová mísa, pak stojan

tmavohnědě olakovaný s několika příčkami a nahoře plechová žlutá lýra, s pohyblivým kruhem uvnitř, aby se mohl houpat. Velmi pěkný stojan. Jednou přišel jistý dramatický spisovatel ke mně a pravil: „Básníku, tak vy jste mu dal svou lýru? — „Jen pouzdro,“ já hned na to, „lýra je duta, duši jsem nechal v sobě.“ Je vidět, že i spisovatelé někdy se baví duchaplně.

Měl jsem ho rád a mám ho pořád ještě rád, abych se přiznal. Tadyhle mně napadlo, že mu co družnému zvířeti musí být vlastně u mne starého mládence trochu teskno. Koupil jsem tedy velkou klec a do ní mladého špačka. Soudil jsem zcela správně: špaček bude sem tam skákat a papoušek to uvidí, špaček bude hvízdat a papoušek to uslyší. Ale špaček ještě nehvizdá, jen skáče, a žere mně z ruky mouchy, nad čím je moje posluhovačka, před kterou se plaší, celá uražena.

Potřebuje moc much, musím pořád chytat. Rád to dělám, ale namahá to. Jakpak abych si začasté pozval společnost přátel. Nebo abych se oženil. Žena by si mohla ráno přivstat a chytat mouchy. Pak by mne alespoň na posteli neštípaly Musí být příjemno, být ženat.

Ale pardon! teď vidím, že zvědavý čtenář mého papouška vlastně pořád ještě nezná. Ani to neví, ku kterému že z těch čtyr set a dvanácti papouščích druhů, kteří po světě křídly tlukou, můj papoušek patří. Je již potřebí, abych ho popsal. Tedy druh: Psittacus amazonicus. Velikost: větší než holub. Barva: zelená, na tvářích žlutý a modrý, v křídlech s překrásnými červenými a tmavomodrými brky. Povaha: nesmírně mizerná. Je to chlap zlomyslná, jak nejsem týden doma, už mne kouše, a také teď, když se zapomenu a nechám mu prst v zobáku příliš dlouho, odnesu krvavé stopy. Vzdor tomu mne miluje, skoro tak jako vařenou rejži.

O jeho předcích nevím bohužel ničeho, leda to, že Kolumbovi soudruzi dle nich poznali blízkost země. Ale tomu už je dávno. Rovněž osobní jeho osudy jsou mně zastřeny rouškou tak hustou, že ji asi už neproniknu nikdy. Snad ho vylíhla na svých ňadrech nějaká brasilská Julia Augusta, snad ale také ne. Pozdější jeho osudy nebyly as napořád příjemny, máť jeden drápek násilně vytržený a jedno křídlo trochu pochroumané. Ani dřívějšího jeho jmena nebo příjmení neznám; teď mu říkáme „Papoušek“ a on je s tím spokojen a říká to za námi. Takto zpívá anglicky, mluví portugalsky, kokrhá jako kohout a když ho pro přílišnou nezbednost chytnu a hodím do druhého pokoje, sedne si tam na sesli a nadává po německu „verfluchter kerl!“ Jakkoli musím slova ta co nejpřísněji odmítnout, jakožto zajisté hrubá a naprosto nepříslušná i nemístná, přiznávám přec, že svědčí zas v jistém směru o jeho ostrovtipu a pozorovatelském talentu: on ví, kterým jazykem mne dopálí.

Co o papouščích věda říká, vím. Papoušek je nejvyšší pták, opice mezi ptáky. Jako je pes nejlidštější čtvernožec, je papoušek nejlidštější pták Vnitřní ústrojí jeho je prý velice pozoruhodno. Jeho paměť se chválí co výtečná a přisuzuje se mu k mé radosti i některé vlastnosti mravní: on trpí sice zamilovaností, ale je věrný a svým mladým oddán láskou upřímnou. Syn po otci dědí hnízdo, z čehož lze vidět, že je papoušek také přístupen právní úpravě společenských poměrů. A je z něho dobrá polívka.

Co pak se týče osobních vlastností a náklonností papouška právě mého, zdá se, že nemiluje špačků. Nebo snad že je žárliv Když jdu k špačkovi, třepá sebou papoušek a jeví náramné pohnutí. Roztrhal by toho skrom-

ného ptáčka, kdyby mohl. A když volám na papouška a přeřeknu se, a volám špačíčku!“ — já si to ještě pletu — nejde už ke mně.

Za to mu rozhodně chválím, že na cizí lidi je velmi zlý! Na každého vrčí a už leckterému prokousl prst. Ano — jen se koukej, darebo, o tobě mluvím, o tobě! Když nebudeš hodný, dám tě —

Teď někdo u mých dveří zvoní. Frr — ze špačkovy klece na stojan! Jak někdo zazvoní už je tam a na stráži.

Jen kdybych nemusel vstávat a jít otevřít! Kdybych byl ženat, řekl bych: „Ženo, někdo zvoní —“

Ah — přítel Bernard!

„No tak se posaď, kamaráde? Žena zdráva? Děti?“

„I což ty! Je toho plný dům, až člověku hlava brní!“

„Sedni! Co mně přinášíš?“

„Když nám tak pořád o svém papoušku vypravuješ, vzpomněl jsem si na něco, co se ti snad hodí. Tak to je ten pán? Pojď —“

„Nech ho, nech ho — hned bys byl prstem v umývadle a umývadlo plné krve,“ varuju přítele. Ale trochu jeho řeč mnou cukla. Je pravda, mořívám lidi vypravováním o svém papoušku. A když vidím, že interes není velký, pak, přiznám se, něco přilhu — jiný by řekl snad „přibásním“, ale já nemiluju takových točených slov. Honem jsem hledal teď ve své paměti, zdaž jsem nelhal něco, k vůli čemu bych —

„Když jsem byl hochem,“ začal Bernard, „sedávala pod loubím před naším domem zvláštní baba. Vlastně babou ještě nebyla, ale na Uhelném trhu se říká každé prodavačce baba. Den co den jsme my kluci měli s ní svou zábavu, zcela spolehlivě. Nebyloť dne, aby nebyla

k večeru najisto měla svůj „tampus“,*) a na to jsme čekali. Hned vedle byl ptáčník. Měl vyvěšeny papoušky, mezi nimi jednoho šedivého, který mluvil — vlastně nadával. A když byla baba opilá, začlo duetto mezi ní a papouškem, a my skákali kolem.

Zvláštní baba! Už její krámek byl zvláštní. Měla na prkně trochu prázdných lahviček nejrozmanitějšího druhu, pak trochu na půlky a čtvrtky nařezaného komisárku — „černý Tonda“ jsme mu říkali — a dost. Takové stánky s komisárkem už teď na trhu ani nejsou. Kupovala jej od vojáků a když přišli vojáci Italiáni, mluvila s nimi zcela plynně italsky. Říkali jí proto Taliánka. Ona ale byla Moravankou, dle řeči.

To trvalo dlouho. Mne dali rodiče k nejbližšímu kupci do učení a tam chodila Taliánka na kořalku. Jednou přišla také a sotva že se vyškrábala přes ty dva schůdky nahoru. Měla na zádech malou nůšku. Prosila pána, aby jí nůšku někde schoval. Že prý je churava a musí do nemocnice. To se rozumí, že jsme po jejím odchodu nůšku hned prohlíželi. Byly tam skvostné, hezounké šatečky, pro děvčátko tak dvouleté, a v šátku nějaké papíry, nejvíc dopisy. Vše bylo psáno italsky a my tomu arci nerozuměli. Pán to poslal na půdu.

Pak přišla zpráva, že Taliánka umřela. Šatičky se někomu darovaly, nůši jsme spálili při pražení kávy a ty papíry jsem vzal k sobě. Už jsem je chtěl často zahodit, ale náhodou jsem je přece zachoval. Tu je máš — jsi novellista, — snad se ti k něčemu hodí!“

A Bernard položil na stůl přede mne malý svitek, zabalený v novinách.

---

*) Přítel Bernard zde užil z jemnocitu pražského výrazu „tampus“, aby nemusil o dámě neelegantně se vyjádřit, že bývala opilá.

Frr! a papoušek je na stole. Takhle v novinách přináším mu koláče domů a důmyslné zvíře se teď mýlí!

Rozbaluju to a papoušek pomáhá. Něco dopisů hedbávnou tkanicí — ješ pryč! — ovázaných. Rozvázal jsem tkanici, na dopisech, datovaných z Říma, Benátek atd. adressy — já tě praštím, že...! — „Slečna Maria K. v Olomouci,“ pak jednou „Slečna Maria K. v Praze.“

„Tadyhle je nějaký přípis úřadní,“ ukazuje Bernard na vyčnívající papír.

„Dovol okamžik, jen co tomu chlapu zakroutím krk!“

Rozestřel jsem přípis, psaný italsky. Zněl následovně:

„Enrico Bareta, dříve již jednou v Olomouci trestaný a pak amnestovaný, souzen nyní vojenským soudem zdejším a pro velezrádu odsouzen k smrti, kterýžto výrok na něm vykonán dne 11. dubna b. r. K výslovnému přání popraveného dává se vám o tom úřadní vědomost. Padova, dne 30. dubna 1853.“

Podpis měšťanostův.

Adresa zase: „Slečna Maria K. v Praze.“ —

Palčivá bolest mne vyrušila z náhlé zadumanosti. Papír byl rudě zbarvený, z prstu se mně řinula krev. Papoušek byl užil příležitosti.

Z povídek měsíce.

Často za noci mne měsíc doprovázel a znali jsme se dobře, tak dobře, že se až rozhovořil němý měsíc. Vypravovával velmi mnoho, divné věci, jakž může jen ten, kdož ve dne ani nežije a jen noční rosou se sytí a po snech dřímajícího lidstva kráčí.

„Jiní předou z jediné myšlénky knihu," pravil ke mně měsíc, „ty učiň ze sterých skromný feuilleton; to osud tvůj!"

Noc první.

Jednou, v překrásném letě, byla noc tak jasna, že jsem podobné ještě nepamatoval. Stíny, které staroměstská věž vrhala, byly jako za dne ostré, a když jsem prošel staroměstskou věží mosteckou, zdál se mně most, řeka, město i nebe zaplaveno dnem, ale dnem mrtvých, kouzelně zatemnělým a zesláblým, a světlo měsíce podobalo se světlu dřímajícího slunce. Nebe bylo modrošedé, nikde ani mráčku a Petřín i Hradčany zdály se mně vzdálenější než jindy a ostré jindy okraje jejich splývaly s nebem. Praha se mně podobala dívce, u které nebe plno nadějí obestřelo se průsvitnou rouškou smrti. Měsíc jak rybí oko jasný ploul zádumčivě, a když mne uzřel, počal hlasem přitemnělým a smutným. Dříve ale, aby ani

strážník mostecký ho neslyšel, hodil plno kusů modrého stříbra do řeky, a strážník se zadíval přes zábradlí na vlny, jak hravě šplouchajíce stříbrem jedna k druhé házely, je potápěly a zase vynášely.

„Dnes je mně tak přepodivně ouzko," pravil měsíc, „nemohu se zbavit divné zpomínky. Kráčel jsem ondy také Prahou a rozléval záplavu světla. Náhodou jsem pohlídl v jedno okno a tu spatřím mužskou bledou tvář, anaž zrak lesklým sklem přímo na mne upírá. Tvář ta se mně zdála známa, i zůstanu stát a podívám se líp na muže i dovnitř malé světničky. Nemohl jsem se hned upamatovat. Nábytek byl chudý a odřený. Za zády mužovými stál malý stolek, potažený roztrhaným voskovým plátnem. O kousek dál bylo lože a na něm spala klidná stařenka. Rozkošná to stařenka! Vlasy měla pod čepečkem již bílé, na jemných tvářích leskly se ale růže jako v obličeji mladice. Sotva jsem mohl zraku odvrátit! Když jsem pohlédl po stěnách, vidím tu sochy a obrazy slavných spisovatelů — a v tom jsem sobě připamatoval muže. Viděl jsem ho před více léty ve veselé společnosti; připíjelo se na zdraví jeho, velebili v něm nadáni nového básníka. Od těch dob jsem ho nebyl spatřil. Neměl rozžaté svíce, byl ale přece na zídce okenní rozložil papír a třesoucí ruka jeho držela tužku. Obličej jeho byl značně zestárnul, oko nemělo mladistvého lesku více, pohlížel ke mně jako v zimnici: „Jen málo let jsem hřešil a žil bez rozvahy, jak jiní žijí," vzdychal, „a málo těch let dostačilo, aby srdce zvadlo a mozek vyschnul. Tenkrát jsem myslil, že myšlénkou svou povznesu lidstvo, a nyní jsem jako vysloužilec, jemuž z milosti v chorobinci místo strážce dáno, aby střežil myšlénky zmrzačelé a nedochůdné. Měl jsem velkou budoucnost a mám nyní chudičkou

minulost. Prsa má se dmula písněmi, nyní nedovedou ani písničky nejchudší. Sláva je mně nedostížitelna, uprchla na vždy, žil jsem nadarmo, i nádenníkům prostým k posměchu!“ V pohnutí se muž odvrátil ode mne a zrak jeho utkvěl na spící stařence. Vstal tiše a přiklekl k loži. Líbal starou, rozpracovanou ruku opatrně, aby stařenky nevzbudil, a hlasem chvějícím, citem dušeným pokračoval: „Tebou, matko, na Tvých prsou jsem se stal pěvcem, kéž bych nebyl se nikdy vzdálil od srdce Tvého! Ty's píseň nejdojemnější, Tvůj život je nejkrásnější melodií; slávou by byl již korunován, kdo by dovedl zapět Tebe, píseň vtělenou! Ty's, matko, prožila a protrpěla již tak mnoho a těšíš se ještě z života; má mysl ale pohrává již se smrtí, jsem a již zůstanu píseň nedozpívaná. — Ach, jen jednu, jednu pravou píseň chtěl bych ještě zapět, a poslední ta píseň patřila by Tobě, matko, jakž jsi nad kolébkou mně zpívala píseň první.“

Stařenka se ve snu usmívala, zdálo se jí, že mluví se synem a že naň kývá. Rty její šeptaly: „O můj pohřeb neměj starosti — mám již všechno uchystáno — černý rubáš — dotýkaný růženec —“

„O ne — ne — jen ne přede mnou!“ bědoval muž. „Což bys mně přála, abych viděl Tebe na marách, což bych přál já tobě, abys viděla mne? Nemám mimo tebe ničeho, ba ani touhy a naděje. Nejlíp, když půjdem pospolu, snad bys žebrotou klepala na cizí dvéře — — jak písně mé na lidská prsa!“ — A hlava mu klesla k prsoum.

Včera jsem do světničky zase oknem nahléd', bylo otevřeno. Na prkně ležela stařenka natažena. Černý měla rubáš na těle, v ruce dotýkaný růženec, na hlavě bílý čepeček a na tvářích růže. Vedlé ní ležel syn v šatu bílém. Tváře jeho byla smrť ještě více zbělila, na prsou ale, zrovna nad srdcem, skvěla se růže krvavá.“

Noc druhá.

Nikdo by nevěřil, jak krásna je Praha za noci, v záři měsíční. Lidé usnuli, kámen oživnul, i ty sochy na kamenném mostě nabývají života. Za dne již velebné Hradčany jsou v noci ještě velebnější. Postřeny jedinou barvou temnosti povznášejí se vysoko do prázdného nebe, a strmá věž sáhá až ku kmitavým hvězdičkám. I ta Vltava hučí hymny, a nad jejím údolím stane měsíc, jenž někdy se nemůže ani rozloučit s čarokrásným pohledem, a dívá se a dívá, pokud ho žárlivé slunce nezaplaší. Měsíc přijde leckam a vidí mnoho, řekl mně ale dosti často, že není v kráse města nad Prahu. Jakož ale cestovatel vypravuje i o výjevech na místech méně půvabných rád, vypravoval mně také měsíc druhého večera následující:

„V severní Asii," začal, „v sídle Mongolů seznal jsem mladého šamána, kněze zaklínače. Byl ještě tak mlád, že věřil s lidem v šamány ostatní, již ho cvičili. I vyšel pod večer poprvé ven z osady, aby zaklínal duchy zemřelých, kteříž hubili kraj bouřemi, ledem a smrštěmi. Jeho šat byl bělejší sněhu, s pasu vyšívaného splývaly kůže hadů, usmrcených, když jsem byl v ouplňku. Vyšed, postavil se do pláně a rozpřáhl ruce proti černým hradům, které před větrem se hnaly jako havrani a se zemí splývaly spoustou písku až ku nebi šlehanou. „Staňte!" opakoval třikráte. „Uspi se přírodo, zaraž oblaku, lehni země. Poslouchejte hlasu mého a neposlouchejte duchů našich zemřelých, kteří ve zlé nenávisti ničí život náš morem, hladem a jinou pohromou. Jasné je slovo mé a jasnější čelo mé než mysl zasmušilých duchů z pouště Gobi. Vyjasni se nebe, vichrové staňte!" opakoval zase třikráte a rukou činil při tom divná znamení.

Avšak pískové stěny se blížily, vichr hučel jako padající vody, vzduch se temnil a temnil jako rozplývající sníh. Zrak mladého šamána jevil udivení. Ohlídl se po osadě své, i ta již byla zatemněna a neviděl jí více. Oko jeho však zazářilo zase mocnějším přesvědčením, rozpřáhl opět ruce. Hlas jeho byl již dušen a přerušován návalem větru a v oči mu tloukl písek.

„Zpátky do pustiny Gobi, vy, kteří bydlíte ve vzduchu a ve vodách, na skalách a ladech sněhových. Život je smrti mocnější, člověk přírody volnější. Zpátky, než vyslovím šamána přemocnou kletbu —“

V tom udeřil ho vichr v prsa, oblaky se naň položily, šamán klesl na kolena. „Zaklínám —“ zajektal ještě v stonásobný hrom, již ale věžila se nad ním hora písku. Osada byla vyvrácena, vichr spěchal k osadám jiným a z dálky vypadal jeho hukot jako úsměšný hlas, posmívající se lidské víře.

Vyplul jsem z oblaků a spatřil jsem spoustu. Nebohého šamána ale již nespatřím, leda až vichr roznese zase mohylu, a pak z něho budou již kosti bílé.“

Noc třetí.

„Byl bál v Jardin Mabille,“ začal měsíc. „V husté zeleni stromů šlehalo tolik světel a tolik se jich plazilo po trávnících, že jsem nemohl proniknout tam, kde bylo nejživěji. Náhle se však v krytém kruhu kolem hudebníků ztemnila světla, aby sněvěji dojímal cancan. Tu jsem tam nahléď a pátral rychle po lidech.

Tančících nebylo mnoho, loretky s najatými tanečníky shlukly se jen v několik pohyblivých ostrůvků. Zvláště kolem jednoho bylo diváků, že se až tlačili. Právě když jsem tam pohléď, odvracel se mladý muž od ostat-

ních a vzdaloval se znenáhla z podstřeší. Ten mne zajímal a vyvábil jsem ho světlem ještě dále.

Vypadal rozmrzele. Pověstná Mabilla nebyla s to rozveseliti člověka, který ji poprvé byl navštívil. Založil ruce na zad, chodil stromovou klenbou a mluvil polohlasitě: „Strašná ty bído lidstva, jež se ještě usmívati musíš. Každý ten nuceně rozpustilý úsměv proniká mne jako nůž, jako prosba žebrákova, jenž dí: Smilujte se nade mnou, abych moh' v bídě dále žít — nevyruším vás smutným obličejem, ejhle, vždyť se směju! A z úst řine se krev a žebrák se směje! Jsme také jeho bídou vinni, on to cítí, chce ale žít a usmívá se na nás. — Hnusí se mně zde neštěstí — jak smutno, když se neštěstí hnusí! Nebohé tvory! Z očí nutí jiskry a zívá z nich hrob, líce se usmívají blaze a kolem úst zahrává bolest samy sebe zaklínajících, v srdci je palná poušť a prázdnota a tělo se vyšvihuje ve veselých skocích a mdlá noha lítá až nad hlavu — čím výš, tím líp, čím blaženější úsměv, tím větší žeň, neboť člověk dává plačící bídě po krejcaru, smějící se ale zlato. A jaký to výraz bohatého ducha ve mnohých tvářích! celý svět myšlének zračí se v nich, ale myšlének nedomyšlených, obestřených zoufalostí, která se již sama sobě protiví, zhnusila a zemdlela. Kdo ti vedl štětec, nesmrtelný Couture, když jsi líčil úpadek Říma a všechnu bídu padlého světa vložil v jedinou ženskou tvář!“

Náhle se vyrušil ze samomluvy, trhl sebou omrzele a pohodil hlavou. „Co je vlastně člověku do toho všeho,“ pokračoval. „Nač mám být mrzut, jsa první den v nejveselejším městě světa. A vždyť ani toto místo není bez mocnějších zpomínek pro mne, připomínajících mně zemi, kterou jsem teprvé opustil. V této končině pařížské bývaly prý nejslavnější turnaje, až sem zavítalo

udatné rytířstvo naše, aby ukázalo silnou svou zbraň. Česká sláva zalítla vícekrát až na Sekvanu, rozšířila se po celé Evropě, české jmeno —"

Nedomluvil. Dvě mladinké a krásné loretky byly sobě cizince všimly, následovaly ho a jedna z nich dotkla se právě vějířem dlaně na zad ležící ruky jeho. „Vy jste, pane, cizinec!" — „Ovšem." — „Špaňhel zajisté!" — „Ne, jsem Čech!" — „Ach, Uher tedy?" — „Pravím, že Čech!" — „To znamená Polák? či Rus?" — „Ne!" — „A co je to tedy Čech?"

Neobdržely více odpovědi, mladý muž pádil stromovím ku východu. Jako by otázka celý svět znajících loretek „a co je to tedy Čech?" ho pronásledovala, kráčel rychlým krokem ven, tak rychlým, že se za ním až policejní strážníci podezřivě dívali. Pádil dolů Elysejskými poli, na jejichž konci strmí luxorský obelisk nad místem, kde druhdy guillotina stávala — nejdivočejší hříčka ducha lidských dějin."

Noc čtvrtá.

Obláčků světlošedých byla síla na západní polovici oblohy, bylo jich jako zkušeností v mozku stárnoucího muže, a jimi ploul měsíc tak rychle, že se brzy celý za jedním schoval, brzy z druhého zase vykukoval, a opustiv jeden, již v jiný zabřídal. Nemluvil.

„Což dnes nebudeš vypravovat?" tážu se.

Měsíc odstrčil velký oblak a vyhoupnul se v modravý kruh. „Jsem mrzut," pravil, „a nevím ani proč. Neděje se vám lidem také tak? — Vy jste praví podivínové se svým životem, se svými náhledy; líbíte se mně ale právě tak, jak jste, že se rád na vás dívám a rád

vás sprovázím. Včera jsem seznal zase něco z vás, nebylo to ale právě pěkné.

U staroměstského přívozu leželi na břehu dva mužští. Byli oděni s polovice v hadry. Jeden z nich hleděl upřeně k mostu, usmíval se a vypravoval: „Ne, v létě se živím vždy poctivě, za léta uživí velké město jednoho nebo dva lidi vždy v poctivosti. Jako by to lidi pálilo, že letní slunce na ně svítí — když přijde léto, začínají bláznit a jeden po druhém skáče s mostu do řeky, aby se ochladil. Povídají někdy, že z hladu. Nu a já tu pohodlně ležím a čekám, a když některý se shoupne, odvážu honem kocábku a vytáhnu ho, možná-li; za to pak mně dají u ouřadu odměnu. Vytáhnu-li ho již mrtvého, pustím ho zase po vodě, ať sobě hledá štěstí dál. Na dnešek se mně ale nevyplatilo. Bylo k půlnoci, když se najednou zatřepetaly nad zábradlím bílé šaty a hned na to šplouchlo to do vody a s mostu zazněla píšťala policajtova. Osobu nesla voda ještě na povrchu, když jsem k ní dorazil, stálo mne ale mnoho práce, než jsem ženskou dostal do kocábky. Byla mlada a slušna. Než jsme přišli ku břehu, vzpamatovala se a prosila mne pro všechno, abych ji nevysazoval na břeh, kde už policajt čekal. Poslechl jsem jí a zatočil vzdor hrozbám s břehu k Malé straně. Tu jsem ji doveď honem k sestře své, aby jí vyměnila šaty; dala jí ovšem horši. Pak jsme šli do Jezovitské zahrady, kde byla muzika do rána. Mezi tancem mně vypravovala, že se v noci rozkmotřila v hospodě se svým milým; utekla mu, byla ale už opila a v stavu tom ji napadlo, aby se utopila. Dost jsme se nasmáli, uměla mluvit. Ráno jsem ji sprovázel domů na František. Když jsme vešli otevřenými dokořán dveřmi, viděl jsem, jak jedna ženská narovnávala oudy mrtvé stařenky. „Matka už umírala dva dni,“ povídala moje

milá, „půjč mně půl zlatého, kdybych něco potřebovala.“ Začala se hádat se sousedkou, že mrtvole vzala něco ze šatstva, a já uklouz’. Škoda taky půl zlatého, beztoho dala matku do kaple!“

Noc pátá.

Povídky měsíce nebyly vždy stejně dlouhé. Někdy jsem došel mostu, když měsíc již zacházel, někdy jsem zase již sestupoval, když teprvé vycházel. Pak se za mnou hnal ulicemi, a kdekoli střechu přeskočiti mohl, položil světlo své mně pohodlně v cestu.

„Včera jsem viděl bodrého chlapíka,“ vypravoval noci páté. „Kráčel zde také po mostě. Když byl prošel první mosteckou věží, zůstal stát a povznesl zrak ke mně. Krásná tvář! S hlavy splývaly měkké světlé kadeře, na pravidelném, bílém obličeji byl lehýnký úsměv nejvyšší blaženosti, oko se lesklo, ale mdle, jako se leskne tichá voda v plném světle mém.

„Svit, měsíčku, polehoučku na ten panský —“ začal pro sebe; nepokračoval ale, zavrtěl hlavou a dal se v pochod; šel trochu nejistě, jako když lehký větřík větví klátí. „Nač bych mu předpisoval, ať si svítí, kam chce — ať dělá vůbec každý, co chce. Že ho to neomrzí chodit po nebi — a bez nohou! — Jak pak by asi vypadal, kdyby měl nohy! — Takhle aby měl chromé, jako by mu je friseur natočil, to by uličníci . . . Nu a proč ne! Kdyby se takhle koupal a pak mokrý na slunce leh’, mohly by se mu snadno zbortit. — Já dnes ale také nějak zbortěle — šest dní, člověče, pij, a sedmý se vyspi — zítra budu spát, beztoho nemám více peněz. Kdyby mne má milá viděla — opilý ideál! — Hloupost ty ideály — když se volá náměsíčník pravým jmenem,

brkne. — Být ideály opilým nebo pivem, to je jedno — a když člověk sezná, že nemůže duchu podlé chuti sloužit, slouží tělu, v tom je rozum. Idealistům může vždycky přikyvovat hlavou, aby jim . . . — Achich — to je horko, kdo by to hledal v tom pivě. Nemohl jsem dříve vystát lidi, kteří pivo pili, a teď je mám tuze —“

Neposlouchal jsem více měsíce, rychlým krokem byl jsem došel konce mostu. Na náměstí mne ale měsíc zaskočil ještě jednou.

„Nemohl jsem se přemoci a zaskočil jsem v Mnichově do Glyptotheky. Tam se usmíval kamenný mladý satyr tak blaze ze spánku svého, tak blaze a opile, že jsem se od něho ani odloučiti nemohl. Kámen jako by živý —“

Již jsem mu zase unikl, neboť co na tom všem: něco podobného se může každému stát a nepotřebuje být ani satyr ani blondýn!

Noc šestá.

Hloupý měsíc! Všudy přijde, i do komory umrlčí i do komůrky nevěstiny, všechno vidí, i mírný pohyb spícího ptáčete i zářící oko jaguara, a vše zase poví, i to, co může, i to, co nemusí každý vědět. Naší zemi je přidán co policejní dohlídka.

„Vy jste měli ondy národní slavnost?“ tázal se.

„Vždyť víš!“

„Ovšem, ovšem — díval jsem se. Zrovna jsem přišel do Čech, když již táhli s hory dolů od zřícenin, ku kterýmž sobě byli z města vyšli. Hluk se rozléhal daleko, zvučné zpěvy, hudba, rachot vozů, hlasité hovoření tisíců mísilo se v hukot mocné řeky. Nad městem vznášel se jasný vzduch, odlesk to slavného osvětlení, hustá svě-

týlka vyskakovala již z daleka, vzdor tomu, že silnicí ku zříceninám leží předměstíčko nejchudší. Předměstíčko to je obrazem vaší síly, vaší budoucnosti; chudoba je váš znak a z chudoby vzrostla kdys nejmocnější církev. Což o ty bohatce uvnitř města! Domy své dají ozdobit, ale práci tu konají sluhové a vynaložený groš není ani grošem pro pány. Zde venku však, před branou napolo zbořenou, zde je pravý svátek; zde nesvětí dnes vůbec proto, že je jim vůbec jedno, jak tráví někdy čas. Půl dne obětoval dělník, aby snesl ratolestí a domek svůj jím ozdobil a opadanou maltu zakryl; hrubou červenou hrudkou a neforemným písmem německým napsal na stěnu: „Sláva vlasti". Na zříceniny ale nešel, ti páni měli všichni tak krásný šat! Zde seděl před domkem svým, rozmlouval volenými slovy, ruce se mu chvěly radostí, jaká i lehýnký strach budí. Naslouchal blížícímu se hluku, tam slaví národ sama sebe, a on patří k národu tomu! Jen jediný domek není okrášlen. Domek má jediné okno a náleží vetchému, chudinkému stařečkovi. Ten nemohl pro chvoj a listí, třesoucí ruka nedovedla také hrudkou psát. Jediné, co učiniti mohl, bylo, že do okna postavil malý obraz svatého Vácslava: vedlé obrazu ležely dvě zavřené velké knihy. Rozlil jsem na okénko plnou zář. Stařeček klečí u okna; třesoucí ruce jsou sepjaty jako by v modlitbě; nemodlí se ale, ač rty se chvějou, neboť nakloněnému uchu zdá se, že tam v dálce zpívají sami andělé zaň Hallelujah. Staré oči pláčou, až slza slzu topí. Již jsou lidé zde, již kráčejí po dřevěném mostu. Napřed jdou oslavenci, vážení mužové národa; jeden z nich píše mnoho, aby lid o něm mluvil, druhý řeční mnoho, aby sláva jeho rostla — „sláva!" hřmí to za nimi a stařečkovi zdá se, že se tu vznáší serafini, lidu andělé strážní. Vesele kráčejí kolem

jeho okna, nad nimi šumí prapory, za nimi volá lid „sláva!“ Ani nevidí stařečka a jeho slz, ani nevědí, že knihy, o které se třesoucí právě opírá, jsou písmo svaté, letopis český. Vesele se tlačí za nimi množství, pokřikuje a blaboní — stařeček pláče. Konečně zašli, hluk se ztratil, stařeček klečí a pláče. — Což je dno řek vašich poseto perlami?“

Noc sedmá.

„Stál jsem nad venkovským městečkem,“ začal měsíc hlasem pohodlným, „a díval jsem se, jak ryby nad hladinu nevelkého vodojemu zvědavě vystrkovaly hlavy. Přes nevysokou a místy již rozvalenou hráz zapadaly na vodu veselé zvuky, a nemohl jsem rozeznat, zdaž voda se tak lehýnce rozechvěla světlem mým nebo zvuky těmi. Tam uvnitř nevelkého domku bručela basa, skřípaly housle a vřeštěl klarinet, hoši výskali a děvčata připíjely sobě rosolkou. Hospodyně byla dnes pochovala pětiletou dcerušku, tančili tu nad hrobem, vyháněli smutek z domu. Rozmýšlel jsem, jak matka ulehne pak ztrmácená, jak umdlené oči její přece neusnou, jak se zakotví na místě, kde ještě z rána stála květovaná truhlička a v ní ležel bílý, bledý andílek, na černých vlasech věnec. V tom však mne vytrhne něco z myšlenek, malý to lidský tvor, plížící se pomalu z otevřeného domku. Byl to rozmilý klučina s kulatou, bující tváří, s vlasem samý zlatý prsten. Prstíček levé ruky tkvěl ve vzdorně vyšpoulených rtech, ze zamračeného očka splývala pomalu bohatá slza. Stál tu chvilku opřen o veřej, pak se nesměle ohlédl do domku zpět a plížil se k rybníčku. Zde usedl pod vrbou, zadíval se na mne a slzy mu kanuly vždy bohatější.

Jemu byli dnes pochovali starší sestřičku. Měl ji sice tuze rád a skoro by se mu bylo včera a dnes už po ní stýskalo, kdyby byl měl jen trochu více času ku hrám. Takž ale vodila ho matka ku vlastní potěše své všude s sebou, byl u faráře i hrobníka a nikdy nepřicházelo tolik lidí k nim do domku jako tentokráte. S umrlčími květinami sestřinými směl sobě také hrát a z rubáše dostal ostřížky delší než byl sám a tak průsvítavé, že skrz ně všechno dobře rozeznal! A pak hudba, svíčky, družičky, vše bylo tak pěkné, byl tak šťasten, a tu náhle — —! Jedna z družiček nejvíce se mu líbila. Byla z nich největší. smála se nejhlasitěji; hoši ji štípali do tváří, ona ale hrála sobě s klučinou na klíně a dávala mu rosolky. Při veceři chtěl sedět vedlé ní, matka však ho odstranila, řkouc, že nemá překážet. Srdéčko se mu tím rozbolelo. vše mu bylo náhle cizí; nechtěl být více mezi lidmi, vykradl se ven.

Dlouho tu seděl hošík, zdálo se mu věčností. Znějící hudba připadala mu nesmírně smutna, že by se bylo srdéčko rozskočilo. Konečně uschly slzy, přestalo škytání. jen jednotlivý vzdech vyrval se někdy jak ozvěna. V domku ho as dlouho nepohřešili, neboť nyní teprv vyšla mladá matka ven, rozhlížejíc se a volajíc: „Karlíčku! Karlíčku! Jsi tu někde? — Karlíčku!“ V hošíkovi se zatajil dech, ale neodpovídal, nehlásil se. Matka popošla trochu, volala znovu, pak se vrátila dovnitř. Jen jednou kdyby byla ještě volala, jen jednou, byl by se hlásil, — tak ale! Vzdor trval nyní již jen okamžik, s hlasitým. pronikavým nářkem běžel hošík pod okna domku. Vyhrnulo se několik osob a odnesli ho dovnitř. Klarinet na okamžik umlknul, hned však začal zase svou veselou, bylo již nejspíše dobře!“ — —

Tak. prosím vás, člověk má poslouchat. jak měsíc

o prvopočátcích lidské samostatnosti blábon à la Jean Paul! Všechno ho zajímá, stařečka — — no šťastný stařeček, že má zrak tak zrale dětinský.

Noc osmá.

Třásl se tak podivně, že jsem se musil optat.

„Vrtíš snad hlavou? Naposled se něčemu divíš, starý hochu, ty, ve svém stáří a na tom stanovisku!“

„A ovšem že divím!“

„Čemu?“

„Tvému národu, divnému lidu! Díval jsem se do vesničky. Na návsi stála a procházela se mládež. Zpívali. Poslouchal jsem, neboť rád písně slýchám a někdy je sám budím a plynu pak co nejtišeji, aby se každý tón hodně daleko rozlehnouti mohl. Ale jak vy zpíváte, nerozumím. Zpíváte písně hravé, jako byste byli dětmi, veselé jako by vám bylo do skoku, ba zdá se mně, že zpíváte jako ptáče ze snu, které ani neví, že zpívá. Píseň vaše je dětinská a jste přec starci, kmetem národů co do zkušeností a útrap. Stařec nezpívá, stařec jen vypravuje, a vzbudí-li se v něm myšlénka zpěvná, je jako modrý zvonek na věži zříceniny, jenž píseň svou němě odchvívá. Každý národ dle svého! Pod tichou palmou důmyslně, v květnatém kraji jak lehýnký květ, u žhavého moře palným ohněm, v zemi stálých činů jak sečné rány, v bujných horách jak mocný orel, jak dumný stín a bystrý ručej i hojivý květ, — vy z toho všeho nemáte vlastně nic. Krásná země, požehnaný kraj, ale rozervaná krása, rozmetané požehnání! Tvář tvého národa rudne jen okamžikem jako sníh, jeho blaho kvete jen jako drn, zadloubni prstem do drnu a jsi již pod kořínky. Do krásné země dal vám osud severní bouř. Bouřná

vlna lidského oceánu valí se vždy poznovu přes vás, vichr událostí nemilosrdně smítá myšlénkový váš květ, láme strom vašeho života sotva povyrostlý, nebe je zahaleno popelem z lidských kostí a v skalách hýkání je i úpění, — měli byste bouř zpívat, zpíváte-li, a vy zpíváte sny dítěte! Já vám nerozumím. Šťastní lidé, vy ani nevíte, jak jste nešťastni! — Vy — —"

„Nech nás, nech, stařečku! Třeba počínáme věčně znovu, neškodí! My pracujem, zda pro věčnost, to nechcem vědět. Vždyť také svítíš a nevíš proč. S bohem, měsíčku starý — jsi dobrý, nás ale nech!"

Noc devátá.

Ani se měsíc neukázal. Na zemi byla tma, na nebi tma. Kráčeje pátral jsem po místech, na kterých by se nalezati mohl; díval jsem se všudy, kde se mně zdála býti jasnější skvrna, zdaž jasnost nebéře na sebe tvar zakružený. Nikde ani památka. Jako když se nám přítel zavře do svého bytu, ani nevyhlédne, ani na naše tlučení a volání neodpovídá; chce být jednou sám, i naše přátelství je mu obtížné. Pronikl jsem myšlénkou svou oblohu a duch můj viděl měsíc, plovoucí tiše mrtvým bezednem. Byl truchle zadumán, zapředen do svých myšlének, světa sobě nevšímal a přece mu ubývalo dráhy jako zadumanému člověku života.

Dnes bych ho byl právě potřeboval, aby vypravoval něco veselého, bez toho jsme byli ve svém každodenním hostinci po celý večer jako by zabiti. Umřel nám jeden z našeho kruhu, dnes jsme ho pohřbili, dnes jsme seděli bez něho, vzpomínajíce stále na něho. Když se mluvilo, mluvilo se jen o něm; jindy nám písně ani nevyšly, dnes jsme zpívali jen jednou a jednu, zamilovanou nebožtikovu.

Jeho sedadlo bylo prázdno a přiklopeno, na stole před ním rozprostřen byl zvláštní bílý ubrousek jako jindy; na ubrousku byly krabička na sirky, prázdná dýmka, prázdná sklenice; sklepnice byla kolem této černou stuhu otočila. Vše zde bylo — ale vše prázdno. I ten hřebík tamhle v koutě, na který byl vždy domácí klíč svůj věšel, osiřel; pán jeho se byl přestěhoval a zavřeli jsme za ním nový dům sami. Prsa naše byla prázdna jako klenby chrámové, o které se smuteční písně tím mocněji obrážejí. Ani lehkého šprýmu nebyli jsme schopni, a když jsme vyšli z hostince, zanotoval jeden zlehka nebožtíkovu píseň zase; rozcházeli jsme se a každý kráčel svou cestou, zpívaje přidušeně píseň dále.

Opakoval jsem ji několikrát, než jsem došel mostu — dnes bych se byl právě tak rád měsíce poptal, je-li něco na tom pravdivého, že jsou mrtví za noci méně mrtvi, že spřádají divné sny a měsíc že je slyší, když po hrobech kráčí. Eh co, ten arogantní měsíc! Myslí, že — — však ne, ne! Vzpomněl jsem sobě, proč as přítele živoucího, ale vzdáleného pomlouváme, když odpouštíme mrtvému vše. Pluj jen dále za mraky, příteli můj, nedotírám se, a až já budu chtít býti samoten, prosím, odplať mně to!

———

Z tobolky redaktorovy.

I.

2. ledna.

Milý příteli!

Dovolte, abych Vás takto nazýval, třebas bychom se posud nebyli ani poznali. My Čechové jsme jedna rodina a každý český redaktor je kmotrem — my mladši spisovatelé jsme pak jako by děti, jež při křtu na rukou držel.

Vaše srdcelomná lamentací na obálce, že málo abonentů máte a zajít musíte, mnou velice pohnula, neboť jsem básníkem a vlastencem. Chci se vynasnažit a nutit ku předplacení, kdo se jen nutit dá, odesílám zde sám předplatné a doufám tedy, že budete uznalým mým přítelem.

Odpusťte, že z Vašeho přátelství chci už na začátku těžit, dělám to pro to, že nikoho nemám, kdo by se mne ujal — totiž ne mne, ale mých plodů. Já pracuju stále a uzavřeně, ale učitele nemám a toho je mně potřebí. A ač se tajně jen zabývám veršováním, přece je to známo a nedávno uvedli mne ve společnosti někteří páni z měšťanů do nesnází. Vypravovali totiž pověsť, která koluje o zdejším starém zámčišti „Kopáč“ a vybídli mne, abych ji v báseň uvedl. Nechtě se nechat za-

hanbit, uvolil jsem se k té nevděčné práci, a tu z přílohy suďte sám, jak jsem asi slovu dostál. Ale na tom neměli ti páni škádlitelé dost, oni mne zrovna vyzvali, abych ji dal do „Záboje". A já se zase uvolil. Však jsem dobře věděl, že to z úsměšků činí a mne doháněji, a myslejí, že tu Musu dojím jako snad oni — ale myslil jsem u sebe: „snad najdu přítele, který mně poradí!" Vy jste mně přišel právě v cestu a už se Vás držím rukou zoufalou. Nechci býti zahanben, to pro všechno na světě ne, a zvláště od těch zdejších některých . . . Z přátelské lásky Vás prosím, nelenujte sobě projít s vědeckou myslí tuto pověsť, kterou jsem co možná věrně podal, a poraďte mi, co celkem jí ještě třeba, aby ji „Záboj" přijmul; co by sloužilo pak hlavně k okrášlení té ballady, a pak, co myslíte o celé té mé práci, jak jsem ji prima vista napsal. A jelikož Vám také známo bude, jak se to musí narafičit, aby pověsť v „Záboji" vytištěna byla, jehožto redakcí málo který začátečnický příspěvek prý dočte — tedy to narafičte tak. Ale o to Vás pro všechno prosím, nemořte mne dlouho a co nejdříve mně odepište; já mám mnoho spracovaných pověstí a budou jistě některé zdařilejší než tato, ty bych piloval, jak mile přijdu do ohně vítězstvím nad měšťany zdejšími. Každá zásilka bude brakem naproti té, která po ní přijde.

Vám s úctou oddaný, ochotný k službám

Jan Strnádek.

II.

2. ledna.

Slavný muži, básníku český!

Ano, slova m u ž musím naproti Vám užívat, neboť já jsem žena a co mne ve Vašich výtečných plodech nejvíce poutá, je ta vznešená, v nich se jevící m u ž n o s t.

A ano, slova básník musím užívat, neboť jsem sama také básnířkou a umím Vás ocenit.

Odesílám Vám zde svazeček plodů své panenské Musy. Jsou to milá mně kvítka, fialinky a konvalinky, jak jich první mé jaro (a v jaře života stojím právě) uplodilo, chrpy a bodláky pestré, jak jich fantasie už napřed podzimku života připisuje a i mladý život už dle ostrých trnů sezná. Ucítíte z mých básní totéž slunce, které je vykouzlilo, tutéž vůni květů, která mne jak pramen kastalský opojila a nadchnula, totéž klepání mých pulsů, které mně zvěstovalo, že moment tvoření nastal.

Vám nepotřebuju teprvé zvláště odporučovat dítka svá. Vy jste jediný, který jim porozuměti může, Vy z nich vyrozumíte i to, co jsem pro samý cit ani jasně vysloviti nemohla.

Vy uveřejníte práce mé vedlé svých, ženskost se spojí s mužností v krásný věnec a list Váš stane se ještě slavnějším.

Chcete-li ještě před uveřejněním prvního oddílu mne navštívit a seznat, bydlím na Široké ulici č. 570 a zůstávám

Vaše oddaná

Prokopa Povltavská.

P. S. Přijďte takhle ke čtvrté, to mám kávu vždy uvařenou.

Básně otiskujte po pořadě.

III.

2. ledna.

Vážený pane!

V doušce obdržujete novellu ode mne. Látku jsem čerpal ze skutečnosti, bera při tom roucho Němcové a

prostotu Pravdovu na sebe. Práce je dobra — neboť píšu jen, když mne to těší a nikdy k vůli honoraru — o tom ani nemluvím.

Přiložené konto je ono, které mně můj krejčí poslal; nerad se s těmi lidmi špiním a v okamžiku nemohu to zapravit. Buďte tak laskav a zapravte to napřed z honoraru, který mně přijde.

K dalším službám ochotný

K. P.

IV.

7. ledna.

Drahý příteli!

Považte sobě mou zlosť, když po celém našem městečku se náhle „Leseverein! Leseverein!“ pokřikovat počalo a na „Lesevereinu“ to zůstalo. Béře se tedy pro celé město od každého časopisu jeden výtisk a čtou všickni všeckno. Myslím, že je to zabiják pro pány vydavatele časopisů, každý takový „Leseverein“, ale jaká pomoc!

Při té příležitosti posílám Vám jednu pověsť a prosím Vás, abyste jí nezneuznal hned po prvním přečtení; nebo můj sloh jest docela jiný než skoro všech novějších básníků: já se snažím psát přirozeně, plynně a národně. A to snad ani nynější básníci neuznají za českou báseň. Oni, pokud to není hodně zkroucené, až tomu Staročeši ani nerozumějí, nic se jim nelíbí. Já ale jinak psát nebudu; však se okáže, kdo hloub myslí. Proč Čelakovský a Erben tak mistrné vzory Čechům podali? A těch budu a chci následovati šlépějí. A až to přivedu k takové dokonalosti, řeknu: „Honzíku, až potud! Oč jsi usiloval, máš; nyní dělej kšaft!“ — a pojedu k Abrahamu.

Ale musím ještě jednou připomenout, že mně nejde o to, aby se dostaly mé práce do světa, ale o to, aby byly dobré!

Uznáte-li tedy tuto pověsť za dobrou, bude-li se Vám líbit a podáte-li ji v příštím svém čísle, můžete s jistotou čekat na novou pověsť, která půjde pod vlastním mým jménem do světa a za kterou se nehodlám stydět.

Co se týká té onehdejší zásilky ve předvčerejším mém listu, upozorňuju Vás zvláště na „Matičku" a na „Tatíčka", pak „Čertíka", na těch nemusíte příliš pilovat a budou se líbit, za to stojím. Ale také Vám dovoluju vzdělat je podlé chuti, třeba nezůstal kámen na kameně, což u budoucích zásilek výslovně pro sebe zůstavuju.

Až budu mít drobánko kdy, opíšu a pošlu Vám k nahlédnutí některé pověsti z mé „Kytice", kterou hodlám za deset roků na svůj náklad vydat. Jsou to pověsti národní, sebrané na horách moravských, Z každé pověsti poznáte, že celou sbírku mám, jelikož jsou broušeny, a budu-li každý rok jen deset slovíček pilovat, za deset roků to bude dělat mnoho.

Co se týká prosy, ta je jen pro mne, neboť prosou dělím a stavím pověsti, bych je, když se mně rozdělení zalíbí, v básně a ballady uvedl. Inu, mně řekl professor K . . . ch, abych prosou nepsal, že je škoda mé bohatosti rýmů a národního slohu, a toho se držím. Zatím s bohem!

Nezapomeňte na svého, Vám s úctou oddaného přítele

Jana Strnádka.

V.

7. ledna.

Slavný redaktore!

Vy jste volil a volil jste šťastně. Myslila jsem sice, že otisknete básně mé po řadě; Vy jste ale sáhnul smělou rukou do středu plodů mých a podal čtenářům svým nejmilejší mně, ze srdce vyrostlou píseň pod důmyslným titulem: „Mé vzdechy“.

Ano, vzdechům mým jste porozuměl, Vy Don Juane, Vy čtveráku!

Odpusťte mému rozmaru a vysvětlete mně, jak se to stalo, že ze sedmnácti slok jen dvě první zůstaly. Či jste sobě snad ani nevšimnul, že na druhé straně a následujících listech pokračování je?

To mně ale vysvětlíte zítra (proč jste nepřišel ještě ke mně, čtveráku?), neboť na zítra Vás zvu k sobě a promluvíme o tom i o tom, zdali by nebylo líp vydat mé básně najednou.

Budu ke čtvrté sama, nebudeme nikým z rozmluvy vytrhováni, budem o svých idealech rozmlouvati moci, básník a básnířka, pravé café spirituel.

Navštívte jistě svou Vás očekávající

Prokopku Povltavskou,
bytem na Široké ulici číslo 570.

VI.

7. ledna.

Pane Redaktore!

Zasílám tuto vědecký článek „O ptačích vejcích“. Za základ vzal jsem článek německý, v „Pfennigmagazinu“ od roku 1842 obsažený: vlastně jsem jej na mno-

hých místech doslovně přeložiti musil. To o vejcích slepičích je zcela originalní. Žádáte-li další články vědecké, napíšu Vám je; do básnění jsem se ale ještě nepustil.

Váš oddaný

L. R. Brousek,

posluchač II. nižší realné školy na Horách Kutných.

VII.

20. ledna.

Drahý příteli!

Věru myslil jsem, že sobě vezmete drobánko času a přehlídnete tu Vám zaslanou báseň, na které mně tak mnoho záleží, jak jsem Vám poprv už psal. Ale ani se nedivím, že se to nestalo, ani Vám nezazlím, neboť si mohu představit, jak to obtížná věc, abyste takové nováčkovské plody prozkoumával a udal vady a jich nesrovnalosť.

Za to vzal jsem sám sobě práci a piloval jsem sám a tuto Vám tedy zasílám tutéž pověsť, dle mé úvahy více důstojnou tím, že jsem ta sprostá slovička „hnáty, táhni, čeleď“ z básně vypůsobil, ač by snad při vášnivé ženské dovolena býti mohla i v řeči vázané. Ale čeho sobě smí nováček dovoliti? Ničeho! Ten aby psal plynně, hledal dobré a lehké rýmy, nezavadil ani o znamení vykřiknutí ani o puntíček!

Buďte tedy tak laskav a spalte prvopis; tohoto pak upotřebte k úvaze, o kterou vás ještě jedenkráte snažně žádám. Přehledněte též znamínka a chyby pravopisné, neboť se vším přičiněním nejsem s to býti sám sobě korrektorem, kdežto jiným velmi bystrým bývám. Sobě musím nechat věc uležet a po čase teprv přijdu na

chyby prach-známé, kterých jsem po prvé přece neviděl. Kdyby mně tak mnoho na tom nezáleželo, aby zdejší páni tu pověsť čtli a přestali sobě tropit smích z našince, nemořil bych Vás a nechal bych pověsť uležet; po čase bych padl sám na všechno, co se básni nedostává.

Těším se, že mou žádosť nyní brzy vyplníte a dovolíte pro tenkrát se mnou výminku, jakou sice páni redaktoři nerádi činí; budu Vám za to povděčným, uhlídáte a přesvědčíte se.

S tím zůstávám Váš vždy k službám ochotný,

s úctou oddaný

Jan Strnádek.

Douška. Z dopisu hotového dříve, než mně poslední Vaše číslo do ruky přišlo, poznáváte, že jsem neočekával takové odpovědi ve Vaší „listárně". Ani jsem se nedozvěděl, zdaliž pověsť tak spracována jest, že místo v „Záboji na první straně zasluhuje. Ani zmínky od Vás o nějaké opravě — stoji tam toliko pod mou adressou:

Die sagenjaeger, die verfluchten,
kein misthauf, den sie nicht durchsuchten!
Zum mammuth wird ein ochsenvieh,
und jeder koth ein Sinai.

a pod tím „Gottfried Kinkel" To přece nemůže být na mne, neboť já tomu nerozumím! Nerad bych svému jménu na ponejprv spůsobil hanbu a také nechci. aby mně snad „Záboj" do feuilletonu báseň vrazil s připomenutím: „Byli jsme požádáni, abychom následující báseň sdělili!" Vy obdržíte ode mne co nejdříve nové pověsti pro svůj list a budete mít z nich radosť. Kdybych

byl se nezaručil, že pověsť ta do „Záboje“ přijde, řekl bych: Nechte si ji pro sebe. Nejde to ale. Dříve musí být tam uveřejněna, abych byl jist své práce a s takovými strachy nevysílal ubožátka do světa. Až si dupnu, půjde to.

Hej župy, župy, okolo a t. d.

Strk.

VIII.

20. ledna.

Pane!

Poslední číslo Vašeho listu přináší něco o právě vyšlých mých básních. Není nad tím nadepsáno ani „kritika“ ani „úvaha“, a to jste dobře učinil; sic bych Vám přímo říci musil, že buďto kritikem nejste, nebo že jste, co píšete, ani neuvážil.

Pravíte tam, že nemám „širšího rozhledu“. Že ne? A kdo ho, prosím Vás pro všechno, tedy má? Snad Vy? To ne, to zajisté ne, to Vám říkám přímo do očí. Já básník — a nemít širšího rozhledu! — Nesmysl!

A co je to „širší rozhled?“ Myslíte snad, že ho má hlásný na Svatovítské věži pro to, že daleko vidí? Ó vás kritických pídimužíků! Ne, já ani nechci mít to, co Vy jmenujete širším rozhledem! Já jsem český, slovanský básník, mně je národnosť naše nad Vaši mlhavou, neurčitou liberalnosť, nad ten Váš západní rozum. Zpívejte Vy si myšlénky, já budu zpívat city; napodobňujte si velikány jiných národů, já budu napodobňovat poesii naši samorostlou: pište Vy si časově, já budu psát králodvorsky. Tak! Zde máte můj programm!

Nemyslete si však, že mne snad Vaše úvaha dojala! To byste se velice mýlil. Plakal jsem ale lítostí a zlostí, že se u nás mladé talenty tak zneuznávají a vše nohama

šlape, co skutečně za něco stojí. Nenadsazuju tím snad sebe, jako bych já za něco stál, to ne? člověk si ale myslí tak ledacos při tom.

Chcete-li přijmout přátelskou radu, nechte kritisování; co z toho máte, leda nepřátelství! Já nejsem Vaším nepřítelem, jsou jím ale jiní lidé.

Váš s úctou oddaný

Vácslav Rusofil.

P. S. Nemyslete si ale, že já tomu Vašemu „širšímu rozhledu“ nerozumím! Však já mu rozumím — ale zlosť mám!

IX.

21. ledna.

Milovaný muži!

Čekala jsem a toužila po Vašem příchodu v ustanovený mnou den, čekala a toužila i později — Vy jste se však neobjevil.

Každá minuta byla mně tak dlouha jako nemocnému celá noc, každá hodina tak zdlouhava jako věčnosť a každý den — nu, Vy už jste zajisté také miloval, toužil a očekával, a víte jak trapným Vám byl jediný nejistý den. Náhoda a myšlénka mně zde pomohla, že jsem to vysloviti mohla, čemu můj panenský stud posud se brání. Ano, já miluju a miluju Vás!

Neostýchám se nyní už ani pramálo a vyslovuju přímo, co vám navrhnouti chci. Mám dosti duševní síly do sebe, abych se nezalekla cestou neobyčejnější, abych se povznesla nad náhledy všední a jen obmezené lidi obmezující. Což by mně vaditi mohlo, když mluvím k Vám, k muži, jenž podobně vysoko nad všedními

náhledy jako já, jenž mně porozuměti musí a podlé vlastní velikosti i cenu mou vyměří.

Má ruka je svobodna a Vaše také. Neptám se Vás ani, zdaž jste už miloval. Vy jste básníkem a musil jste tedy už velmi často milovat. Ba ani to Vám zazlívati nemohu, že jste nejspíše od jedné květiny ku druhé zalétal. Básník kráčí příliš zvláštní cestou, než aby se mu každá ženština co průvodkyně životem hodila. Obyčejně bývají ženské příliš pozemské příchuti, než aby idealnímu člověku dostačiti mohly: dosáhnou-li lásky, dosáhnou už všeho, čeho sobě přály a přestávají na tom. Zevšednějí ve stavu manželském a tíží zároveň muže závažím olověným. Málo která pozná alespoň to, že je závažím, a pozná-li je, pak je i ona nešťastna a muž ještě nešťastnějším. Muž básník musí míti buď genialní ženu po boku svém, buď zůstat svoboden: sic nedosáhne nikdy úplné zralosti, nikdy světového, nezkaleného rozhledu a působení. Opustil-li jste milenky své, učinil jste jen to, co Vám genius Váš kázal. Totéž učinil Goethe se svou milující a něhou po něm umírající Friederikou von Sesenheim a Němci ho za to chválí a dokázali velmi ostře, že tak jednati a ji zničiti musil. Což je geniovi po pravidlech prosté měšťanské morálky! — I já jsem už jednou, v nejprvnějším svém květu, milovala, může-li se podobná slepá náruživosť láskou nazvat, milovala jsem jednoho lieutenanta, bohu díky však, že jsme se brzy nechali. Ani bych sobě více na něho nezpomněla, kdybych jaksi na památku — nu, to Vám, povznešenému nad předsudky vaditi nebude. Vy vidíte, že jsem zcela upřímna.

Vy potřebujete ženu už zralejší (počítám málo přes třicet), aby život už znala, ženu jako já, aby Vám v idealním letu Vašem nepřekážela, ba spíše Vás ještě povznášela.

Nechci Vás pro to, abyste mne živil; mámť sama deset tisíc na penězích a mohu tedy Vám ještě přispěti, aby Váš pegasus ve mlýnu obrok sobě vyšlapávat nemusil. Svatba může tenkrát být, kdy se Vám zalíbí — nepředpisuju.

O přijď — přijď nyní, milovaný muži, co nejdřive; očekáváť Tě milující a tužbou umírající nevěsta Tvá Molly! Vstup branou do ráje, který se Ti nyní otevírá, a pojisti tím i trvání mého blaha.

Jsem zítra ke čtvrté opět sama doma a očekávám Tě, jako země své jarní květy, jako květ ranní slunce očekává.

Tvá

Prokopka Povltavská,
bytem na Široké ulici, číslo 570.

X.

30. ledna.

Slavná redakcí!

Předplatil jsem se, jak známo, sám a chtěl jsem mimo to ještě více předplatitelů v našem městečku a ve vůkolí získat; nemohu však vplyvu svého pro nic za nic nadužívat a přičiním se jen pod tou výminkou, že přiloženou zde pravdivou a nevinnou pověsť Slavná redakcí, buď, bude-li dosti spůsobna, ve svém listu (ne však v listárně v zadu) uveřejní, buď mne přátelsky stran nedůsledností a opravy soukromým dopisem upozorní.

Kdyby tato zde na vůkolí všeobecně známá pověsť místo ve Vašem listu zaujmula, neměl bych velkých obtíží při sbírání předplatitelů, jelikož jsem jist, že z radosti nad čtením této pověsti mnohému měšťanu zlatky nechtíce z kapsy vyklouznou, aby svým dětem zůstavil památnou pověsť o „Rybníčku“.

Ačkoliv jest tato pověsť zcela jednoducha a pražádné poetické krásy snad neobsahuje, je mně přece milá: nebo musím se přiznat, že nevím, čím bych ji obohatil, abych zároveň od pověsti samé se neuchýlil.

Slavné redakcí s úctou oddaný, ochotný k službám

Jan Strnádek.

XI.

30. ledna.

Pane redaktore!

Právě jsem dočetl znamenitý český, ku romantické škole náležející spis: „Historie o jedenácti světem bloudících, matku i otce ztrativších sirotcích, mezi nimiž devět synův a tré dcer bylo, a o černém muži, jenž nejstaršímu ze synův těch mnohá dobrodiní proukazoval, v rozdílných uměních a vědomostech jej vycvičil, tři obry a jednoho sedmihlavého draka zabil, nic méně pak žáku svému královskou princeznu za manželku a s touto celé království (vyjímaje jedno město s vůkolím) co věno zaopatřil.“

Považte si moje překvapení, když jsem přečet a všecek výtečností spisu jmenovaného, jeho zvláštní barvivostí a ráznosti charakterů zaujat, v Jungmannově literární historii spis ten hledal a marně hledal!!!

Co sobě může pak člověk o podobné neúplnosti pomyslit! Jak mnohý poklad literární práchniví asi pouze pro to, že nebožtík Jungmann sobě ani té práce nevzal, aby všechno prohledal. Věru, ti pánové zakoupili svou slávu lacině — prosím Vás, řekněte jim to tam v Praze pořádně, udělejte mně tu radosť!

Byl jsem sobě sice předsevzal, že se později do čtení Jungmannova slovníku pustím; nyní toho ale věru neučiním — to bude as něco čistého!

Abyste vzácný ten doplněk k literární historii pořádně uveřejniti mohl, připojuju, že kniha tištěna u Turečka na kopečku roku 1827 a že mocna stran sto a devadesáti.

Váš známý už

L. R. Brousek.

P. S. Zapomněl jsem připojit, že na titulním listu jest také pro čtenáře k lepšímu vyrozumění přidána — no, jak se to honem jmenuje!? — taková nějaká titularní dřevořezba. Je zdařilá.

XII.

30. ledna.

Vážený pane!

Není pochybnosti, že ku rozkvětu naší literatury hlavně potřebí mužů takových, kteří by vše vázající je přímo odhodili, všechny své síly literatuře věnovali, zkrátka — pouze literáty byli.

Patří k tomu ovšem i srdnatosť i talent — já bych měl oboje.

Posud jsem zaneprázdněn co diurnista; práce ta umořuje ale mého ducha a nevynáší přece nic. Nepochybuji, že je v Praze mnohem více vlastimilovných lidí, řádných maecenášů než talentů, — sic by už šik spisovatelů mnohem větší býti musil. A proto Vás žádám, abyste s některým z těch pánů promluvil a mne mu odporučil.

Kdyby mně takhle jen 25 zlatých chtěl měsíčně poslat, já bych měl ku svému diurnu dost. Připravoval

bych se ku spisovatelské dráze a mohl bych si přilepšovat, abych nezeslábnul.

Bližší adressu udám Vám, až mně odpovíte v „listárně“.

P. S. Peníze by se mně mohly posílat také čtvrtletně — 75 zlatých na jednou — na tom by mně nezáleželo.

XIII.

30. ledna.

Milovaný muži!

Což jste se ještě nerozmyslil? Věru jsem se domnívala, že máte více energie!

Zítra o čtvrté je opět sama a opět Vás očekává Vaše

Prokopka Povltavská,
bytem na Široké ulici, č. 570, přes dvůr.

XIV.

15. února.

Drahý příteli!

Již se věru stydím do Vás své pokusy cpát, nebo mi to nejinak připadá, než že Vás jen obtěžuju a sebe směšným činím.

A přec mně to nedá pokoje! Kdybyste Vy mně soukromým dopisem sdělil upřímné své mínění, ulehčilo by se mně a kámen by mně spadl se srdce. Ale to mám čekat až na nové číslo a tam, abyste mne nezahanbil, zase mně poskytujete trochu medu — pečeně ale okusit nenecháte.

Co jste asi řekl té pověsti „Dva kříže“? Snad že máte sám jeden, se mnou pak druhý kříž a to že není pověsť, ale pravda. Možná, dost možná! a tomu-li tak, nečtěte ani tutéž pověsť, kterou dnes opilovanou dle své dosud snad nezralé úvahy posílám, a spalte ji.

Nejvíce mne pudilo k psaní to, že jsem Vás chtěl učinit pozorna, jak by se dala k této pověsti krásná a vděčná illustrací vykreslit, totiž na př.

slunko
skřivan
sova
tmavý měsíc
kulich
blesk
duch
děd | vnuk
Anežka | Joza

Ostatně mně nepokládejte za zlé, že činím návrhy, jako bych byl jist, že má pověsť zasluhuje illustrací; píšu to jen pro ten pád, kdyby — —

Nahlížím sám, že by se celá pověsť mohla říci posledním oddělením, a byla by i o polovičku kratší — ale zase by nemohl dědeček svému vnoučku pověsť vypravovat, což přece docela přirozeno jest.

Pro bůh, ujměte se mne! Nejsem netrpěliv a netlačím na pílu; kdybych se mohl ale jen dočkat, že by jediná z mých básní zde neb onde se vytiskla!

Pošlu Vám couverty už addressou opatřené, i vosk, a můžete jen v básni, co nedobrého, přetrhnout a slovíčko připsat „proč" a šups! do obálky a s ní zase ke mně. Podíváte se, až mně tak dvakrát, třikrát záda vyklepete, jaké budu dělat prošpekty! a to zajisté!

Zůstávám se vší úctou a k službám ochotný vděčný Váš

Jan Strnádek.

XV.

15. února.

Pane!

Nu, to mne věru těší, že jsem sobě naproti Vám nezadala. Když nechcete, nuž dobře; vždyť já o to nestojím! A když Vy sobě sám budoucnosť svou nohama šlapat chcete, nemohu Vám zabraňovat. Nemyslete ostatně, že já neprohlídla nicotu Vašich důvodů! Jen toho lituju, že jsem se ve Vás tak zmýlila. Jste právě tak jednoduchý muž jako všichni ostatní! Užíváte galantních frásí, jen abyste holých důvodů podati nemusil. S bohem tedy; jsem opět o jeden sen chudší. Dobře se mně však děje, proč jsem posud tak originalně dětinská — a pošlete mně mé básně zase, o to Vás žádám.

Vaše služebnice

Prokopka Povltavská.

P. S. Přeju Vám věru, abyste brzy svého přečinu pykal.

P. P.

bytem na Široké ulici, č. 570.

Dva divadelní kuplety.

Kuplet oněginský.

I.

Byl jednou jeden, jmeno zamlčíme —
snad že se pánu trochu zavděčíme —
ten nebyl stár a nebyl mlád.
desítku měl tak na třikrát,
však sám pokládal líné svoje kosti
za zestárlé již — z blaseovanosti.

Myslite snad, že štěstěna již při porodu jeho stála, že v pozlaceném, měkkém vozíku nastoupil pouť životni? Že snad bylo peněz na vyhovění všem choutkám. co holobradý hošík že naučil se již kupovati vnady ženské. a přemilovav. přepiv. přecpav sebe. že všeho na světě má širém dost? I pánbůh zachraň!

Vyšel z hluboka,
tak z plna středu pracovnické třídy,
svým rodičům jak by pad' ze oka —
jak oni zkusil mlád již dosti bídy:
nesměle zíral na svět jeho zrak.
záplata byla mládí jeho znak,
a aby všeho dostal, otec drahý
rákoskou bujnější mu splácel snahy.

Tak mezi pohlavky a z vody polívkou
rozkvétal krásně až po gramatiku,
i v gramatice ještě podlé otcův zvyku
bos chodě po ulici s konývkou.
až v syntaxi chození pro vodu
konečně za své vzalo z vyšších důvodů.
Co student nebyl první hvězdou právě,
sto cizích věcí vězelo vždy v hlavě,
němčinou jako my se rozmučil,
latině učil se, nedoučil,
měl eminencí dost, též dvojek do sytosti,
a dostudovav k velké své radosti
nic sice nevěděl, však věděl, že ví dosti.

A pak? Nuže pak byl již svým pánem vlastním a dělal ledacos, i u markérův dluhy. Byl ledačím a zkoušel ledačeho. Někdy bylo peněz a někdy jich nebylo. Přihodilo-li se nebytí peněz, nelámal sobě zbytečně hlavu a živil se třeba po měsíce rohlíkem a kávou.

Konečně, náhodou — jak se již stává,
že šťastný okamžik myšlénku dává —
rozhodl se u zápalu přesvatém,
že povolání jeho: býti literatem.
A byl jím! Psal, co psal, tož velkou bylo ctností,
že základem mu prací vlastní zkušenosti!
Psal o chudobě nebohého lidu
a při tom kreslil vlastní svoji bídu,
psal o hlouposti, všeho zlého zdroji,
a při tom myslil nevzdělanost svoji,
a z trpkosti, již sobě byl nastřádal,
morálně rozhořčené básně krásně spřádal.
Výsledek jeho brzy dosti valný,
a práli: aj, to talent dost originalný —

vždyť můžeš jakoukoliv a jakkoliv pískat,
netěžko věru u nás trochu jmena získat!

Náležel k lidem, kteří se všeho brzy nabaží, bohužel či bohudík, jak právě chcete. Na lásku hleděl již dávno s přesycením. I sláva byla by se mu v literárním nějakém zátiší sedícímu brzy zhnusila; avšak přihodilo se něco —

a „rek“ náš mimo nadání a mentem
stal divadelním se tu recensentem.
Před světem z prken, na němž za pár grošů
král, žebrák, ctnost i darebáctví hraje,
duch vnímavý jak parou rychle zraje;
nepovznese se sice k výši Krkonošů,
nevyhloubá se sice k dnu zlatému,
však každý něco najde duchu svému,
a každý něco moudrosti zachytí!
duch sytí se, až se i zde přesytí.
Umělci s mužíkem přátelsky zacházeli
a umělkyně, když ho napadly,
ho milerády k sobě sprovázely.
Kdož neomluví mého chuděru,
že nové vnady přec zas povadly
a lhostejně on z svého parteru
že na svět se co komedii dívá,
při nejstrašnějších dějech volně zívá,
že divadelním králům slova víc nevěří,
že divadelní cnost dle zkušenosti měří,
že lhostejně i po lóžích již hledí,
v nichž u výboru vzorně fádním sedí
krás ženských sněm, slečinky, svůdné paní,
na něž zvlášť s galerie pěkné podívání!

A při tom všem — já nechci říc', že zlenil,
však přece jakžtakž dosti zpohodlenil.
Psal jenom to, co pro chléb psáti musil —
vždyť literátství všestranně již zkusil! —
a ze zdvořilosti k recensentu
přec ještě leckdo mluvíval o „talentu".
Dřív mysleli po českých kruzích všude,
že z něho čacký „rytíř ducha" bude;
teď rytíř ducha seděl v županu
a v glorii morálních půlpánů.
Zlenilo ducha bujné žilobití,
bez starostí o dálší budoucnost
byl spokojen, že má tak živobytí,
že krejčí čeká — neznaná dřív cnost! —
on zkrátka žil a šlo mu dobře k duhu —
a blaseovanost má mnoho druhů!

II.

Je právě „Carlos", báseň Schillerova,
jež stejně nesmyslu jak krásy v sobě chová.
a Carlos klečí před matinkou právě
vzdor bílým trikům v porosené trávě, —
ten Carlos vůbec věčně, věčně klečí
a o lásce jak vilný Hafis mečí.
A královna, dost hezká mladá žena,
má zřejmou radost synka z povedena;
chce, nechce, zas chce, achach nesmí ale,
víc nežli hříchu báti se jest krále, —
a Carlos zoufale se k ženě dívá —
a rek náš zoufale v parteru zívá:
„Máš sušší být — či tak — zas výrok hluchý!

jak by princ Carlos musel býti suchý.
suchota sluší na Posu jen, svobodného ducha;
vždyť sama svoboda je posud ažaž hanba sucha!"
A pomalounku lorgnon k výši zvedá.

snad že po obecenstvu lidi, v lidech zábavu si hledá. Lorgnon zastavil se u podprsní zídky první galerie, právě tam, kde se již sráží se stěnou jeviště oddělující.

Jako když zkušená babička před počátkem modlitby rukou celý růženec přejede, jakoby každou jednotlivou kuličku vzbuditi a upozorniti chtěla na to, co nyní přijde, takž přejel lorgnon rekův rázem řadu sedadel, pak se zastavil a počal probírat zpáteční cestou teprv jedno po druhém.

„Celý sbor a celý balet se tam dnes dostal, inu ovšem, při klasickém kuse je vždycky dosti prázdného místa pro naše klasické holky," pomýšlel náš rek. „Bůh ví, jak se to stalo, že mají skoro všecky černé oči, — já vždycky říkám, že my Češi máme cos italského — achich, Marča musela dávat pozor, až můj lorgnon k ní dojde! Jak na mne laskavě své zoubky cení! — Servus! Ďáble, už vím, — vždyť ji nechal pan chorista sedět, — a nejspíš že

si zase jiného teď vyhlíží!
Nu teď to jde bez velkých obtíží,
a nechme jí tu nade světem radost
se v černém očku podle chutě mihat,
za krátko zmizí lesk, hlas, krása, mladost
a zbudeš v chóru jen, když umění
se dramatické dobře ocení,
že totiž umíš jednu ruku zdvihat.

Však se mnou není nic, Marčo, Marčinko!"

A lorgnon sklouzne: „To je krků, to je hlaviček,
a krásných ruček, pusných hubiček,
žeť se do divadelní lóže vejdou! —
A svornost ta! — jak když se kočky sejdou —

totiž na slunci, neboť ve stínu a za tmy jsou vždycky méně svorny. Kdyby byla divadelní lóže až v první kulise na jevišti, kamž ji chtěli dát, snad by se tam sepraly! Slečna — aj modrou pentli ve vlasech? má to snad něco znamenat? Ta holka roste, škoda že neroste talent s ní! Viděli jsme s počátku zázrak, teď berem do držení. Co je ale pravda, to je pravda, v mužském přestrojení hraje nejraději, a to je také něco. Divno, že než vystoupí z kulis, dělává vždy křížek, to bývá výhradně zvykem baletnic, aby nezlámaly nohu. — Ale, ale, tragická slečinko, vy jste dnes až rozpustile vesela! A ta naivní se dívá jako z octa —

teď obrátil se ke mně zrak ten lepý —
nu s panem bohem! — pršte, pršte klepy!“ —
A lorgnon klouže dál přes pestré hlavy —
„Mne prázdná česká lóž víc nežli plná baví!
Tam vesním sobě obecenstvo budoucnosti
a ve snu mohu dát mu všechny cnosti, —
duch bystrý, šatů skvost i elegantní nosy —
již slyším bankéřovu dcerku, jak tu prosí:
Kup lóži v českém, prosím, tatínku,
vždyť vidíš rád se skvíti matinku,
a kdeže mohu zřít a zřena býti jinde —
o prosím, tatínku, dej německému kvinde!

A tatínek posílá lokaje . . . .“

V tom sklouznul lorgnon dál a zas se zastavil. V lóži sedí mladá ještě matka a vedle ní dceruška, jako

když vidíš nový květ vedlé ovoce, mladý strůmek ze semene stromu ještě bujného. Manželka a dcera to pražského velkokupce, jež náš rek dobře znal. Vídal je tu v divadle skoro denně, bůh ví ale, jak a proč mu právě dnes teprv napadlo, že dívčina není již více tím dítětem, za které ji posud považoval.

Pravý zázrak to, jak dívky rychle zrajou, skoro tak rychle jak láska sama. Ještě si s nimi hraješ a na kolenou je hejčkáš, ještě ukojuješ nejvyšší jejich touhy cukrovím, a již za krátký čas střílel bys se s každým, kdož s tebou by chtěl o jejich přízeň zápasit.

Jak bychom popsali tu dívčinu?! Malíř lituje, že k podobizně své nemůže přidat poetických slov, poeta, že k popisu svému nemůže přibrati lesknoucích barev. Myslete sobě všechnu jarní svěžest vtělenu v mladé dívčině, všechnu spanilost i ospalost poupěte, ty růžové červánky ranní na tvářích, to bělomodré jitro na spánkách, tu vlhkou rosu v lesknoucích se očích. — — a kdybyste sobě samu bohyni jarního jitra mysliti dovedli, což je výtvor vaší fantasie proti skutečnosti tak mladé, tak krásné, tak dojemně snivé a neuvědomělé! Člověk mimovolně přistoupí blíž, aby nassál se svěžího dechu, aby rozechvěl se pohledem — —

A náš rek se také rozechvíval, utíral skla, stáčel a roztáčel lorgnon. A rekyně? Byla spozorovala, že se na ni dívá. Dlouho dovedla hleděti jinam, na jeviště, po obecenstvu, pošilhávajíc jen někdy a pralehýnce po reku observatoru. Konečně stala se netrpělivou, posedávala sem a tam.

Náhle jako by se byla rozhodla, obrátila plné zraky své k rekovi. Ruka s lorgnonem sklouzla, mimovolně se pán uklonil. Dívčina se na známého svého usmála a kývla světlou hlavičkou svou.

„To jsem to vyvedl.“ pomyslil sobě rek. — „zdaž mne jen nikdo neviděl, že proti vší divadelní slušnosti pozdravuju z parteru do lóže!“

Počal hledět pilněji než jindy na jeviště. Neubránil se ale, aby za večer nepodíval se ještě vícekráte po děvčeti.

III.

Minul divadelní večer za večerem. Pokaždé tu byl náš rek a pokaždé dívčina. Díval se na jeviště a na dívčinu, na obé jen z aesthetických příčin. Byl rád, že našel místo v prostoře, kam mohl pohlédnout s jistotou, že pohled bude uspokojivý, ano velevděčný. Znenáhla stalo se pohlížení do lóže milým zvykem, to tím více, že byl vytříbenou zkušeností svou brzy poznal, že dívčina činění jeho aspoň za drzost nevykládá.

Tak šlo po nějaký čas a rek náš spozoroval, že nikdy s tak značnou ochotou nebyl do divadla chodil jako nyní. A když tu byl, přihodilo se mu někdy, že domníval se býti zase zcela jinde; kolem něho rozplývalo vše v oblak, oblak nejasný ale krásný a milý, protože ho odděloval od cizího, chladného světa, jeho i ji.

Pozoroval pak již, že na dívčinu myslí, i když ji nevidí, že její obraz usmívá se naň odevšad, pozoroval také, že počíná v něm bujit nový život, nové jaro. Krok jeho stal se elastičtější, oko jasnější, tepny rychleji tloukly, mysl vybřídala z kolejů všednosti, obrazotvornost začala již zase barvou i ohněm zahrávat a rek náš se přistihl při tom, čemu byl již nějaký čas odvykl, — při básnění.

Když pak dívčina jednoho večera přece do divadla nepřišla, poznal rek na sobě již s plnou jistotou, že je

zamilován na novo, vášnivěji než kdy jindy. Věděl, že se nemýlí, vždyť to znal!

Rek neviděl příčiny, proč by zamilování své zatracoval nebo snad se mu jen vzpíral. Bylť ten starý pocit jemu zas tak nový, tak blahý, vyrušil ho tak úplně z fadessy posavadního života, že ho spíš ještě rozbujnit než umírnit hleděl. Byl by jako Chateaubriandův otrok zvolal k ní:

již mohu i žít bez vlasti i bez matky svojí,
a podá-li ti kněz kýs výkupné,
o neosvobozuj mne, paní, nikdy!

Při tom všem nezapíral sobě rek obtížnost nynějšího svého stavu. V lásce své, pokud z něho nevystoupila zjevnými jiným lidem známkami, mohl ovšem žít jako v ráji, hejřit jako při nejbohatší hostině; jak ale zvěděli by jiní o tom, nastal poměr jiný, z něhož mohlo dojít až k úpadku, k posměchu. Takt jeho měl jemná tykadla. Věděl, nechce-li se státi směšným, že nesmí ho nikdo nepovolaný proskoumati, střežil pohledy své, mluvil účelně, vždyť měřil dobře propast mezi sebou a dívčinou. U ní mladistvý lesk, u něho otřelost; u ní bohatství, u něho život ode dne ke dni. Přece však nehodlal se státi malomocným otrokem poměrů a zanotoval při každé podobné myšlénce oblíbenou svou Parisiennu:

Aj řekli nám: „Jste otroci!“
„Jsme bojovníci!“ díme my.

A umínil si bojovat, výdatně, neustupně, ale opatrně. „Jen žádnou směšnost!“ napsal na válečný prapor svůj.

Především jednalo se o to, vysloviti se dívčině, neboť bývá již u mladých těch tvorů, že tomu se srdéčko prvně otevře, kdo na ně prvně zaklepá.

Aj, kdož by mohl básníku v ohledu tom spíše pomoci, než ty, věrná, výmluvná družko jeho, poesie! Ty zazvoníš milence píseň, že ji hlasně slavičí zvuk ten pohne k slitování i lásce, i kdyby jí nic jiného nepohnulo.

V rozechvění usedl rek, aby psal. S počátku byl sice v rozpacích, v jaké formě vyznání své podati má. Hlavní věcí bylo, aby se o jeho lásce dozvěděla: stane-li se to novelou či sonetem, bylo pro okamžik lhostejno. Důvěřoval se, že mu porozumí, a byť psal třeba v novele o nějakém „on“ a nikoliv o pravém „já“. Usnesl se konečně na formě krátké písně lyrické. Přibral všechny duševní pomůcky, jaké na děvče působiti mohou: smutek, neštěstí, zoufalost, trochu lže a i trochu upřímnosti. Za několik dní vyšly v časopise následující jeho osmiřádkové vzdechy pod krásným titulem: „Známé neznámé“.

Ty's bohata a mladistva
a celý svět se klaní Tobě —
a já tu stojím opodál
v své trpké, svíravé chudobě.
A v nevýslovné ouzkosti
víc ještě vzdáliti se strojím —
mru touhou po Tvém pohledu,
a přec se zraku Tvého bojím!

* * *

Tvůj život — ranní budítko,
můj je již zvon polední,
Tvá láska — první láska je
a má je již poslední.
A v prsou mých prorocký zvuk
hluboký, bolný hučí,
že se ten ranní zvonek jen
kratičké písni učí!

* * *

Jen mudrujte a rozkládejte
a kývejte svou moudrou hlavou,
vždyť sám již cítím, s láskou mou víc
že nechodí tou cestou pravou.
Což může ale země za to,
že ročně nové jaro rodí?
a může mužné srdce za to,
že žebrajíc za děckem chodí?

* *
*

Je mně, jak bych z každičkých úst
již slyšel zachechtání,
jak by se celý zlý ten svět
smál mému milování;
a ve jizlivém smíchu tom
tvář moje studem plane —
ach bože, i po tváři Tvé
stud palný v slzách kane!

* *
*

Dřív z chudoby jsem pýchu měl,
teď myslím, že mám vinu,
vždyť do nebe bych vejít směl,
tu kdybych neměl vinu!
Ba chud jsem, přec bych mohl dát
Ti skvostnou, pyšnou lásku —
ach láskou bohat, přebohat
přec žebrám zde o lásku.

* *
*

Ach skutečnosti zlá a zlá,
což jsi mně opatřila hoře,
že svírá se již hoře to
nad láskou mou jak hlubné moře!

Jakž možno z moře hlubiny
kdys jasně zříti moje nebe,
jak možno vlhkou rouškou tou
zřít moje slunce, zříti Tebe!

* *
*

Jen jednou chci Tě políbit
a přitisknout Tě k sobě,
pak buď nebohé srdce mé
v mém těle zas jak v hrobě.
Jen jednou chci na prsou svých
Tvé živé cítit skráně,
pak s Tebou budiž štěstí jen
a se mnou vůle páně.

* *
*

Sevřela srdce předtucha,
jak když se zmije stočí,
je mně, jak smrť by hleděla
z Tvých — ach tak krásných očí.
Nechť však mně láska ustele
předčasně na hřbitově —
musíš, když již ne na prsou
kvést aspoň na mém rově.

Číslo časopisu, v němž byly vytištěny verše, jichž srdce rozrývající smutek reka nesmírně příjemně lechtal, poslal dívčině zvlášť.

IV.

Pozoroval a pozoroval. Jednal jako diplomat. Ani krůčku neučinil, kterým by se byl možným nehodám v šanc dal, ani slůvka nepromluvil, nenapsal, aby nesvědčilo o nejvyšší opatrnosti.

A v den odeslaných básní spozoroval především, že dívčina vstoupivši do lóže a jako by letmo k němu pohlédnouc začervenala se nachem. Pohlížela pak na jeviště, patrně ale roztržitě; zjevný byl rekovi boj, jaký měla se srdéčkem svým. Konečně toto zvítězilo, hlavička obrátila se k rekovi. Jeho ruka mimovolně a chvějíc pozdvihla se k prsou, a na růžovém obličeji jejím rozhostil se úsměv lehýnký, ale tak blažený, že mu bylo, jako by se díval do otevřeného nebe, že ruku přitiskl opravdu pevně k prsoum, jen aby ho hlasně tlukoucí srdce neprozradilo.

Od toho dne žil v moři blaženosti, dorozumění mezi ním a dívčinou bylo vždy jasnější, vždy ohnivější a dojemnější, a bylo rekovi, jako by snil sen jarní noci.

Pozoroval dále, — že také jiní pozorovali. Matka střežící dceru svou a pokračujíc v tom rovněž opatrně, viděla brzy neomylné známky vznikající dceřiny lásky a co zkušená dáma našla také brzy parterní předmět dceřiných milostných snů. Ostrému zraku rekovu později neušlo, že muselo se již i mezi matkou a otcem rozmlouvat, a k překvapení i uspokojení svému poznal dle mnohých maličkostí v pohledu i nahodilém pozdravu, že byť ještě mnohého byl nezískal, přece také ještě ničeho neztratil. Myslil sobě, že nejen bohatý ale i rozumný otec velkokupec nehodlá as „štěstí“ jediné dcery obětovat penězům.

Avšak přísné opatrnosti přece se ještě nemohl spustit. S dívčinou hledat tajných bližších styků nechtěl, aby sobě náhodou vše nepokazil u rodičů, a pro zřejmé a rozhodné kroky neviděl ještě pravého času. Ani toho neužil, že byl s rodinou dobře znám, že ji mohl bez vyhledávání zvláštních příčin navštěvovat; věřil jen ve vyčkání příznivě rozhodující náhody.

Rozhodující náhoda přišla, ale — u průvodu ženské policie. Víte, co to je „dřívější láska," víte, co to je „ženská policie?" Blažení! Přijeďte dnes z Vídně a za týden ví ženská policie dopodrobna, v jakém bydlíte poměru k ženštinám celé čtvrti své. Zamilujte se na novo, opravdově, upřímně; vzdor vší tajnosti, v jakou halíte se s láskou svou novou, ví vaše zbožňovaná již za dva dny o všech dřívějších láskách vašich, ať se již jakkoli byly v pustý písek rozběhly. Ženská policie je mocnější a jízlivější než kterákoli mocná a jízlivá policie jiná, — a moderní Oněgin je tak vděčným předmětem! — Nikdy se u otce velkokupce nebylo vypravovalo tolik zajímavých historek jako nyní. Ba byly by prý dostačily na celou bibliotheku povídek jarmarečních, libret pro nové Don Juany a oněginských kupletů.

— — — — — — — —

Zafičelo to jako zimním větrem, že se rekova jemná tykadla až zachvěla

Spozoroval náhlý zánik mladé posud setby okamžitě Matky přísná tvář, otcovo nevšímání, vychládání dívčina zraku, k čemu potřebí za čtvrt hodinky více spatřit! Z malých známek byl poznal své štěstí, z ještě menších poznal konec.

A když ho obešla náhle celá opravdovost změněného stavu, když byl vyrušen ze snu tak, že se až zachvěl, že až křečovitě se mu na okamžik prsa sevřela, obrátil se mrzutě k jevišti a roztáhl lorgnon co mohl do délky. Neviděl tím způsobem sice nic, vždyť ale nechtěl vidět, vždyť se chtěl prozatím jen vzpamatovat!

Míhalo se mu to hlavou jako sršány, hučelo a bušilo to, a bylo vší zkušené síly, otřelosti a lhostejnosti jeho potřebí, aby sama sebe zase zdravého našel. Najednou sebou škubnul, narovnal se a pohodil hlavou. Rty jeho se po-

otevřely, a pološeptem zaznělo z nich: „Alespoň jsme se ničím neblamovali — zaplať pánbůh!“

„To je také obyčejný výsledek divadelní naší slávy!“ odpovídal někdo vedlé něho na poznámku, jak myslel referentskou.

„Ano, výborně jste podotknul, opravdu výborně!“ přikyvoval se zdvořilým úsměvem náš rek. Pak vzdvihnul lorgnon a začal u první lóže od jeviště. U každé lóže pozdržel se stejný okamžik, i u té jisté. Spustil na to lorgnon a podíval se na krásnou mrtvolu své lásky prostým okem tak chladně, tak chladně, že ho to až samého zamrazilo. Pak mluvil se svým sousedem dál, vtipkoval a tázal se ho zdvořile, co dělá sestra jeho.

— — — — — — — —

Po nějakém čase spozoroval, že do lóže velkokupcovy dochází pravidelně mladík skvoucího zevnějšku.

A zase po nějakém čase gratuloval velkokupcovic slečince „na veřejné ulici“ co nevěstě. Nevěsta se červenala, rodiče se klonili. Slíbil jim, „aby dokázal dávné přátelství,“ že složí svatební hymnu.

— — — — — — — —

A nyní?

Já spatřil ondy ho, když u „labutě“ seděl
a právě do českých tam špádů hleděl.
Hrál bulku, prohrál zaplatil jim klidně,
pak ohlíď se, já pozdravil, on poděkoval vlídně.

*

Kuplet oblomovský.

Vešel do parketu. Lenivě, pomalu sestupoval po schůdcích k řadě, v níž jeho abonované sedadlo, a při každém kroku níž, jakoby kolena klesala. Nonchalance

se tomu říká a hledá se v tom cos elegantního, ale u něho to byla pouhá lenost.

Dopadl na sedadlo, natáhl nohy, a trochu pozdravil sousedku v pravo i v levo. Ani nepozoroval, že sousedky při tom pozdravu jeho, spíš urážející nedbalosti podobném, lehce a ousměšně na sebe pohlédly.

Chodil do divadla už jen tak ze zvyku, aby času ubil, ne k vůli zábavě. Málo kdy ho něco vyrušilo: při starých kusech, jež znal dávno z paměti, ani se víc nezlobil, hrálo-li se špatně; při nových jen za prvního představení trochu se bavil. Obecenstvo také ho nezajímalo, znalť příliš mnoho životopisů. A takto — i že je těch stukatorských pupenců co rámec kolem jeviště tolik a tolik přes sto čtyřicet, věděl dobře, bylť je už dvacetkrát ne bez namahání přepočítal.

Vytřel si brejle, ale nenasadil. Lorgnon z bílé slonové kosti vytáhl na polo z pouzdra, ale nedotáh'. Snad ani neslyšel, že orkestr hraje jednu ze svých starých dudaček; nejspiš by mu bývalo také nepříjemné, poněvadž cizí, kdyby se bylo hrálo něco nového.

Kolem něho jakoby znenáhla rozlívala se mlha, on jako by seděl ve velké kouli z mlíkového skla; zde onde zrcadlila se nějaká barva ve skle, ale bez intensivnosti, zvuky zvonily o povrch, ale pronikaly jen mdle. Nemyslil ničeho, neměl také ani nejmenšího vnitřního popudu, aby myslil. Díval se do neurčita.

Opona se povznesla. To byla přec nějaká změna, a on nasadil brejle. Podíval se lhostejně po jevišti od pravé strany k levé a zas nazpět as do polovice jeviště, a tu se ztratil zrak jeho zase v neurčitu.

Ti tam nahoře se pohybovali, nechal je pohybovat se, mluvili, nechal je mluvit. beztoho stará tragedie, tak zvaná klassická. Jen když ten onen herec se podřekl,

cuknul v něm některý nerv — zvyk byl uražen — ale nestálo to za to, aby nerv se sdělil nervu druhému. Apathie, lenost všeobecná. První akt byl už do polovice přehrán. Tu náhle něco — „Dervišek“ se snad nikdo nejmenuje? — náhle něco pana Derviška znepokojovalo. Ne, neznepokojovalo, trochu jen vzrušilo, ale nebylo mu to zrovna příjemno. Tam nahoře, kde lóže s galerií a jevištěm se stýkají, něco se dělo, co panu Derviškovi, když se tak zrovna před sebe díval, v pravém hořením koutku očním působilo jakýs pohyb nezvyklý. A nepřestávalo to. Pořád se tam něco nepokojně kmitalo a vrtělo, dotýkaný nerv páně Derviškův skoro že by byl už vzbudil nějakou myšlénku. Jen kdyby nemusil pan Dervišek hlavu zdvihnout, aby se podíval!

Konečně se hlava sama mechanicky obrátila vzhůru a zrak utkvěl na divadelní loži. As pět ženských hlaviček vypínalo se tu vedlé sebe, patrně je něco dole v parteru zajímalo. Smály se, přesedávaly, hned byla ta napřed, hned ona, rámec lože byl jich pln a obraz pořád jiný.

„Čert jimi dnes šije,“ myslil pan Dervišek, zvlášť „ta —“

Nedomyslil. Právě se spustila opona, potlesk rozlehl se divadlem. Pan Dervišek líně vstal, opřel se o sedadlo přední řady, zády k jevišti, a bručel. Jako ze spaní vyrvané dítě byl se najednou dostal do trochu bručivého rozmaru. „Hm — tleskají — tleskot! Arci, lavřínu je to jedno, dají-li jej kolem slavného čela nebo kolem nákypu nebo do omáč —“ Opět nedomyslil, ale nebyl tím vinen, zívnutí myšlénku přervalo.

Zrak jeho bloudil po obecenstvu sem a tam, ale neutkvěl nikde. A zas ho chytlo zívnutí, upřímné, celou duši otvírající, až slza z oka vyhrkla. Pan Dervišek setřel slzu a když zas brejle byl upravil, padnul jeho zrak na

usměvavou dívčí tvář. Oči slečinky blondýnky byly na něho upjaty, tvář veselým úsměvem rozjasněna, patrně ji bavily ty důkazy páně Derviškovy nudy. Rychle odvrátila nyní hlavu, nasadila lorgnon a dívala se kamsi do lóže: ale tvář a ústa chvěly se v úsměvu dál, zoubky se vhryzly do spodního rtu.

Pana Derviška to pohněvalo. „Nevidáno,“ bručel zamračen, „matka chodí do „Frajšice“ jen k vůli sově a dcera chodí do klasických tragedií, jen aby viděla, kdo zívá! Abych si nemoh zívnout! Proč mne nebavíte? Kdo mně způsobuje dlouhou chvíli, je dvojnásobným vrahem, vraždíť mou duši. A vy jste moji vrahové, vy, — ano vy všichni! — Je pravda,“ myslil pak Dervišek dál, když už byl jednou v proudu, „dřív jsem se bavil aspoň ještě v meziaktí — jako tamhle tento, který dovnitř ani jindy nevkročí — ale teď už ani to ne.“

„Nu ano — kam se mám dívat, když všechno znám a tak málo se toho mění! Holčičky, které by se rády vdaly — ale vždyť já se nechci oženit, paničky, které se nedávno vdaly, a paní, které už jsou dávno vdány. Jedny jsou šťastny, druhé ne, ale nešťastné manželství přichází do mody a také už nebaví. Kam se mám dívat, pro Krista pána! Dobré ženy jsou málo zábavny a ctnostné ještě míň — tamhle jemnost paní — je dobrá, tuze dobrá, každému dá vše, celé srdce své, můžeš to srdce rozříznout jako polypa, z každého kusu zase vyroste nové celé — jen košíkem ještě nedala nikomu, ta dobrá paní!“

„Kdyby sedělo aspoň víc plastických forem po sedadlech, nebo kdyby měly lóže tmavozelené nebo modré taoety, aby se bílá ramena líp obrážela, nebo aspoň kdyby nebylo nahoře na galerii tak horko a člověk se díval s hůry dolů! Jsem arci Dervišek a vymyslil jsem

si zvláštní hru. Najednou si myslím, že jsou všichni ti lidé kolem mne mrtvi. Už dávno mrtvi, odbyli sobě už celou hnilobu, jsou mrtvi až do kosti. A všechny ty kostry, ostře charakterisované jako v životě, ověšené šatem, nechávám najednou sedět po sedadlech a lóžích. — Není úsměvu, není šepotu — lebky s květinami v potlelých vlasech obráceny jsou k jevišti, prázdné důlky zírají černě do prostory, ošklivé čelisti se někdy rozevrou k zívnutí a sklapnou zas chřestivě dohromady. Na jevišti pohybují se holé kostry, rozkládají, ale nemají jazyka a chřtánu, není nic slyšet, žádný výraz vidět. Romeo a Julie — Faust kostra, a Mefisto také kostra, dlouhá, kulhavá, s blbou lebkou — Sen svatojanské noci, Klubko. Kdoulička, komika bez masa, slabé kostřičky drobných elf! Pěkná hra, už mne baví, sedím-li naproti jednotlivci, jakž teprv, když je kolem celé obecenstvo, jen že trochu fantasii namahá — takhle jednou za měsíc! — To by také musilo být pěkné, hrát si ve hřbitovní kostnici zase naopak, přiodít kostry masem, životem, charakterem! Ještě jsem toho nezkusil, ale — eh — už zas hrajou!“

Pan Dervišek sklesl na sedalo a mimovolně zdvihl zase lorgnon vzhůru k divadelní lóži.

„Aha, teď je tam sama ta — ostatní někam utekly,“ myslil zase. „Snad tu sedí dole několik kyklopů — když vedla Diana své nymfy k Vulkánu, také se kyklopů lekly a utekly. No — co je to?! Ona se opravdu dívá na mne — cožpak se dnes všichni lidé na mne dívají? Teď se pousmála a oči její padly i se smíchem zrovna do mého lorgnonu. Musím se také pousmát“ — odstranil trochu lorgnon, zašklebil se lehýnce k výšce a zase lorgnon nasadil. „To bývají nejhloupější úsměvy, ty v divadelní distanci, totiž u mužských, ženským sluší — jest-li mne takhle někdo spatřil! — Teď zase na mne zoubky cení,

má pěkné zoubky, pravda — ale co jí to vlastně napadá? Nic, pranic, to se rozumí — vždyť ví, že jsem člověk rozumný — hraje si. Ale teď toho už nechme, slečinko — mé pověsti sice by to neškodilo, vaší konečně také ne, ale povstávají řeči, které jsou fádní!"

A obrátil lorgnon k jevišti.

Už se nepodíval vzhůru, teprv po aktu, jen tak zběžně. Ona tam neseděla a jemu to bylo jedno.

*

Sotva že druhého dne pan Dervišek dosedl zas na své sedadlo, už to hezky hlasitě zaznělo za ním: „Pst, Derviškul!"

Pan Dervišek obrátil jen hlavu, ne tělo, až ho krk zabolel. O dvě řady nazad stál přítel.

„Kam půjdeš pozejtří, o Sylvestra? Či zůstaneš doma?"

„Nezůstanu — ale ještě nevím kam."

A pan Dervišek narovnal zase krk a hlavu.

„Hlupáku," bručel pro sebe, „zůstat doma!"

„Musil bych si doma vyhledat zvláštní zaměstnání — už ta zvláštnost, ta hledanost by pak rozpálila. — Nejsem nikdy doma, totiž nikdy sám, leda když práce mnoho, nebo když spím. Znám se, jakmile jsem sám — fuj! v hlavě hned myšlének jako v Paříži krys, a samé žravé! To tahle, — o Sylvestra být o samotě, při punčovině a při cigaru! — Mohly by přijít myšlénky — a přišly by, znám svůj malér — člověk měl jednou své ideály, své vznešené životní cíle — he he! odfleklo nás to stranou jako křídlo větrního mlýnu. Líp ten hlomoz života nebo ty stálé páry z piva — člověku se aspoň nezachce znovu začít — už nejsme dost mladi k tomu — žít, žít! Třeba

fádně, jen když ne v bezmocné zlosti! Nač se obětovat, jiní se také neobětují. To tak, o Sylvestra, kdy rok zas ztracen, být o samotě! Ať ty hodiny na stěně cvakají samy svými zuby, ať ten revolver na stěně je sám pro sebe studený jako smrt! — Ah opona —“

Ani trochu ten monolog pana Derviška vlastně nedojal, bylť podobného cos už stokrát zabručel. Ale na jeviště svůj lorgnon teď nezařídil, nýbrž mimovolně, hluchým zvykem od včerejška, hned nahoru k divadelní lóži.

Škubnul sebou. Lorgnon jeho se svezl náhle o patro níž, zase se ale hned vrátil na místo prvější, jako voják, který se zastyděl za náhlé zbabělství.

„Pro pána boha, copak to je?“ mínil u sebe a dech se mu trochu, trošičku zatajil. „Vždyť ona se zase na mne dívá — ne, na mou čest, opravdu se dívá na mne! Copak jen pro boha chce? Její pověst není přece pověst velké kokety! Je snad navedena, aby mně zahrála Webrův valčík a nějak mne sblamovala? — Či by snad — ne, to by bylo komické, snad by se nebyla tajně do mne — osle! Kop' bych tě za tvou tento, taková samolibost, chlape, a láska by ti slušela jako břečtan starému komínu! — Ale odpusťme mu to, vždyť se o lásce vlastně ani nejedná — a tam nahoře, tam je to jen přece divné.“ —

„Ta vydrží! — Patrně se namahá, aby se dívala hodně měkce. — Není konečně zlá, věru není; ani jsem si jí posud zcela dobře nevšiml. Zvláštního není na ní také nic, arci; tak tuctová, jak říkáme. Lessing žádal, aby se zavedla na jeviště zase larva, my zavádíme aspoň larvičky, k vůli mužským v parteru — samí Lessingové. — Dosti hustý vlas — kaštanový myslím, české dobré oko, nosík trochu dlouhý a ostrý — jen ty tváře jsou nesalonně červeny. Tak jak říkáme něco pikantního je přec v tom, něco takového, čemu říká Italian „bellezza

del asino“ — ale my, my slečinko, nejsme oslem. O ne, bellissima!“ —

*

Den na to cítil se pan Dervišek jaksi svěžejším, mladším, řekl bych lehčím, jako když si člověk dá vlasy ostříhat. Oko se mu trochu lesklo, unavenost kolem úst byla méně značna, a když pozdravoval své sousedky v divadle, bylo jeho pozdrav skoro slyšet.

Pan Dervišek to přičítal Benedixovu „Vězení“, jež měl rád.

„To bude jux,“ monologoval, „vždycky se těším na scénu doktorky s barónem. Když jemnostpanička ve velké scéně baróna tak pěkně odflekne, a herečka při tom jen trochu dobře hraje, je vždycky potlesk. Ale radost je jen v Izraeli po meči. Dámy jsou při tom okázale chladny, jako by chtěly říci, takové odfleknutí že se beztoho samo sebou rozumí, že ani jinak nemůže být. A mužští mají mnoho příčin zas pro potlesk. Za prvé jsou tajně žárlivi a přejou tomu chlapu na jevišti, že tak odlítnul, za druhé schvalují okázale ctnost, sic by neměli co kazit, a za třetí si myslí každý pro sebe: „Ó, já bych jinak pochodil!“

„Jsou ještě jiné zábavy po divadle. Ženská žárlivost tajná naskytne se zas, když vystoupí herečka mladá, hezká, nebo gustiosně oblečená, hned jsou ženské lorgnony ve výši. Pěkná je lhostejnost dámská při baletu, nebo náhlá zkamenělost i nejusmívavější dívčí tváře, když na jevišti se řekne něco dvojsmyslného. Já pak mívám tak zvláštní myšlénky své.“

„Vůbec bych měl napsat jednou novellu, abych nechal své náhledy o nevinnosti v ní jako pronest nějakého pořádného muže. Nevinnost je prý perla, proto ji také ocet

skutečneho života snadno rozpustí. Nevinnost ustupuje lásce, děvče může k nevinnosti být tedy jen v poměru přátelském; přátelství ale bývá u dívek ihned intimní až k náruživosti, proto také netrvá dlouho. Zmíněné, náhle zkamenělé tváře mně připomínají růži, která, kdyby trní neměla, sama by je nasadila. Inu, proto jsou růžemi této divné země! Nevinnost — — aha!“

— „Nu — to je pěkné — tomu ať rozumí —! Ona se začervenala — a jak jí to slušelo! Co to bylo? — Stud opravdové lás — pst! Falešný stud, jenž pochází z matky lži? — Ať! Vždyť nejsem hlupec; dám pozor — ale jí to slušelo. Na všechen způsob taková červenost divadelní princeznu ctí! U divadla — nu ano, u divadla nehledáme nikdy té ctnosti neuvědomělé, která je sice vábna, ale s jakýms přídechem obmezenosti. Ona je vždycky zajímavější ta uvědomělá, také bezpečnější, jako je bezpečna pro budoucnost ta, která už jednou neobstála. Slečinky od divadla si ani nehrají na neuvědomělé, a ta upřímnost jim sluší. Bodejť, i na jevišti vystupuje čirá nevinnost jen co komická persona! Ostatně — a já znám všechno — my můžem být spokojeni se svým divadlem. Je v něm něco mladého, jako v českém životě vůbec, a v mladosti je vždy kus ideálu a čistoty. U jiných divadel má ctnost ženská za příznak žebráckou hůl, u českého čepec a kuchyňské nářadí šťastného manželství —“

„Ale teď — moje scéna s barónem!“

„Oh prosím —!“ zazněl v levo rozzlobený ženský hlas.

Pan Dervišek byl loktem udeřil do své „levé“ sousedky, paničky to tak mezi čtyřicíti a padesáti, suché až k zoufání.

Chtěl něco říci na omluvu, ale nevypravil ze sebe dvou souvislých slov. Vždyť náhle cítil, že se začervenal! A to ho spletlo.

Dlouho trvalo, než se ustálil zas na jakés rozmrzelé rozhodnosti, dlouho cukala ústa, než se zcela pevně sevřela, a zdálo se mu, že ho stále a stále ještě tváře pálí.

Konečně se dostal do určité myšlénky.

„Skandál!“ mínil pan Dervišek pro sebe. „Začervenat se až — to se mně nestalo po deset let — já zcela zapomněl, kde jsem! — Jako bych byl zamilován — — co by konečně komu do toho bylo — stát se ale směšným!“

*

Však následujícího dne byl pan Dervišek již zase ve své míře. Vlastně v míře tak dobré, v jaké už dlouho nebyl. Stál před svým sedadlem a v taktu se podlé hudby pozdvihoval na prsty. S lehýnkým úsměvem rozhlížel se po divadle, zdálo se mu, že je tu v prostoře trochu živěji. Kde viděl hezkou tvářičku, zrak jeho se trochu pozastavil, kde viděl mladomanžely nebo zasnoubence, pozastavil se déle, a skoro že jakás dobráckost zrcadlila se v jeho pohledu.

Někdy se poohlíd' po oponě, ač věděl, že dříve by musil slyšet znamení. Dnes byl opravdu žádostiv na představení. Byl si přečetl v časopise celé divadelní návěští, ano i repertoir; už rok se mu nestalo, aby byl četl seznam osob na divadelním návěští! Podíval se u některého rohu jen na titul kusu, ať už starého neb nového, osob sobě nevšimnul. Totiž tak činil při činohře; při opeře, k vůli smyslnému požitku, přec sobě všimnul, které že hlasy večer ucho jeho lehtati nebo se mu protiviti mají. A že barytony, alty, a t. d. se tu nečíslují — což by mu bylo úplně dostačilo — četl jmena.

Opona se zdvihla.

Pan Dervišek usedl tiše jako pěna. — —

„— To byl pohled — — jako bych seděl v celém divadle sám —! Ta se umí podívat měkce a teple! — Chudáček, snad že stála už za oponou a dívala se těmi schválními skulinami — neměl jsem ani tušení o tom. — Takový pohled dělá člověku dobře!“

„Chudinka, dnes má kalhotky, poprvé ji vidím v mužském obleku. Ještě se v něm neumí pohybovat, nožky se pletou a celá postava je stydlivě schoulena. Tu schoulenost dívčího těla v mužském oděvu pozoroval jsem posud u každé herečky, která v něm vystupuje poprvé. Vábná linie — nazval bych ji panenskou linií. Při třetím, čtvrtém vystoupení už jí není. Přímé tělo pak, pevný krok. Ano, člověk zvykne všemu, i člověk žena. Když toho móda žádá, jde dekoletáže až bůh ví kam, a když toho povinnost žádá, jde ještě dál. Římské mimae, kdy obecenstvo chtělo, ani sobě z toho nic nedělaly, že trikó nebylo tenkrát ještě vůbec vynalezeno.“

„A jak malinkou ručku má! Tak malinkou, že by snad ani nemohla obemknout srdce, a dát mi je.“ —

„Nu ano,“ a vzdychnul z hluboka — „již jsem v tom. — Ani bych byl nepomyslil. — Láska — samolibost? — Myslil jsem, že jsem vychladlý meteór —“

„Jen — není-li pozdě!? — Tak se časy mění! Byly doby, kdy láska žebrala u mých dveří — tak stoudně zaklepala! Já tu vroucí měřil chladně — „až později!“ — Přešla léta — ty moje nebe, abych takhle sám teď žebronil —

svou všechnu naděj mdlým už okem měře
bych klepal sám na lásky bílé dvéře —
a z vnitř by znělo: „Pozdě!“

Br — a ty řeči! Ale vida, nebyla by to špatná báseň! Jen že já už — takhle epigram, ale ne psaný, jenom

myšlený, a to jen do polovice. Jednou jsem psal také básně, byly otištěny v Lumíru, ještě se na ten čtvrtek pamatuju jako dnes. A tu se mne zeptal jeden známý: „Prosím Tě, když už jsi napsal — proč jsi to vlastně vytisk'?“ A když jsem tedy viděl, že moje básně nebudí u čtenáře myšlénky jiné než hloupé, nechal jsem —“

„Ale konečně, proč pak by mělo být pozdě?! Vždyť chci snad také šťasten být! Což nejsem také země květ?“

„Ústka má jako růži — to se to bude hubičkovat! Celou duši svou, celou svou povahu, všechny své myšlénky vliju do hubiček — ta holčička bude vzdělaná! — Pa, dušinko!“ — a lehce kývnul hlavou a v pohledu jeho byla celá duše.

Opona spadla.

Pan Dervišek nevstal, jakž jindy bylo v meziaktí vždy jeho obyčejem. Byl dobrého srdce a nechtěl ji nechat marně po sobě se dívat. Znal dobře ty skuliny v oponě, jimiž možno přehlédnout obecenstvo, i když je jeviště uzavřeno. Hleděl z jedné na druhou. Někdy se skulina zajasnila, někdy zatemnila. Když se zatemnila, kývnul tam trochu hlavou a pousmál se.

„Nemůže škodit,“ myslil. „Je-li to ona, bude mít radost; není-li, snad se ten člověk právě na mne nedívá, a dívá-li, bude si myslit, že jsem ho poznal.“

*

O dva dny později stalo se panu Derviškovi něco, co bylo vlastně nemožné. Přišel do divadla o celou čtvrt hodiny dřív než byl počátek! Byl o půl šesté vyšel z domova jako jindy, byl přec od řeky až na konec Příkopů přešel sem a tam dnes právě tolikkrát jako jindy, a přece tu byl nepoměrně dřív než jindy. Ale jeho krok

byl již po dva dny jaksi elastičtější, lehčí a rychlejší, pan Dervišek cítil mladou pružnost, zdravou sílu v svalech a pyšnou přímost v týlu.

Nelitoval pranic časnějšího příchodu. V prázdném ještě divadle bylo mu jaksi volno, tak poeticky po domácku, jak bývá dítěti v ztraceném koutku. Bylo mu, jak by slyšel vlastní srdce bít, srdce tlukoucí o tu celou prostoru kolem, prostora zvučí, ale jen jemu.

Hned, jakmile dopadnul na sedadlo, pokračoval v myšlénkách, které byl měl na procházce. Jeho myšlénky dnes kvetly.

„Bůh ví, já se toho nezbavím. V noci mne to napadlo, po celý den pronásleduje:

Ich moechte doch die liebe
als blume wachsen sehn —

Přec jsem to nikde nečet', je to moje — moje jako každá inspirace, a přec mně to připadá jako nějaký zaspalý Heinův sen. Měl jej o půlnoci — elfy mu myšlénku zas odnesly a já ji u nich našel. Ať to někdo psychologicky vysvětlí, proč mne myšlénka napadla právě po německu, v té hotové formě!“

„Divno!

Und seh'n moecht' ich die liebe
ergflueh'n als edelstein,
es muessten sonnen und welten
voll blassen neides sein —

Tu máš — teď mne napadne hotová sloka druhá, za bílého dne! O nebe, nebe!“

„Es waer ein prangen und duften“ — a přec by byl člověk rád, kdyby se třeba jen nožka milenčina dotkla toho květu, kdyby byl ten drahokam jen na jejím stře-

víčku! — No — tolik je jisto — jsem zamilován! Kompletně, hlou — ne, proč pak by hloupě? Vrací se mi apetit, jsem svěží vzdor nevyspání, samá znamení lásky u mne, mám zkušenost. V srdci mi hoří a krev tam kvapí všemi žilami, aby hasila — cítím požár a cítím spěch!“

„Rozhodnuto — ožením se — v mých letech musí se člověk už rychle rozhodnout! Proč bych si ji nevzal? Je hodna, má mne patrně ráda — že snad ničeho pro domácnost neumí? — nevídáno! Horkou polívku snad přece umí udělat a — eh co do řeči! — však ona se ostatnímu naučí! A já jsem konečně dobrý chlap — ba že jsem, vzdor světu, a budu dobrým mužem. — Ovšem, pohodlnější je neženit se a kdybych už chtěl život svůj nějak naplnit, mohl bych si vyhledat působiště pro všeobecné dobro, jak se tomu říká, vykonat nějaký velký čin — ale cožpak mohu činu měkké vlásky hladit, mohu si jej vodit za ručku na procházku? Já chci být také šťasten!“

„Musí se to rychle ukončit, mnohem dřív, než se do toho vloží šklebivá reflexe nebo dokonce řeči. Já vím co — zejtra učiním vyznání! Ale originálně! Začnu na př.: „Slečno, koupil jsem si nový medaillon k hodinkám, chci v něm nosit podobiznu své budoucí ženy — nechtěla byste, drahá slečinko, dát mně svou fotografii, ale s trochu menší hlavičkou, aby se vešla? Nebo začnu: Slečno! Právě si zařizuju byt. Mám jej zařídit na — dvě osoby nebo jen na jednu — od Vás to —“

„Prosím, pane Dervišku, račte mne pustit!“ zaznělo to náhle teď za ním a paní sousedka z pravé strany čekala na úslužnost.

„O prosím — račte, tak! — Aby se šaty nezaskřiply, jemnost paní!“ Pan Dervišek, mrzutý pan Dervišek vstal tak ochotně, mluvil tak rychle a na jeho tváři bylo tolik

neobyčejné přívětivosti, že sousedka mimovolně se mu podívala do očí.

Leskly se.

„Vypadáte dobře, pane Dervišku!"

„Jsem zdráv," a natáhl nohy jako by v jakéms přepychu síly.

„Měl byste přece učinit některou šťastnu — ale — Vy jste neznaboh, u Vás už je všechno ztraceno!"

„To se nikdy neví, jemnostpaní!"

„O ví!"

„Snad jsem si přec některou zavřel tajně do srdce."

„Jen že ji pustíte brzy zase ven, ale už umučenou. — Vy jste po několik dní pozoroval slečnu — viďte?"

Pan Dervišek se začervenal — začervenal jako růže. Rychle se nahnul. „Já, jemnost paní —"

„Vždyť je známo, že jste zlý, všechny se Vás bojí, jděte!" A sousedka si přisedla trochu blíž a snížila levé rameno. „Je to s ní zábava, že ne?"

Pan Dervišek nevěděl, co má dělat a mluvit.

„Ona má oči vždy na desíti mužských najednou, mne to také baví dívat se na ni. Všimnul jste si, že také koketovala s panem —"

„Ne — to —"

„Dnes se vedli spolu po baštách, o samotě až nad Žitnou branou. A časně z rána, asi o půl deváté. Šla jsem k paní —, stůně jí holčička, víte ta hezká, přizrzlá —"

Pan Dervišek už neslyšel praničeho. Štěstí jeho, že opona šla vzhůru.

Neslyšel, neviděl. Cítil jen ještě, že tepny v spáncích bijí jako o přítrž. Pak ani toho více necítil. Byl obalen v nějakém hukotu.

Trvalo tak asi pět minut. Náhle se zachvěl. Hmátnul si na čelo — ruka zas sklesla. Zas se zdvihla druhá ruka s lorgnonem a nasadil jej k očím.

Jen na chvilku. Neviděl ničeho, ale myšlénky se začínaly probírat ze svého ustrnutí.

Ještě jednou se zachvěl. Myšlénky byly vzbuzeny.

„Osle!“ zněla první. Po chvilce teprv přišla druhá. „Starý osle!“ —

„Ale vlastně — proč? — Když ona taková mýlka je po čertech —“

Bylo mu, jako by měl samou hořkost na jazyku. „Já ji zavřel do srdce — pevně — a ona se zatím vodí venku s jinými! Je to holka — aah? Ještě dobře, že jsem nezajel —“

„Ale vlastně — proč? Aspoň pobavit jsem se snad mohl! — — Mohl jsem se trochu vyhubičkovat, pak ustoupit jinému, aby zas ten si na její rtech přečetl, co jsem tam hubičkami byl napsal. Byl bych čteným spisovatelem — hehe —!“

Náhlá chladnost se mu po vtipu rozložila po všech čivech.

„Kdo ví, jak bych nerad byl odstupoval — dobře tak — — ale konečně — přec jen škoda! —“

A po další chvíli byl již zase tím dřívějším panem Dervišken.

Zahleděl se do neurčita, kolem něho se pomalu rozlévala ta stará, známá mlha, celý organismus zapadal v netečnost.

On jako by zase seděl ve velké kouli z mlíkového skla Barvy okolní jen lehýnce se skla dotýkaly, zvuky zvonily jen o povrch a pronikaly zcela mdle.

Opona spadla, pan Dervišek vstal a obrátil se zády k jevišti.

Rozhlédl se po obecenstvu, netečně. V tom ho chytlo zívnutí, to staré, omladlé. Snad to byla slza radosti, kterou pak pan Dervišek stíral, ale když zase byl si brejle upravil, padnul jeho zrak na tutéž usměvavou dívčí tvář co ondy. Oči blondýnčiny byly opět na něho upjaty, tvář veselým úsměvem rozjasněna.

„Eh, směj se!“ bručel pan Dervišek a obrátil hlavu jinam.

Krátké „Les Confessions“

kohokoliv z nynějších českých Jean-Jacqů.

Memoiry se množí, jsou však obyčejně velmi nezáživny, nenáležeła-li osoba je píšící kruhům historii řídícím. A pak ještě rozhoduje větší či menší pikantnost, při níž vnitřní život spisovatelův vždy dále na zad ustupuje. Psychołoga zajímajících memoirů je velmi pořídku, a přece by bylo žádoucno, aby každý člověk svůj vlastní obraz nakreslil a ostatním lidem udělil věrné fotografie obrazu toho co dobrým přátelům. Vysmáli by se slabostem jeho leda při rozpravě ve společnosti, leda při společném předčítání; doma o samotě, když je duch ve volném županu a knoflíčky košile u krku rozepnuty, nesmál by se nikdo a porovnával by své slabosti s cizími. Pak by vzal péro a psal by také, jako já nyní činím.

Nenávidím Lichtenberga od srdce! On napsal svůj obraz tak trefně, tak božsky naivně a upřímně, že nelze ho dostihnout. Člověk seznav dobrý příklad a konaje pak totéž myslí sobě, že by toho dovedl i bez příkladu, a je to jen samolibá lež, nebylť by ani myšlénky té pochytil, — proto nenávidím Lichtenberga.

Abych také začal o věcech zevnějších, pravím, že nejsem ani malého ani velkého vzrůstu, ani ošklivý ani hezký, mám ale přece u ženských dost velké štěstí.

Jeden žárlivec přičítal to tomu, že jsem „babillard“, což francouzsky dosti dobře zní, česky ale jenom tlachala znamená. Měl v jistém ohledu pravdu, neboť dovedu být dvakrát i třikrát zajímavým, pak se ale buď opakuju, buď sám rozmrzím. Tato nestálosť jeví se u mne ve všem, nejspíše že již ani stálejším nebudu; neboť kdybych myslil, že se ještě změním, bylo by nestydatostí, psát nyní již ve květu mužských let obraz svůj duševní. Možná ostatně, že ani těchto aforistických zápisků nedokončím.

Ano, jsem teprve as třicet let stár, ačkoliv však lehkomyslní lidé obyčejně mlaději vypadávají, hádají mně jiní přece třeba o desítku víc. Snad že jsem byl leckdy příliš lehkomyslným!

Lidé se vůbec ve mně mýlí. Mají mne za mnoho učenějšího než jsem, neboť jakýs přirozený vtip a lehce spojující fantasie pomáhají mně mnohdy.

Lidé mě mají za velmi veselého, a já se přece pro reflexi nedostanu ani k pravé veselosti! Opět jen lehkomyslnost, neboť pro veselost nedostávám se zase ani k pravému konci reflexe.

Lidé mne mají za upřímného, pravdomluvného, protože jsem již často řekl mnohému z pouhé nepředloženosti hrubství; já zatím ale rád lhu, nikdy sice na úkor někomu, ale k vůli pikantnosti. Když sděluju událost pravdivou, nevypravuju plynně.

Mají mne za zlého, a přece nemohu ani pinčlovi uši uřezat, ani sousedu pivo vypít; za egoistu, a přec myslím na sebe vždy až naposled, na ostatní ale dříve také ne.

Mají mne za něco zvláštního, a jsem jen pouhá mosaika všech vad i ctností lidských. Když vyniknu někdy nějakou maličkostí, mám při tom as tu zásluhu, jakou nárožní kámen, že lidem v cestě stojí. Nemám síly, abych lidem mne chválícím odporoval.

Jsem narozen chud, kdybych však se byl narodil i bohat, sotva že bych byl jiným býval. Možno ostatně, že scházel popud, aby se byla buď ta neb ona dobrá či špatná stránka vyvinula. Dle toho, že jsem od otce vybíral skoro měsíčně zpropitné pro gymnasijního domovnika, ač jsme mu je dávali jednou za rok, jakož i dle jiných maličkostí mohl jsem na př. býti dobrým zlodějem.

Vzdor chudobě nebyl jsem nikdy v tuhé nouzi, snad bych jí ani nesnesl. Pohodlí miluji velmi, vlastnímu věnuju třebas pohodlí jiných. Penězům jsem neobětoval nikdy pohodlí, vůbec ničeho.

Jsem velmi pyšen, protože jsou jiní lidé skromní a že tedy nenahlížím, proč bych pyšen nebyl. Upřímně řečeno, já někdy, vlastně velmi často myslím, že není nikdo mne nadanější; a že se ve světě všechno kritisovat může, kritisuju také třeba do očí. Lidé pak myslejí, že mnoho vím; proto ale toho nedělám, nýbrž jen z pýchy. Vždyť vím, byť i někdo vyvstal a nicotu mou dokázal, budou přece (snad již, že by mu nález záviděli) lidé slepější, kteří mne zastávati budou.

Fantasii mám ještě tak dětinskou, že sobě hraju v myšlénkách někdy i na generala. Co hoch již byl jsem tak dumavý, že jsem více žil v oblacích, než na zemi; ve škole jsem byl vždy jak z oblak spadlý, když se mne učitel tázal. Hloupější hoši dělali větší pokroky. Jednou jsem dostal od otce strašný pohlavek. Měl jsem jít se džbánkem pro vodu, vzal jsem jej také do ruky, zadumal se ale, a stál, drže se o pelesť, na jedné noze as hodinu nepohnutě, dívaje se do neurčita.

Mají mne za arogantního a já sebe pokládám někdy za vzor skromnosti. Myslím ale skoro, že moje skromnost je vlastně bázlivost, kterou by snad zase nikdo jiný

u mne nepředpokládal. V jistém stupni jsem bázliv. musím se přiznat, pak ale, když v rozhodném okamžiku neuteku, jsem velmi nestydat. Nevím, je-li tato nestydatost srdnatostí.

Od přítele nebo milenky nežádám nikdy ničeho většího, nechtě být také obtěžován. Je v tom zase pohodlí, zvláště naproti lidem více cizím.

Slávy spisovatelské jsem byl ovšem také dychtiv, nejsem posud necitelným proti ní, a byl bych jí dosáhl snad také, vždyť mnohem prostřednější talenty domohly se v českém písemnictví jmena; první neuznaný pokus mně ale vyrazil péro z ruky — vlastně pýcha mně je vyrazila. Nyní žiju svému pohodlí jen v kavárnách a hospodách, že ale v tom nezaniknu, vím, moje nestálost tomu nedovolí. Vůbec jsem na sobě pozoroval, že mne každé moje společenské postavení jen as dvě léta těšilo, snad že můj duch jest jen dvouletý a ve lhůtě té každým poměrem již vyčerpán. Proto jsem již tak mnohé začal a nedokonal v krátkém svém životě. Je-li život škola, tropil jsem v ní samá alotria.

Líp dovedu život realně popisovat než idealisovat, a ač mám fantasii bujnou, nedostačí přece na sformování něčeho dobrého. Opět jen nestálost. Dlouhý román nedovedl bych nikdy napsat, ani špatný dlouhý ne.

Podivná protiva! U cizích zcela lidí vyhýbám se s nejjemnějším taktem často všemu, co by je mohlo zabolet, u svých nejbližších jsem někdy naproti bolesti zcela lhostejným. Milenka má mohla by někdy třeba krev plakat, v jistém ohledu by mně to lichotilo. Jemnocitný tyran! Je v tom zase jistá bázlivost, která sobě jinde lacině na hrdinu hraje. —

Nerozhodností svou zapletl jsem se již do poměrů,

z kterých se nejspíš jakživ více nevypletu. Kdo vytrvá, má mne ve věčné služebnosti, ač dosti mnou zkusí.

Snad že mně pýcha nedovolila k někomu blíže přilnout (někdy jsem to přičítal síle), myslím ale, že nejsem lásky, jak ji popisují a cítí jiní, ani schopen. Pozoroval jsem, že spíše miluju pojem otce, matky, milenky, než osobu samu. Přátelství jest již ideelnější než láska, a byl jsem mu více náchylen. Proto také miloval jsem a miluju opravdově a vroucně jen pojmy nejvšeobecnější, vlast, národ, člověčenstvo, svobodu, pro ty dovedu zaplakat, pracovat, snad i se obětovat. V životě ale nedá mně to pokoje a ve věčné jsem oposici i s těmi, kteří jdou k stejnému cíli, ale poněkud jinou cestou. Leckdy je oposice ta jenom samolibost má.

O samotě jsem skoro zcela dobrý. Nad dojemnou myšlénkou, které bych se ve společnosti vysmál, zapláču velmi trpce. Často vidím elegičnost, poesii v tom, v čem jiní praničeho nevidí. Když sedím ve světnici u svého stolku sám, budí třeba z daleka zalehající mizerný flašinet nejslastnějši a zároveň nejbolestnější city ve mně. Meluzina je dobrá přítelkyně moje, a když komínem hučí, jsem nejšťastnější. Stokrát dříve již slyšené národní: „škoda toho milování, že netrvá do skonání, škoda na stokrát!“ uchvátilo mne náhle tak, že jsem dojmem půl roku stonal a dříve se ho nezbavil, až jsem napsal dlouhou špatnou báseň, v níž jsem slova ta vpletl co hlavní point. Ještě nyní mohu se poeticky naladit, kdykoli sobě slova ta opakuju.

Deklamuju a předčítám špatně, nejhůř, co jsem sám napsal. Řečníkem také nejsem, z bázně a trochu skromnosti; i když předčítám zcela lhostejnou věc mezi nejbližšími známými, stáhne se mně náhle krk, hlas se třese a nemohu dál.

Četl jsem víc než mnohý. v celku snad přece málo. Prospělo mně ale, že jsem se od žádné věty nehnul, pokud jsem ji všestranně nepromyslil. dosti neprocítil. Co jsem četl, tomu jsem také porozuměl. to se stalo majetkem mým. Takž se stalo, že nemám vědomostí systematických. všeobecné mé náhledy o věcech a lidech že jsou ale v nezvratném, širokém systému. kterému vše přispůsobiti dovedu.

Z jediné věty poznal jsem někdy celého spisovatele a předmluva je mně při knize částí nejdůležitější.

Se zdravím svým jsem zcela spokojen. neboť nestůňu nikdy, ne-li pro nějakou lehkomyslnou schválnost. což ovšem někdy se stává.

Mně je vždycky tak, jako bych velmi brzo umříti měl. Podivno. že fantasie mně nikdy nemaluje pohřeb můj, myslím jen na to. co lidé as o mně mluviti budou. Mne se týkající řeči lidí jsou mně vůbec velmi zajímavy. Často jsem sobě již přál. abych byl alespoň v ohledu tom vševědoucí, a neviditelně přítomen, kdekoli se o mně mluví. Je v tom skryta tajná naděje. že mne lidé chválí. Kdykoli sobě v myšlénkách líčím. že o mně někdo zle mluví, hned postavím vedlé něho idealní osobu, která mne až do nebes vynáší. Tu osobu velmi ctím.

V myšlénkách jsem provedl již mnoho hrdinských činů. v mravním ohledu byl jsem takřka obrem. — v skutečnosti jsem ale člověk vždy jenom prostřední, zmíněná již mosaika.

Často jsem pyšen pro svou zkušenost životní, pro svou znalost lidského srdce; někdy mne ale bolí, neboť mám pro nedůvěru a jemnou urážku velmi citelná tykadla. a málo je také těch. kterým bych sám věřil.

Předsevzal jsem sobě již nesčíslněkrát. že se polepším: pak jsem byl ale vždy zase horším. Právě tak jsem měl

hned více dluhů, kdykoliv jsem sobě uminil, že šetřit budu.

Jsem-li vraždy schopen, nevím, ale samovraždy spíš. K vůli pikantnosti byl bych sám sebou již leccо vyvedl, kdybych nechtěl rozličným lidem blízkým hanbu ušetřit. Občanské náhledy jiných zdržují mne, nikoli náhledy moje. K vůli občanským náhledům je mně nevinnost dívčí svata, rovněž manželství, ač na první (v klášterním pojmu) nekladu zvláštní váhy a druhé mám jen za smutnou při našich poměrech nutnost. Nikdy jsem neprosil o lásku.

Kdyby mně vystavěli napřed pomník, snad bych sobě pak dobyl zásluh, — napřed ale uznání! Ani bych o to nestál, aby jiní lidé také pomník obdrželi.

Často mne měli ve společnostech za člověka mravně velmi skleslého, protože jsem pojmenoval poměry a náhledy pravým jejich jmenem. Tajní hříšníci stáli výš, protože se uměli slušně červenat, nebo alespoň na červenající se zahrát a přírodu v „slabostech“ lidských se jevící pěkně závojem obrazných slov zahalovat.

Když jsem býval v rozmaru as takovém, jaký bych nazval poetickým, měl jsem se někdy za blázna, a když jsem byl jiným, za hlupáka, nebo alespoň šosáka.

Neuhodil jsem se nikdy do čela, když jsem něco hloupého vyvedl: byl bych sobě tím dal vysvědčení organické vady, — a hloupost jsem měl u sebe za výminku.

Považoval jsem všechny lidi vždy za důvodně stejně nadané, ač přišli-li v normálním zdraví na svět. Rozvoj duševní pak odvozoval jsem od zevnějších, fysických, materielních dojmů. Demokratické náhledy své měl jsem za výplyv chudoby, v níž jsem se narodil. Hloupé lidi

jsem považoval za zemčata vyrostlá v stínu, — vysoká nať a žádné ovoce, leda houževnaté.

Pokud jsem byl idealnější, pokládal jsem za životní úkol každého člověka, aby všeobecnému dobru se obětoval; když jsem ale sám pro všeobecné dobro ničeho nedokázal a pohodlnějším se stal, myslím, že je úkolem pravým jen život veselý, a k veselosti že se má všemožně pracovat bez ublížení lidem jiným. Jsou také lidé, kteří jsou nejveselejší, vlastně nejspokojenější, když mají nějaký smutek; smutek je lechtá. Překvapil jsem se také sám již v tom.

Když jsem četl dřív recensi než knihu, četl jsem tuto pak s menší již napnutostí. Nezmínil bych se o tom, kdyby to nebyl důkaz, že předsudek je mocná věc.

U ženských jsem nalezl rozmanitější povahy než u mužských, třeba by se onyno v menších věcech jen lišily. Zajímavo mně bylo, že jsem nalezl v každé ženské intrikantku, a kdyby byla andělem, ouklady strojit musí, třeba by ku blahu těch, jichž se týká. Pro odvislost svou a své nevolnictví sdílí povahu utlačovaných národů, — rovně nejdou nikdy k cíli.

Z toho jsem sobě pranic nedělal, že mne lidé dobře neznali; člověk vypadá alespoň větší.

Rád bych věděl, zdaž jsem se nemýlil nikdy v tom, když jsem myslil, že někoho znám, dle toho naň působil a také cíle došel. Zdaž to nebyl spíše následek, že jsem snad užil prostředku se všeobecnými náhledy se zcela srovnávajícího, a všeobecným náhledům je pak každý poněkud podroben. Bylo by ovšem smutno, aby všeobecné náhledy neměly v sobě ledaco s každým zdravým rozumem se srovnávajícího.

Snad jsem dokázal většího ducha tím, že jsem pře-

stal psát, než vším, což jsem byl napsal. Poslednější mně však učinilo více zadost.

Jsem dávno již vzrostlý, a přece se mně často zdá, že hlava roste ještě sama dál. Podobně je snad každému, kdož seznává vždy nové a nové.

Kdykoliv jsem se podrobil zcela právě panujícímu mínění neb vůbec většině společenské, cítil jsem, že kráčím nazpět.

Vzdělanost a sečtěnost béře se za totožné, vzdělaný je tedy ten, kdo vyčetl hodně mnoho myšlének a náhledů jiných lidí Bohužel jsem začal brzy nahlížeti, že je život příliš krátký na seznání všech náhledů lidských, a byl jsem předčasně spokojen s tím, že jsem stavěl náhledy své na rovný stupeň s náhledy jiných.

Někdy mně bývalo nejdivnější, že myslím: tomu jsem se ale nedivil, že žiju.

V noci jsem býval vždy nejrozhodnější, ráno nejméně rozhodný. Hrdinství v noci pro druhý den předsevzaté omlouval jsem z rána co zbytečné.

Když jsem viděl plačícího žebráka, nedal jsem mu nic; byla mně příliš protivna myšlénka, že mohu slzu krejcarem vážit.

Když jsem měl třeba jedinou myšlénku denně, kterouž jsem považoval za původní, mněl jsem již, že svět mne vlastně velmi málo uznává. Skutečně velké myšlénky bych ale snad nebyl ani napsal, ani jinak uveřejnil, již z egoismu a ze strachu před „nevděčností“.

V malých společnostech vynikl jsem často tím, že jsem na fotografických obrazech uhodnul rozpoložení, do jakého se fotografovaný „k vůli výrazu“ vnutkal. Měli mne za hlubokomyslného proto, ač k tomu není více potřebí, než abys znal stupeň vzdělanosti a pak zaměstnání dotyčné osoby. Vynikal jsem ale jako onen Paul

de Kokův ženich, jenž neznal nic jiného než nakreslit kočku jedním tahem péra.

Až do pátého roku svého věku nepamatuju ničeho než jednu velkou radosť a druhou velkou žalost. Prvější jsem měl, když jsem poprvé pásl krávu sám, a druhou, když jsem od jednoho strýce nedostal právě tolik švestek, mnoho-li jsem chtěl. Od pátého roku do desátého byl jsem samou němčinou pitomým, od desátého do dvacátého učil jsem se vagabondství, od dvacátého do třicátého jsem je prakticky provozoval.

Co člověk myslí sám, zdá se mu velké; kdybych vydal tedy knihu aforismů, napsal bych tuto předmluvu: Čtenář omluviž sám, co se mu slabým objeví. Leckdy člověk vmyslí se do myšlénky jiného tak, že se stane jeho; aniž by toho pozoroval, napíše plagiát. Z rozličného stanoviska věci také rozličně vypadají, úsudky či poznámky liší se pak i u spisovatele jediného, čtenář sám ale přivede to v soulad.

Chtěl jsem napsat něco na spůsob Rousseauových „Les Confessions“, scházela mně při popisu ale geniálnost jeho myšlének a v životu síla jeho k špatnosti.

Chtěl jsem psát pravdu a vidím, že jsem psal lež, neboť jsem se neubránil honbě za „duchaplností“ a „pikantností“.

ODDÍL DRUHÝ

RŮZNÍ LIDÉ.

Pan manžel.

Zašustěl za námi hedváb — opojný šustot! — a do portýrské lože nahnula se dáma.

„Prosím, abyste řekl mému panu manželi, že jsem vyšla na procházku.“

Portýr se uklonil s onou úsměvnou pokorou, na kterou se za kavalírské zpropitné služebnictvo hostinců vždy s jakýms sebevědomím, a patrnou prohnaností sníží, dáma se něžně zas uhnula zpět, a my šli mimovolně za ní. Před domem zůstala stát, jako by nevěděla, má-li v pravo nebo v levo.

Krásná dáma! Sic ne tak poeticky krásna jako broskve květ, ale jako broskev dozrálá, kulatá, zdravě barevná, „k nakousnutí“, jak můj praktický přítel říká. Šťastný manžel, který smí hladit ten hustý černý vlas, líbat tu aksamitově hebkou, pikantně hnědou pleť, tisknout své rty na ty vlhké, řasnaté oči černé, ovinout své rámě kolem těch boků kyprých, cítit — ale nechme toho. —

Nemohli jsme zůstat stát, bylo by neslušno, dali jsme se tedy v levo k Dunaji. Hedváb šustěl za námi. Nechali jsme dámu předejít — jaký půvab v každém pohybu, rozhodnost a měkkost zároveň! Člověk tak rád se vmyslí v to, čeho si přeje, a proto se nám zdálo, že

dáma jdouc kolem nás — ne, ne, to se as tak náhodou oči posunuly!

Oblíbená naše kavárna byla právě zde na peštském nábřeží, proto oblíbená, že jsme mohli při snídaní dívat se ven na proud a na strmý Budín. Zůstali jsme před vchodem stát, abychom se pokochali ještě pohledem na dámu. Tou jako by bylo umlknutí našich kroků lehce trhlo — zdálo se nám — a když zahýbala za roh — ne, ne, to se poohlídla náhodou nebo spíš po manželi! Není divu, že trochu zamračeně. —

Byli jsme tak šťastni, že jsme při obědě krásnou dámu spatřili zas, seděli jsme u vedlejšího stolku Jak byla usedla, zavolala sklepníka a poslala ho k portýrovi: že kdyby přišel pan manžel — čísla pokojů 35 a 36 — ona už obědvá. Pak sundala klobouk a popustila vlasy, které se jí pramenem rozvlnily v plné bujnosti a kráse své. Nás si ani nepovšimla — vida, jak může samolibost člověka mámit! Dívala se jen ke dveřům nebo k protějšímu stolu, u něhož seděl mladý Srblín, na jehož fesu byla hvězda ze samých briliantů, a jehož prsty byly brilianty okovány až po kloub. Jihoslovanu to bylo nebezpečno. Již po chvilce očí od dámy ani neodvracel a talíře jeho šly skoro tak plny zpět, jak byly přišly. Dámu to patrně trochu bavilo. Není divu, mladá, krásná, kyprá dáma — manželé by nikdy neměli ani na okamžik připustit, aby manželky jejich měly dlouhou chvíli.

V tom se dvéře otevřely a do jídelny vstoupil kavalír. Dáma se trochu vzpřímila, kavalír se rozhlídl a přiblížil se k jejímu stolu — ah, tedy snad pan manžel! Pozdravil salonně, pak usedl a šeptal něco, snad skládal účty ze ztraceného půl dne. Oba se usmívali. Krásný to párek a jak veselý! Stálý jen žert a smích. A jak jí posluhuje, jak je pozorliv! Při tom pořád „Madame“ a

„Monsieur“, plno dvornosti, důvěrnost a přec jen elegantní hráz, láska a etiketa, jak u nejvyšší aristokracie bývá. Musí to být manželé vznešení, bohatí, zvláště on má cosi vybraného, a když jsme ho pak viděli odpůldne na Rákoši, jak před obecenstvem koňským dostihům přítomným sám vozil v skvostném povoze krásnou dámu svou, zdálo se nám, že je on tu ze všech nejkavalírštější.

Nejsem proti jisté vybrané etiketě mezi přátely, manžely a t d. Není pravda, že pravý hluboký cit jí nezná a nemá potřebí, naopak jsou to ty nejjemnější arabesky citu, nejjemnější jeho květ. A třeba, chcete-li, ten popel, pod nímž uhel spíš oheň svůj uchová.

Ale nebohý Srblín! Sedí tu se zrakem vytřeštěným a kroutí si v rozpacích už pátou cigaretu. Oko krásné dámy letem se ještě někdy k němu obrátí, skoro jako by mu nechtělo odejmout všechnu, všechnu naději. Patrně to měkké milosrdenství, jakéhož jen nejjemnocitnější žena schopna!

A ještě jednou, po čtvrté dnes, jsme měli spatřit krásnou svou dámu.

Vrátili jsme se velmi pozdě v noci do svého hostince. Od přátelské pitky, při níž jsme zkoušeli druhy po Uhrách zrajícího vína. Byli jsme se rozjařili do zpěvu, do smíchu. A s hlasitým tím smíchem vcházeli jsme do hostince. Jako by byla veselost naše vzbudila zde ozvěnu veselých duchů nočních, ozval se naproti nám, se schodů k jídelně, také smích co nejsrdečnější. Hlas mužský uhodil v něm zvonovitě zvučný bas a škádlivý hlas ženský v rychlých přechodech sprovázel jej stříbrnou koloraturou. Krásný kavalír a krásná dáma sestupují od jídelny, aby přes síň přešli k schodům hotelních bytů. Dáma již je jaksi unavena, ale na srdečný smích není nikdy některá dáma už příliš mdlou!

Vystoupli na první odstavec.

Dáma se trochu zastavuje u lóže klonícího se portýra a praví hodně hlasitě: „Až přijde můj pan manžel domů, řekněte mu, že jsem šla už spat.“

A zavěsila se na podané rámě, aby jí, unavené, pomohl kavalír po schodech vzhůru.

Předešli jsme je. Sluší se to.

———

D í t ě.

— . . . „Kéž bych byla jak ta perla v moři,
za niž plavec mladý život sází,
kéž bych byla jak ta hvězda v nebi,
po níž mládec celým srdcem touží,
kéž bych —“

„Marico, co pěješ — nepěj tak hlasno! Co že ti řekne gospodin!“

Marica podívala se stranou na mne, pak se otočila, až se jí krátké šaty jako větru zavlnily, a obešla lavici.

„Ten gospodin ani neposlouchá,“ pravila stavíc se k matce, „mohu zpívat?“

„Ne, jiní také nezpívají.“

Marica obešla zas a opřela se opět o zábradlí, s něhož byla dolů do třpytících se vln Dunaje zpívala svou píseň. Ale již zase sebou trhla a kráčela pomalu k matce.

„Pověz mi — viď, že budu dnes večer ze všech nejkrásnější?“ praví s dětskou opravdivostí.

„Hloupá jsi, Marico! Hraj si raděj s Pentelkou a nemluv!“

Marica už sedí na podlaze paluby u sestřičky Pentelky, děvčátka as šestiletého, hrá si s její pannou tak upřímně — jak právě dítě, které má s hračkou nejživější rozhovory.

A přec mohlo být Marici už tak čtrnáct let, nemýlí-li jižní zralost. Byla právě vyvinuta v tom stupni, na kterém nás začíná ženskost zajímat. Podivuhodné snoubení se půvabu ve věku Maričině! Její černé oko vábí již svou krásou a při tom je v něm ještě všechna snivost dítěte. Její vzrůst je již ztepilý, štíhlý živůtek vyzývá již k ovinutí ruky, a krok je ještě klátivý a přechází hned do skoku. Tvář má ještě všechnu měkkost neurčitosti, ale zároveň ráz její mluví již o povaze. Člověk neví, má-li to čelo chránit nebo hladit, má-li se s těmi rtíky jen v plachém žertu smát nebo je již náruživě líbat, ale tolik člověk ví, že podobné zjevy jsou nejnebezpečnější neb jak to nazvat chcem, tak bezprostředně vyzývají k lásce, poetické, květnaté, ohnivé, že ztratíš hlavu, že stáváš se vždy znova náruživým, vždy mladě zas bláznem.

Ale Marica je přec jen ještě dítě. Měřím ji podle matky, na jižné rychlý odkvět patrně ještě mladé. Matka štíhlá jako sosna, dcera jako bujný podrůst. Obě v národním kroji srbském: vyšívaný hedvábný život, hedvábný pas kolem boků, hedvábná sukně se světlým lemováním. Jen že Marici splývají vlasy v krásných dlouhých pletencích až za kolena, kdežto matka je má svinuté k šíji a pokryté zde kotoučem ze samých dukátů, jako dýnkem čepce.

Naše „Diana", loď austriacké společnosti, pracuje rychle proti Dunaji. Sedě na dřevěné palubní pohovce, o jejíž lenoch opírá se zase lenoch odvrácené pohovky druhé, naslouchám štěbetavé hře Maričině a dívám se na břehy. V levo srbský břeh je skalnatý a porostlý brčálovým houštím, pravý, rakouský, je plochý. Dunajské ostrůvky jsou pod vodou, stromy jako by stály v zrcadle, ano řeka rozlila se i po kraji a v dálce je vidět vy-

čuhující. polo sbořené vesnice opuštěné. Na dlouhých jazycích zemských pasou se stáda koní, prostá všeho dohledu. Čas od čas vyniká z vody hraniční strážný dům, u jeho dolejšího loubí houpe se přivázaná kocábka, s verandy nahoře hledí opřený voják do dálky jako sokol. Znenáhla se zase břeh výší a přibližuje, sedláci orají u průvodu svých žen, ovčáci stříhají svůj brav u řeky, sady se množí.

A Marica ani úst nezavírá.

Teď natáhla Pentelka prstík a ukázala na řeku: „Gledaj!“

„To je hvězdiček, viď, jako našité stříbro. Ale to jsou jiné hvězdičky než ty tam na nebi, Pentelko! Počkej, já ti budu vypravovat o hvězdičkách. Bylo jedno malé děvčátko, Pentelka se jmenovalo, a to mělo hvězdičky tak nesmírně rádo. Vždycky sobě přálo dojít k nim nahoru. Jednou se mu na večer poštěstilo, že vyšlo až zcela nahoru na Avalu a bylo už zrovna u nebe. Pozdvihlo nožičku a vystouplo. To bylo divu! Kam jen pohlédla, všude se třpytily hvězdičky a třepetaly se jako pták křídélky. Zabloudit nemohla Pentelka na šírém nebi, neboť Avala je vysoká a je všude vidět. Tedy šla a dávala pozor, aby na žádnou hvězdičku nešlápla, a nohy se jí bořily při každém kroku do modrého nebe jako do vlny. Pak postavila Pentelka svůj košíček a začala hvězdičky sbírat. Když je brala do ruky, cítila, jak jim srdéčko strachem tluče, a proto kladla je pomalu —“

„A kam donesla hvězdičky?“ ptá se Pentelka.

Ale Marica už visela na krku bránící se matky a líbala ji s dětskou náruživostí. „Matičko, ty máš čelo samá hvězda a v očích plno, plno hvězdiček — matičko, ty jsi krásna!“

„I jdi, divoká! — Podívej se, už jsme dojely!“

Právě zatočila „Diana“ k pančevskému průplavu, kde již čeká parníček lokální. Již leží lodě podle sebe, zábradlí je otevřeno, můstek, po jedné straně železným prutem chráněný, přeložen s paluby na nižší palubu.

Marica tančí napřed. „Pozor, Marico!“ napomíná matka, vedoucí Pentelku.

Marica se zatočí — několik mužských hlasů vzkřikne. Matka stojí náhle bledá, němá jako sloup.

Již ale rybářský člun vrazil mezi obě lodi — voda Maricu vyhoupla — již ji drží a vyzdvihuje do člunu.

Spustili schody menší lodě a vynesli Maricu nahoru. Všichni jsme se přehnali na palubu cizí.

Marica je bleda jako vosk, ale již při smyslech.

„Nešťastná — bláznivá — nešťastná —“ vypravuje ze sebe matka.

„Ale —“ usmívá se Marica, ač trochu bolestně — „neškodí, drahá matičko — večer budu přec ze všech nejkrásnější.“ —

Silhouetta.

Žhavé parno, bukureštské letní odpoledne. Město poobědvalo a slunce mu nyní uložilo as tříhodinnou siestu. Je ticho jako v poušti, i kočáry, jichž hlomoz ani dlouho po půlnoci v Bukurešti neusíná, již hezky dlouho nerachotí. V tom jižním tichu je cos začarovaného, nějaký stříbrný sen, jejž ale nelze rozpoutat.

Sedím u otevřeného, slunci nepřístupného okna. Svrhl jsem se sebe všechen svrchní oděv, přec mne ještě zbytek tíží. Kouř z doutníku jako by hlínu na jazyk kladl, přec doutník neodkládám. Nemyslím nic, nemám žádného přání, také ale žádného ukojení, nebavím se, také se ale nenudím.

V celém hostinci nehýbe se živá duše. Jen můj průvodce, kterého jsem z neznalosti byl objednal na nevčasnou hodinu, sedí v stinném koutě mého pokoje na rákosovém sedadle a kývá se v lehké dřímotě. Bílý jeho cilindr stojí pod sedadlem. — „Domnia vostra, u vás podlaha jako stůl!“ Chvilkou se dívám na něho, jak se mu ústa rozevírají a svěšují, a jak, když příliš silné kývnutí napolo ho probudí, pravice mechanicky sáhne po cilindru, aniž by ho dosáhla. A chvilkou se dívám ven do ticha, do nebe a na střechy, jichž stíny na tomto svahu města jsou pro jižní odpoledne nápadně dlouhy.

Nebe je nesmírně vzdálené, převysoko vyklenuté, vzduch tak čistý, že i slabý zrak vidí — daleko! Steré báně bukurešťské — také každý skoro dům má svou báň co svítilnu — jsou pokryty plechem, buď světle červeně natřeným, buď bílým. Ta červeň v poledním slunci zrovna píchá a na bělost pro lesk nemožno se ani podívat. Zrak se zase vrací k střechám nejbližším a k sousednímu dvorku — či dvoru? nevidím prostoru tu svislou celou.

V tom — jednou, dvakrát klepne to vzduchem a na protější nízkou stříšku sletí vrána. Poskakuje rychle ke komínu. Tři stříšky, jedna vždy vyšší než druhá, sbíhají se tu s komínem a hran a koutů je v tom plno. Už zmizela vrána za komínem a zase klep klep a na střeše sedí druhá vrána. Zvědavě se vypíná a kroutí krkem. Teď vynikla ona první za jedním rohem komínu; spatřivši tu druhou obrátila se sice hned zase zpátky, ale druhá ji také byla zahlídla a hopkuje rychle tam. První se již objevuje na druhé straně a v komickém chvatu seskočila, hopkuje honem kolem, vyskočila zase výš a zmizela zas — druhá toutéž cestou a s tímtéž spěchem za ní, ale jedna druhou nevidí. Opakují hru tu několikráte, pronásledovnici to však už omrzelo, náhle vyšvihla se trochu výše a hned na to sletěla k druhé, která vidouc se už vyšukanou, tiše dodržuje. Stiskly se k sobě do stinného koutka, kladou zobák na zobák a přimhuřují sladce očka.

Praskne a dlouze zaskřipne to na dvoře vedlejším, jako když se otvírají velká vrata. Nevidím sice vrat samých, ale vidím, jak se posunuje na prostoře dvorské stín jich polovice. A zarachotí to, vidím stín voje, stín táhnoucího za váhu muže, konečně stín celého kočáru, vše titěrně zkráceno a dole jak by přeseknuto. Muž — totiž stín jeho — mizí a zase vyniká, dle svěžích pohybů

patrně to mladý, silný vousáč, vysoké postavy, s vyhrnutými rukávy. Drhne hadrem a kartáčem — zajímavý to pohled na pracující stín člověka, jehož nevidíme! Odříkal jsem asi desetkrát po sobě francouzský epigram: A l'ombre d'un rocher — je vis l'ombre d'un cocher, — qui, avec l'ombre d'une brosse, — frottait l'ombre d'une carosse.

Teď drhne zadní kola — ale náhle zadržel a hlava se obrací. Už není sám — stín rozhodně mladé a elegantní dámičky stojí naproti němu. Šat je dlouhý, hlava as bohatě okadeřena, na malém do čela stlačeném kloboučku houpají se dvě péra. V tom vystoupil ženský stín do výše, položil mužskému ruce na ramena, mužský ovinul velké své ruce kolem beder stínu ženského — ústa se položila na sebe — zdá se mně, že i zamlasknutí hubiček se odstiňuje — rozkošná silhouetta!

Už ženský stín odskočil, mužský zmizel za ním. Ta dáma s péry by měla být milou kočího?

„He — domnule, domnule!“

„Už jdu —“ trhne sebou průvodce a sahá pod sesli.

„Jen seďte ještě! Chtěl jsem se vás pouze zeptat, nosí-li se v Bukurešti také prosté ženské, víte dělnice nebo služky elegantně?

„O da, domnule, da! Samá tu elegance! Bohaté dámy ještě elegantnější nežli prý v Paříži a chudé dle nich; ona by se každá styděla, kdyby neměla měsíc co měsíc drahé nové šaty. A k vůli tomu, ber kde ber, to se rozumí, a vydělej jak vydělej, jen když máš. O domnule, spousta!“ Stařec si oddych' a vrtěl chvilku hlavou.

Venku zacvakla koňská kopyta, stinná hra pokračuje. Vidím, jak oblečený již, cilindrem pokrytý kočí šroubuje koně k voji, jak koně netrpělivě zdvíhají nohy, vymrskují hlavy, šlehají ohony. Kočí vyšvihnul se na kozlík a čeká.

Nečeká dlouho, několik stínů zahemží se a splývá kolem kočáru. Pomalu vlézá nějaký, nejspíš starý pán, za ním vskočí mladá dáma — stíny známých mně dvou per švihnou po zemi — za damou rychle zase muž, svižný, mladý — vůz se pohne, zarachotí — vše zmizí.

„Domnule, kdo tu bydlí vedle? — zde!?“

„Bohatý bankéř, o tuze bohatý! Zejtra má dcera jeho svatbu, ženich — nevím odkud — už bydlí od včerejška u nich. Ani prý ženich není tak zámožný, ale holka ho má k smrti ráda — ten našel své štěstí.“

Byl?

Vešli do malé jídelny v prvním patře a sedli k našemu stolu. V Cařihradě je zajímavo sedět po čtrnáct dní u téhož hostinského stolu; stálá pestrost, mezi sedmi lidmi alespoň jedenáctero národností a dvanáctero zaměstnání.

Podle řeči zdají se být noví příchozí rakouští Němci. Jsou-li to novomanželé nebo bratr a sestra, snad uvidíme.

Již přikazují sklepníkovi a teprv nyní zdvihá zrzavý „doktor“ — host od předvčerejška — hlavu od svého talíře, na němž páchnou divné kotlety. „Ah — i služebník — teprv dnes? Vždyť jsem už na cestě odporučil hostinec „u Peště!“ No to dobře,“ usmál se a uklonil se lehce, „mohu alespoň pokračovat, jak jsem na Černém moři začal — dvořit se jemnostpaní.“

„A pochodit na Bosporu právě tak jako na „Neptunu“ — usmál se zas mladý manžel.

„Nu, také muž se může někdy přiznat, že nepochodil!“

Manželé se zahleděli na okamžik tak toužně do sebe, jako když slunce o polednách moře pije.

On skromný blondýn, všedního zevnějšku, asi kupčík. Ona malá bruneta. Růže na klobouku trochu křiklava,

tyl na ňadrech trochu hrubý, neelegantní, ňadra už odkvětlá, ústa trochu unavená, oko ale jiskrné, živé. On s ní zachází jako s dítětem, vybírá kousky, kráji sám na talíř, a ona jen kde se prstem může dotknout jeho ruky. Myslím sice, že něžnost patří do koutku, ale on takovým lidem je celý svět někde v koutku, snad bych nebyl sám také lepší. —

Druhý den byl pátek, neděle moslemínů. Zašel jsem na předměstí Kassim Pašu do kláštera memlevů, dervišů to tančících. Stál jsem pod pavlanem, běžícím kolem kruhové taneční síně, a zrovna vedlé mne blondýn s brunetou. Starý derviš předříkával ob čas z prázdných dlaní rukou svých, dervišové naproti němu v polokruhu a mlčky sedící náhle někdy plácli dlaněmi o zem nebo udeřili lebkou do podlahy, na kruchtě odpovídali zpěvem a hudbou. U memlevů je jedině zpěv, Evropanu snesitelný, jinde kvikot.

V tom se dervišové zdvihli a počali obcházet síň. Na kruchtě spustil nějaký tenor, pěkný hlas, silný a vysoký, a pořád lezl výš a výš.

„Ještě jsem Tě neslyšela ani jednou zazpívat,“ šeptala bruneta, „ale myslím sobě, že Tvůj hlas musí být nesmírně dojemný.“

„Drsný je můj hlas, holoubku, jako ježek drsný,“ odpovídal blondýn, „za to Tvůj je stříbro. Každé slovo zpěv.“

Dervišové odhodili právě svrchní šat a začali se v spodních svých bílých sukních točit. Malá bruneta vystoupla na prsty, blondýn ji podepřel pod rameny a držel vytrvale ve výši.

Tři čtvrtě hodiny trval tanec a blondýn se držením neunavil! — Zdali bych také tak dlouho se namáhal! —

Třetího dne byl program: objížďka koňmo kolem Cařihradu. To trvá dlouho; oběd byl beztoho zameškán, také k večeři jsme přišli pozdě.

Většina pravidelných navštěvovatelů již byla povečeřela a odešla. Jen náš stůl byl mimo obyčej ještě naplněn. Všichni tu: zrzavý doktor, soukromý starý učitel, telegrafní úřadník, malá bruneta — hrome! — blondýn schází.

Bruneta se dívá na talíř, na nějž napíchnutý kousek kuřete vždy zase nazpět klade, ústa se jí lehce chvějí.

„Inu, kdybyste chtěla — ale musíte chtít — ve Varně bychom ho ještě úřadní depeší chytli — nejel-li po francouzské „Amerique“ k Syře. Chcete — ?“

„Já nevím,“ zašeptala bruneta a ústa se jí rozechvěla víc.

„Račte říci upřímně, milost paní,“ ptal se doktor s jakous zoufalou šetrností, „snad nebudete v rozpacích — jistých?“

„Prodám, co mám,“ odpověděla a zkusila rozhlédnout se kolem. Ale zčervenalé oči se zalily a ústa zaštkala.

„Pa!“ bručí starý učitel. „Takového něco vidíme zde v Cařihradě ob den — dvě stě sedmdesátkrát za rok. Byl to — V á š muž, jemnost paní?“ —

———

Vampyr.

Výletní parník nás přivezl z Cařihradu k břehu ostrova Prinkipo a vystoupili jsme. Společnost nebyla velká. Polská jedna rodina, otec, matka, dcera a její ženich, pak my dva. Ano, abych nezapomněl, také se k nám už na dřevěném, přes Zlatý roh vedoucím mostě v Cařihradě byl připojil jakýs Řek, mladý ještě člověk; snad malíř, podle té mapy, již měl pod ramenem. Dlouhé černé kadeře mu splývaly na ramena, tvář byla bleda, černé oko hluboko v důlku zapadlé. V prvním okamžiku mne zajímal, zvlášť pro svou úslužnost a pro svou znalost místních poměrů. Ale mluvil příliš mnoho a odvrátil jsem se pak od něho.

Tím příjemnější byla polská rodina. Otec a matka bodří, dobří lidé, ženich elegantní mladý muž, spůsobů přímých i uhlazených. Jeli na Prinkipo, aby zde strávili letní měsíce k vůli dceři, trochu churavící. Krásná ta bleďounká dívka buď byla právě po těžké nemoci, buď se těžká nemoc teprv v ní rozkládala. Podpírala se o svého ženicha, ráda posedávala, a častý, suchý kašlík přetrhoval její šepot. Kdykoliv zakašlala, zastavil její průvodce šetrně krok. Pohleděl vždy na ni soutrpně a ona zas k němu, jako by chtěla říci: „Vždyť to není nic — jsem šťastna!“ Věřili v zdraví a štěstí.

K odporučení Řeka, který se hned u mola od nás odloučil, najala si rodina byt v hostinci na výšině. Hostinský byl Francouz a celý jeho dům zřízen pohodlně a krásně dle způsobu francouzského.

Posnídali jsme pospolu, a když polední parno trochu ustálo, odebrali jsme se všichni na výšinu do piniového háje, abychom pookřáli vyhlídkou. Sotva jsme si vyhledali příhodné místo a se rozložili, objevil se tu zase Řek. Pozdravil lehce, rozhlídl se a posadil jen několik kroků od nás. Rozevřel mapu a začal kreslit.

„Myslím, že sedá naschvál tak ke skále, abychom nemohli se mu dívat na kresbu," pravím.

„Nemusíme se dívat," mínil mladý Polák, „vidíme toho před sebou dost." A po chvilce dodal: „Zdá se mně, že nás vekresluje co staŕáži — ať!"

Měli jsme věru dost se co dívat. Není krásnějšího a šťastnějšího koutku ve světě než toto Prinkipo! Politická mučednice Irena, souvěkyně Karla Velkého, žila zde měsíc „u vyhnanství" — kdybych zde mohl prožít jediný měsíc svého života, byl bych po celý ostatní život vzpomínkou šťasten! Již na ten jediný zde strávený den nezapomenu nikdy.

Vzduch byl jasný jako démant, tak měkký, tak lahodný, že se celá duše po něm kolébala v dál. V pravo za mořem strměly hnědé vrchy asijské, v levo se v dálce modral strmý břeh Evropy. Blízké Chalki, jeden z devíti ostrovů „archipelu princova", vystupovalo s cypřišovými svými lesy jako smutný sen do tiché výše, korunováno velkou budovou — asylem to na duchu chorých.

Voda Bílého moře*) byla jen lehýnce rozčeřena a hrála všemi barvami jako skvoucí opál. V dálce bylo

*) Marmora.

moře bílé co mléko, pak růžové, pak mezi oběma ostrovy jako žhoucí oranž a pod námi již krásně zelenomodré co průhledný safír. Bylo samo se svou krásou, nikde větších lodí, jen dvě malé lodičky s anglickými flagy proháněly se podél břehu; jedna byla parníčkem, velkým jako hlídačská budka, druhá měla as dvanáct veslařů, a když se jich vesla současně zdvihala, kanulo s nich rozžhavené stříbro. Důvěrní delfíni proháněli se mezi nimi a lítali v dlouhých obloucích nad povrch vodní. Modrým nebem nesli se po chvilkách klidní orlové, měřící mezeru mezi dvěma díly světa.

Celé úbočí pod námi bylo pokryto květoucími růžemi, jichž vůně nasycovala vzduch. Od kavárny u moře zalehala čistým vzduchem hudba, vzdáleností přidušená.

Dojem byl uchvacující. Odmlčeli jsme se všichni a vpíjeli se celou bytostí do rajského obrazu. Mladá Polka ležela na drnu a měla hlavu opřenu o prsa milencova. Bledý oválek jejího něžného obličeje nabýval lehké barvy a z modrého oka vykanuly jí náhle slzy. Ženich porozuměl, sehnul se a slíbal slzu za slzou. Také matka její se rozslzela — a mně — mně bylo dosti divně.

„Zde se musí i mysl i tělo uzdravit,“ šeptalo děvče. „Jak šťastný to kraj!“

„Bůh ví — nemám nepřátel, ale kdybych je měl, zde bych jim odpustil!“ pravil otec chvějícím se hlasem.

A zase se všichni odmlčeli. Bylo všem tak krásně, tak nevýslovně sladce! Každý cítil pro sebe celý svět štěstí, a každý by byl s celým světem štěstí své sdílel. Cit byl u všech stejný, proto jeden druhého nevyrušoval. Ani jsme si toho nevšimli, že Řek po nějaké hodince se vzdvihl, mapu zavřel a pozdraviv zas lehce odešel. My zůstali.

Konečně, po několika hodinách, když dálka již se pokrývala temnější fialovou barvou, na jihu tak kouzelně krásnou, napomenula matka k odchodu. Vzdvihli jsme se a kráčeli dolů k hostinci, krokem volným, elastickým, jaký mají bezstarostné děti.

Zasedli jsme v hostinci pod pěknou verandou.

Sotva jsme usedli, slyšíme pod verandou vádu a nadávky. Náš Řek se tam vadí s hostinským a my pro zábavu nasloucháme.

Netrvala zábava dlouho. „Kdybych tu neměl jiných hostí“ — zabručel hostinský a vystupoval po stupních k nám.

„Prosím vás, pane,“ táže se mladý Polák přistupujícího hostinského, „kdo je ten pán, jak se jmenuje?“

„Eh — kdo ví, jak se ten chlap jmenuje,“ bručel hostinský a díval se jedovatě dolů, „my mu říkáme Vampyr.“

„Malíř?“

„Čisté řemeslo! Maluje jen mrtvoly! Jak někdo v Cařihradě nebo zde po okolí umře, už má tentýž den obraz mrtvoly hotov. Ten chlap už maluje napřed — a nikdy se nemýlí, jako sup!“

Stará Polka vykřikla zděšeně — v její rukou ležela dcera, bledá jako křída, omdlelá.

A již byl seskočil ženich se schůdků dolů, chytil jednou rukou Řeka za prsa a druhou sáhnul po mapě.

Seběhli jsme rychle za ním. Oba mužové již se svíjeli v písku.

Mapa byla rozházena a na jednom listu — tužkou nakreslená hlava mladé Polky — oči zavřeny, kolem čela myrta. —

Andílek.

„To zde tedy je Platonova škola, andílku! Zde nadšenci ideální republiky —"

„Eh co je po tom! Pískový kroužek jako dlaň a čtyry cypřiše kolem a tamhle mezek! Kdyby tu byly alespoň ještě merunky!" Při tom stála v písku jen na patách jako dítě. Pak si poskočila a srnčím krokem se nesla k blízké moruši, na níž se černalo drobné ovoce.

„Živá, veselá — roztomilá je vaše paní," pravím ke galackému kupci trochu hlasitěji, za prvé, že přistárlý ten pán byl již nahluchlý, za druhé aby to panička ještě zaslechla.

„O andílek je to můj!" odpovídá manžel a dívá se za ní s tak vroucí láskou, že její blouznivost mnou až zachvěla.

Skutečně vábný ženský zjev. Formy nejsou sice dost oblé, ale rozhodně suché je také nenazvu. Výška tak v míře pravé, vlas do modra černý a bohatý, pleť snědá a zdravě prokvětalá, rysy jižně zostřelé, oči — zrak její . . . . „oko Asie", jak Byronův Mazeppa dí, ale výraz v něm . . . zpikantnělá uvědomělost ženy Evropy. Dáma plná života a plná chuti do něho. Teprv dnes ráno jsme se byli s ní seznámili, při procházce královským parkem athénským. Zde jest jediné místo stinné v celých moder-

ních Athénách, zároveň jediný koutek dosti příhodný, aby se člověk vmyslil v Athény, jak si je myslil dřív než poznal. Seděli jsme na starém sarkofágu pod jehličnatými stromy. Dlouhé, světlozelené, jak vlasy svislé jehličí při lehýnkém vánku šumělo tak čarovně, tak bájuplně, jako sen nejstarších dob, jako klepání na nejukrytější komůrku našeho srdce. Panička šla s manželem kolem, čtveračivosti její neušlo hned na první pohled, že bychom byli as nejradš sami, a již nedalo jí pokoje, obcházela a štěbetala kolem nás, náhle nás oslovila, zapletla v hovor — pak jsme společně snídali, pak společně si vyjeli. —

Ale již byla veselá panička zaběhla na pískovou pěšinku a tou k východu ze zahrady Platonovy, museli jsme za ní. Když jsme vyšli, seděla již ve voze a houpala se, až péra praskala.

„To moje neštěstí pomalu leze!“ praví dívajíc se na svého vlézajícího manžela.

„Co pravíš, andílku?“ táže se manžel. Něco zamručela, čemu jsme při zarachocení vozu také my neporozuměli.

„Shořím!“ začala zas, „Santorin vaří se mi v krvi! Jako kdyby byla hořící smůla v těch řeckých vínech!“

Počínala si rozpustile co rozmazlené dítě. Vše kolem cesty jí vadilo nebo těšilo. S bílými divokými oleandry se hubovala, proč mají „tak hořkou vůni,“ růže pnoucí se po stromě až do jeho vrcholu ji ulekla, granátovým květům posýlala hubičky, aloi se smála, že tak vysoko střílí svůj květ do nebe, se stromku svatojanského chleba utrhla zelenou lusku a začla ji ochutnávat. A ke všemu věděla písničku, hned valašskou, hned tureckou, francouzskou, španělskou, italskou, i vídeňská vierzeilige se připletla. Bůh ví, v kolika jazycích dovedla ta pani-

čka mluvit nebo aspoň zpívat! Manžel její byl patrně šťasten, že je tak rozveselena. Bral ji za ruku, než ale ruku políbil, vždy se uškubla.

„Je to hloupé neštěstí, to moje, že ne?“ pravila nahnuta k nám. „Ale v letě mám s ním žert. Dala jsem si našít několik pytlů z gázu, řekla jsem že proti muskytám, a než mně může moje neštěstí dát hubičku na dobrou noc, už jsem v pytli přes hlavu a směju se mu!“

V tom kočár zarazil. Dojeli jsme poblíž nádraží k vykopávanému právě starořeckému hřbitovu. Průvodce náš zapředl pana manžela do výkladu. Panička mne chytla za ruku a pokračovala:

„Vy mně něco nevěříte — podíval jste se tak na mne!“

„Nemám, čeho bych nevěřil, nebo věřil, vyprávíte a smějete se, jemnost paní, a já se směju tuze rád.“

„Ne, můj muž je skutečně moje neštěstí!“

„Jemnost paní, vaše upřímnost by mně brzy dodala práva, abych se vás zeptal, proč jste si ho tedy vzala.“

„Což to vím?“

„Nu tedy z lásky.“

„To tak!“ a podívala se pohrdlivě po svém manželi.

„Tedy z vděčnosti.“

„Ani mne nenapadlo — snad ale pro to, že se ucházel tak dlouho. Můj otec měl v Šumenu velký kořaleční obchod, shořel jednou i se svou kořalkou a celým domem. Můj manžel bydlel tenkrát u nás, ujal se nás — dobře, s oběťmi, to je pravda. Ale už co dítě jsem se s ním právala, když mne chtěl pocelovat. Pak jsem si ho konečně vzala.“

„Celé to neštěstí je tedy as, že nemáte dětí.“

„Děti! Tančila jsem jednou tak divoce sama s sebou v pokoji svém kankán, že — ale není-li to komické

podívejte se, na těch náhrobcích relíf jako relíf — vítají to ty figury duši do nebe nebo se loučí příbuzní se zemřelým? Podávají si ruce, dávají si „servus!“ hahaha! Ty staré Řekyně byly ale přec jen hezčí než nynější! Prosím vás!“ škubla sebou náhle a postavila se přede mne, „— z jaké národnosti myslíte že jsem!?“

Dívala se mně upřeně do očí.

„— Španělka?“

„— Vy totiž myslíte“ — a emancipovaná panička se náhle pro původ svuj začervenala po uši, „že — španělská židovka? Ano — rodiče! — Kam jedem zejtra?“

„S rána je na našem programu návštěva hrobu Themistoklova.“

„Kde je to?“

„Až u Piraeu. Musíme z přístavu ven k jednomu z přímořských výběžků.“

„To pojedem tedy v bárce — já nesmírně ráda — — vždycky mám tak tajnou naději, že pánbůh dá překotit — podívej se!“ a chytla svého manžela křečovitě za ruku, „dá-li pánbůh, dám ti zejtra takhle, po starořecku „servus“!“

Manžel vytřeštil zrak.

„Co chceš, andílku?“

Prapodivný měl v tom okamžiku výraz, jako blázen. Snad byli oba blázni.

Dvanáctý.

„Thalassa — thalassa“ — šeptal pro sebe mladý, vyčouhlý Berlíňan, měřil dlouhým krokem palubu a pak si usedl vzadu vedle kormidelníka. Vytáhl tobolku a prsty mu hrály jako hluchoněmému.

„Skanduje, dělá verše,“ ušklíb' se vousatý doktor vedle mne a vychrlil as deset koleček dýmu z úst, rychle za sebou a jeden skrz druhý.

„Každý Němec je podivín!“ míní mladý Angličan, protahující se naproti.

„Oho, račte podivínství nechat jen pro sebe a své krajany, máte historické právo,“ zas doktor.

Seděli jsme kolem kajutní budky v skládacích křeslech, kouřili jsme pohodlně a bavili se pohodlně, bez zvláštního totiž namahání myšlenkového, jen jako by mosaikou. Vyšli jsme si sem hned po snídani, a ta byla hned po odjezdu korábu od ostrova Syry. Výborná černá káva kouřila z koflíků u našich nohou, tabák našich čibuků, mastná to černá „ladakia“, byl rovněž výborný. Část ostatních cestovatelů dřímala dole v kajutách, část procházela se po palubě nebo seděla po jejím kraji na upevněných lavicích.

„Totiž,“ začal zas Angličan po chvilce, v níž se zdál přemýšlet, má-li nebo nemá-li, „trochu jsem konečně sám také podivínem.“

„Podívejte, chcete-li.“

„Sotva jsem odbyl universitu, umínil jsem si, že se ožením. Ale ne s Angličankou, někde na cestě. A sotva jsem se přeplavil — do Vlaerdingů — už jsem dostal koš. To se mně tak líbilo, že jsem si umínil: musíš dostat dvanáct košů, třináctá, ale musí být pak tvoje, kdyby to mělo stát život!“

„Krásná zábava,“ míním, „a pěkné předsevzetí, jen že —“

V tom se loď otřásla a zatočila, jako když vrazí na skalní stěnu. Koflíky se kutálely ku kraji. Lidé se chytali zábradlí.

„Chu-it!“ zasípěl si doktor, „vždyť jsem si myslil, že nás to tady nepustí. Bude pořádná bouřka! Pánové, už jste zakusili bouřku?“

„Ano!“

„Také!“

„Trpíte nemocí?“

„Já ne.“

„Také ne.“

„Nu to dobrá. Zůstanem nahoře a budem se bavit. Dole pořád chtějí na člověku pomoci, a pak ten zápach!“

Opětné škubnutí, vichr zapisknul v provazech, lanoví se napnulo jako struny.

„Chu-it!“ zasyčel zase doktor. „Už je tu ženich vítr — už se snoubí!“

Snoubí! Ona ale holka ještě nechce! Zelené dříve moře, hladké jako pláň, je náhle hněvem černé. Jen někde běží po něm dlouhý, slabý pruh bílé pěny, chvějící se jako dívčí ostýchavost, jen někdy prohlubuje se povrch v mělkou skořepinu. Vzduchem se nese bolný, vzdálený vzdech, loď zaskřípe.

„Nebude líp zde nahoře?“ ptá se za námi veselý ženský hlas. Nad schody ku kajutě stojí naše Francouzky, matka a dcera, obalené v plaidy od hlavy k patě.

„Nejlíp bouř přeležet — ale čerstvý vzduch také dobrý,“ kývá doktor.

„Jen jsou-li dámy dobře opatřeny,“ stará se Angličan a vede je galantně k lavici u zábradlí.

Veselá holčička, ta mladá Masilianka! Ne zrovna krásná, ale „jako z cukru“ Vlasy samá kudrlinka, v oku dobrota, tílko něžné, nožky v stálém tanci. V Athénách bydlely s námi v témž hostinci a zdálo se mi, že dcera se líbí Angličanu, ještě víc ale Angličan jí. Nyní cestovaly do Cařihradu, kamž také Angličan.

Ale jak už je celá paluba změněna! Většina se byla utekla již dolů, do kajut. Ostatní se drží křečovitě zábradlí, tváře jejich blednou, mořská nemoc ovanula je prvním dechem svým. Dlouhý Berlíňák zkouší se v přecházení vrátkou palubou. Posměšně se rozhlíží, nyní zůstal stát přede mnou.

„Prosím, hoří Vám?“

„Hoří “

„To jsou organismy — fuj! — podívejte se, jak je to všechno bledé!“ Rozstoupl se a vypnul prsa. „Mně je nejvolněji v bouři! Tu se mně zdá, že rostu, do oblak rostu, že se peru s mračny a letím s větrem! Hoj — hoj —

meer und himmel hoer ich singen
und ich fuehle riesenwollust
stuermisch in mein herze dringen —

hoj — hoj!“ a potácel se rozpřaženým krokem zase palubou zpět.

Loď teď již sebou házela a bědovala jako v zoufalství. Ještě před chvilkou byly vlny malé, skotačily jedna přes druhou, hrály si v tanci, trochu větší pohlcovala trochu menší — nyní již slily se ve vrchy vod, pohybem majestátním žene se a válí, láme se a vzpíná vše kolem, jedna vlna jako kužel, druhá obrovská skořepina, třetí plazivý jazyk, čtvrtá jak vzpínající se oř — vystupuje, bílá pěnová hříva letí větrem, teď se překotila, pohřbila sama v sobě! Řvou vlny a hučí, táhle zoufale, jak obrovské varhany, jak hrom v horách. Loď se točí, vyzdvihuje ku předu, na zad, v náhlém obratu — skřípá, naříká, stero vzdechů sténá z jejího vnitra. Lana jsou napnuta k prasknutí, hvízdají, syčí, kovový komín hučí jak podzemní vodopád. — A na nebi slunce zlaté, jasné, obloha modrá a klidná!

Jen vzduch naplněn rozbitou vodou, a Angličan, který již zase roztahuje se v křesle naproti mně, stále si čistí svůj binokl.

„Myslíte,“ nahýbá se ke mně, „že není dosti těžko, dostati vždy košem? O člověk musí to někdy zvláště zařídit, aby ne a ne! Strojená hloupost, urážející neobratnost —“

„Kolik už jich máte?“

„Jedenáct.“

„S dvanáctým bude práce. Tamhle ho nedostanete!“ a ukazuju na Masilianku.

„Míníte opravdu?“ a klidným jeho okem šlehla radost, na tváři si něco zahrálo jako samolibost.

Schválně jsem odvrátil zrak. Aj — můj Berlíňan! Drží se poblíž nás křečovitě zábradlí — obraz největší bídy, nejkrutějšího utrpení!

Položím ruce k ústům a křičím ze všech sil: „Co dělá riesenwollust?“ On neslyší.

A právě vedou dva lodníci matku Francouzku kolem.

„Rychle — a pak slečnu!“ komanduje doktor.

Slečinka už se také rozstonala. Je obrácena k nám zády, ale vidíme, jak se svíjí, jak pracuje.

Angličan vstal a přibližuje se k ní. Nakloňuje se, bere ji za ruku, něco jí povídá. Stáhla ruku zpět, kývá, aby odešel.

Lodníci ji berou pod ramena — je bledá, zmodralá, přece hezká!

Mám dvanáctý — učinil jsem jí teď návrh, ona nepřijala —“ koktá Angličan.

Nemohl jsem se udržet hlasitého smíchu.

„Smějete se mně? — máte pravdu,“ a vytahuje zápisní knihu. „Přece škoda, — že nebyla třináctou!“

V tom se loď nahne zcela stranou, zatočí a obrovská vlna rozlila svůj hřeben přes palubu. Angličan se zvrátil i s křeslem, noticka mu odletěla.

Sbírá se zas, zblednul.

„Kde jsou moje notice?“

„V moři, s tím dvanáctým.“

„Učiníte líp, když půjdete také ležet!“

„Pravda — cítím —“ a potáci se ke schodům.

„Hoří vám?“

Hoří!“

V izmírském chobotu.

Vykřikla pronikavě, až mně v uších zalehlo. Arci jsem se skoro sám byl lekl! Dřevěné jehly smyrnenského nábřeží jdou na sáh vysoko nad zrcadlo a mimo to je voda rozlehlého chobotu stále nepokojna; barka tančila nahoru dolů, pan profesor šloupl dolů vedle příčky a brzy by nás byl překotil všechny, jak zády udeřil do boku.

„Neublížil's si, mužíčku?“ ptala se a hluboký altový hlas její se chvěl a velké, temné oko její utkvělo na něm dojemnou otázkou.

„I nic — jen tak otřesení,“ odpověděl pan profesor, „ale musíme si dobře rozsednout, voda je po čertech nepokojna.“

„Egejské moře sem zaráží,“ míním, „to bouří den co den.“ A sám pro sebe jsem myslil, že je přec hezké, mít někoho, kdo tak vykřikne.

Rozsedli jsme se. Pan profesor se svou chotí zády k barkáři, my ostatní tři čelem naproti, a barkář zanořil vesla.

Dva dny už jsme se znali, dnes jsme se jaksi spřátelili. Pan profesor byl tak padesátiletý německý pedant, paní profesorka dvacítiletá německá blondýna. Vlasy jako zlatý len, husté a kadeřavé, ovál pravidelně krásný, pleť trochu

slabá, ale oko velké, tmavomodré, že barvou až klamalo. Jen že trochu mlčeliva, skoro jsem ji měl za hloupou — ostatně privilej to „akademicky krásných“ dam. Byli se právě vzali a konali svatební cestu svou. S nimi cestoval mladý příbuzný pana profesora, Alfred, hoch dvacítiletý, krev a mlíko. Ten se podivným spůsobem červenal pořád, ale pořád!

Byli jsme se umluvili, že k půlnoci projedem se společně chobotem. Barka tančila a prohýbala se, náhle někdy shoupla nebo vyskočila, až jsme se na sedátkách pozdvihli. Ale jaká to rozkoš v té jižní noci, jaký rozset skvost po nebi a po břehu a po vodě! Na nebi se skvěly hvězdy jako zlato na světlozeleném hedvábu, měsíc mezi nimi visel co blýštící se drahokam. Tak blízky se zdály hvězdy, že bychom jich mohli dosáhnout, kdybychom vystoupli na ten světlý, záři oblitý Pagos. Břehy byly šedé, cypřišové háje tureckých hřbitovů černy jako umrlčí šat, domy dřímající Smyrny bělošedy jako ranní sen. Jako by zlaté posýpátko rozesel po vodě, třpytil se po chobotu lesk měsíce. Mimo to vlny světélkovaly, pěna jich hřebenů měnila se v samou plamennou jiskru, od vesel odskakovaly démanty. V povzdálí pohrávali si delfíni, kdykoliv některý vyletěl nad vodu, jako by dešť démantů letěl za ním. Zelené, mírné světlo, jako když rozžžeš olej v kouli ze zeleného omženého skla; poznáš na protější tváři i nejjemnější proměny. Vzduch jako smaragd, hloubka vody jako safír.

Mlčeli jsme. Tu náhle cítím, jak se položila nožka mladé paní na nohu mou. Na nehybné tváři a v chladném, polozavřeném jejím oku vidím, že to náhoda, o které ničeho neví. Ale vzbudilo mne to.

„Divná existence,“ míním, abych hovor započal, a voním k uvité kytičce, kterou nám svobodným byla v ka-

várni zahradě kytkářka vnutila. „Kytkářka baletnice! V zimě, když je italská saisona, i baletu prý se zde daří dobře. Zbyla zde někde, musí si pomoci na cestu, chce o své újmě zatančit v divadle, aby ale neměla prázdno, musí týden běhat městem co prostovlasá kytkářka, usmát se na každého! Ten bolestně veselý úsměv a ta vyžilá, prosebná tvář!“

„Protivné ženské!“ praví pan profesor.

„Protivné? — Snad spíš —“ ale nedořekl jsem humanní svůj náhled. Nožka paničky začala poklepávat. Budu to třeba trpět!

„Tolik je jisto,“ spouští se můj přítel do hovoru, „že jsme v Orientu ještě neviděli tak hezkých děvčat jako zde ve Smyrně. Pravá to výstava ženské krásy, když večer se blíží. Všechny ženské přede dveřmi a v průjezdu. Když jsme se procházeli ulicemi — ty ulice jsou také nepoměrně čistší a lepší než v Cařihradě — viděli jsme jich několik set. Průjezdy jako světnice, za tím dvorek s vodometem, aloemi, platánami, pěkné!“

„Přec člověk teprv, když na Pagos vyleze a celý chobot i s okolím přehlídne, pochopí, proč as staří Smyrně říkali „líbezná“. Turci Izmír svou nečistotou pokalili, už není „okrasou Azie“ a „korunou Jonie“!“

„Tonu zde v nadšení,“ horuje professor. „Pro mne zde není nynějšek, žiju v minulosti. Nikdy jsem si nemyslil, že ji uzřím, klasickou pudu tu, a tak šťasten!“ Viděl jsem, jak mladou choť svou tiskne blíže k sobě. Oči její zůstávají přimhouřeny, ale nožička hraje úsilovněji. Patrně má panička nohu mou za nějakou lať bárky.

„Mně je Pagos ještě oživen,“ horuje profesor dále. „Vidím na něm krásnou Akropolis, Zevsův chrám — Jonie, Jonie! Zde Homér žil, jeskyně, v níž prý zpěvy

své skládal, ať je bajkou, mně je poetickou pravdou! On zde žil v tom krásném údolí, jímž se Meles vine —"

„Není tak krásné!"

„A po planině, po březích Hermu kráčeli ti hrdinové, ti mužové skutků, pro něž i bohyně do nich se zamilovaly."

„Teď už „bohyně" nežádají zázračných skutků, vyvrácených světů, a t. d."

„Ta líbezná Venuše, ta vznešená Minerva, ta krásná Juno —"

„Samá olympická holota — pravý skandál ty jejich životopisy!"

„Oho!"

„Mně se zdá, že jste jako ostatní Olympofilové, co je starohelénské, je vzorné, ne? Ostatně máte pravdu! To je právě to pěkné u starých Řeků, že jejich bohové byli lidmi, proto také jsme i my podnes jako bohové, že jsme — lidé. Olymp měl sílu pochybných panen a podezřelých manželek — nynější náš svět je také Olympem!"

„O to už zase nemáte pravdu! Vzdělanost se šíří, tou se také šíří cnost!"

„Dejte pokoj! „Křehké stvoření je žena," stojí v Stuartce vašeho Schillera. Co na tom — pánbůh tomu as tak chce!"

Nožička zrovna už bubnuje, mne to bolí, ale — dáme tu bolest alespoň mravně dál!

„Mohu připustit jen tak zvané okolnosti. Za manželku ručí její muž, ten ji brání jako skořepina perlu."

„Skořepina? Drsná, šedivá, nepěkná — proto se dá perla vylovit, aby se pak teprv věnovala kráse."

„Nepěkné máte ponětí!" mrzel se už professor a dodal rozzloben a uražen: „Jen ta žertuje pak s věrností,

která dřív žertovala s láskou. Nevydobyl-li sobě muž lásky své ženy právě mládím a půvabem, snad jen přízní nějaké šťastné hodiny, ať duchem svým udrží tu přízeň! Jen hloupý muž je v nebezpečí, věřte mně. Náš básník praví: „Jako žena miluje svůj obličej, miluje také svého muže; ani za mnohem krásnější nevyměnila by obličej svůj třeba nepěkný!“

„Tuze pochybuju, neboť —“

V tom pohlédnu na paní profesorku. Co jsem nyní byl ucítil, bylo už hotové kopnutí. A zas —! Velké oko je dokořán otevřeno, tázavě a káravě upírá se — vedle na Alfréda.

Alfréd ale hledí do vzdálí. Poutají ho tam hrající si delfíni. Kdykoliv některý vyletí nad vodu, jako by byl ze zlata a dešť démantů letí za ním.

Opět kopnutí.

„Račte odpustit, jemnost paní — mně se zdá, že jsem se dotekl Vaší nohy!“

Měl jsem se snad nechat zbytečně trýznit, ne?

Thersités.

Jak krásné, blaženě krásné je Chio! Leží tu v safírovém okeánu, jako kytice na ňadrech krásné ženštiny. Zelené sady, šťavnaté, pernatými palmami vroubené vinohrady, fialové hory, a na tom všem lehká mlha, jako když děvče oko přimhuřuje a zpod dlouhých, vlhkých řas vychází teplý paprslek, plný touhy a milostné něhy!

K tomu to podvečerní slunce tak zlaté, nebe tak jasné a klidné, moře tak plno šťastného šepotu!

Ale již pískal parník a zvonek dával poslední znamení. Ještě jednou jsem se vpíjel v krásy ostrova. Zde syn Dionysův a Ariadnin*) učil obyvatelstvo pěstování révy, zde rozkázal satyrům, aby opili Oriona a zraku ho zbavili, zde Homér prý se narodil, s Arésifonou se zasnoubil, učil lid svým zpěvům i umění, skládati zpěvy nové — —

„Hej! — I Tebe nechci, otevřhubo — toho vedlejšího Homérýdu, toho s tím utrženým rukávem — tak! Mastyka, mastyka — pořád mastyka, cucejte si ten svůj fenykl sami! Z kterého pak syna Homérova jsi, z prvního nebo druhého, zlatoušku? a uděláš dobře, když se jednou taky trochu umyješ! — Tak, šťávu z broskví — cože, za tu

*) Oinopion.

skleničku tři franky? i zloději, ty klasický holomku, zde jsou dva a teď dělej, ať jsi už přes schody, loď se točí! — Podívejte se, pane, na toho starého chlapa, kterého zrovna sundávají do barky — špinavé stáří, stará špína, protivná tvář, slepý, žebravý — tak si myslím Homéra, jinak nevypadal!“ — a suché ruce malého architekta klátily se skoro při každém slově ve výši.

Divně to sbudovaný člověk, ten architekt, křivka na všechny strany — „tuze mnoho profilu“, jak sám říkal.

Drobná, as pětiletá dceruška jeho, dítě to zas krásy naivně dojemné, po hlavě samý zlatý prsten a po červeném líčku samý smích, opustila nyní rychle své dosavadní místo u mých nohou, kde si byla posud hrála. Poskočila k otci, lákalať ji ta sklenice ovocné šťávy, již otec ihned načínal. Chioská dulcacia či conserva je proslulá ve světě kuchyňském.

„Nejsem idealista,“ pravím, „ale přiznám se, že mne přece ti Chiané rozmrzeli hadrem a špínou. Jedině ženské zdály se mně vypadat věrně po pramatkách, jsou věru, jako by byly každý okamžik připraveny o bacchickou slavnost vzteknout se láskou a napadat mužské. Ale ti mužští! Ať už byli staří chioští Homéroi, co chtěli, političtí hlasatelé, nebo kněží určující pokání, nebo zachovatelé zpěvů ilionských —“

„To poslední! Nakládali je do sklenic, měli už tenkráte obchod v konservách!“

„I pro mne, třeba do sklenic! Vznešené zůstanou ty zpěvy přec!“

Architekt začal pohvizdovat.

„Podívejte se tamhle k severu! Ta skála vybíhající do moře nesla Homérovu školu, otevřenou, pod nejkrásnějším nebem, nad hučícím mořem! U paty té skály

je „Homérův pramen", — kus cesty za skalou zdvihá se vrch Epos. — slyšíte? Epos! —"

„I co je do toho, když už do Homéra nic nebylo!"

„Pardon!"

„Nebylo!" rozkřikl se architekt.

„Už se zase hádáš?" zazvonil lahodný ženský hlas za mnou. Choť architektova, paní to rozhodné krásy, byla si vyšla z kajuty na palubu. Vysoká, štíhlá postava její nahnula se k manželi, bohaté její světlé kadeře zakryly mu celý obličej. Políbila ho na čelo. „A o čem se hádáš?"

„O Homérovi, zlatoušku."

„Nu toho vám přenechám!" To slyším raděj moře šplouchat — moři rozumím." A šla do zadu usednout si na lávku nad kormidlem.

Architekt díval se za ní, zrakem takřka láskou přesyceným. Pak se zahleděl do neurčita.

„Co myslíte," začal hlasem přidušeným a slova mu plynula monotonně, jako by už často opakována, nově ani nepromyšlena, odpovědi také nežádající, „může žena milovat — muže ohyzdného?"

Neodpovídal jsem.

„Nu co myslíte? — Nechcete říct frási, viďte?" a díval se pořád přímo před sebe. „Počkejte, jak pak popisuje Homér Thersita, muže „ze všech k Iliu přišlých nejškaredějšího!" Žhavý — šilhoun — pajda — zkřivených lopatek — hlava jako kužel, vlasy pouhé chmýří — — pohleďte, popisuji dobře?" a architekt se náhle ke mně obrátil, s úšklebkem tak širokým, že obličej vypadal jakoby rozťat na dví. Mrzák byl teď do opravdy a velmi ohyzdný.

Mlčel jsem dále.

„Vidíte, proto nestál Homér za nic — ale škoda zlobení se! Zlobiví jsou takoví chudáci, je pravda, máme příklady," a zas se ušklíbl, „ale ne zlí, to je nepsycho-

logické. Nechci říct, že lásky naprosto potřebují, jsou ale za ni vděčni, pochopitelno! Thersités je jediný duchaplný chlap z celé Iliady, co?“

„Nepřemýšlel jsem ještě o tom! — Dejte mně ochutnat šťávy, než ji sám všechnu vyjíte!“

„Prosím! Mně vysýchá krk v tom slaném vzduchu. — Ale byl, věřte mně, byl! Sic by se mu nebyla chátra achajská smála. On jediný byl samostatným myslitelem, mluvil proti panskému řádu, stavěl sebe alespoň na roveň s vůdci — všichni ti Agamemnoni, Achillové, Odysseové a ostatní páni generáli byli hotoví blbci proti němu, pitomí náboženstvím, poslušni pověry! A toho Thersita nechá Homér mlátit holí, bez mravní pomsty! Což pak chablóna a pravidelnost těla je vrcholem lidské dokonalosti? Nemluvím pro sebe, věřte, nejsem tak sláb, ale mluvím proti hlouposti!“

„Je pravda,“ míním, „co je krása těla naproti kráse duševní! — Vlastně není ve světě ani žádná ohyzdnost absolutní —“

„A ohyzdnost je vlastně jen trochu víc či míň zaražená krása — ne?“ a zdvihl nohy na lávku, bubnoval jimi a smál se až křečovitě. „On mně opravdu jde na lep! A teď jenom schází, abyste spustil: Ano, ano moji drazí, krása pomíjí; kdo krásu má, je v častém strachu o ni, kdo má ohyzdnost, je jí aspoň jist! Nebojí se ani stáří, ani neštovic, ani —“

„No, zbláznil jste se? Snad nebudete chtít tvrdit, že Rabelais neb Voltaire, pověstní přec ohyzdové, měli snad teprv potřebí krásy tělesní, aby se na př. ženám líbily. Duchaplný člověk —“

„Ani není nikdy ošklivý a křivé stromy nesou také ovoce — to už jsem někde slyšel!“ ušklíbl se architekt znovu. „Nenamahejte se — bráníte někoho, kdo o to nestojí. Ani vám nebude vděčen za to.“

A náhle, jako by se byl sebral k opravdovosti, dodal hlasem vážným a důtklivým: „Věřte, kdo zanedbán přírodou, má už tři čtvrtě života prohráno! Pravé lásky nenajde nikdy!“

„Oho! Teď si pomyslete, že byste náhle umřel — co žena, co dítě vaše? Myslíte, že byste neumřel jich srdci? Že by nerozplakaly se do usedání nad tím, že ztratily, koho milovaly, a opravdu milovaly?“

Architekt sklonil hlavu. Brvy se mu stáhly a ústa lehce zachvěla. „V tom se mně zdá být zrnko pravdy,“ pravil pak hlasem sice monotonním, ale přec jen prochvělým.

„Dvě zrnka, můj milý!“

„Nu tedy dvě!“ pozdvihl hlavu a podíval se dosti měkce.

„Prosím vás — ohlídněte se na svou paní!“

Slunce nyní zrovna za lodí naší blížilo se vlhkému svému hrobu. Nebe tam samé žhoucí zlato, moře je v plamenu a zrovna uprostřed toho zlata a ohně jako by byl obraz krásné té paní vetkán! Měla dcerušku na klínu, držela ruku na té kadeřavé, tiché hlavičce, a byla na polo obrácena k ohnivému obzoru, tak že ušlechtilý profil jemně se odrážel a tmavě okresloval.

Manžel hleděl chvíli v němém obdivu na choť svou.

„Čarokrásné — k nepopsání krásné! — Madonna s dítětem na zlaté půdě — toho nedovede žádné umění — žádné!“

A v tom se zatřás', jako by mráz jím byl zalomcoval.

„Abych tam teď seděl já, a formy moje se tak obrážely!“ —

Požehnaná ústa.

Prolezli jsme na konících svých stráně kidronské dívali se s Olivetské hory na čtyrhranný Jeruzalém, a daleko do pustého. skalnatého kraje, k Mrtvému moři a Jordanu, Jerichu a Hebronu, navštívili jsme Jethsemane, jeli kolem vyčnívajícího z hradeb sloupu, na němž jako na koni bude o soudný den sedět a soudit Mohamed. a byli bychom brzy byli kamenováni od arabského sedláka za to, že se nám slušně líbila slušná jeho ženuška. Z toho všeho jsme měli nehorázný hlad a sotva jsme se dočkali osmé večerní, abychom sešli dolů do jídelny na každodenní polivku s rejží, každodenní maso ovčí a item kuře. Konečně zavolal arabský sklepník a sešli jsme.

Už jsme byli navykli sedět zde sami, u přítomnosti toliko jediného mlčelivého soudruha. Dragoman to pruského konsulátu, mladý, tlustý, šilhavý muž, s premovanou čepicí na hlavě — jediná to známka evropsko-úřednická zde v Jeruzalémě. Dnes tu ale seděli místo něho dva cizí páni.

„Už jsem prosil, pane, místo to je reservováno pro pana dragomana — každodenní host“ — mínil syn hostinského, mladík as šestnáctiletý.

„Eh, co dragoman — dragoman! A jaký dragoman?“

„Pruský.“

„Tedy Němec.“

„Ne — Žid z Kaify.“

„To je mně jedno!“ a obrátil se k nám. Malá postava, trochu poprašená, jako zde cestující každý, kabát černý, přiošumělý, obličej kulatý a krátkým vousem zarostlý, kaštanový vlas prostředně dlouhý a sčísnutý po německu k straně, na nose zlaté brejle, pod nimiž sivé oči jenjen hrály, a přes celou tvář úsměv kordiálnosti.

„Pánové jsou zajisté Němci,“ míní.

„Zajisté ne,“ mínime.

„No Jeruzalém je město všech národů, sviňské město! Samá nečistota, samý puch, na ulici smetí, na domech špína, lidé protivní — oh, jak protivní! Holota arabská, turecká, židovská, křesťanská, zlodějové, odírači —“

„Tedy jste sem nemusil lézt,“ vskočil do toho syn hostinského a bledá tvář jeho byla zlostí celá zrudlá

„Pomalu! Co se zastáváte? Jste také z německých rodičů.“

„Ale zrozen zde a nedám si tupit vlast!“

„Bravo!“ volám potěšen tím mladým, ještě nezkaženým citem.

Mladík vyšel z jizby. Rozmrzelý Němec vstal, obešel stůl a přikročil k vedlejšímu stolku, na němž rozložena kniha hostů.

„Ach, tady čtu — vy pan — spisovatel z Prahy, už dávno jsem si přál vás osobně seznat, jmeno vaše dávno ctím“ — a zasedá pln přátelské sladkosti zase naproti.

Chlap jistě před sekundou neměl ještě ani tušení, že nějaké to jmeno vůbec ve světě existuje. Ani jsem neodpověděl.

„Jsem také spisovatel — Schindler — Schindler! V „Ueber Land und Meer“ měl jsem už celou řadu

článků o Syrii — neráčil jste číst? — Schindler! — doktor chemie, ale já se s titulem nepodpisuju. Dřív jsem psal z Ameriky do lipské „Illustrirte“, ale teď mne žádal Hacklaender, on věděl, že projedu Palestýnu — já totiž cestuju hlavně k vůli seznání politických poměrů. A z Prahy? To mluvíte česky Já mluvím polsky. Ani nevím, kolik jazyků mluvím, počkejte — německy, francouzsky, anglicky, italsky, arabsky, turecky, polsky, a teď se budu ženit a vezmu si Řekyni, hehe! Také jsem tam byl už několikrát, v Praze. Mimo Londýn, kde jsem byl teprv třikrát, není žádné větší místo, kde bych nebyl býval už čtyrykrát.“

„Tedy znáte Jeruzalém už dobře?“

„Ne, tady jsem poprvé. Právě jsme dnes přijeli od Jordanu. Ještě jsem celý stlučen — hej to byla jízda! Já pořád napřed, já totiž jsem tuze dobrý jezdec, vždyť jsem lítal na neosedlaných koních po jihoamerických pampách — co? nebyl jsem pořád napřed?“ obrátil se najednou po francouzsku na svého soudruha, praobyčejného nějakého človíčka zrzounka, který byl ještě z talíře nevzhlídl. Soudruh mlčky kývnul.

„Ten pán je Francouz, francouzsky mluvím nejhůř. Já tedy napřed, a tu najednou, za Jerichem to bylo, v ouvoze přede mnou hyéna. Poprvé vidím v životě hyénu na svobodě, do mne to vjelo — zdejší Arabové už mají jmeno pro mne, říkají mně Vlk — vzpřímím se v třemenech — já totiž jsem tuze dobrý jezdec, pořád napřed — a teď to šlo! Pušku jsem si přehodil ku předu, uzdu mezi zuby, nabil kulku — hajdi, haj! haj! přes křoviny, příkopy, Arabové daleko za mnou, kde pak! — v tom se mně hyéna někde v křovinách ztratí, ani k ráně jsem nepřišel! Abych ji byl mrchu dostal, právě bych jí mohl potřebovat! Já cestuju totiž hlavně k vůli

quadrupedům. Usadil jsem se teď v Bajrutu, mám obchod v naturáliích. jsem doktor sice, ale nedbám toho, a teď se budu ženit. vezmu si Řekyni. Tuze dobře se mně daří. dodávám do všech větších museí a zahrad. Minulý měsíc jsem měl obrovskou škodu. Ulít' mně sokol. zcela zvláštní druh, který máme jen u Bálbeku — tisíc franků byl bych zaň dostal. Ale já si to nahradím. prodám jednu. dvě zvláštní mince — já mám totiž taky velkolepý obchod numismatický, a právě teď cestuju hlavně k vůli tomu, abych něco hebrejského našel. Ale nebude toho, sto franků bych dal za starý hebrejský —"

„Prosím" — pravím a vyndám z kapsy plnou hrst hebrejských.

„Ale? — To bych si vyprosil, abych se moh' na ně podívat s rána — to mne intresuje! Ráno půjdem po Jeruzalémě — tenhle pán je totiž fotograf, já taky. též jsem doktor. ale nepodpisuju se. On dělá velmi dobré krajiny a já zas podobizny. Má obchod s Evropou a najednou mně povídá: „Dnes večer pojedu — pojeď se mnou, cestu zaplatím!" Ani jsem si jakživ nepomyslil, že půjdu do Palestýny, co dělat jsem neměl — proč bych nešel? Tedy honem domů, několik košil, něco jiného prádla, ani jiný kabát jsem nevzal na sebe, kdybychom nebyli v Palestýně, musil bych se za tento stydět. No, za to má peníze nevěsta, já se teď totiž budu — — — — — — — —."

Theremin praví: „Žvanční je zvyk zcela nevinný. Jen že trochu nepříjemný pro toho, kdo poslouchá."

Druhého dne jsme snídali a obědvali raděj o hodinu později.

Noclehář.

Hráli jsme si na „tisíc a jednu noc.“ Seděli jsme totiž před kavárnou na Esbekii a vypravovali po řadě, co že se nám kdy a kde po cestách přihodilo nejznamenitějšího. Společnosť byla dle toho: my dva Češi přibylí právě od břehů Červeného moře, kavárník Polák, dva známí „ode dneška“, Maďar totiž a Němec, pak sklepnice, opět Češka, k tomu Pražanka z Malé Strany. Polák byl dítětem pařížské emigrace: co jinoch přeplavil se do Ameriky, procestoval ji od Kanady po Patagonsko, co muž se usadil zde v Kahýře, ojčizny své nebyl spatřil nikdy. Maďar byl Kumán. Prožil dlouhá léta u vojska, byl co voják také v Praze — jak se dostal do Kahýry, kde měl obchod s vínem, nechtěl říci. Němec byl za zimy zaměstnán v orchestru kahýrského divadla, nyní v letě vyučoval hudbě.

Sklepnice, šťastna, že obsluhuje krajany, seděla již hezky dlouho u našeho stolu. Byliť se ostatní hosté již vytratili; půlnoc dávno přešla. Na rozlehlém náměstí bylo ticho. Jen někdy zalehlo až k nám vzdálené vytí psů, málo kdy kráčel ještě pozdní chodec kolem. Nebe bylo tmavozelené, hvězdy se třepetaly, jako by chtěly sletět blíže k zemi. Vysoké palmy rozkládaly své koruny nad námi, němě a nepohnutě Vzduch byl mírný, svěží. Sedělo, popíjelo a vypravovalo se tu rozkošně.

Právě byla zas řada — již po třetí — na hudebníku Němci. Říkali jsme mu „rytíř“, pro rytířský obsah povídky jeho první.

„Nuže, rytíři?“

„Jen co si nargileh rozdmychám! — Něco ze Švábska, ano?“

„Fiat!“

A začal.

„Cestoval jsem Švábskem pěšky. Vak na zádech, hůl v ruce, dýmku v ústech, vesele od města k městu a sám a sám. Kam se mně zachtělo, kde oudolí neb hora lákala, zašel jsem si. A šel jsem denně tak dlouho, až se zrak i srdce stávaly lhostejny, nervy ztrácely citu a hlava klesala k prsoum. Pak jsem zůstal v hospodě nejbližší vesničky sedět.“

„Měl jsem ještě tři dni do Augšpurku, kamž vlastně položen můj cíl, když jsem také dopadl do takové vesničky. Byla na velké silnici a hospoda zde tedy trochu větší. Víno dobré, jídlo chutné, společnost s počátku skoro žádná. Teprv později dostavily se honorace ku hře v kuželky, a třeba jsem byl dříve dosti unaven, kuželky hraju rád a súčastnil jsem se tedy ve hře.“

„Již bylo hezky pozdě, když jsem se rozloučil a hospodského vyzval, aby mne zavedl do ložnice. Ostatni hráli dál. Byliť sebrali, co kde svícnů bylo, a rozestavili je po kuželníku. „Ať nám neberete žádný svícen s sebou!“ žádali. „Ne, pan hospodský mně jenom posvítí a vezme si hned světlo zpět. Beztoho okamžitě usnu.“

„Zavedl mne tedy hospodský do ložnice. Byla v I. patře, k němuž vedly schody dřevěné, strašně polámané. „Zde máte dvě postele,“ pravil, když jsme vešli do jizby prostranné, „lehněte si, kam chcete.“ Viděl jsem, že bližší postel je jen tři kroky vzdálena, že stojí židle

u ní a poslal jsem tedy hospodského i s jeho svíčkou ihned pryč.“

„Hodil jsem vak na zem, sedl si na kraj postele a začal se svlíkat a skládat šaty na židli. Zrovna pod okny padaly a klepaly kuželky. Bylo mně nesmírně „mlsno“ do spaní, jak říkáme, těšil jsem se na první natáhnutí, na ten rychle se tělem rozpínající klid a mimovolně jsem si již maloval, jak hluk z kuželníku se mně bude pořád zdát vzdálenější a vzdálenější, až zanikne v modrém snu.“

„Tak, ještě jen peřinu si odkrýt a již se natáhnout! Hmatám po peřině k polštáři, v tom zděšeně uskočím. Dech se mi náhle zatajil, náhle byla celá ospalost prchla — chtěl jsem vzkřiknout, ale hrdlo bylo staženo. Stál jsem tu vyjeven, pravice má byla napřažena do temnoty, prsty její byly křečovitě roztaženy. Cítil jsem chladnou, mrazivou a lepkavou vlhkost na prstech — ne, ne, já se nemýlím — tam v mé posteli leží mrtvola, ústa její jsou otevřena, pokryta pěnou — zrovna jsem sáhl na vyceněné zuby —“

„Skočím k oknu a vytrhnu je i s rámem. „Vražda — vražda!“ volám dolů, „chytněte dole hospodského, nepusťte ho — v mé posteli leží zavražděný! Pojďte rychle všichni nahoru!“

„Slyším zdola zmatený hluk hlasů, vidím, jak se tam světla kmitají. „Můj host se zbláznil,“ křičí hospodský, „pojďme všichni — snad ho budem muset svázat!“ Schody venku zapraskají pod těžkými, kvapnými kroky — já se nevzdaluju od okna ani na krok, pravá má ruka je stále napřažena, vlhké prsty roztaženy. Dvéře se otevrou, napřed vstupuje hospodský se svíčkou, ostatní se světly za ním.“

„Tam — tam jděte!“ křičím rozzuřen a okazuji k posteli. Místo na postel hledí všichni na mne. I přiskočím tedy sám k posteli a shodím peřinu. Leží tu mrtvý člověk starý, v úplném obleku, ústa uzavřená a pokrytá krvavou pěnou.“

„Hospodský přistupuje klidně, svítí na mrtvolu a praví pak k svému synu, hranatému výrostku: „To bys se byl prošel — vidíš, já ti říkal: nechoď. Víte, za ním, nech ho, pořád jsi se chtěl pustit po silnici.“

„Ostatní jsou němi. „Ale co je to, jak se to stalo,“ volám zuřivě.“

Nu přišel včera a uleh'. Když se dnes ráno neukázal, mysleli jsme, že utek' bez zaplacení. A on to člověk poctivý, ublížili jsme mu. — Víte, jdi pro hrobníka, ať si ho vezme zatím do komory. Tadyhle ten pán si lehne do druhé postele — že?“

Improvisatore.

Kdyby se mne někdo zeptal, co že je harmonie, dal bych mu příklad: Podvečerní nebe jako lazur. Nalezáme se na jednom z nejšťastnějších míst krásného zálivu neapolského a vidíme celý ten brčálový kvetoucí břeh, ty hory a sady jako by pod rouškou snů, to modré moře tiché jako v zadumání, vidíme ty různotvarné ostrovy, pokryté k nevypsání skvostným leskem zapadajícího slunce, jeden fialový, druhý karmínový, třetí zlatě zelenavý. Sedíme v sadě vysokých vavřínových stromů a vzduch je pln nejjemnější vůně. A dvacet kroků od nás slaví se svatební hostina — tváře jsou rozpáleny, oči se lesknou, hovor jako zpěv a stále, stále prochvíván zvonivým smíchem. Sami jsme plni nejslastnějšího klidu, tiši a šťastni. Soulad ve všem všude, nebe i moře, příroda i lidé opojují veškeré smysly naše stejně. Je to obrovská, kouzelná duha, neschází v ní ani jediná barva. Pochopujete, co je harmonie? —

Nevěsta a družička odloučily se od společnosti a procházejí se sadem k moři. Každou chvíli se objímají.

„Jak jsi hodna, Catterino!“

„Jak jsi šťastna, Marie!“

„Však budeš také!“

Catterina kloní přemýšlivě hlavu.

„Řekni mně, což ten Salvatore pořád ještě nemluví o lásce s tebou? Rád tě má, šíleně rád!“

„Má — má!“ a Catterina si hluboce vzdychla. „Ale nemluví! Je stále u nás, nadchází mně na všech cestách. Hledí na mne tak žárně — často se mně zdá, že již chce promluvit o lásce, ale hlas se mu zajikne a on se zas odmlčí, a tak bolestně!“

Vzduchem se zachvěly zvuky mandoliny. „Innocente!“ „L'improvisatore!“ pokřikují děvčata a běží nazpět k ostatním svatebčanům.

„Tak dlouho nepřicházíš,“ kárá nevěsta a podává Innocentovi ruku. „Ale teď nám ihned něco zazpíváš, ano?“

„Nějakou hodně pěknou improvisaci!“ volají kolem.

„A o čem chcete?“

„O lásce — o čem pak jiném?“ volá veselý ženich, jehož prsa jsou pokryta samou kytkou.

„O čemkoli, jen ne děvčata zlobit, ne?“ prosí zas Maria.

„Tedy ne!“ přikyvuje s úsměvem mladý improvisator. Brk přejede kovovými strunami, několik jen akkordů a Innocente zpívá pěkným basovým hlasem:

„Kdy děvče zemře mladistvé,
dřív než má blaha z lásky své,
dřív nežli mohla v objetí
se státi muže obětí,
že nemá v hrobě pokoje,
toť přece vůbec známo je!

Ven musí z hrobu k půlnoci,
a hochu není pomoci,
ret jeho vadne, uvadne,
krev jeho chladne, vychladne —
a čím že vrahům peklo je,
to také vůbec známo je!

Ach, je-li někde některá,
jíž v srdci ke mně láska hrá,
a dbá-li svého spasení,
ať nelení — ať nelení!
já — třeba stal se obětí —
jsem doma od dvou do tření!“

Trochu frivolní píseň, ale tu vlastnost musí v Italii mít, chce-li sloužit společnosti veselé. Mužští tleskají, ženské se smějí, nejvíc se směje boubelatý pan farář. Po každé sloce zavdal sobě pan farář sklenicí ischiánského. Jen Salvatore, hoch štíhlý jako mladá pinie, zůstává stejně klidný. Sedí naproti Catterině a nespustí s ní zraku.

„Ale přece jsi zlobil!“ žertuje Maria. „Já myslila, že budeš zpívat o něčem, co se jako stalo — balladu nějakou!“

„Těžko si vymyslit něco, co se jako stalo! — Tvoje svatba stala se do opravdy, mám zpívat o ní?“

„A kdy se stane vaše, signore Innocente?“ ptá se farář.

„Nemám nevěsty — ženit se je tak těžká věc!“

„Ne těžší než improvisace!“

„Je konečně pravda,“ souhlasí náhle Innocente a zrak jeho přelítl společností. „Krásná Catterina zde bydlí ve vašem farním okršlku?“

„Vždyť víte! Sám jsem Catterinu co kaplan křtil!“

„Ženichu Gennaro a příteli Salvatore, vás zaprošuju co svědky.“

„A k čemu?“ táže se posléz jmenovaný jako by ze sna probuzen.

„Nu, k svému sňatku, který si odbudu hned teď a hned zde!“

Innocente vstává a nutí Catterinu, aby také vstala. Catterina se smíchem je mu po vůli.

„Vyjadřuju se zde před vámi, pane faráři, a před svědky, že sobě beru Catterinu z lásky upřímné, že ji budu věrným a milujícím manželem až do smrti!“ Jeho tvář je opravdova, hlas se chvěje lehkým pohnutím. „Catterino, berete si mne dobrovolně?“

„Dobrovolně!“ praví Catterina s opravdovostí vynucenou

„Tak, a teď jsi před bohem i před lidmi moji ženou — zlatá, čarovná Catterino!“ jubiluje Innocente. Oko jeho září, hlas se mu teď chvěje pohnutím zjevným. „Jsi moje, Catterino, obejmi mne!“

Catterina ustrnulá ustupuje zpět.

„Tak dlouho jsem tě již miloval tajně,“ mluví Innocente ohnivě dál, „chtěl jsem o tebe požádat, až si dům dostavím — ale ať žije nejlepši má improvisace, vždyť vím, Catterino, že mne dávno již miluješ!“

Catterina rozhlíží se tázavě kolem. Rozpaky její se patrnou opravdovostí improvisatorovou množí, ráda by se mu pousmála, ale úsměv ihned tuhne. Společnost celá je náhle rovněž rozpačita a mlčí.

„Odpověz — mluv, Catterino!“ volá Innocente již náružívě.

„Zbláznil jsi se?“ táže se ještě žertovně Gennaro.

Salvatore však stojí za stolem najednou vzpřímen jako svíčka, tvář jeho je bledá, oko upjaté jako by hřebem na Innocenta.

Innocente si přejel rukou čelo.

„A tak — vy myslíte, že je to žert?! Ne, s nejsvětějším svým citem a se štěstím svého života nežertuju! Zeptejte se jen pana faráře, že je náš sňatek platen! Církevní obřady odbudem si kdykoli — ale mluvte přec, pane faraři!“

Farář již dlouho se díval na scénu rozpačitě jako ostatní.

„Nu žert je to — což jiného?“

„Aj! pan farář při víně zapomněl na svůj úřad a svou hodnost!“ praví Innocente chladně a jízlivě. „Já a Catterina jsme oba katolického náboženství, nejsme příbuzni spolu a řekli jsme oba, že se berem dobrovolně. Řekli jsme si to před svědky a před vámi, farářem příslušným — není pražádné překážky víc! „Illicitum, sed validum“ — nezákonné, ale platné, říkáte takovému sňatku vy kněží, pane faráři — už to nevíte, co?“

Salvatorův vyděšený zrak je nyní upřen na faráře. Farář si stírá pot, kývá rozpačitě hlavou, pak se najednou usměje: „Nu, co škodí — vždyť se mají rádi — illicitum, sed validum!“

„Validum!“ zavýsknul Innocente a sáhá po třesoucí se Catterině. Ale v tomtéž okamžiku prasknul stůl pod silným šlopnutím — Salvatore zařval, dýka se zableskla ve výši — avšak již se rozšvihnul také Innocente, dýka je sražena, a zároveň již chytil Innocente pevnou svou rukou Salvatora za krk, sklonil mu šíj a — políbil ho tak vřele na rty, že bylo mlasknutí slyšet přes celou zděšenou společnost.

„Osle! Jako nakladač v přístavě musí člověk s ním pracovat, než ho dostane k tomu, aby se vyjádřil dívce, bez níž by se přec jen zbláznil!“

Svatebčané náhle všichni mění barvu. Po chvíli je ticho. Salvator zčervenal jako jarními červánky. Catterina se chvěje, zrak její je pln slz, ale přece bloudí tázavě mezi Salvatorem, Innocentem a farářem.

„Scházelo svolení rodičů, předepsané ohlášky a jiné ještě důležitosti,“ směje se Innocente, „pan farář je potopil v ischiánském! — Teď ale už toho mám dost — Salvatore, klekni!“

Římanka.

Zahýbám zrovna z náměstí Colonna do strady del Corso, když se kmitla kolem mne. Má sice černý šlojíř místo kloboučku složený přes hlavu a hluboko stažený přes oči, a dlouhá aksamitová mantilla zdá se být maminčina — ale je to, je, švitorná dceruška našeho hostinského! Honem dva, tři delší kroky — „Signorina Constanza?"

„Ah —" leká se děvčátko, ale neleká se mnoho, jen tak jako dítě, když se mu nepovede nějaké čtveráctví.

„Odkud, prosím?"

„Od sv. Eustachia."

„Tak, tak, tam teď budete bydlet, vypravovali jste to včera!" Constanza se trochu začervenává a zrak její je již zase na zemi. Hezké, příjemné stvořeníčko! Svižný vzrůst, prostřední velkost, pleť snědá a zdravá, vlas jak černý hedváb a oko — brzy bych byl napsal „samý černý med." A jak je naivně vesela a přítulna! Jsme teprv několik dní bytem a stravou u jejího otce, ale s Constanzou už kamarád a kamarádka, vzdor tomu, že je nevěstou. Její ženich, sochař Luca — nikdo prý neumí vytvořit takové „gladiatory" jako on — je rovněž dobrý a přítulný. Když večer sedáme s nimi v malé zahrádce plné citrýnů, je rozkoš podívat se na jejich skotačení. A tu nám povědí všechno, jak se mají rádi, že otec přes dva měsice nechtěl a že budou bydlet v čtvrti sv. Evstacha.

„Tedy šestého je svatba?“

„O ne! Sedmého! Vždyť je šestého nešťastný den!“

„Opravdu?“

„Nu ovšem! 1., 5. a 6. července, ten měsíc má jen tři nešťastné dny — u vás ne?“

„Nevím to dobře, signorino. Je jich mnoho do roka?“

„Ne, jen čtyřicet!“

„Jen? A který je nejnešťastnější?“

„Nu přece první duben!“

„Tak, tak — ale proč?“

„Svatá madonno, což pak nevíte, kdy Jidáš zradil pána Ježíše?“

„Věru, už jsem zapomněl, že to bylo zrovna 1. dubna.“

Při tom pořád držela pravou ruku pod mantillou a levá šermovala ve vzduchu.

„Signorina něco schovává!“

Constanza mlčí.

„Něco pěkného?“

„Kropenku,“ praví tónem vážným.

„Aha, novou do nového bytu.“

„O ta tam už visí! Ale vypůjčila jsem si starou kropenku od matky, když byla matka s otcem tak šťastna, a vykropila jsem si teď svěcenou vodou náš byt. Luca je ošklivý, nechtěl, abych zavěsila krucifix v jeho pokoji, že prý líp s ním do kuchyně, a tam jej chudák zavěsil sám — ten je hodný, že? Také děvečce jsem vykropila nový kufr, aby se jí množilo. Mám děvečku z hor, ale ta je divná, ona se vám tam bojí sama!“

„Vy byste se jistě nebála.“

„Já — já jsem ještě bojácnější, hned bych utekla.“

„Ani se nechci ptát, jak se na svatbu těšíte!“

„Ach, já se bojím! Tak, abyste věděl, bydlel jednou u nás jistý signor Miccio,*) student — já jsem se vždycky dívala jinam, když jsem ho oslovila jmenem; byla jsem vždy v rozpacích. Ten udělal špatně zkoušku, chtěl se zavraždit a já mu řekla, aby toho nedělal. Od té doby mne nazýval jen „andělem strážcem“ a chtěl si mne vzít. Prohlásil se teď, že zabije buď Lucu nebo mne!“

Zachvěla se a zastavila. Na domě visel obraz kříže, kolem něho květiny a lampičky. Constanza se křižovala a tloukla do prsou. „Bože, povstaň a nepřátelé budou rozptýleni,“ šeptala, „a ti všichni, kteří ho nenávidí, musí utéci před jeho obličejem! — Luca se zlobí, ale za to nemohu, viďte?“ dodala zas nahlas.

„Nebojte se praničeho, Constanzo!“

„Matka má staré malé modlitbičky, jsou stolety, a ty si schovám do kapsy, až půjdem k sňatku. A z prvních peněz, které mně Luca dá, dám nejdřív na mši a na svíčku.“

„Učiníte dobře — vy budete zajisté velmi šťastna!“

„O ano, signore, budu! Když jsem dnes ráno vešla do kostela svatého Augustina — obětovala jsem tam madonně stříbrné srdce, když otec ještě nechtěl — svítilo slunce zrovna na mé srdce a to se lesklo jako démant — až oheň sálal a záře byla kolem!“

Poskočila si a veběhla do domu. Byliť jsme došli.

Stál jsem venku a bylo mně, jako bych se byl zahleděl do otevřeného, pro mne nepřístupného nebe. Brzy bych se byl zapomněl a pronesl požehnání. Ostatně — bůh tě zachovej, děvčátko!

*) Miccio = osel.

Fraňo.

Byl utěšený podvečer parného dne. Gondole projela jedním z oblouků obrovského viaduktu železničního a zatočila se do širokého kanálu Giudecca. Kolem bylo klidno na lodích i po březích.

„Založ vesla, Fraňo, větřík nás prohoupá, máme čas.“

Fraňo založil, podepřel lokty o kolena a vložil hlavu do dlaní.

Obrovský, krásný chlapík! Opálená nahá prsa jako skála, vyhrnuté ruce a lýtka samý železný sval. Hádal jsem mu tak třicítku. Když jsem se byl poprvé podél Piazzety procházel, zaslechl jsem od něho jihoslovanskou kletbu, již odpověděl nějakému svému soudruhu. Ihned jsem si ho najal a dnes již byl pátý den se mnou pospolu.

Fraňo byl člověk mlčelivý, se snivým, nevýslovně smutným výrazem v temném oku. Snad proto na něho pokřikovali gondolieři: „pazzo“ — blázne! S počátku zvěděl jsem od něho toliko, že je Istrián a že pochází z Quieta či Mirny. Teprv včera promluvil o několik slov víc. Žádal mne za půjčku 12 franků pro nemocnou matku. Přijal je bez poděkování, jen hlavou kývnul.

Větřík hnal gondoli pomalu kanálem dolů. Náhle Fraňo zabručel.

„Co povídáte, Fraňo?“

„Matka měla včera radost,“ pravil hlasitěji, ale nezdvihl obličeje.

„Je jí líp?“

Fraňo zdvihl teď pomalu hlavu a v očích se mu smutně třpytila rouška slz. „I už čekají na ni červi! Činži jsme včera zaplatili a za několik dní snad se nebohá přestěhuje k sv. Christoforu.“ *)

„Jste dnes bled, Fraňo,“ pravím zase.

„Jsem. — Musím zase za Lido dnes v noci.“

„Za Lido? S nějakou lodí?“

„I ne, se svou gondolí tam jezdívám, když — je mně teskno.“

„Ale za Lidem bije už širé Jaderské moře — není možno s gondolí.“

„Je možno, když se člověku nemůže nic stát.“

Fraňo byl patrně dnes měkký a důvěrný.

„Měl jste as málo štěstí v životě, brachu?“

„Tvrdý jazyk jsem měl, gospodine! A tím nepochodíš u žen ani u pánů! — Tvrdý jazyk, gospodine, a ostrý nůž. Odvezli mne na tři leta do Koparu — nic jsem neučinil špatného, věru nic — jen nožem jsem zasáh' chlapa, který mně chtěl odloudit milou.“ Odmlčel se.

„A když jste přišel z Koparu?“

„Ano — pak se to stalo! — — Vracel jsem se pln nadějí. Ráno mne přivezli parníkem a propustili — ráno jsem byl vesel a večer jsem plakal. Co žebráka byli mého otce několik dní před tím pohřbili, a matka mé milé zapověděla dceři, aby vícekráte se mnou nemluvila, s kriminálníkem. Sic že ji prokleje. Holka mne milovala.

*) Ostrov se hřbitovem.

objímala, jak spatřila — strašná, hrůzná kletba ji vyhnala z domu“ — a Fraňo skryl obličej zase do dlaní.

Ani jsem nezašeptnul.

„Víte, gospodine, co u nás kletba matky platí?“ pokračoval nezdvihnuv hlavu. — „Byla to divoká noc. Bóra skákala po zemi a po vodě, že nebylo vidět na dva kroky, a vyla jako vlk. Mou houni mi odnesla, nevěděl jsem ani jak. Moře bylo bledé jako smrt a tančilo a skákalo po skále až k našim nohoum. Plakali jsme, objímali se úzkostlivě, jako bychom se loučit měli — a přec jsme chtěli zůstat věčně pospolu. — Náhle se ode mne odtrhla — já zařval — ale nebohá už byla vykonala skok. — Skočil jsem za ní, abych ji zachránil, nebo s ní zašel — a ráno mne našli na břehu, s rozbitou lebkou, ale živého. Ona zahynula — ano, kdo je kletbou stížen, nevyplave z bouře, jeť kletba těžší než kámen!“ —

„A vy jste se pak z Quieta vystěhoval i s matkou?“

Pokračoval, jako by mne neslyšel.

„Co jsem se jí nahledal! Pořád se mně zdálo, že ji vidím na dně mořském, bíle oděnou, s věncem na hlavě a hořící svíčky kolem ní. Hledal jsem ten přelud, potápěl se stokrát denně, od té doby mám studené ruce — sáhněte, gospodine, už se mně nezahřejou!“

Sáhl jsem po natažené jeho ruce. Byla zimničně rozpálena.

„A nemohu umřít — rád bych umřel, nemohu žít — rád bych žil, ale bez zpomínek. — Ona přichází i sem za mnou, přes moře. A já už to vím, kdy přichází; je mně ouzko, jako dnes, a musím ven k Lidu. Jak vyjedu kolem Lida, už je má milá přede mnou. Sedí v barce, jen napolo vidím její tvář, ale je smutná jako já. Pomalu jede přede mnou a přec ji nemohu

dohonit, třeba vesloval do potu. Volám na ni, prosím úpěnlivě: „Vrať mně lásku a věrnost mou!“ — ale neodpovídá.“

Oba jsme se náhle zatřásli. Cizí gondole, vyjíždějící z pobočního kanálu, vrazila nám zrovna do boku a železná její forchetta vznášela se nad námi.

„Maledetto pazzo!“ zahučel hlas.

Fraňo vyskočil. Okem šlehl blesk nevýslovné zášti, ruka jela po noži v pasu — ale jen okamžik a již prsty držely zas škapulíř na prsou, a Fraňo chytil na to forchettu a již tančila a kývala se cizí gondole od nás na několik sáhů, div že z ní veslař nevypadnul.

Fraňo usednul zase zcela klidně a dodal hlasem svým smutným: „Což pak je do lásky přílišné!“

Beneš.

V malé jedné vinárně poblíž vídeňského divadla Korutanského bývalo veselo den co den, dnes ale smích a křik plnil celou uličku. Scházeli se tu choristé a choristky dvorské opery, členové orchestru, samí lidé prostí vší starosti už proto, že by připustivše si starost první, byli museli jich pak připustit až příliš mnoho. Lidé tím ohnivěji se ženoucí do života, čím méně slasti jim život poskytoval.

I starý, šedivý Beneš, obyčejně mrzutý a málomluvný, dnes byl jako by vyměněn, pil, mluvil, pil a mluvil zas. Tvář jeho výrazuplná byla již ruda a pokryta stálým úsměvem. Pláštík jeho historický, v zimě v letě stejný, visel za ním na hřebíku, ale stařec cítil oheň z vína a svlékl se sebe také již vestu. Žádnému nebylo nápadno, že pod první vestou z těžké látky objevila se druhá vesta těžká, znaliť celého Beneše a všechny zvláštnosti jeho.

Beneš byl už nějakých čtyřicet let korrepetitorem operním. Širší umělecké kruhy znaly ho co výtečného „čtenáře partitur“, užší co šťastného skladatele milých drobných písní, všichni co hotového dobráka, trochu sic mrzutého, ale vždy ústupného. Proto také jen lehkomyslnějším v společnosti byla dnešní živost jeho nenápadna, jiní tušili, že je spíš nějakým pláštíkem, že Beneš

stále mluví, aby něco přehlušil, a mnoho pije, aby mnoho spláknul. Mlčeli ale a byli také veseli.

„Aha — náš Lvíček! Vždyť jsem si myslel, že dnes ještě přijde!“ volal Beneš na nově příchozího. Mladý to muž živých pohybů, veselé tváře a chytrého pohledu Ochotně mu upravili místo.

„Lvíček je lev,“ ozval se kdosi z pozadí. „Tatínku Beneši, slyšel jste Lva dnes v kostele?“

„Vy mne ho budete učit znát!“ vypnul se Beneš a druhá vesta letěla s těla. Pod druhou objevila se třetí. „Vy mně řeknete, kdo zač stojí, kdybyste mlčel! Ze Lva bude druhý Ronconi — Ronconi byl také tak malý, a hlas jako hromová flétna. Vy jste toho tak slyšeli v životě! Řeknu-li já, že z někoho něco bude, také bude! Tomuhle žáběti také pořád předpovídám, ta bude veselá a slavná jako — jako Sontagova.“ Jmeno toto překlouzlo mu jen jako by náhodou přes rty.

„Co říká tatínek Beneš?“ tázalo se vedle něho sedící hezounké, veselé děvče po německu.

„I nic, žábo,“ a pohladil ji po vlasech. „Co nového ze Zlonic, Lvíčku?“

„Nic, už dávno nic! Ale, hrome — tatínek má dnes novou kravatu!“ Beneš rozmarně vypnul bradu hodně vysoko a natáhl nohy. „A vyleštěné boty má také — tatínek dnes něco slaví!“

Beneš se trochu zakabonil. „Nelísej se pořád ke mně. Pavlo,“ obrátil se zas k děvčeti

„Lukova bere na tatínka!“ volali kolem.

„Tatínku, nemáš nějaké nové písničky pro mne?“ lichotila se mladá choristka, pozdější slavná primadonna.

Beneš se na ni zadíval. „Hezká jsi — ale takové oči přece nemáš! — Nu to je jedno, bude něco z tebe.

ale jen z tebe a tuhle ze Lvíčka, z ostatních tady nebude ze všech nic!"

„Oho — kdo to může vědět!" rozzlobil se mladý houslista naproti. „Vy jste měl také talent, tatínku, nu a —." Nedomluvil.

„Nu a co? Co mohlo být z korrepetitora než korrepetitor? Byl jsem jím v Praze a jsem jím ve Vídni."

„Ale kdybyste byl v Praze dostudoval!"

„Ano — kdyby! Kdybych byl za Sontagovic Jindřiškou neutek' do Vídně!"

„Byla asi krásna, jak?"

„Já to ani tak dobře nevím," vyhrknul Beneš s lehkostí patrně vynucenou. „Byla nebyla! Když jsem ji v pražské společnosti náhodou a poprvé doprovázel na pianě a ona se na mne zadívala, bylo po všem. Bože, ty její modré oči! Za těmi bych byl šel dál než do Vídně!"

Nikdo mu nekladl otázku, Beneš se ale přece neodmlčel. Jako by ho bylo cos nutilo, aby žertovně a hladce mluvil o záležitosti té dál. — „Ani to mně nevadilo, že také jiní přišli k vůli ní sem — mladý hulán na příklad — věděl jsem, že je andělsky dobrá, bože, ty oči, tak měkké, tak nebeské! Proč bych to teď už neřek', co na tom, byl jsem zamilován jako blázen a jednal jsem jako blázen, mlčel jsem. Sama mne vyhojila. Náhle zmizela — povídá se, k vůli útokům jistých dvorských kruhů na její cnost — a mně nechala napsaná slova: „Děkuji Vám vřele za Vaše služby a přijměte přiložené tři stovky co odměnu za namáhavé korrepetice." Nu tak tedy, teď jsem věděl, čím jsem jí byl, že korrepetitorem! Ale měl jsem poprvé ve svém životě tři stovky a —". Chtěl něco říci žertovného, náhle se však zamlčel. Celé tělo jeho se zachvělo, jako by jím

byl zalomcoval mráz. Tvář byla náhle strnulá, oko upjato do podlahy, ústa zůstala pootevřena. Ruce sepjaté chvěly se křečovitě.

„A kdy umřela tou mexikánskou cholerou — není tomu ani tak mnoho let?“ tázal se blízký soused, snad jen aby řeč posunul dál.

„11. června 1854,“ odpověděl Beneš hlasem mrtvým.

„Jedenáctého — vždyť dnes máme právě —“

Benešova hlava sklesla na sepjaté ruce. Kolem nastalo náhle ticho, nikdo víc nepromluvil. Trapné ticho, rušené jen starcovým hlasitým, nevýslovně bolestným lkáním.

Dlouho trval starcův pláč, nikdo ani nezašeptnul.

Náhle štkání ustalo, stařec se zdvihl a zastřel si dlaní oči.

„Dobrou noc!“ pravil skoro šeptem a potácel se ke dveřím.

OBSAH.

Oddíl první: **Arabesky.**

Oddíl druhý: Různí lidé.

